

Torsdagen den
2 juni 1977

Torsdagen den 2 juni

Kl. 09.00

*Om prissättningen
på exportvaror*

§ 1 Justerades protokollet för den 24 maj.

§ 2 Om prissättningen på exportvaror

Herr ekonomiministern BOHMAN erhöll ordet för att besvara herr Hellströms (s) den 16 maj anmälda fråga, 1976/77:459, till herr handelsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Hellström har den 16 maj frågat handelsministern vilka initiativ han tänker ta för att påverka exportföretagen att sänka sina exportpriser, så att syftet med devalveringen uppnås. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan. Tidpunkten för svaret har föreslagits av kammarkansliet – jag säger det på förekommen anledning.

Syftet med justeringen av den svenska kronans värde fr. o. m. den 4 april i år var att förstärka den svenska industrins konkurrenskraft. Så långt har herr Hellström rätt. Men herr Hellström tycks tro att detta resultat kan nås endast genom att svenska företag i absoluta tal sänker sina priser räknat i utländsk valuta. Så är inte fallet. Det väsentliga är att företagens priser förbättrats relativt sett, dvs. i förhållande till de utländska konkurrenternas. I flertalet fall innebär detta att våra varor bör stiga i pris långsammare än utländska.

I sin prognos för utrikeshandeln i den reviderade nationalbudgeten har konjunkturinstitutet räknat med att det skulle vara möjligt att i år uppnå en *relativ* förbättring av exportprisnivån för bearbetade varor på 3 %. Världsmarknadspriserna beräknades enligt OECD-sekretariatets bedömningar stiga med 10 % och de svenska exportpriserna enligt konjunkturinstitutet med 7 %. Dagens bedömningar av exportprisutvecklingen hittills i år för papper, järn och stål och verkstadsprodukter – dvs. huvuddelen av exporten av bearbetade varor – tyder på att den avsedda relativa prissänkningen och förstärkningen av konkurrenskraften bör kunna komma till stånd.

Vad herr Hellström inte har beaktat i sin fråga är vidare att det tar viss tid innan effekterna av en kursjustering kan avläsas i prisnoteringarna. Vi har räknat med att detta kommer att ske främst under andra hälften av 1977. All erfarenhet visar att företag av praktiska skäl inte omedelbart ändrar sina priser utan låter dessa ligga kvar oberoende av i vilken valuta noteringarna sker. På flera varuområden ändras prisnoteringar kvartalsvis. Detta gäller bl. a. råvaror. Osäkerheten om vilka kostnadsökningar årets avtalsrörelse skulle ge kan också utgöra ett skäl

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om prissättningen
på exportvaror*

till att priserna inte ändrats. Genom att lagerstödet upphör fr. o. m. den 1 juli får företagen emellertid ett incitament, eller om man så vill en större press på sig att öka sina försäljningsansträngningar på exportmarknaderna. Den återhållsamhet i fråga om den inhemska konsumtionsutvecklingen under andra halvåret som regeringens åtstramningspaket syftar till ökar också benägenheten att intensifiera exportansträngningarna.

Ytterligare må framhållas att konjunkturinstitutet räknar med att vissa prishöjningar på exporten kan vara motiverade av stegrade importpriser på råvaror, halvfabrikat och olja. De uteblivna exportprissänkningarna herr Hellström säger sig ha konstaterat kan sammanhånga härmed.

Ingenting tyder alltså i dag på att kursjusteringen skulle få annan effekt än den regeringen förutsatt. I den reviderade finansplanen har regeringen inte räknat med någon större förbättring av utrikeshandelsbalansen i år som följd av kursjusteringen. De positiva effekterna visar sig främst nästa år.

Jag har tidigare i denna kammare deklarerat att regeringen noga kommer att följa utvecklingen för att tillse att åsyftade samhällsekonomiska resultat uppnås. Några andra initiativ är alltså för dagen inte påkallade.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar ekonomiministern för svaret på min fråga.

Jag skall först något kommentera de bemötanden som ekonomiministern gör i sitt svar.

Det är självklart att det är de relativa prishöjningarna som är de viktiga och inte de absoluta, men jag har sett på utvecklingen under den dryga månad som gått sedan devalveringen. Det är inte så att april månad har varit en period av starkt stigande världsmarknadspriser. Jag har tagit reda på hur några av de aktuella priserna har utvecklats på världsmarknaden under april. För pappersmassa har världsmarknadspriserna legat helt stilla. De kontinentala exportprisnoteringarna för stål var t. o. m. sjunkande under april. Genomgående torde man kunna säga att april icke har varit en månad av stigande världsmarknadspriser. Därmed har också den relativa priseffekten, som herr Bohman avser, uteblivit under den tid som hittills gått efter devalveringen.

Vidare säger herr Bohman att en del av de uteblivna exportprissänkningarna kan hänga samman med stegrade importpriser på råvaror, för halvfabrikat och på olja. Självfallet kan det göra det. Men om de skulle göra det fullt ut skulle devalveringen som åtgärd för att stärka den svenska ekonomin vara felaktig. Det kan inte heller från regeringens utgångspunkt vara tanken att en sådan kompensation skulle ha skett fullt ut. Skulle vi ha ett så högt importinnehåll, då har man valt en helt felaktig ekonomisk politik med devalveringen. Regeringen kan inte gärna mena det.

I den reviderade finansplanen heter det: "Jag ser det som angeläget att svensk industri utnyttjar det utrymme som växelkursjusteringen in-
neburit och sänker sina priser i förhållande till utländska konkurrenter."

Regeringen sade i sin kommuniké när den gjorde devalveringen att en nödvändig förutsättning för växelkursjusteringen skall vara att den leder till en ökad exportvolym. För att den skall göra det måste dock industrin vara beredd att utnyttja utrymmet till att sänka sina exportpriser i förhållande till utländska konkurrenter enligt kommunikén.

SPK:s undersökningar visar att hittills finns inga tecken på att detta har skett. I stället har företagen utnyttjat devalveringen för att öka sina intäkter och sina vinster.

Vad sedan gäller tidsaspekten säger herr Bohman att vi inte kan vänta resultat på kort sikt. Men det resultat som SPK redovisar ger inte trovärdighet åt regeringens syn på det ekonomiska läget. Företagen har tydligen inte bedömt det så att de haft ett så pressat ekonomiskt läge på utlandsmarknaderna att de har behövt utnyttja devalveringsutrymmet för prissänkningar. De nöjer sig tydligen med att låta priserna ligga kvar och tar hem ökade intäkter i svenska kronor i stället. Den passiva attityden från företagens sida ger inte stöd för regeringens uppfattning att det här varit en så fruktansvärt pressad konkurrenssituation att devalveringen måste till för att ge företagen hjälp att konkurrera bättre och ta tillbaka marknadsandelar på utlandet.

Jag menar att resultatet från SPK:s undersökning, så långt man kan bedöma utvecklingen hittills, inte ger stöd för regeringens uppfattning. Det är också det som socialdemokraterna hävdade tidigare när devalveringen genomfördes.

Min fråga till ekonomiministern blir därför: Drar regeringen inför dessa fakta slutsatsen att man i stället får dra in devalveringsvinsten till samhället? På vilket sätt skall det i så fall ske? – Om man inte gör det blir resultatet av devalveringen högre priser för importvaror i Sverige – alltså en tendens till sänkning av realinkomsterna för de vanliga medborgarna här i Sverige, medan aktieägarna får ökade förmögenheter genom devalveringen. Effekten blir alltså en inkomstfördelning från de sämre ställda till de bättre ställda. Vill ekonomiministern undvika den inkomstfördelningen genom att dra in devalveringsvinsten till samhället?

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Herr Hellström frågade mig vilka initiativ jag tänkt ta för att påverka exportföretagen, och jag svarade att jag inte tänker ta några initiativ. Därmed borde egentligen meningsutbytet vara avslutat. Jag känner, efter att ha lyssnat till herr Hellström, ändå ett behov av att säga några saker därutöver.

Lönekostnaderna i Sverige kommer i år att stiga med ca 11 %. Det leder avtalet till, och det är företagen medvetna om. Och om inte produktiviteten i Sverige förbättras medför det nära nog automatiskt en viss prishöjning. Den här devalveringen gör det möjligt för svenska företag att begränsa prisökningen i förhållande till länder som inte har skrivit ner sin valuta. Det är ett av syftena med devalveringen.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om prissättningen
på exportvaror*

Vidare trodde sig herr Hellström kunna dra generella slutsatser av prisförhållandena och pristendenserna utomlands. Jag skulle vilja varna herr Hellström för att kasta ur sig det påståendet att man kan märka någon sjunkande tendens. Då det gäller stål kan jag få påpeka att d'Avignonplanens försök att begränsa stålproduktionen i EG-området syftar till att åstadkomma en prisökning på stål, därför att priserna anses ligga för lågt.

Sedan understryker jag på nytt att både i regeringens reviderade finansplan och i mitt svar framhöll jag att en sådan här devalverings effekt slår igenom efter relativt lång tid. Det kan ta ett helt år. Det påpekar f. ö. socialdemokraterna själva i sin motion med anledning av kompletteringspropositionen, där det här temat tas upp.

Jag tycker att det underlag som SPK redovisat – även om jag inte skall stå här och kritisera SPK – är utomordentligt bräckligt, om man av det skall dra så långtgående slutsatser som herr Hellström tycks vilja göra.

Andra gjorda undersökningar visar faktiskt att redan nu, trots att bara drygt en månad har gått, har hälften av de undersökta verkstadsföretagen, ett betydligt större antal företag än dem som SPK har tittat på, faktiskt sänkt sina priser. Avgörande för vår analys måste dessutom vara en bedömning är vad som skulle ha hänt om vi *inte* vidtagit denna devalveringsåtgärd utan låtit den kronjustering uppåt som följde av vårt samarbete med valutaormen bli bestående.

Resultatet av devalveringen motsvarar till nästan 100 % de förväntningar som regeringen hade när den vidtog sin åtgärd. Herr Hellströms slutsats att man nu skulle dra in de s. k. devalveringsvinsterna framstår för mig i dagens läge såsom helt befängd.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Bohman citerade vad socialdemokraterna säger i sin motion och i sin reservation. Det är just det jag vill understryka. De resultat som hittills kan noteras av det som har skett sedan devalveringen ger ju stöd åt den verklighetsuppfattning som socialdemokraterna gav uttryck för när vi kritiserade devalveringen. Det som har skett hittills ger inte stöd för regeringens uppfattning om det ekonomiska läget.

Ekonomiministerns invändning om framtida lönehöjningar var så allmänt hållen att min enda kommentar måste bli: Sker inte lönerörelser också i andra länder? Självfallet måste man ta hänsyn till utvecklingen i andra länder, innan man gör så svepande formuleringar om effekten av den svenska avtalsrörelsen på vårt konkurrensläge under resten av detta år.

Det är rätt intressant att ekonomiministern nu skjuter devalveringseffekten långt in i framtiden. Det var inte det intrycket man fick av statsministerns mycket kategoriska uttalanden när devalveringen presenterades. Då måste min fråga bli: Är regeringen beredd att under en mycket stor del av 1977 med öppna ögon ta en rejäl inkomstomfördelning

i Sverige från de sämre ställda till de bättre ställda genom att vi höjer importpriserna och sänker realinkomsterna men låter aktieägarna få en förmögenhetsökning? Sedan, någon gång i framtiden, skulle då alla de goda effekter inträffa som herr Bohman talar om.

Vill man för 1977 genom politiska beslut genomföra en inkomstomfördelning från de sämre till de bättre ställda? Är det regeringens avsikt? Den avsikten deklarerades inte när devalveringen presenterades. Då sade regeringen i stället att "i den mån kursjusteringen för någon bransch, t. ex. skogsindustri och skogsbruk, kommer att medföra starka vinstökningar, kan åtgärder aktualiseras för att dra in övernormala vinster från företagen". Finns det planer på att till samhället dra in de devalveringsvinster som företagen nu gör och, som herr Bohman förutsätter, kommer att göra under en stor del av 1977?

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att herr Hellström tycks ha helt missförstått syftet med sådana här justeringsåtgärder beträffande den svenska kronan. Jag kan försäkra herr Hellström att den dag som i verklig mening övernormala vinster skulle uppkomma i det svenska näringslivet, som i dag har en vinstnivå som ligger lägre än någonsin tidigare, är vi, som vi har sagt i finansplanen, beredda att diskutera vilka åtgärder som då skall vidtas.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag måste konstatera att slutsatsen av denna debatt blir att regeringen utan några aktiva åtgärder accepterar en inkomstomfördelning i Sverige under 1977 från löntagare, pensionärer och människor med små inkomster, över huvud taget människor som inte har aktier eller förmögenhet, till de människor som har det bättre ställt.

Jag konstaterar också att ur vår debatt inte har framkommit någonting för tiden från devalveringens genomförande den 1 april och fram till nu som stöder regeringens bedömning av det ekonomiska läget. Företagen har tydligen inte ansett att de befinner sig i den krissituation som regeringen har hävdat. Hade företagen ansett det och känt konkurrensen så hård, hade företagen tacksamt tagit emot devalveringen genom att sänka priserna för att på det sättet få en bättre konkurrenssituation. Det har de dock inte gjort. Företagen har tydligen bedömt det ekonomiska läget annorlunda än regeringen har gjort.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Den här kronanpassningen, för det är ju fråga om att bättre anpassa den svenska kronan till vad den verkligen är värd, är en av flera åtgärder som den nya regeringen har tvingats vidta för att lösa de problem som vi har fått i arv efter den gamla regeringen. Åtgärderna syftar till att trygga sysselsättning och välbefinnande för alla grupper i det svenska samhället. Det finns ingenting som tyder på att åtgärden

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om prissättningen
på exportvaror*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om åtgärder för att
skydda arbetskraf-
ten vid vissa farliga
arbeten*

var felaktig. Och därför finns det inte heller någon anledning att i dag diskutera några åtgärder av det slag som herr Hellström ropar efter.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det finns ingenting som tyder på att åtgärderna var felaktiga, säger ekonomiministern. Men i den ekonomiska utvecklingen efter den 1 april finns det inte heller någonting som stöder regeringens uppfattning av läget.

Jag vill också kommentera herr Bohmans hänvisning till Veckans Affärers stickprov. Det visar sig där att de företag som sätter priserna i utländsk valuta – och det är ju majoriteten av exportföretagen – icke sänker sina utlandspriser utan tar hem vinsten genom höjt pris, räknat i svenska kronor. Det är som sagt en mycket stor del av våra exportföretag som sätter sina priser i utländsk valuta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om åtgärder för att skydda arbetskraften vid vissa farliga arbeten

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr Greens (s) den 18 maj anmälda fråga, 1976/77:470, och anförde:

Herr talman! Herr Green har frågat mig om jag – mot bakgrund av ett nyligen inträffat brott av en fångdamm vid ett kraftverksbygge – är beredd att undersöka vilka säkerhetsåtgärder som ytterligare kan föreskrivas för att skydda den arbetskraft som sysselsätts vid liknande arbeten.

Det är självfallet ett oavvisligt krav att en fångdamm är dimensionerad och byggd så, att den håller för alla de påfrestningar den kan väntas bli utsatt för. F. n. finns – förutom de allmänna reglerna i arbetarskyddslagen – inga särskilda arbetarskyddsföreskrifter i denna fråga. Arbetarskyddsstyrelsen avser med anledning av det inträffade att i samråd med bl. a. berörda fackliga organisationer och vattenfallsstyrelsen ta upp här aktuella frågor om säkerheten vid kraftverksbyggen. Några särskilda åtgärder från min sida torde därför inte behövas f. n.

Herr GREEN (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministerns svar på min fråga är ju så rakt och entydigt som man över huvud taget kan begära, och därför har jag bara att tacka honom och hoppas att den här översynen snarast kommer i gång. Här behövs det verkligen en skärpning av reglerna för att man skall kunna undvika olyckor och katastrofer av det slag som höll på att inträffa i det här fallet.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om sysselsättnings-
läget i Pajala*

Herr talman! Herr Green har helt rätt. Vattenfallsstyrelsen och yrkesinspektionen har nu utfört en inspektion på platsen, och resultatet blir, efter vad jag inhämtat, klart under nästa vecka. För att om möjligt undvika ett upprepande av olyckor av denna typ kommer arbetarskyddsstyrelsen att uppta överläggningar med vattenfallsstyrelsen, arbetsmarknadens parter och Svenska Kraftverksföreningen om de skyddsåtgärder som i framtiden måste iakttas vid byggande av fångdammar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om sysselsättningsläget i Pajala

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr Hålls (s) den 24 maj anmälda fråga, 1976/77:475, och anförde:

Herr talman! Herr Håll har frågat mig om jag uppmärksammat de allvarliga försämringar som skett när det gäller sysselsättningsläget i Pajala kommun och vilka initiativ jag avser ta för att ge de många arbetslösa sysselsättning.

Som herr Håll framhåller i sin fråga är arbetsmarknadssituationen i Pajala allvarlig. Vid månadsskiftet april-maj var 563 personer utan arbete och antalet lediga platser var fyra. Utflyttningen från kommunen har under flera år varit stark. Enbart under år 1976 minskade befolkningen med 1 500 personer eller ca 14 %.

Sedan ett flertal år tillbaka har arbetsmarknadsstyrelsen drivit ett industriellt beredskapsarbete i Pajala. Den verksamheten har nu övertagits av ett företag inom verkstadsindustrin, som regeringen nyligen beviljat lokaliseringstöd på synnerligen förmånliga villkor. Företaget räknar med att kunna öka personalstyrkan från 25 till 40 anställda. Det kommer att få stor betydelse i Pajala.

Arbetsmarknadsläget på byggarbetsmarknaden i Norrbotten är bekymmersamt. Regeringen presenterade så sent som i går en rad åtgärder för att värna om sysselsättningen under den kommande vintern. För Pajalas del innebär regeringens beslut i dag att domänverket tidigare lägger investeringar på 2,4 milj. kr. En dansloge i Tarendö får byggas om som beredskapsarbete. Och slutligen får arbetsmarknadsstyrelsen förskottera ca 400 000 kr. för att arbeten med att iståndsätta mark för jordbruksändamål i Kangosfors by i Pajala skall kunna komma i gång.

Regeringen kommer tillsammans med bl. a. Norrbottensdelegationen att ta till vara alla seriösa uppslag som kan förbättra arbetsmarknadsläget i Pajala.

Herr HÅLL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på frågan.

Jag måste säga att det är ett svar som jag visserligen ännu inte hunnit

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om sysselsättnings-
läget i Pajala*

se verkningarna av men att det ändå är glädjande att höra att man har satt i gång en del aktiviteter som jag tror kommer att få stor betydelse. I och för sig skulle – om jag minns rätt – det företag som omnämns i svaret, och som man i Pajala också har ganska stora förhoppningar på, i stor utsträckning ha ägnat sig åt maskintillverkning som har samband med gruvindustrin. Det är därför ganska oroande att gruvindustrin kanske inte längre kommer att kunna vara det underlag för denna verksamhet som man hade haft förväntningar på att den skulle vara.

I Pajala har man även en del uppslag om hur på kort sikt en hel del skulle kunna göras för att förbättra sysselsättningsläget där. De i svaret uppräknade förslagen kan mycket väl vara till stor hjälp därvidlag, men många av de arbetslösa i Pajalaområdet är hårt platsbundna. Det betyder att en del av de arbeten som skulle behöva startas där bör vara av sådan art att de kan utföras på hemmaplan.

Jag hade väntat mig att av arbetsmarknadsministern få höra någonting om de framställningar som gjorts från Pajala kommun under den tid som den nya regeringen haft ansvaret för sådana ärenden. Jag fick i min hand från Pajala kommun, efter det att frågan var framställd, några kopior på brev till regeringen vilka faktiskt ger mig anledning att ställa några ytterligare frågor.

Det första brevet är dagtecknat den 26 november 1976 och ställt till statsministerns kansli. I det begär man att få med regeringen diskutera bl. a. Kaunisvaarabrytningen – som nu inte skall komma till stånd – och en del andra saker som man skulle vilja ha en överläggning om.

Den 11 januari 1977 skriver man ett nytt brev till regeringen, vari man begär att med regeringen få diskutera en rad arbetsprojekt som man menar att det skulle vara nödvändigt att igångsätta.

Nu är det märkligt nog så, att kommunen inte har fått något svar på dessa brev. Detta gör att man i kommunen blir ännu mer oroad, eftersom de brev man sänt till regeringen närmast är ett nödrop som man inte ens fått något svar på.

Jag skulle gärna vilja höra arbetsmarknadsministerns kommentar till den förteelsen.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Regeringen har tvärtom tagit utomordentligt allvarligt på frågan om sysselsättningsläget i Norrbotten. Regeringen har ju tidigare i år lagt fram ett paket för att i synnerhet minska byggarbetslösheten. Och vi presenterade en rad andra åtgärder i går. Flera lokaliseringsstöd har också beviljats. Vi har också tillsatt en Norrbottensdelegationen – något som är en mycket ovanlig åtgärd – för att regeringen på det viset skall kunna samla in förslag på olika projekt som kan vara till stöd för sysselsättningen i Norrbotten.

När det gäller Pajala kommun behandlas de förslag som kommunen har framfört på sedvanligt vis av länsarbetsnämnden och arbetsmarknadsstyrelsen, och de kommer i vissa fall sedan även till regeringen.

Det är de frågor som har inkommit till regeringen som jag här har redovisat i mitt svar.

Regeringen har för en halvtimme sedan beslutat att tidigarelägga investeringar för domänverket på 2,4 milj. kr. Vi har beslutat att ett projekt i Täreändö får byggas som beredskapsarbete. Regeringen har också beslutat att pengar skall få förskotteras för arbeten med att iståndsätta mark för jordbruksändamål.

Det är Strömsnäs AB som har hand om det industriella beredskapsarbetet. Det har under våren fått 6,5 milj. kr. i lokaliseringstöd. Av dessa har 4 milj. kr. gått ut i form av bidrag eller avskrivningslån. Detta är mycket förmånliga villkor. Motivet för dem är att regeringen finner det angeläget att skapa sysselsättningstillfällen i Pajala. Genom lokaliseringstödet säkras 25 arbeten och 15 nya tillkommer.

Men de förslag Pajala kommun reser behandlas i sedvanlig ordning. När de kommer till regeringen prövar vi alla seriösa förslag i positiv anda.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! I fråga om de framställningar som gjorts från Pajala kommun har det dröjt ovanligt länge. Jag har angivit datum för dem men man har inte ens fått ett svar. Då måste vi förstå att man uppe i Pajala kommun funderar över vad det är som arbetsmarknadsministern nu kallar sedvanlig behandling.

I breven tar man bl. a. upp frågan om Kaunisvaaragruvan. Denna är som man ser saken i Pajala kommun ett objekt som verkligen skulle kunna förbättra arbetsmarknadssituationen. Vidare finns en rad vägprojekt som man också är angelägen om att få diskutera. Om dessa saker har enligt vad som framgår av svaret och av vad som sagts här i dag inga uppgifter lämnats. Egentligen skulle jag vilja höra om en sådan behandling är sedvanlig. Man har ännu inte fått något svar på framställningar gjorda i oktober förra året och januari i år. Det är ganska angeläget att få veta om detta är en rimlig tidsmarginal för att få ett svar från regeringen.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Malmbrytningen i Kaunisvaara skulle gälla järnmalm. Men enligt LKAB:s undersökningar skulle verksamheten inte bli lönande just nu. Riksdagen uttalade förra året att det bör klargöras hur mycket staten skulle behöva betala för en sådan gruvdrift.

När det gäller andra projekt kan sägas att de följs löpande. De tas upp av länsarbetsnämnden som för dem vidare till arbetsmarknadsstyrelsen och i vissa fall går de till regeringen.

Men vi har inte nöjt oss med detta. Vi har dessutom tillsatt en Norrbottendelegation med berörda parter som representerar viktiga intressen i Norrbotten och länsmyndigheterna. Delegationen skall samlas in projekt för de olika kommunerna som är viktiga för sysselsättningen och på

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om sysselsättnings-
läget i Pajala*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om statsbidragen
till beredskapsarbe-
ten för ideella
stiftelser*

det viset få extra fart när det gäller sådana här förslag.

Regeringen kan knappast föregripa länsarbetsnämndens och arbetsmarknadsstyrelsens behandling av sådana frågor. När de däremot kommer på regeringens bord prövar vi i positiv anda alla seriösa projekt som kan ge människor arbete.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Jag håller gärna med arbetsmarknadsministern och uttalar min välsignelse över Norrbottensdelegationens framtida förutsättningar att skapa jobb i Norrbotten och i Pajala kommun. Av de av mig åberopade breven drar jag den slutsatsen att jag gjort arbetsmarknadsministern mycket bekymrad genom att han inte vet vilka brev det här handlar om. Jag skall gärna överlämna kopior på breven så att Pajala kommun kan få svar på dem. Jag vädjar för kommunens räkning om att svaren kommer ganska snart.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om statsbidragen till beredskapsarbeten för ideella stiftelser

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara fröken Nilssons (s) den 26 maj anmälda fråga, 1976/77:484, och anförde:

Herr talman! Kerstin Nilsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till en återgång till tidigare praxis när det gäller statsbidrag för ideella stiftelser.

Enligt arbetsmarknadskungörelsen kan statsbidrag utgå till kommunala beredskapsarbeten med 33 %. Om det föreligger synnerliga skäl får arbetsmarknadsstyrelsen höja bidraget i områden med hög och långvarig arbetslöshet. Arbetsmarknadsstyrelsen fastställer varje år de orter där förhöjt statsbidrag skall kunna utgå till kommunala beredskapsarbeten. I ett antal kommuner inom det allmänna stödområdet kan det således utgå statsbidrag med 40 eller 50 %.

För enskilda beredskapsarbeten gäller att bidraget skall fastställas med hänsyn till värdet av arbetet för den enskilde eller organisationen. Om särskilda skäl föreligger kan också bidragen till sådana arbeten höjas på samma sätt som gäller för kommunala beredskapsarbeten.

Att generellt fastlägga att ideella organisationer eller annan enskild huvudman skall erhålla samma nivå på statsbidraget som gäller för kommunalt beredskapsarbete är jag inte beredd att göra. Däremot anser jag starka skäl tala för en positiv bedömning av ansökningar i utsatta regioner som t. ex. Norrbotten.

Fröken NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Vår socialdemokratiska regering använde beredskapsmedel och beredskapsarbeten för att upprätthålla högsta möjliga sysselsättning. I god tid före en konjunkturedgång planerades statliga, kommunala och enskilda beredskapsarbeten. Så hände t. ex. 1971 och 1972. Statsbidrag till beredskapsarbeten utgick under "magra" sysselsättningsår med upp till 75 %, och det gällde också för ideella stiftelser, som då jämfördes med primärkommuner.

Detta visade sig vara en utomordentligt bra satsning. Inte från något håll har dessa beredskapsarbeten renderat några erinringar. Under denna mera långsiktiga och planmässiga arbetsmarknadspolitik erhöll Norrbotten ca 200 milj. kr. årligen. Nu har vi fått en kortsiktig och ryckig beredskapspolitik, där varje projekt prövas för sig.

Tillåt mig lämna en pragmatisk beskrivning av bakgrunden till min fråga. Från årsskiftet har den striktare tillämpningen av arbetsmarknadskungörelsen slagit igenom, och många planerade s. k. enskilda beredskapsprojekt, dvs. sådana som genomförs av ideella stiftelser och andra organisationer, som arbetar utan egen ekonomisk vinning och utan egen beskattningsrätt, kan inte komma i gång. Anledningen härtill är att man för dessa beredskapsarbeten liksom under tidigare år räknat med 50 % statsbidrag men nu erhållit besked om att man inte får mer än 33 %. Det fattas 17 %, varför man i flera fall redan nödgats återkalla sina ansökningar om beredskapsarbeten hos länsarbetsnämnden. Andra avstår från att ansöka om bidrag till beredskapsprojekt, då läget uppfattas som kärvt. Härtill kommer svårigheter att låna pengar på grund av de hårda kreditrestriktionerna.

Allt detta sker i en situation då man i Norrbotten beräknar att behovet av beredskapsarbeten nästkommande säsong kommer att vara dubbelt så stort som det var under den byggnadssäsong vi har bakom oss. Om tiden hade medgett det, skulle jag ha exemplifierat hur den striktare tillämpningen av arbetsmarknadspolitiken har slagit igenom i Norrbotten, men restriktiviteten har särskilt hårt drabbat just ideella stiftelser och liknande organisationer, såsom idrottsföreningar, ungdomsorganisationer och folkhögskolor. Tre folkhögskolor kan inte restaurera sina elevhem på grund av de hårdare bestämmelserna. Även kyrkliga och frikyrkliga församlingar hesiterar nu inför att börja ens att planera inför dessa negativt samverkande omständigheter, dvs. lägre statsbidrag och kärvare lånemarknad. Samtidigt – och det är mycket viktigt – visar arbetslösheten bland byggnadsarbetare i Norrbotten tydliga tendenser att kraftigt öka till hösten.

Jag nödgas fråga arbetsmarknadsministern: Hur ämnar man lösa frågan om sysselsättningen i Norrbotten mot bakgrund av vad jag här beskrivit? Är några tvångsåtgärder planerade, såsom förflyttningar av människor?

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Kerstin Nilsson vidgar verkligen sin fråga. Hon har aktualiserat ett mindre spörsmål men tar nu upp hela Norrbottenproblemet.

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om statsbidragen
till beredskapsar-
beten för ideella
stiftelser*

Jag kan hänvisa bl. a. till de 1,8 miljarder som pumpas in i NJA för att klara rekonstruktionen av detta företag och till det paket som i början av året gav 450 personer sysselsättning på olika projekt av beredskaps- och byggnadskaraktär. Vidare presenterade regeringen i går ett beslut om att byggnadsarbeten för drygt 75 milj. kr. tidigareläggs. Norrbottens län undantas också från den beslutade investeringsavgiften av 15 % för s. k. oprioriterade byggnadsarbeten. NJA beviljas stöd för fortsatt lagerhållning med 40 milj. kr. Man gör beredskapsarbeten för 10 milj. kr. Så vi följer uppmärksam dessa frågor och som jag sade i den tidigare debatten kommer vi att ta till vara alla seriösa projekt för att klara sysselsättningen i Norrbotten.

Men Kerstin Nilssons fråga gällde: Är statsrådet beredd medverka till återgång till tidigare praxis när det gäller statsbidrag för beredskapsarbeten för ideella stiftelser? Det har till regeringen inkommit två sådana fall. Om dessa fall har regeringen beslutat i dag.

Jag sade i mitt svar att det kan finnas anledning att efter prövning av varje ansökan se positivt på arbeten i Norrbottens län. I linje med den inställningen har regeringen beslutat att ge Överkalix hembyggdsgille 50-procentigt statsbidrag för ombyggnad av hembyggdsgården i Nybyn. Och vi har också beslutat att kyrkstugor i Gammelstads kyrkby repareras med motsvarande statsbidrag.

Fröken NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det tillägg som jag fick av arbetsmarknadsministern. Som svar på min fråga har man presenterat ett s. k. paket där man är beredd att i vissa fall tillämpa tidigare praxis för ideella stiftelser och liknande organisationer. Men om man dissekerar detta pakets innehåll finner man att det inte motsvarar behovet. Kvinnorna är ju också totalt bortglömda.

Får vi, herr Ahlmark, utgå ifrån att regeringsförklaringen också avser Norrbotten och norrbottningarna? I regeringsförklaringen står att "regionalpolitiken skall förstärkas och att människor i olika landsdelar skall ges allsidig sysselsättning och service samt en god miljö. Regeringen skall föra en politik för sysselsättning och boende i alla delar av landet."

Mot den bakgrunden, samt mot bakgrunden av att folkpartiet i synnerhet har sagt sig måna om ideella stiftelser och ideella föreningar, väckte det uppmärksamhet när man drog ned statsbidraget för dessa föreningsars beredskapsprojekt.

Norrbotten tål inte utflyttning. F. n. är 16 000 norrbottningar ställda utanför arbetsmarknaden, och företagen räknar med närmare 700 varsel kommande säsong.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att läget är allvarligt i Norrbotten. Det är just därför som dessa kraftiga insatser görs i Norrbotten, och vi kommer att fortsätta att följa läget och pröva olika förslag.

Men när det gäller den fråga som Kerstin Nilsson ställde om statsbidrag till beredskapsarbeten i regi av ideella stiftelser så har jag gett ett svar. Vi har i dag fattat beslut om de två frågor som genom besvär kommit på regeringens bord. Där har vi alltså beviljat 50-procentigt statsbidrag.

Som ett exempel på vårt intresse för dessa frågor kan jag för Kerstin Nilsson, som ju kommer från Övertorneå, nämna att regeringen i dag för ungefär en halv timme sedan beslutat ge Övertorneå kommun statsbidrag med 50 % för att som beredskapsarbete bygga ett industrihus för 2,4 milj. kr. Härigenom får 12 personer arbete under utbyggnadstiden, samtidigt som den trähusfabrikation som skall in i lokalerna kan utöka med 10–15 permanenta arbetstillfällen.

Detta är bara ett exempel bland många på insatser som måste göras för att klara sysselsättningen i Norrbotten.

Fröken NILSSON (s):

Herr talman! Jag är glad över att man i dessa fall velat återgå till tidigare praxis. Men är man beredd att göra det generellt? Tidigare lämnade man ju 50–75 % i statsbidrag. Det finns, som jag sade, många exempel där man fått ansökningarna avslagna. Vad som behövs i Norrbotten sedan planerna på Stålverk 80 skrinlagts är en arbetsmarknadspolitik och beredskapsplan på längre sikt än den arbetsmarknadsministern här skisserat. Som jag sagt räknar företagen i Norrbotten med 700 färre arbetstillfällen inom kort – förutom de 16 000 människor som står utanför arbetsmarknaden.

Med mina inlägg har jag sökt skissera den allvarliga situationen i vårt nordligaste län efter skrinläggningen av Stålverk 80.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fröken Engmans (s) den 18 maj anmälda fråga, 1976/77:468, och anförde:

Herr talman! Fröken Engman har frågat mig vad regeringen avser att vidta för åtgärder med anledning av "rikspolisstyrelsens rapport om den ekonomiska brottsligheten, som redovisar att denna brottslighet omfattar 5–20 miljarder kronor per år".

I september 1976 tillsatte rikspolisstyrelsen en arbetsgrupp med uppgift att utreda hur polisen bör ta sig an den organiserade och ekonomiska brottsligheten. Huvuduppgiften var att se över polisens utrednings- och spaningsverksamhet. Arbetsgruppen skulle dessutom granska behovet av annan och mera specialiserad utbildning och påpeka luckor i lagstiftningen på det aktuella brottsområdet. I arbetsgruppen ingick företrädare för rikspolisstyrelsen, riksåklagaren, riksskatteverket, riksbanken, de lokala polismyndigheterna och den kriminologiska forskningen. Arbets-

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om åtgärder mot
den ekonomiska
brottsligheten*

gruppen har nyligen slutfört sitt uppdrag genom att till rikspolisstyrelsen överlämna en rapport med förslag till åtgärder. Rikspolisstyrelsens styrelse har ännu inte tagit ställning till rapporten.

Det finns också flera andra grupper som studerar frågor som sammanhänger med ekonomisk kriminalitet. Bl. a. har sålunda riksåklagaren och riksrevisionsverket tillsatt var sin arbetsgrupp. Brottsförebyggande rådet har också en särskild skatte- och valutagrupp.

Möjligheterna att effektivisera kampen mot den allra grövsta brottsligheten är en av frågorna för 1975 års polisutredning. Utredningen skall enligt sina direktiv överväga bl. a. frågan om direkt rekrytering av personal för vissa arbetsuppgifter, t. ex. för utredning av skattebrott och andra grova ekonomiska brott.

Självklart är regeringen angelägen om att få bukt med den organiserade och ekonomiska kriminaliteten. I årets budgetproposition har därför beräknats medel till tio nya polistjänster för att särskilt bekämpa denna kriminalitet. Fördelningen av de nya polistjänster som har beslutats av riksdagen förbereds f. n. inom justitiedepartementet. I det sammanhanget kan fler än tio av de nyinrättade tjänsterna komma att avdelas för insatser mot den nu diskuterade brottsligheten.

Som antytts i det föregående finns det behov av specialutbildad personal för att komma till rätta med den kvalificerade ekonomiska brottsligheten. Regeringen har därför i årets budgetproposition föreslagit att länsstyrelserna och de lokala skattemyndigheterna skall få ytterligare resurser för revision på skatteområdet. Utbildningen av de poliser, åklagare och domare som har att handlägga mål om ekonomisk kriminalitet är självfallet också viktig. Även denna fråga övervägs fortlöpande inom de myndigheter som berörs. Jag vill även erinra om att polisutredningen har att överväga om den utbildning som polisen ges är riktigt avvägd.

I kampen mot den ekonomiska brottsligheten är kanske det viktigaste att man redan när man lagstiftar väger in riskerna för missbruk och såvitt möjligt försöker förebygga icke önskvärda beteenden med andra åtgärder än straffhot. Som ett komplement till de allmänt förebyggande åtgärderna behövs emellertid effektiva straffsanktioner. En fråga som därvid faller i ögonen är om det påföljdssystem som vi har i dag och som har utformats med tanke på den traditionella brottsligheten till alla delar är lämpligt utformat när det gäller att bekämpa moderna ekonomisk brottslighet. En utredning om en eventuell reformering av det ekonomiska sanktionssystemet inom straffrätten prövar f. n. behovet av att kunna rikta ekonomiska sanktioner direkt mot juridiska personer. Utredningens förslag väntas inom kort.

Sammanfattningsvis kan sägas att de problem som sammanhänger med att ekonomisk kriminalitet erfarenhetsmässigt är svår och resurskrävande att utreda fortlöpande prövas inom ramen för det årliga budgetarbetet. Behovet av lagstiftningsåtgärder för att förebygga ekonomisk kriminalitet prövas av regeringen varje gång den ger direktiv till kommittéer vilkas arbete direkt eller indirekt berör det aktuella området och när regeringen

överbäger förslag som lämnas av sådana kommittéer. Till frågan om det dessutom kan vara påkallat med en särskild utredning om den ekonomiska kriminaliteten har regeringen ännu inte tagit ställning.

Fröken ENGMAN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret.

Det intressanta med rikspolisstyrelsens rapport om den organiserade ekonomiska brottsligheten är att där för första gången i en officiell undersökning omfattningen av den ekonomiska brottsligheten redovisas. Men det kan inte rimligen vara någon överraskning att det rör sig om belopp av storleksordningen 5–20 miljarder per år. Inte heller kan uppgifterna om på vilket sätt, med vilka metoder och på vilka områden den ekonomiska brottsligheten bedrivs vara några nyheter. Utredningens resultat stämmer mycket väl överens med den redovisning av den ekonomiska brottsligheten och dess omfattning som jag och herr Ulander har gjort i motion 330 till årets riksdag. Den grundar sig helt på uppgifter som länge varit tillgängliga för vem som helst som är intresserad av dessa problem.

Oavsett hur det är med intresset kan ingen ändå längre skylla bristen på initiativ på att den ekonomiska brottsligheten är okänd, vare sig till omfattning eller metoder. Det är snarare 20 än 5 miljarder som årligen genereras på en kapitalmarknad där pengarna uteslutande används i affärer som är skadliga för samhället och dess medborgare. Skadeverklningarna ser vi i form av höjda hyror, bostadssegregation och förslumning, ökad prostitution, okontrollerad handel med sprit och droger, handel med bolag och anställda som står utanför alla trygghetslagar och ett skattefusk av storleksordningen 10–15 miljarder. Detta fortgår år efter år.

Rikspolisstyrelsens rapport baserar sig helt på de kunskaper om brottsligheten som finns på de lokala polisdistrikten, hos skattemyndigheterna och andra berörda myndigheter.

Anledningen till att ingenting händer är alltså inte brist på information om problemets omfattning. I stället är det så att rättsväsendets resurser inte organiserats och inriktats på denna typ av brottslighet. Den traditionella brottsligheten – stöld, inbrott och rån – upptar 97 % av rättsväsendets resurser. Den orsakar årligen skador för samhället på omkring 500 miljoner. Den ekonomiska brottsligheten, som är av 40 gånger så stor omfattning, bekämpas med ett par eller några procent av polisens resurser.

Det svar jag har fått av justitieministern andas inte en stavelse om att en omprioritering av polisresurserna är helt nödvändig. Man hade haft skäl att vänta sig att det hade funnits en handlingsberedskap i justitiedepartementet och att justitieministern skulle ha redovisat en allmän uppfattning om behovet av åtgärder. Justitieministern säger att han ännu inte tagit ställning till en utredning. Men det borde väl ändå vara möjligt att redovisa sin allmänna inställning, t. ex. om justitieministern är beredd att medverka till en omprioritering.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om åtgärder mot
den ekonomiska
brottsligheten*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om åtgärder mot
den ekonomiska
brottsligheten*

I svaret redovisas att bekämpning av den ekonomiska brottsligheten sker på olika områden. Felet med detta är just att man icke tar något samlat grepp som omfattar alla de områden där den ekonomiska brottsligheten förekommer. Det sägs, om något, i rikspolisstyrelsens rapport att det är sambandet mellan alla brottsområden med rötter in i näringslivet som är problemet. Det går då inte att angripa varje område för sig. Det går inte heller att komma åt den ekonomiska brottsligheten genom att i kommande utredningar inkludera delar av den. Det finns så oerhört mycket på lagstiftningsområdet som redan i dag är fel. Man måste därför se över hela området, och jag hade hoppats få ett allmänt uttalande av justitieministern om det.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Som framgick av svaret som jag lämnade till fröken Engman tillmäter regeringen dessa frågor mycket stor vikt. Att det här gäller mycket viktiga frågor framgår också av att åtgärder har vidtagits på en del punkter och att ytterligare åtgärder övervägs på andra.

Vad särskilt beträffar den arbetsgrupp som arbetar inom rikspolisstyrelsen skall rikspolisstyrelsen nu ta ställning till den utredning som gjorts och lämna regeringen de förslag som utredningen föranleder. Det finns därför ingen anledning att föregripa rikspolisstyrelsens ställningstagande.

Jag vill gärna tillägga att det finns en annan aspekt på den ekonomiska brottsligheten, och det är att den ofta sträcker sig utanför de nationella gränserna. För att på ett effektivt sätt kunna bekämpa sådana brott krävs därför att de olika ländernas insatser samordnas, och att man intar en gemensam attityd till problemen. Det pågår också arbete med en sådan inriktning. Inom Europarådet har t. ex. tillsatts en expertkommitté med uppgift att arbeta fram förslag till åtgärder mot ekonomisk brottslighet. En annan kommitté inom Europarådet prövar f. n. möjligheterna till utlämning vid bl. a. fiskala brott. I båda dessa kommittéer är Sverige representerat.

De olika exempel på åtgärder i skilda hänseenden som lämnats i svaret antyder att det är svårt att företa en bred översyn av möjligheterna att förebygga grova ekonomiska brott. De företeelser som ryms under begreppet ekonomisk brottslighet är nämligen så skiftande, att man kan ifrågasätta om det är meningsfullt att i ett sammanhang studera möjligheterna att lagstiftningsvägen förebygga bl. a. konkursbedrägeri, illegal arbetsförmedling, arbetsmiljöbrott, skatte- och valutabrott, fastighetsspekulation och miljöförstöring.

Sammanfattningsvis kan jag säga att åtgärder på de olika punkterna i vissa delar redan har vidtagits och i övriga delar övervägs. Det visar vilket intresse regeringen har av att åtgärder vidtas på det här området.

Fröken ENGMAN (s):

Herr talman! Justitieministern säger att regeringen lägger väldigt stor vikt vid de här problemen. Han säger också i svaret: "I årets budget-

proposition har därför beräknats medel till tio nya polistjänster för att särskilt bekämpa denna kriminalitet."

Men jag tycker inte att tio nya polistjänster tyder på några större ansträngningar för att komma åt en brottslighet där det handlar om summor upp till 20 miljarder. Det finns i det sammanhanget anledning att exempelvis peka på den ständiga debatt vi för om u-hjälpen, då vi diskuterar belopp som utgör en spottstyver i jämförelse med vad den här brottsligheten omsätter.

Fram till år 1974 fanns det en åklagare i hela landet som sysslade med dessa frågor. I dag finns det tre. Ytterligare tio polistjänster lär icke göra saken mycket bättre.

Justitieministern talade om den internationella aspekten på de här frågorna, dvs. behovet av att få en enhetlig syn på problemen och en samverkan mellan olika länder. Samma synsätt när det gäller samverkan måste också gälla de myndigheter i Sverige – och de är många – som är inblandade i den ekonomiska brottsligheten, och då tror jag inte att man kommer undan med mindre än att man gör en översyn av hela detta fält. Justitieministern sade visserligen att det är svårt att företa en bred undersökning, men jag tycker inte att man skall hesitera inför svårigheterna, utan de gör det desto mer angeläget att verkligen sätta sig ned och grubbla över på vilket sätt man skall angripa dem.

Rapporten presenterar inte heller några okända uppgifter. Jag förmodar att de har varit kända på justitiedepartementet länge, och det var därför jag trodde att man där hade något slags handlingsberedskap och att man inte bara skulle hänvisa till att det pågår plotter på olika områden. Det är nämligen just vad som sker, och det är därför man aldrig kan få ett samlat och effektivt grepp över de här brottsområdena.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Som exempel på att åtgärder företas i olika hänseenden kan jag nämna att brottsförebyggande rådet just har samlat representanter för de olika arbetsgrupper som sysslar med dessa frågor för att ha en gemensam diskussion om hur man skall förfara. Det visar att en samordning redan nu sker, men varje särskild punkt måste utredas för sig.

Fröken ENGMAN (s):

Herr talman! Jag är bara litet orolig för vad man har att vänta sig av den borgerliga regeringen med tanke på ekonomiminister Bohmans propåer om att göra de olagliga valutatransaktioner som i dag sker utomlands lagliga. Därför är jag inte så övertygad om att de resonemang som förs i de olika arbetsgrupperna – även om man nu kommer att samla dem till en gemensam överläggning – kommer att leda till någonting. Min uppfattning är att om något skall ske på det här området, så är riksdagen och politikerna tvungna att agera. Jag hoppas därför att min motion skall röna ett bättre öde när dessa frågor på nytt behandlas än vad min fråga i dag har gjort.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om åtgärder mot
den ekonomiska
brottsligheten*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om åtgärder vid
påträffande av
narkotika för
innehavarens eget
bruk*

§ 7 Om åtgärder vid påträffande av narkotika för innehavarens eget bruk

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fröken Littmarcks (m) den 26 maj anmälda fråga, 1976/77:487, och anförde:

Herr talman! Fröken Littmarck har frågat mig hur jag ser på utvecklingen mot att allt större mängder narkotika bedöms som innehav för eget bruk och därför i regel inte föranleder åtal eller vidtagande av allvarigare åtgärd än förverkande av narkotikan.

De allmänna bestämmelserna om åklagares möjlighet att underlåta åtal finns i 20 kap. 7 § rättegångsbalken. Paragrafen innehåller bl. a. en föreskrift om att åklagare får besluta att inte väcka åtal, om det kan antas att i händelse av lagföring annan påföljd än böter inte skulle komma att ådömas och den misstänktes lagföring inte är påkallad från allmän synpunkt.

När denna föreskrift år 1971 fick sin nuvarande lydelse, var frågan om åtalsunderlåtelse vid narkotikabrottslighet föremål för särskild uppmärksamhet. Enligt vad som uttalades i detta sammanhang borde det finnas större utrymme för åtalsunderlåtelse vid sådan brottslighet än vad som tidigare hade varit fallet. Därvid betonades framför allt angelägenheten av att inte genom ingripande med åtal spoliera möjligheten att ge narkotikamissbrukare nödvändig vård. Åtal borde dock kunna underlåtas bara vid mindre allvarliga narkotikabrott, t. ex. innehav av en mindre mängd narkotika för egen förbrukning eller överlåtelse av en mindre mängd i samband med konsumtion. Det missbrukarklientel som systematiskt finansierar sitt missbruk genom att sälja narkotika i små portioner borde däremot normalt inte komma i åtnjutande av åtalsunderlåtelse. Över huvud taget borde tillämpningen alltid ske med beaktande av de allvarliga och inte sällan förödande verkningar som narkotikabrottsligheten kan medföra. Sistnämnda synpunkt underströks särskilt av riksdagen.

Mot bakgrund av dessa motivuttalanden – som av riksåklagaren har återgetts i cirkulär till landets åklagare – har man på skilda håll utarbetat tumregler till ledning för bedömningen av frågor om åtalsunderlåtelse vid narkotikaförseelser i fall då inga särskilda omständigheter föreligger.

De riktlinjer för åtalsunderlåtelse vid narkotikabrottslighet som riksdagen antog år 1971 skall ses mot bakgrund av angelägenheten att koncentrera rättsväsendets resurser på den svårare brottsligheten liksom vikten av att samhällets ingripanden mot narkotikamissbrukare i görligaste mån anpassas, så att de inte motverkar utan i stället understöder ansträngningarna att ge den vård som behövs. Dessa principer har enligt min mening alltså giltighet.

Fröken LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka justitieministern för svaret.

Jag förstår att han från sina utgångspunkter måste svara så här – ut-

gångspunkter som egentligen inte är mina.

Bakgrunden till att jag ställt denna fråga är att jag fått reda på att det den 19 januari 1977 gick ut en lokal order till polisen i Stockholm att man för innehavarens eget bruk skulle kunna "acceptera" 25 gram cannabis eller 5 gram centralstimulerande medel, dvs. högst 25 s. k. påsar på 0,2 gram.

Tidigare gällde andra regler; man räknade innehavet i tabletter. När man fick lov att modernisera reglerna visade det sig att det innebar en lindring. Det är bakgrunden till min fråga hur justitieministern ser på detta.

Justitieministern säger i svaret: "Enligt vad som uttalades i detta sammanhang borde det finnas större utrymme för åtalsunderlåtelse vid sådan brottslighet än vad som tidigare hade varit fallet." Det sägs vidare att åtal borde kunna underlåtas bara vid mindre allvarliga narkotikabrott.

Eftersom det är alldeles uppenbart att man inte kan vårda bort en omfattande narkotikaepidemi som den vi nu har, måste vi i stället ha en restriktiv och konsekvent narkotikapolitik, där varje befattning med illegala droger beivras på ett verkningsfullt sätt. Såvitt man vet har hittills aldrig ett omfattande massmissbruk kunnat trängas tillbaka i någon kulturskrets utan just en sådan restriktiv drogpolitik. Det finns heller inget exempel på att man kunnat komma till rätta med sådana här problem genom att liberalisera drogpolitiken.

En restriktiv drogpolitik ifrågasätts inte längre av någon grupp i teorin, men i praktiken fortsätter man att som sagt att låta bli att beivra innehav av s. k. smärre mängder. Det betraktar jag som en ödesdiger inkonsekvens som direkt och indirekt förstärker missbruket och demonstrerar att samhället inte har tagit frågorna på allvar. Jag vill alltså se att varje illegal befattning med narkotika medför att vederbörande tas om hand av kriminalvården, som i sin tur bör ha ett intimt samarbete med socialvården, vilken naturligtvis ytterst får ta ansvaret.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! För tydlighetens skull vill jag understryka att det som sades i frågesvaret om att möjligheterna till åtalsunderlåtelse skulle vara större än tidigare gällde uttalanden 1971. Det finns alltså i motiven till den lagstiftning som vi nu har. Bland de motiv som finns där nämns också åtalsunderlåtelse i sådana fall då åtgärden kunde bedömas bidra till att narkotikamissbrukare bereddes nödvändig vård. Detsamma kunde ske i viss utsträckning då lagföring av någon som redan underkastat sig vård för sitt missbruk kunde antas få negativa effekter på vederbörandes inställning till vården.

Syftet med denna praxis med åtalsunderlåtelse är alltså just att sammankoppla de straffrättsliga åtgärderna med de vårdåtgärder som skall förekomma. Sett i stort måste samhällets åtgärder mot narkotikamissbruket framför allt inriktas på de allvarliga brottsfallen. Det är tillräckligt svårt att göra ingripanden mot dem, men det är de ingripandena som

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om åtgärder vid
påträffande av
narkotika för
innehavarens eget
bruk*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om meritvärdet av
tjänstgöring som
sjömanspräst*

verkligen har effekt.

Regeringen ser emellertid mycket allvarligt på dessa frågor och har i olika sammanhang vidtagit åtgärder för att motverka missbruket.

Fröken LITTMARCK (m):

Herr talman! Det visar sig ju i alla fall, herr statsråd, att 1971 års inställning till frågorna var felaktig, annars skulle den under de år som har gått ha haft någon effekt. I stället ser man överallt en ökning av antalet narkotikamissbrukare. F. n. är 60 % av de manliga arrestanterna hos polisen i Stockholm intravenösa missbrukare. Det är en till humanitet förklädd okunnighet och ett permissivt synsätt som ligger bakom den inställningen. Jag vill verkligen råda regeringen att helt tänka om och börja arbeta i nya banor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om meritvärdet av tjänstgöring som sjömanspräst

Herr kommunministern ANTONSSON erhöll ordet för att besvara fru Tillanders (c) den 17 maj anmälda fråga, 1976/77:464, och anförde:

Herr talman! Fru Tillander har frågat mig, om jag ämnar vidta åtgärder för att ändra prästvalsförordningen, så att den ger uttryck för den uppfattning som väl får anses vara allmän, nämligen att sjömansprästtjänst och församlingsprästtjänst här hemma i många avseenden är olika och innebär arbete på helt skilda fält men ändå bör betraktas som jämställda.

Fru Tillander syftar på det förhållandet att tid för tjänstgöring som sjömanspräst tidigare ansetts inte utan regeringens medgivande kunna räknas av på den minimitid präst skall ha fullgjort prästerlig tjänstgöring inom svenska kyrkan för att kunna utses till domprost, kyrkoherde eller komminister. Detta behörighetsvillkor motiverades vid sin tillkomst med önskvärdheten av att vederbörande har tillräcklig praktisk erfarenhet.

Enligt min uppfattning bör tjänstgöring som sjömanspräst och som församlingspräst ha samma värde i det hänseende som det nu är fråga om. Det formella hinder, som tidigare förelåg för domkapitlen att vid prövning av prästs behörighet tillgodoräkna honom tid för tjänstgöring som sjömanspräst, slopades emellertid i samband med den ändring i prästvalsförordningen som gjordes i januari 1976. Några ytterligare åtgärder torde inte behövas.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunministern för svaret på min fråga.

Svaret är ju mycket positivt, och jag tänker då särskilt på den passus där statsrådet säger: "Enligt min uppfattning bör tjänstgöring som sjömanspräst och som församlingspräst ha samma värde i det hänseende

som det nu är fråga om.” Men tydligen har inte de nya bestämmelser som gäller från den 1 januari 1976 kommit till de berördas kännedom. Det är viktigt att dessa bestämmelser verkligen tillämpas i praktiken, för även om det har varit mer regel än undantag att man fått dispens från kravet att ha tjänstgjort ett år i församlingstjänst t. ex. när det gällt att söka komministertjänst, så har det ändå varit otillfredsställande att det här kravet funnits – detta främst av tre skäl.

Det första skälet är att den sökande inte förrän i efterhand vet att dispens verkligen ges. Den osäkerheten måste rimligen påverka en präst, när han bestämmer sig för fortsatt förordnande som sjömanspräst.

Det andra skälet är att sjömansprästens arbete på många sätt visserligen skiljer sig från en församlingsprästs tjänstgöring men att tjänsterna ändå bör betraktas som jämställda i värde, när man tänker på den erfarenhet de ger för den fortsatta prästtjänsten.

Det tredje vägande skälet är att prästerlig tjänst inom svenska kyrkan en gång var något tämligen enhetligt och entydigt – man var helt enkelt församlingspräst. Men nu gäller inte det längre. Här har skett en stark differentiering av verksamheten. Det finns skolpräster, sjukhuspräster, präster med verksamheten förlagd till city, fängelsepräster och präster med verksamheten förlagd till starkt frekventerade turistorter. Det är en bra utveckling, men ju mer differentierad verksamheten blir, desto mindre enhetligt blir församlingsprästbegreppet och skillnaden mellan den kategorin präster och sjömanspräster.

Samma differentiering gäller sjömansprästtjänsterna. Man kan verkligen säga att det under senare år har blivit en breddning av arbetsuppgifterna när det gäller tjänst som sjömanspräst.

Jag ber att än en gång få tacka för det positiva svaret, men jag vill samtidigt fråga statsrådet, om statsrådet är villig att medverka till att den numera gällande förordningen kommer att följas.

Herr kommunministern ANTONSSON:

Herr talman! Jag känner inget behov av att gå i polemik med fru Tillander, för vi gör tydligen samma bedömning av denna fråga. Jag vill emellertid säga att i de fall då fråga om dispens enligt den tidigare gällande ordningen prövats av regeringen har man medgivit dispens.

Som jag framhållit i svaret står det nu klart att dispensförfarandet är avskaffat. Jag skall på fru Tillanders direkta fråga, om jag vill medverka till att den nya förordningens innehåll verkligen går ut till vederbörande, svara att jag avser att meddela domkapitlen innehållet i mitt frågesvar – detta just i syfte att få en likformig tillämpning i enlighet med den ändring i prästvalsförordningen som genomfördes i januari förra året.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill än en gång tacka statsrådet. Jag tror att det är viktigt och även riktigt att man vidtar alla åtgärder som bidrar just till

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Om meritvärdet av
tjänstgöring som
sjömanspräst*

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

det som min fråga gäller, att sjömansprästtjänst och församlingsprästtjänst här hemma på alla sätt betraktas som jämställda.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades
Förslag
1976/77:20 till justitieutskottet

§ 10 Föredrogs och hänvisades
Motioner
1976/77:1679 och 1680 till näringsutskottet

§ 11 Föredrogs men bordlades åter
trafikutskottets betänkande 1976/77:26
jordbruksutskottets betänkande 1976/77:35
näringsutskottets betänkanden 1976/77:49–53

§ 12 Den ekonomiska politiken m. m.

Föredrogs

finansutskottets betänkande 1976/77:30 med anledning av regeringens i propositionen 1976/77:150 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. jämte motioner och

skatteutskottets betänkande 1976/77:53 med anledning av propositionen 1976/77:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m. (kompletteringspropositionen) jämte motion, såvitt propositionen och motionen hänvisats till skatteutskottet.

Herr TALMANNEN:

Finansutskottets betänkande nr 30 och skatteutskottets betänkande nr 53 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Finansutskottets betänkande nr 30

I propositionen 1976/77:150 (kompletteringspropositionen) hade behandlats den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen.

Det förslag till statsbudget för budgetåret 1977/78 som lades fram i årets budgetproposition kompletterades med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisades en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna gav vid handen att totalbudgetunderskottet skulle minska med 700 milj. kr. i förhållande till beräkningarna i årets

budgetproposition. Sålunda förutsågs nu ett underskott om ca 13,7 miljarder kr. För budgetåret 1977/78 beräknades i budgetpropositionen ett underskott om ca 15,7 miljarder kr. De nya beräkningarna visade ett underskott av ca 13,9 miljarder kr.

I propositionen föreslogs att den i budgetpropositionen föreslagna höjningen av det allmänna barnbidraget skulle genomföras redan den 1 juli 1977. Vidare lades förslag fram om vissa besparingsåtgärder m. m. rörande statsbudgeten.

I särskilda bilagor redovisades den reviderade finansplanen 1977, det reviderade budgetförslaget 1977/78 samt departementens besparingsförslag m. m.

Vidare redovisades bl. a. en reviderad nationalbudget för år 1977 och en långtidsbudget för budgetåren 1977/78–1981/82.

Propositionen hade såvitt avsåg bilaga 2, Reviderat budgetförslag 1977, punkt 6 i hemställan (förslag till lag om storleken av statlig inkomstskatt som ingick i preliminär skatt för budgetåret 1977/78) hänvisats till skatteutskottet och i övrigt till finansutskottet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten A (Den reviderade finansplanen 1977)

I propositionen 1976/77:150 bilaga 1 (ekonomidepartementet) hade regeringen efter föredragning av herr ekonomiministern Bohman föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:599 av herr Karlsson i Ronneby m. fl. (s),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1976/77:1652 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade

1. att avslå de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som förordats i den reviderade finansplanen,

2. att godkänna den politik för skärpt restriktivitet mot kapitalexport och stopp för industriutflyttning som förordats i motionen (moment 8),

3. att uttala sig för en alternativ sysselsättningspolitik i enlighet med motionen och hos regeringen hemställa om förslag i enlighet härmed (moment 9),

4. att prisregleringslagen skulle få en sådan tillämpning att prisstopp på alla dagligvaror skulle gälla i första hand under hela 1977 och att i övrigt uttala sig för de riktlinjer för åtgärder mot inflationen som fanns

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

angivna i motionen (moment 11),

5. att i övrigt uttala sig för den allmänna inriktning av den ekonomiska politiken som förordats i motionen (moment 15),

1976/77:1662 av herr Hörberg (fp),

1976/77:1665 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen, samt

1976/77:1668 av herrar Hagel (–) och Lövenborg (–), vari hemställt att riksdagen beslutade

1. att avslå regeringens hemställan i bilaga 1 i propositionen 1976/77:150,

2. att med anledning av propositionen i övrigt som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Utskottet hemställde

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1976/77:1652 momenten 1 och 15,

b. avslå motionen 1976/77:1665 moment 1,

c. avslå motionen 1976/77:1668,

d. med godkännande av vad som förordats i propositionen 1976/77:150 bilaga 1 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,

2. beträffande kommunernas lånemöjligheter för arbetsmarknadspolitiska åtgärder att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:599,

3. beträffande åtgärder mot kapitalexport och industriutflyttning att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1652 moment 8,

4. beträffande uttalande om alternativ sysselsättningspolitik att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1652 moment 9,

5. beträffande prisstopp på dagligvaror m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1652 moment 11,

6. beträffande uttalande om den ekonomiska politiken inför 80-talet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1662.

Reservation hade avgivits av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s)

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1976/77:1652 momenten 1 och 15,

b. avslå motionen 1976/77:1668,

c. med avslag på vad som förordats i propositionen 1976/77:150 bilaga 1 och med godkännande av vad som förordats i motionen 1976/77:1665 moment 1 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anför.

Punkten B (Reviderat budgetförslag 1977/78)

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

I propositionen 1976/77:150 bilaga 2 (budgetdepartementet) hade regeringen efter föredragning av herr budgetministern Mundebo såvitt nu var i fråga

dels föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,

dels givit riksdagen till känna vad som anförts i propositionen om tidpunkten för riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen.

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:1640 av herr Palm (s), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå propositionen i den del som avsåg ett senareläggande av byggande av Sollentuna rättscentrum,

1976/77:1641 av herr Adamsson m. fl. (s),

1976/77:1642 av herr Norrby m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att den planerade idrottshallen vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm uppfördes enligt tidigare uppgjorda planer i enlighet med vad som anförts i motionen,

1976/77:1643 av herr Romanus (fp),

1976/77:1645 av herr Ingemund Bengtsson i Varberg m. fl. (s),

1976/77:1648 av herr Alsén m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade uttala att idrottshallsbygget vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm borde genomföras i enlighet med tidigare fattat beslut samt att erforderliga medel för ändamålet anvisades under utbildningsdepartementets huvudtitel, anslaget Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

1976/77:1649 av herr Nilsson i Norrköping (s),

1976/77:1651 av fru Gradin m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå regeringens förslag att senarelägga den planerade om- och nybyggnaden inom Frescatiområdet för universitetet i Stockholm,

1976/77:1652 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade

1. att avslå de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i det reviderade budgetförslaget (moment 2),

2. att uttala sig mot tanken att minska ramen för lån till kommunala markförvärv (moment 6),

3. att riksdagen icke skulle återflytta till Helgeandsholmen (moment 13),

4. att hos regeringen hemställa om förslag till minskning av militär- och beredskapsutgifterna i enlighet med motionens riktlinjer (moment 14),

5. att i övrigt uttala sig för den allmänna inriktning av budgetregleringen som förordats i motionen (moment 16),

1976/77:1654 av herr Bergman m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att marklånefondens utlåningskapacitet inte borde sänkas,

1976/77:1657 av herr Feldt m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag om särskilda avgifter på statliga lån i enlighet med vad som anförts i motionen,

1976/77:1658 av herr Norrby m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

a. att för budgetåret 1977/78 under trettonde huvudtiteln till Bidrag till översiktlig planering m. m. anvisat reservationsanslag oavkortat borde ställas till förfogande för avsedda ändamål,

b. att riksdagen medgav att medelsförbrukningen under anslaget Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1977/78 begränsades med 2 milj. kr. i förhållande till anvisat anslag,

1976/77:1660 av herr Pettersson i Malmö (s),

1976/77:1663 av herr Blomkvist (s), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1976/77:150 vad avsåg anslag till konsumentverket,

1976/77:1664 av herr Green (s), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1976/77:150 vad gällde bostadsdepartementets reservationsanslag Bidrag till översiktlig planering m. m.,

1976/77:1665 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts

1. att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i motionen (moment 2),

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att riksrevisionsverket fick i uppdrag att noga följa erfarenheterna av en begränsning i fråga om utnyttjandet av anvisade medel under maximerade anslagsposter samt att regeringen senast i 1979 års budgetproposition redovisade dessa erfarenheter (moment 3),

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts rörande finansiering av statistiska centralbyråns partisymptumundersökningar (moment 4), och

1976/77:1669 av fröken Hörlén m. fl. (fp, c, m), vari hemställts att

riksdagen hos regeringen begärde att den planerade idrottshallen vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm borde prioriteras i förhållande till andra byggnadsobjekt.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Utskottet hemställde

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1976/77:1652 momenten 2 och 16,

b. avslå motionen 1976/77:1665 moment 2,

c. med godkännande av vad som förordats i propositionen 1976/77:150 bilaga 2 moment 1 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande byggande av rättscentrum i Sollentuna att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:1640 och 1976/77:1643,

3. beträffande nybyggnad för länsstyrelsen i Malmöhus län att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1641,

4. beträffande de icke laborativa institutionerna vid universitetet i Linköping att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1649,

5. beträffande om- och nybyggnad för universitetet i Stockholm att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1651,

6. beträffande anslag till Sveriges turistråd att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1660,

7. beträffande anslag till konsumentverket att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1663,

8. beträffande antalet tjänstgöringsdagar för vapenfria tjänstepliktiga att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1645,

9. beträffande byggande av idrottshall vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm att riksdagen med anledning av motionerna 1976/77:1642, 1976/77:1648 och 1976/77:1669 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. beträffande anslaget Bidrag till översiktlig planering m. m. att riksdagen med anledning av motionerna 1976/77:1658 moment a och 1976/77:1664 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. beträffande anslaget Lånefonden för kommunala markförvärv att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1658 moment b och med avslag på motionerna 1976/77:1652 moment 6 och 1976/77:1654 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. beträffande riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen att riksdagen med anledning av vad som anförts i propositionen 1976/77:150 bilaga 2 och med avslag på motionen 1976/77:1652 moment 13 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. beträffande minskning av militär- och beredskapsutgifterna att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1652 moment 14,

14. beträffande särskild samordnad gymnasieskola att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

15. beträffande uppdrag till riksrevisionsverket att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1665 moment 3,

16. beträffande finansiering av SCB:s partisynpatiuundersökningar att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1665 moment 4,

17. beträffande avgiftsbeläggning av statliga lån att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1657 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s):

2. beträffande de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1976/77:1652 momenten 2 och 16,

b. med anledning av vad som förordats i propositionen 1976/77:150 bilaga 2 moment 1 och med bifall till motionen 1976/77:1665 moment 2 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande anslaget Lånefonden för kommunala markförvärv, vari reservanterna ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1976/77:1652 moment 6 och 1976/77:1654 och med avslag på motionen 1976/77:1658 moment b som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande uppdrag till riksrevisionsverket, vari reservanterna ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1665 moment 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande finansiering av statistiska centralbyråns (SCB:s) partisynpatiuundersökningar, vari reservanterna ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1665 moment 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande avgiftsbeläggning av statliga lån, vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Vid denna punkt hade avgivits särskilda yttranden

1. beträffande det reviderade budgetförslagets inkomstberäkningar av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s),

2. beträffande anslag till Sveriges turistråd av herr Pettersson i Malmö (s),

3. beträffande antalet tjänstgöringsdagar för vapenfria tjänstepliktiga av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s).

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

Punkten C 1 (Tidigareläggning av höjning av allmänna barnbidrag)

I propositionen 1976/77:150 bilaga 3 (socialdepartementet) hade regeringen efter föredragning av herr socialministern Gustavsson under punkten 1 (s. 1) föreslagit riksdagen att

dels anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1977:154) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

dels till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1977/78 under femte huvudtiteln utöver tidigare anvisat förslagsanslag anvisa ytterligare 270 000 000 kr.

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1652 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade att de allmänna barnbidragen skulle vara indexreglerade (moment 4).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1976/77:1652 moment 4,

2. anta vid propositionen som bilaga A till Bilaga 3 fogat förslag till lag om ändring i lagen (1977:154) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

3. till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1977/78 under femte huvudtiteln utöver tidigare anvisat förslagsanslag anvisa ytterligare 270 000 000 kr.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s).

Punkten C 2 (Ändrade regler för läkemedelsrabatter)

Under punkten 2 (s. 1–3) hade regeringen efter föredragning av herr socialministern Gustavsson föreslagit riksdagen att

dels anta vid propositionen 1976/77:150 fogat förslag till lag om ändring i lagen (1954:519) om kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel,

dels godkänna vad som anförts i propositionen om ändrade regler för tillhandahållande av läkemedel åt vissa kvinnor och barn.

I propositionen hade föreslagits att beloppsgränserna för läkemedelsrabatteringen ändrades fr. o. m. den 1 januari 1978 så att försäkringen svarade för halva läkemedelskostnaden mellan 10 och 40 kr. och hela kostnaden över 40 kr. Den försäkrades högsta avgift blev härigenom 25 kr. per inköpstillfälle.

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1976/77:1646 av herr Börjesson i Falköping (c),
1976/77:1652 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga
hemställt att riksdagen beslutade att avslå förslagen till höjda läkeme-
delspriser som fanns i kompletteringspropositionens tredje bilaga under
2, och

1976/77:1656 av herr Aspling m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen
beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts
i motionen. Motionärerna ville att den socialpolitiska samordningsut-
redningen, som på riksdagens begäran prövade frågan om ett förstärkt
högkostnadsskydd vid läkemedelsinköp, skulle få i uppdrag att behandla
denna fråga med förtur så att ett förslag kunde föreläggas riksdagen under
hösten 1977.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1976/77:1646,
2. avslå motionen 1976/77:1656,
3. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen
1976/77:1652 moment 3

a. anta vid propositionen som bilaga B till Bilaga 3 fogat förslag till
lag om ändring i lagen (1954:519) om kostnadsfria och prisnedsatta lä-
kemedel,

b. godkänna vad som anförts i propositionen om ändrade regler för
tillhandahållande av läkemedel åt vissa kvinnor och barn.

Reservation hade avgivits av

7. herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i
Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s) som
ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1976/77:1656 som sin
mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført.

Punkten D (Transportstöd för Norrland m. m.)

I propositionen 1976/77:150 bilaga 4 (kommunikationsdepartementet)
hade regeringen efter föredragning av herr kommunikationsministern Tu-
resson (s. 9-10) föreslagit riksdagen att godkänna de ändringar i trans-
portstödet för Norrland som angetts i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1650 av herr
Mellqvist m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av
propositionen 150 bilaga 4 beslutade att i skrivelse till regeringen anhålla
att kisel i bidragsförfattningen undantogs från transportstöd.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på

motionen 1976/77:1650 godkände de ändringar i transportstödet för Norrland som angivits i propositionen.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Reservation hade avgivits av

8. herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och motionen 1976/77:1650 godkände de ändringar i transportstödet för Norrland som angivits i propositionen och motionen.

Punkten E 1 (Länsbostadsnämnderna)

I propositionen 1976/77:150 bilaga 6 (bostadsdepartementet) hade regeringen efter föredragning av fru statsrådet Friggebo (s. 17–19) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att ta ut och bestämma storleken av en särskild administrationsavgift vid statlig bostadslånggivning i enlighet med vad som förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1652 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade att avslå förslaget i kompletteringspropositionens bilaga 6 om särskild administrationsavgift vid statlig bostadslånggivning (moment 5).

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1652 moment 5 bemyndigade regeringen att ta ut och bestämma storleken av en särskild administrationsavgift vid statlig bostadslånggivning i enlighet med vad som förordats i propositionen.

Reservation hade avgivits av

9. herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1652 moment 5 skulle avslå regeringens förslag i propositionen 1976/77:150 bilaga 6 och som sin mening ge regeringen till känna vad reservanternas anförts.

Punkten E 2 (Motion om ökat bostadsbyggande)

I motionen 1976/77:1652 av herr Werner m. fl. (vpk) hade under moment 12 hemställts att riksdagen beslutade att uttala sig för ett ökat bostadsbyggande i enlighet med de riktlinjer som angetts i motionen och att hos regeringen anhålla om förslag till åtgärder som riktlinjerna förutsatte.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1652 moment 12.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s).

Punkten E 3 (Motion om ändrad ram för energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet)

I motionen 1976/77:1655 av herr Bergman m. fl. (s) hade hemställts att riksdagen, med ändring av tidigare beslut, begränsade beslutsramen för bidrag och lån för energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1977/78 till av regeringen i propositionen 1976/77:107 föreslagna 429 000 000 kr.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1655.

Reservation hade avgivits av

10. herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen, med bifall till motionen 1976/77:1655 och med ändring av tidigare beslut, begränsade beslutsramen för bidrag och lån för energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1977/78 till av regeringen i propositionen 1976/77:107 föreslagna 429 000 000 kr.

Punkten E 4 (Motion om statligt bostadsbidrag till barnfamiljer)

I motionen 1976/77:1666 av herr Palme m. fl. (s) hade hemställts att riksdagen beslutade att statligt bostadsbidrag till barnfamiljer fr. o. m. den 1 januari 1978 skulle utgå med 1 200 kr. per barn och år.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1666.

Reservation hade avgivits av

11. herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1666 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför.

Punkten F 1 (Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.)

I propositionen 1976/77:150 bilaga 5 (utbildningsdepartementet) hade regeringen efter förordning av fru statsrådet Mogård under punkten I (s. 11) föreslagit riksdagen att

1. godkänna den ändring av investeringsramens storlek som förordats i propositionen.

2. till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 222 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1653 av herr Alemyr m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle avslå regeringens förslag att till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 222 000 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1653 skulle

1. godkänna den ändring av investeringsramens storlek som förordats i propositionen,

2. med ändring av tidigare beslut till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 222 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av

12. herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1653 skulle avslå regeringens förslag i propositionen 1976/77:150 bilaga 5 punkten 1.

Punkten F 4 (Studiebidrag m. m.)

Under punkten 4 (s. 14) hade regeringen efter föredragning av herr utbildningsministern Wikström föreslagit riksdagen att

dels anta vid propositionen 1976/77:150 fogat förslag till ändring i lagen om ändring i studiestödslagen (1973:349),

dels till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln utöver tidigare anvisat förslagsanslag anvisa ytterligare 41 000 000 kr.

I propositionen hänvisades till den föreslagna höjningen av det allmänna barnbidraget från 1 800 kr. till 2 100 kr. per år fr. o. m. den 1 juli 1977. Studiebidraget och det förlängda barnbidraget utgick f. n. med samma belopp som det allmänna barnbidraget. I konsekvens härmed borde enligt föredraganden nyssnämnda studiesociala förmåner höjas till 175 kr. per månad fr. o. m. höstterminen 1977.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1667 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade att inkomstprövat tillägg i studiehjälpen fr. o. m. den 1 juli 1977 skulle utgå med 100 kr. i månaden.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1976/77:1667,
2. anta vid propositionen som Bilaga till Bilaga 5 fogat förslag till lag om ändring i lagen (1977:146) om ändring i studiestödslagen (1973:349),
3. till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln utöver tidigare anvisat förslagsanslag anvisa ytterligare 41 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av

13. herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 11 – ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1976/77:1667 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anför.

Punkten G (Kraftstationer m. m.)

I propositionen 1976/77:150 bilaga 7 (industridepartementet) hade regeringen efter föredragning av herr statsrådet Johansson (s. 21–22)

dels givit riksdagen till känna vad som anförts i propositionen om planeringen av kärnkraftblocket Forsmark 3,

dels föreslagit riksdagen att medge att det för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln uppförda investeringsanslaget Kraftstationer m. m. intill ett belopp av 163 000 000 kr. fick disponeras i enlighet med vad som anförts i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1659 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen i fråga om planeringen av kärnkraftutbyggnaden,

2. att riksdagen skulle avslå regeringens hemställan om ändrad disposition av investeringsanslaget Kraftstationer m. m.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1976/77:1659 moment 1,
2. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1659 moment 2 medge att det för budgetåret 1977/78 under statens affärsverksfonder uppförda investeringsanslaget Kraftstationer m. m. intill ett belopp av 163 000 000 kr. fick disponeras i enlighet med vad som anförts i propositionen.

Reservation hade avgivits av

14. herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Flodström (samtliga s)

som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. med anledning av vad som anförts i propositionen om planeringen av kärnkraftblocket Forsmark 3 bifalla motionen 1976/77:1659 moment 1 och som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförts,

2. med bifall till motionen 1976/77:1659 moment 2 avslå propositionen i vad avsåg ändrad disposition av investeringsanslaget Kraftstationer m. m.

Skatteutskottets betänkande nr 53

Regeringen (budgetdepartementet) hade föreslagit i propositionen 1976/77:150 bilaga 2 punkten 6 att riksdagen skulle anta inom budgetdepartementet upprättat förslag till lag om storleken av statlig inkomstskatt som ingick i preliminär skatt för budgetåret 1977/78.

I propositionen hade föreslagits att uttagsprocenten för statlig inkomstskatt, som ingick i preliminär skatt för budgetåret 1977/78, bestämdes till 100.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1652 av herr Werner, m. fl. (vpk), vari hemställts under punkterna 7 och 10 att riksdagen beslutade

7. att hos regeringen hemställa om skyndsamt förslag om särskild skatt på lyxvaruimport,

10. att uttala sig för de riktlinjer för en fördelnings- och skattepolitik i de arbetandes intresse som fanns i motionen och hos regeringen hemställa om de förslag som borde föranledas härav.

Utskottet hemställde

1. beträffande uttagsprocenten för statlig inkomstskatt för budgetåret 1977/78 att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:150, bilaga 2, i denna del skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om storleken av statlig inkomstskatt som ingick i preliminär skatt för budgetåret 1977/78,

2. beträffande särskild skatt på importerade lyxvaror att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1652 yrkandet 7,

3. beträffande riktlinjerna för fördelnings- och skattepolitiken att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1652 yrkandet 10.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Den socialdemokratiska oppositionen har under denna riksdag drivit en ekonomisk politik som haft två grundläggande syften. Det ena är att begränsa behovet av upplåning utomlands. Det andra syftet är att nå bättre prisstabilitet vid bibehållen full sysselsättning.

Avgörande för möjligheterna att nå dessa syften var enligt vår mening att den strama och återhållsamma finanspolitik fullföljdes, som hade in-

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

letts av den socialdemokratiska regeringen före regeringsskiftet. Därför hävdade vi, för det första, redan i november att skatteomläggningen 1977 skulle genomföras enligt den överenskommelse som fanns med LO och TCO och som innebar att inkomstbortfallet för staten i dess helhet skulle täckas genom höjda socialförsäkringsavgifter.

För det andra föreslog vi i januari att vissa skatter och avgifter skulle höjas fr. o. m. mars månad för att förstärka budgeten. För det tredje föreslog vi, också i januari, besparingar på en rad utgiftsområden för att begränsa statens upplåningsbehov. För det fjärde har vi under våren föreslagit att olika statliga insatser för att stödja sysselsättningen i näringslivet skulle prövas med hänsyn till företagens verkliga behov för att minska trycket på de statliga utgifterna. Och för det femte har vi under hela vintern och våren krävt en aktiv statlig prispolitik med direkta ingripanden för att stävja inflationsutvecklingen.

Den politik som faktiskt förts i det här landet sedan regeringsskiftet har tyvärr varit av det motsatta slaget. Den har skapat stor inflation. Den har förvärrat vårt läge gentemot utlandet. Den leder oss nu mot det farligaste av alla lägen, där inflation förenas med arbetslöshet.

Resultaten av åtta månaders vanvård av den svenska ekonomin talar sitt eget dystra språk.

Under årets fyra första månader steg konsumentpriserna med 4,5 %. En inflation i år på minst 12 % ter sig alltmer sannolik. Underskottet i utrikeshandeln blev under första kvartalet 1 300 miljoner mot 600 miljoner under samma tid i fjol. Regeringen anger ett underskott i bytesbalansen för hela året på 12 500 miljoner, en *ökning* från förra året med över 2 000 miljoner. Sysselsättningen har hittills hållits uppe, men från allt fler håll varnar man nu för en kraftigt ökad arbetslöshet i höst.

Finansutskottets borgerliga ledamöter säger på den här punkten vad regeringen inte vågar säga i den reviderade finansplanen – att kalkylerna pekar mot en ökning av arbetslösheten under loppet av 1977.

Uppräkningen av den svenska ekonomins problem kunde fortsätta – sjunkande investeringar inom industrin, stagnerande bostadsbyggande, ekonomiska svårigheter för kommunerna – men jag skall inte förlänga plågan. Det är bara alltför uppenbart, att vi står inför en politik som i grundläggande avseenden är på väg att misslyckas.

Den avgörande frågan blir därför: Finns det ännu möjligheter att vända den här utvecklingen? Det inslag i den borgerliga ekonomiska politiken som enligt min mening inger den största oron är bristen på fasthet och konsekvens. Regeringen har visat en högst olycklig förmåga att föreslå fel åtgärder vid fel tidpunkt. Efter regeringsskiftet och sex månader därefter försvarade man och drev igenom en expansiv och lättsinnig finanspolitik. Det skedde trots upprepade varningar för inflation, ökat underskott i utrikeshandeln och svårigheter på kreditmarknaden, varningar som kom inte bara från den socialdemokratiska oppositionen utan också från andra håll, t. ex. från löntagarnas organisationer, från bankväsendet och från industrin.

Sedan öppnades det famösa förstaaprilpaketet. Nu var det kris. Nu krävdes åtstramning. Kronan devalverades och momsen måste höjas. Redan föreslagna, delvis av riksdagen godtagna statsutgifter, måste omprövas. Men inför den här helomvändningen utsänder omgivningen nu ett annat slags varningssignal: Inflationen går så snabbt och berövar människorna så mycket köpkraft, investeringarna går tillbaka så kraftigt, exporten ökar så långsamt att det nu finns en uppenbar risk för ett kraftigt bakslag i ekonomin och ökad arbetslöshet senare i år. Om igen är det inte bara den socialdemokratiska oppositionen som utfärdar dessa varningar. De kommer också från löntagarnas organisationer, från LO-ekonomerna, t. o. m. från Industriförbundet och från Sparbankernas banks ekonomiska sekretariat. Den mest pessimistiska bedömningen talar om 200 000 arbetslösa mot slutet av året. Och, som jag redan antytt, inför denna anstormning har till slut finansutskottets borgerliga majoritet strukit flagg och vidgår att den politik man nu förordar kan leda till ökad arbetslöshet.

Mot den här bakgrunden måste jag fråga regeringspartiernas representanter i den här riksdagen: Tänker ni göra om samma misstag som ni gjorde den 9 mars? Trots våra varningar att regeringspolitiken inte var hållbar, att den förvärrade våra ekonomiska problem i stället för att lösa dem, voterade ni den gången igenom en finanspolitik som inte stod sig mer än tre veckor. Den dystra sanningen är ju att den politik som finansutskottets majoritet i dag uppmanar er att rösta för, inte på någon punkt utlovas leda till bättre resultat än den havererade politiken från den 9 mars. Tvärtom: Enligt finansutskottet skall inflationen bli större, obalansen i utrikeshandeln värre, investeringarna lägre – och arbetslösheten högre. Den enda tröst regeringen och finansutskottet har att erbjuda är att ur inflation och arbetslöshet, ur svår inre och yttre obalans, skall på något mystiskt sätt styrka och stabilitet växa fram i den svenska ekonomin nästa år.

Herr talman! Den här uppläggningsen av den ekonomiska politiken inger oss socialdemokrater allvarlig oro. Den hotar styrkan och stabiliteten i vår ekonomi. Den minskar våra möjligheter att på sikt hålla ekonomin i balans och att värna sysselsättningen. Enligt vår uppfattning finns det ett alternativ, som riksdagen borde ansluta sig till. Det alternativet kan av naturliga skäl inte reparera de skador som redan uppstått. Men det kan förhindra att skadorna förvärras.

Det alternativ vi socialdemokrater redovisar i reservationer till finansutskottets betänkande har tre huvudsyften: att sanera finanspolitiken, att dämpa inflationen och att bevara den fulla sysselsättningen. Det bygger på samma grunduppfattning om arten av den svenska ekonomins problem som vi redovisade i vårt budgetalternativ i januari. Därför har det också samma grundläggande innehåll.

Vi anser således att underskottet i statsbudgeten nästa budgetår måste reduceras kraftigt för att minska inflationstrycket och behovet av upplåning utomlands. Därför föreslår vi att de inkomstförstärkningar och

de besparingar på utgiftssidan genomförs som ingick i vårt januarioalternativ. På en väsentlig punkt föreslår vi dock en ändring. Höjningen av socialförsäkringsavgiften bör ske den 1 januari 1978 i stället för den tidpunkt som teoretiskt sett varit möjlig, dvs. den 1 juli 1977. Det finns flera skäl för detta, bl. a. det förhållandet att 1977 års avtalsrörelse nu är slutförd för den privata arbetsmarknadens del.

Men huvudskälet är följande. När vi lade vårt budgetalternativ i januari, var den officiella prognosen för prisökningarna i år 6 %. Även med de mycket lågt satta antaganden om löneutvecklingen som gjordes i finansplanen fanns det fortfarande utrymme för en realinkomstökning och en uppgång av konsumtionen med 2,5 %. Nu arbetar regeringen med en prisprognos på 10 %. Redan detta uttraderar praktiskt taget all ökning av realinkomsterna och därmed också konsumtionsökningen. En mera realistisk prisprognos pekar på sänkta realinkomster för i varje fall den stora gruppen löntagare.

I januari tydde tillgängligt material på att industrins investeringar skulle fortsätta att öka 1977. Nu tvingas regeringen – för första gången på många år – redovisa en prognos om en nedgång av industriinvesteringarna med 6,5 %. Slutligen visar den reviderade finansplanen – men det var däremot ingen överraskning – att den begynnande konjunkturuppgången inte i år kommer att ge någon ökning av industrins efterfrågan på arbetskraft. Tvärtom väntas under hösten en kraftig minskning av sysselsättningen inom industrin – en nedgång med minst 50 000 personer.

Sammantaget ger dessa olika data besked om att regeringens inflationspolitik redan i sig kommer att innebära en häftig uppbromsning av efterfrågan på varor och tjänster inom landet. Ytterligare indragning av köpkraft genom höjd moms nu i vår skulle leda till en drastisk nedgång av framför allt den privata konsumtionen under andra halvåret. Det kan leda inte bara till att sysselsättningen ytterligare minskar inom industrin utan också till en försvagning av sysselsättningsläget inom tjänstesektorn. Inträffar dessa båda ting samtidigt, lär en påtaglig ökning av arbetslösheten inte kunna undvikas, såvida man inte förutsätter en mycket kraftig ökning av antalet anställda hos staten och kommunerna.

Det är mot den här bakgrunden som vi hävdar att en del av den i och för sig nödvändiga förstärkningen av budgeten skjuts till 1978. Då bör effekterna av en förbättrad exportkonjunktur på arbetsmarknadsläget vara märkbara och, förhoppningsvis, takten i prisstegringarna börja avta. För att det senare skall inträffa, krävs dock en helt annan energi i kampen mot inflationen än den regeringen hittills visat. Jag skall återkomma till detta.

Genomförs det slags politik som vi förordar, skulle två i det här läget väsentliga vinster uppnås. För det första får vi en mindre ryckig och till konjunkturutvecklingen bättre anpassad stabiliseringspolitik än den regeringen vill driva. Den ger oss chansen att fullfölja den politik för full sysselsättning som åtminstone vi har trott att det rådde enighet om. För det andra dämpas inflationen. Och det har ett värde i sig. Den nu-

varande inflationstakten kan visa sig ödesdiger för möjligheterna att framdeles stabilisera ekonomin.

Jag vill tillägga, herr talman, att i vårt alternativ också ingår att vi i huvudsak accepterar de förslag som regeringen i kompletteringspropositionen framlagt om senareläggningar och nedskärningar av statliga uppgifter. Visserligen präglas förslagen av att de uppenbarligen yxats till i stor hast. Och det är förvisso anmärkningsvärt att regeringen på ett så här sent stadium föreslår omprövning av sina egna förslag, förslag som i vissa fall redan godtagits och beslutats i riksdagen. Dessutom är förslagen i många fall sådana att de utan tvivel kommer att skapa problem i höstens budgetarbete, i vissa fall leda till fördyringar i stället för besparingar.

Men med hänsyn till det besvärliga statsfinansiella läge som nu har uppstått, till stor del på grund av regeringens tidigare lössläpphet på det finanspolitiska området, vill vi trots de här kritiska synpunkterna ändå inte motsätta oss att det s. k. besparingsprogrammet genomförs. Det är bara på två punkter, som vi har avslagsyrkanden av någon större finansiell betydelse. Det gäller ramen för skolbyggandet och bemyndigandet att ge lån till kommunerna för inköp av mark.

Den sammanlagda innebörden ur statsfinansiell synpunkt av vårt alternativ är att underskottet i statsbudgeten för nästa budgetår blir inemot två miljarder lägre än vad som redovisas i regeringens reviderade budgetförslag. Det är den ena skillnaden, som ger en väsentligt starkare grund för stabiliseringspolitiken framöver. Den andra skillnaden är att åtstramningen fördelas på ett annat sätt i tiden med tyngdpunkten förlagd till 1978. Den tredje skillnaden är att bördorna av åtstramningspolitiken bärs långt mera rättvist än enligt regeringspolitiken – men den sidan av saken kommer andra socialdemokratiska talare att ta upp.

Finansutskottets borgerliga majoritet avvisar till alla delar vår alternativa politik. För att motivera sitt avslagsyrkande tar man på sig en omåttligt förvånad uppsyn och tolkar vårt förslag som att vi nu avvisar den åtstramning vi tidigare önskat, trots att vi fortfarande anser åtstramningen önskvärd och trots att vi har samma konjunkturbedömning. Men detta är verkligen bara halva sanningen. Det är riktigt att vi vill ha en åtstramning och att vi bedömer exportkonjunkturen på samma sätt som i januari – en konsekvens i betraktelsesättet, som man verkligen inte kan berömma vare sig regeringen eller utskottsmajoriteten för.

Men det vi dessutom hävdar är att åtstramningen av den inhemska efterfrågan nu är i full gång genom den inflationspolitik regeringen bedriver. Den begränsning av köpkraften i år som vi eftersträfvade i januari sker nu till övermått och med fel metod, dvs. genom en accelererad inflation. Om vi har begått något misstag när vi byggt upp våra alternativ till regeringens ekonomiska politik, var det att vi trodde på Gösta Bohman när han i januari sade att prisstegringarna skulle begränsas till 6 % – och som han ännu så sent som den 9 mars höll fast vid.

Men nu vet vi bättre. Det är till den insikten vi har anpassat vårt alternativ.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Frågan är om inte något av samma insikt smugit sig in i finansutskottets betänkande. Visserligen har utskottsmajoriteten inte ett ord att säga om inflationsproblemet – en tystnad som i och för sig är talande. Men man säger att det inte kan uteslutas att åtstramningen av den privata konsumtionen blir "något kraftigare" än vad regeringen räknat med. Och bakom antydningarna om ökad arbetslöshet kan man spåra en oro, som jag tror är betydande, för att regeringen än en gång har begått ett allvarligt misstag. Oron och osäkerheten avspeglas i den avslutande deklarationen att utskottet förutsätter att inte bara arbetsmarknadspolitiken utan också den ekonomiska politiken över huvud "även framöver", som det heter, måste visa stor följsamhet och ha hög beredskap. Som uttryck för sin uppslutning bakom regeringens ekonomiska politik kunde de borgerliga utskottsledamöterna sannerligen ha hittat en mer entusiastisk formulering.

I riksdagens finansdebatt den 9 mars frågade jag finansutskottets ordförande hur han kände sig när han måste föreslå riksdagen att ställa sig bakom en ekonomisk politik och en budget, som hans regering redan var på väg att förkasta, som var så uppenbart ohållbar. Jag måste ställa samma fråga till herr Molin i dag. Den politik han den 9 mars rekommenderade riksdagen överlevde ungefär tre veckor. Hur länge, hur många veckor eller månader, kommer den nya politik han nu föreslår riksdagen att överleva? Är det i själva verket så att utskottet, när det förutsätter att den ekonomiska politiken även framöver skall visa stor följsamhet, förebådar en ny helomvändning i denna politik?

Herr talman! Det är riktigt att den ekonomiska politiken skall vara flexibel, att den snabbt skall kunna anpassas till ändrade verklighetsförutsättningar. Men det spektakel regeringen utsatte riksdagen för denna vår handlar inte om en sådan anpassning. Det har skett för att försöka korrigera de missgrepp och felbedömningar regeringen gjort sig skyldig till. Det vore därför klädsamt om riksdagsmajoriteten i någon form vidgick att den nuvarande ryckigheten och planlösheten i den ekonomiska politiken skadar inte bara regeringspartiernas anseende utan också det som är viktigare, nämligen företagets och hushållens möjligheter att planera för framtiden. En del av inflationen och en del av stagnationen just nu i svensk ekonomi måste tillskrivas osäkerhet och bristande tilltro till den ekonomiska politikens förmåga att skapa en lugn och stabil utveckling. Därför blir jag allvarligt oroad om man nu också börjar mumla på ett sätt som bereder marken för nya helomvändningar.

I själva verket är det tyvärr så att de ekonomiska riktlinjer och den budget riksdagen godkänner, om den följer utskottsmajoriteten, inrymmer en sådan helomvändning. I det reviderade budgetförslaget utgår regeringen från att indexreglering av skatteskalor och grundavdrag skall genomföras fr. o. m. 1978. Man kan kalla detta vad man vill – inflationsskydd eller någonting annat. Men den statsfinansiella och samhälls-ekonomiska effekten är entydig: staten och kommunerna berövas ungefär 4.5 miljarder kronor i skatteinkomster på grund av den starka inflation

som rätt under 1977. Någon anvisning om hur detta skall täckas ges inte i propositionen.

Man får därmed en bild av den borgerliga finanspolitiken som är närmast svindlande i sin obegriplighet. Under 1977 – det år då vi fortfarande känner av lågkonjunkturen, då minst 50 000 jobb försvinner ur industrin – då höjs momsen för att öka statsinkomsterna och förstärka budgeten med ungefär 3,5 miljarder kronor. Men 1978 – det år då vi enligt allmän bedömning får en god exportkonjunktur, då vi sannerligen behöver allt utrymme för att kunna utnyttja konjunkturförbättringar – då skall statens inkomster och statens budget på nytt försvagas med 4,5 miljarder kronor!

Herr talman! Om riksdagen godkänner den här uppläggningsen, om den avstår från att markera att också borgerlig skattepolitik måste skötas med något mått av samhällsekonomiskt förnuft, har den bäddat för nya ryck i den ekonomiska politiken och för nya obehagliga överraskningar för svenska folket. Att i ett och samma beslut höja skatterna ena året med risk för arbetslöshet och sänka dem nästa år med risk för fortsatt inflation, det verkar – förlåt mig, herr talman! – helt enkelt inte klokt. Det borde vara en kär plikt för de regeringsrepresentanter som deltar i den här debatten att klargöra om detta är den skattepolitik man tänker föra – höja skatterna i år och sänka dem nästa år. Eller om man har för avsikt att genom andra skattehöjningar kompensera statskassan nästa år för de förluster staten gör på indexregleringen – och i så fall vilka skatter som skall höjas. Budgetministern har ju högtidligen lovat att innehållet i skattepolitiken god tid i förväg skall redovisas för folket. Nu har regeringen ett utmärkt tillfälle att infria det löftet.

Behovet av upplysningar på den här punkten blir ännu mera uppenbart, när man tar del av regeringens bedömning av den statsfinansiella utvecklingen på längre sikt i den s. k. långtidsbudgeten. Regeringens slutsats blir där – och den förefaller helt riktig – att budgetunderskott av den storlek som långtidsbudgeten fr. o. m. budgetåret 1978/79 visar inte kan accepteras. Därför måste, säger man, skatte- och avgiftsandelen av bruttonationalprodukten höjas. Eller, för att använda ett ord som före regeringsskiftet var synnerligen frekvent i borgerligt tal, skattetrycket måste stiga väsentligt de närmaste åren. Det är regeringens besked.

Mot den bakgrunden är det ännu mera anmärkningsvärt att regeringen planerar en automatisk och kontinuerlig försvagning av statsfinanserna via indexregleringen. Det är i hög grad effekterna av denna indexreglering, som skapar den ogynnsamma statsfinansiella utvecklingen enligt långtidsbudgeten.

Det är bara en slutsats som är möjlig. Regeringen planerar en skattepolitik, som systematiskt ger de högre inkomsttagarna stora lättnader i inkomstskatten men åstadkommer åtstramningen av statsfinanserna genom att skärpa andra skatter. Och de skatterna fungerar i allmänhet på motsatt sätt, dvs. den tyngsta bördan får bäras av lägre inkomsttagare.

De samhällsekonomiska perspektiven är otvivelaktigt sådana, att en stram och återhållsam finanspolitik blir nödvändig de närmaste åren.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Men om en sådan politik skall kunna vinna ett brett stöd krävs att bördorna av åtstramningen fördelas rättvist. Det sker inte med indexreglerade skatter och ett skattetryck som höjs på andra vägar. Dessutom är det stor risk att indexregleringen permanentar inflationen. Därför borde hela idén förvisas till avdelningen för politiska hugskott.

Socialdemokratin har i opposition funnit anledning riktat allvarlig kritik mot regeringen för dess ekonomiska politik. Vi anser att regeringen gjort svåra misstag som skadat den svenska ekonomin. Den har nonchalerat våra varningar. Den har utan saklig prövning avvisat våra förslag till alternativ politik. Men inte på någon punkt ter sig regeringens hantering så oförsvarligt ansvarslös och farlig som när det gäller inflationen. Historien är här en även för denna regering märklig serie av löftesbrott och cynismer. Före valet lovade man krafttag mot inflationen. I regeringsförklaringen sattes kampen mot inflationen i första rummet. Och i januari lovades en väsentlig dämpning av inflationstakten till 6 % under 1977.

Men verkligheten uppförde sig på ett annat sätt. Under årets fyra första månader steg konsumentpriserna med över 1 % i månaden. Dagligvarorna, dvs. livsmedel och andra nödvändighetsvaror, steg med 2 % i månaden.

Den här utvecklingen borde ha oroat regeringen av flera skäl. För det första har hittills i år inga mer väsentliga kostnadsökningar drabbat företagen. I stället var det i många fall fråga om rent inflatoriska prishöjningar. Det dokumenterades av att enligt pris- och kartellnämndens rapporter ett 50-tal av våra större företag genomfört betydande prishöjningar med förväntade men inte inträffade prishöjningar som motiv. Med andra ord, prishöjningarna gjordes för att förbättra lönsamheten.

För det andra innebär de här prisstegringarna att inflationstakten nu är väsentligt större i Sverige än i vår omvärld. Under första kvartalet i år var inflationstakten i Sverige, omräknad på årsbas, 14,5 %. I genomsnitt för hela OECD-området, dvs. de västliga industriländerna, var motsvarande siffra 11,4 %. Det är bara fyra industriländer som nu har en högre takt i prisstegringarna än Sverige: Italien, England, Finland och Norge. Alla de övriga har en långsammare prisstegringstakt. Det här är ett klart brott mot tidigare, då den svenska prisstegringen i allmänhet låg under genomsnittet för industriländerna.

Men trots dessa oroväckande tendenser har regeringen inte företagit sig något för att få kontroll över prisutvecklingen och bekämpa inflationen. Det man gjort har i allmänhet haft motsatt effekt. Man har fört en lättsinnig finanspolitik, som drivit på inflationen. Man har genomfört en devalvering, som tydligen kommer att misslyckas i alla avseenden utom ett – att öka takten i prisstegringarna. Och man har ytterligare eldat på genom att höja momsen.

Regeringen har inte heller utnyttjat det instrument som står till dess förfogande i prisregleringslagen. Man har avvecklat prisstopp, man har upprepade gånger sagt nej till propåer från statens pris- och kartellnämnd

att på särskilt utsatta områden ingripa med prisstopp eller andra åtgärder. Det allmänna prisstopp på två månader som infördes fram till moms-höjningen ter sig helt meningslöst. I april steg priserna, med prisstopp och allt, lika mycket som de tre föregående månaderna.

Det enda regeringen egentligen företagit sig är att utan ens en ursäkt till landets löntagare och konsumenter i kompletteringspropositionen tala om att inflationen nu blir "i storleksordningen" 10 % i stället för de 6 man förespeglade oss i budgetpropositionen från januari. I övrigt uppträder man som om man trodde att inflationen bekämpas bäst om man tiger ihjäl den. Därför ägnas inflationsproblemet knappast någon uppmärksamhet i den reviderade finansplanen. Därför intar finansutskottets borgerliga majoritet en kompakt tystnad i det här avseendet. Läser man bara deras betänkande kunde man tro att vi inte ens har något som heter priser i Sverige.

Gösta Bohman, som mer än de flesta andra har ett förflutet på det här området, har trots allt visat sig en smula besvärad över sin roll som regeringen Fälldins inflationsminister. Han har framför allt ägnat sig åt bortförklaringar. Han har påstått att inflationen i år inte blir större än tidigare år. Men det är inte sant. Allt tyder på att vi 1977 får den värsta inflationen på 25 år. Han har också påstått att priserna i Sverige inte stiger mer än utomlands. Men det är inte heller sant, som jag visade nyss.

Dessutom, herr Bohman, oberoende av hur vår inflation står sig vid jämförelser bakåt i tiden eller med utlandet, så finns det ingen rimlig proportion mellan den nuvarande inflationstakten och den agitation herr Bohman och hans parti förde i de lyckliga dagar då man befann sig i oppositionsställning.

Om jag inte fruktade att herr Bohman skulle bojkotta också riksdagens kammare – jag vill trots allt ha honom kvar som debattpartner – skulle jag i vår bildapparat visa en av herr Bohmans valaffischer. Den, där moderata samlingspartiet lovar krafttag mot inflationen och visar hur enkelt det skall ordnas.

Jag kan förstå om herr Bohman inte vill bli påmind om sina vallöften. Denna ovilja har blivit en kollektiv egenskap hos regeringens ledamöter. Men skillnaden i ambition och vilja till handling före och efter valet är så påfallande i herr Bohmans fall, att hans uppträdande i den här frågan är närmast obegripligt.

Passiviteten gentemot inflationen är svår att förstå också ur en annan synpunkt. Regeringen har gjort kostnadsutvecklingen, dvs. egentligen löneutvecklingen, inom industrin till något av ett huvudnummer i sin ekonomiska politik. Man har ägnat stor energi åt att angripa landets löntagare, som för sina alltför höga löner fått skulden för merparten av våra ekonomiska problem. Och av den reviderade finansplanen framgår att regeringen bygger en stor del av sina framtidsbedömningar på förhoppningen att lönekostnadsutvecklingen kraftigt skall dämpas. Små lönehöjningar skall återge industrin den konkurrenskraft, som regeringen

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

i dag fränkänner den.

Jag måste därför fråga regeringen och dess talesmän: Tror ni verkligen på detta? Tror ni att det efter ett år med tvåsiffrig inflation, med sänkt levnadsstandard för flertalet av landets löntagare, går att i ett slag stabilisera löner och kostnader? Inser ni inte att förtroendet allvarligt har skakats för den politik och den regering, som ena månaden säger att priserna skall stiga med 6 % och nästa månad säger att de skall stiga med 10? Förstår ni inte att er inflationspolitik är det värsta hotet mot våra möjligheter att i framtiden stabilisera kostnaderna och stärka ekonomin?

Under den närmaste tiden kommer prisstegringarna att rulla vidare. I går höjdes priserna på dagligvaror i handeln med mellan 3 och 5 %. Den 1 juli kommer maten att stiga ytterligare i pris, när landets jordbrukare skall ha sin kompensation för inflationen. Sedan lär företagen börja fundera på ytterligare prishöjningar, när man räknat fram de nya lönerna. Dessutom torde devalveringens inflationseffekter ännu inte ha slagit igenom till fullo. Det förefaller därför långt ifrån otroligt att priserna på livsmedel och andra dagligvaror vid halvårsskiftet kommer att vara uppemot 15 % högre än vid årets början. Och då har vi bara kommit igenom första halvan av inflationsåret 1977.

I debatten om momspropositionen den 18 maj frågade jag budgetministern vad regeringen tänkte göra efter den 1 juni och om man också i fortsättningen skulle acceptera att priserna stiger med 1 % i månaden. Han hade inte mycket att säga därom annat än att regeringen skulle arbeta med skärpt prisövervakning.

Om detta blir svaret också i dag, vill jag ge regeringen ett allvarligt menat råd. Börja då med att ge prisövervakningen en rimlig chans att fungera! Sluta upp med ert ständiga försvar för företagens prishöjningar! Ge SPK ett rejält stöd i dess arbete genom att på nytt aktivera samhällets prispolitik. Hittills har ni, trots alla uttalanden om s. k. intensifierad prisövervakning, i verkligheten försvagat den här verksamheten genom en total passivitet även i fall där ingripanden varit uppenbart befogade.

Inrikta sedan prisövervakningen så att den hindrar företag, som redan höjt priserna därför att man väntade sig lönehöjningar, att höja dem en gång till, den här gången därför att lönerna faktiskt höjts. Se också till att prisstegringar inte får ske bara till följd av icke avtalsenliga lönehöjningar! Inför också det prisstopp på byggnadsmateriel som vi socialdemokrater begärt!

Om regeringen fortsätter att passivt acceptera fortsatt inflation, tar man på sig ett tungt ansvar för den framtida styrkan och stabiliteten i vår ekonomi. Men man visar också en uppseendeväckande likgiltighet och cynism inför dem som drabbas av inflationen. I finansplanen råder man människorna att ta av sitt sparande för att hålla uppe sin levnadsstandard. Man måste fråga sig, vilket råd regeringen har att ge alla dem som inte har något sparande att ta av! Hur skall de klara sin levnadsstandard?

Regeringens uppträdande hittills i den här frågan har gett oss fog för

misstanken att inflationen i själva verket inte alls är regeringen så förhatlig – att man medvetet tagit inflationen i sin tjänst för att pressa ner efterfrågan och konsumtionen. Möjligen föreställer man sig också att litet inflation behövs för att förbättra lönsamheten i näringslivet. Ekonomiministern har förnekat detta. Men här räcker det inte med allmänna bedyranden för att avlägsna våra farhågor. Det krävs att man också gör något. För en gångs skull måste regeringen Fälldin försöka förena ord och handling.

Herr talman! I en parlamentarisk demokrati är det oppositionens uppgift att kritiskt granska regeringens arbete. Det är också en skyldighet – inte minst mot de väljare som gett oppositionen sitt förtroende. Regeringens sätt att sköta landets ekonomi har otvivelaktigt gett oss socialdemokrater rika tillfällen att fullfölja denna uppgift. Men vi har inte nöjt oss med att kritisera. Vi har hela tiden försökt bygga under våra kritiska synpunkter med konkreta alternativ.

Denna vår verksamhet har inte behagat regeringen. Herr Fälldin talar om missnöjespolitik och efterlyser nationell samling. Herr Ahlmark talar om oppositionen som skäller. Herr Bohman talar om vildsinta socialdemokrater som inte vill samarbeta.

Vid riksdagens behandling av momspropositionen tog herr Molin ett nytt grepp. I debatten lät han hälsa från finansutskottets borgerliga majoritet att man med tillfredsställelse skulle se att vi i finansutskottet kunde föra en bred diskussion med syfte att nå fram till samlande lösningar för den ekonomiska politiken. Men en sådan diskussion skulle vi socialdemokrater, enligt herr Molin, hittills ha avvisat.

Herr talman! Eftersom finansutskottets ordförande tagit sig före att här i kammaren redovisa en diskussion i utskottet – som visserligen aldrig ägt rum – skall jag ta mig samma frihet genom att redovisa en diskussion som faktiskt *har* ägt rum i finansutskottet.

Efter debatten om momspropositionen tog vi socialdemokrater upp den invit som vi ansåg att utskottets ordförande något överraskande avgivit. Vi erbjöd oss att gå in i en bred diskussion om den ekonomiska politiken, bl. a. om hur inflationen skulle kunna bekämpas och finanspolitiken föras på något längre sikt.

Jag tvingas konstatera att detta erbjudande inte alls möttes av den tillfredsställelse som utmålats av herr Molin. Det avvisades blankt. Klarast uttryckte sig centerpartiets talesman, herr Kristiansson, som förklarade att i det här utskottet diskuterar vi inte – här voterar vi.

Det skulle faktiskt intressera mig, herr talman, att höra de borgerliga partiledarnas kommentarer till den metod att nå politiskt samförstånd som anvisas av deras partirepresentanter i finansutskottet – möjligen också att få svar på en fråga: Vad tjänar allt ert tal om samling och samförstånd till när ni så uppenbart bara accepterar samförstånd på era villkor? Och era villkor – det är en tyst och tigande opposition, som inte besvarar med frågor och debatt. Men om det är en sådan oppositionspolitik ni anser att det här landets regering behöver, då får ni

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

vänta till dess att ni själva kan bedriva den.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationer som är fogade vid finansutskottets betänkande.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Feldt frågade i slutet av sitt anförande vilka råd regeringen har att ge de människor som nu genom prisstegringarna tvingas skära ner sin levnadsstandard. Jag vill påpeka att den borgerliga pressen, alltså regeringsorganen, just nu vimlar av goda råd om hur vi skall göra för att leva billigare – när vi nu drabbats av regeringen Fälldins ekonomiska politik.

Jag citerar ur gårdagens nummer av en stor kvällstidning: "Baka själv, köp reakläder, diska håret, tälta, köp begagnade cyklar, spola tandkrämen, ät gröt, mät lägenheten, använd kottar, plocka bär" osv. Vi erbjuds av denna tidning generöst 40 tips för hur vi skall dra oss fram under den borgerliga regeringen, och – märk väl – detta är inget skämt från det stora regeringsorganets sida, utan blodigt allvar. Hur vi allesammans här i Sverige skall följa det goda rådet att köpa begagnade cyklar avslöjas dock inte.

De minnesgodas kopplar säkert till det andra världskrigets år, när allmänheten på liknande sätt fick goda råd om hur svängremmen skulle dras åt och vilka födoämnen som var speciellt skadliga för hälsan. Det var alltid de som det var mest ont om. Har det då brutit ut krig igen? Nej, men den borgerliga regeringens politik har brutit ut. Regeringen hävdar att det behövs åtstramning och nedskärning av den privata konsumtionen. Finansutskottets borgerliga majoritet är helt överens. Man påstår helt framt att socialdemokraterna har samma uppfattning. Det enda som skiljer skulle vara metoderna. Debatten får väl visa om detta påstående är sant eller inte.

Regeringen Fälldin använder sig främst av devalveringen och höjningen av mervärdeskatten för att åstadkomma den prisstegring, som enligt planerna skall leda till sänkta reallöner och sänkt levnadsstandard för majoriteten av landets invånare, dvs. lönarbetarna. På 1930-talet, under den stora ekonomiska krisen, gick det inte att på samma sätt med användande av prisstegringsvapnet sänka reallönerna för arbetare och tjänstemän. Monopolen hade inte samma styrka, den ständiga inflationen hade ännu inte drabbat det kapitalistiska systemet. Priserna låg oförändrade eller sjönk t. ö. m. under krisen. Då måste arbetsköparna direkt pressa ned penninglönerna för att få till stånd den eftersträlvade sänkningen av reallönerna.

Nu, i de ständiga prisstegringarnas och den ständiga inflationens tid, räcker det att arbetsköparna håller tillbaka höjningen av penninglönerna för att reallönerna skall sjunka. Samverkan mellan den borgerliga regeringen och Svenska arbetsgivarförbundet fungerar också utmärkt. Det blev ett dåligt resultat av avtalsrörelsen för lönarbetarna. Devalvering, höjning av mervärdeskatten, ett avtal som inte ger kompensation för

prisstegringarna – det är de tre viktigaste vapnen i Arbetsgivareföreningens och de borgerliga partiernas gemensamma offensiv mot arbetare och tjänstemän.

Från borgerligt håll bedriver man en brutal klasspolitik. Man söker skylla över detta med tal om att "vi konsumerat för mycket" och att "vi därför måste hålla tillbaka den privata konsumtionen". Vilka "vi" har haft för hög konsumtion under de senaste åren? Är det låglönearbetarna, pensionärerna och barnfamiljerna, dvs. de grupper som drabbats hårdast av regeringens prishöjningspolitik? Nej, det finns inga som tillhör de grupperna som själva anser att de haft eller enligt några objektiva mått kan påstås ha haft för hög konsumtion.

Sverige är ett klassamhälle. Den svenska ekonomin styrs inte av några samhällsmål. Den styrs av ägarna till kapitalet, de som äger produktionsmedlen och tar frukterna av det arbete som andra utför. I Sverige finns ingen folkhushållning. Men denna borgerliga myt om folkhushållningen, som Gunnar Myrdal och andra ekonomer för länge sedan avslöjat och kritiserat, är det som präglar hela betänkandet från finansutskottet. Och under denna folkhushållningsmask sänker den borgerliga regeringen i samverkan med Arbetsgivareföreningen medvetet lönarbetarnas reallöner och levnadsstandard.

Däremot drabbas inte höginkomsttagarna, de stora förmögenhetsägarna, spekulanterna, de stora kapitalägarna. Regeringen driver en politik som breddar och fördjupar klassklyftorna. Den höjer priserna på varor och tjänster som konsumeras av de breda massorna; alla dessa prisstegringar slår hårdast mot dem som har de lägsta inkomsterna. Den ger miljarder och åter miljarder till storföretagen. Regeringens politik omfördelar alltså inkomster och förmögenheter till nackdel för dem som redan har litet, till fördel för dem som redan har mycket.

Regeringens talesmän försöker göra gällande att detta är en nödvändig politik, ja, t. o. m. att detta är den enda möjliga politiken. När vpk kräver att man skall indexreglera barnbidragen, att man skall ha prisstopp på alla dagligvaror under hela 1977 och att man skall öka bostadsbyggandet, för att nämna några av de krav vi ställt, då påstår finansutskottet helt falskt "att man önskar ställa sig vid sidan vid utformningen av de praktiska vägarna att lösa de problem svensk ekonomi har". Prishöjningsvägen är alltså den enda väg de borgerliga i finansutskottet kan tänka sig och som de betraktar som "praktisk". Ja, praktisk är den utan tvivel för monopolen och de övriga som tjänar på prisstegringarna. Men tro inte att ni får majoriteten av svenska folket att gå med er på den vägen! Ni sår i dag vind, och ni kommer att skörda storm!

Finansutskottet har hittat på att kalla den borgerliga regeringens och arbetsköparnas politik för "en anticyklisk, arbetslöshetsbekämpande politik" och inbillar sig tydligen att den därmed blivit omöjlig att kritisera. Att man skall söka mildra de ekonomiska krisernas verkningar genom att stat och kommun ökar sina utgifter är ju annars ingenting nytt. Det praktiserades, under hårt motstånd från vissa borgerliga kretsar, redan

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

på 1930-talet. Nyare är däremot de borgerliga partiernas linje att man skall skära ner lönarbetarnas reallöner och levnadsstandard när ett ekonomiskt uppsving anses rycka närmare. Linjen är felaktig och skadlig ur flera synpunkter. Dels därför att den innebär ett angrepp mot lönarbetarnas levnadsstandard, som måste tillbakavisas, dels därför att den hotar en viktig drivkraft i det ekonomiska uppsvinget.

Den svenska kapitalistklassen, dominerad av monopol och storfinans, tycks emellertid nu vara inställd på att skära ner den industriella apparaten inom Sverige och flyttar en allt större del av sina kapitalinvesteringar utomlands. Den borgerliga regeringen lånar sig villigt till denna anti-nationella politik, som sätter de stora multinationella koncernernas intressen över det arbetande folkets och nationens. Allt starkare koncentration inom näringslivet – jag erinrar om fusionerna mellan Volvo och SAAB-SCANIA, KemaNord och Nitro Nobel samt Datasaab och Stansaab bara under den senaste tiden – och fortsatt industriutflyttning, det är den verklighet som skapades efter löftena om decentralisering och om 400 000 nya jobb. Det är i den verkligheten regeringens politik för reallönesänkning skall ställas in.

Man talar alltså om "anticyklisk politik", men man glömmer att ekonomin fortfarande inte har gått in i någon uppsvingsfas. Varför skall då den privata konsumtionen för lönarbetarna, för folkpensionärerna, för barnfamiljerna skäras ned? Den politik man genomför stämmer ju inte ens med regeringens egen felaktiga teori.

Ytterligare en förklaring till varför denna teori är felaktig är att den ekonomiska krisen inte är enbart konjunkturskapad. Den har starka långsiktiga, strukturella inslag. Som vpk flera gånger tidigare påpekat i de ekonomiska debatterna finns det i den svenska ekonomin långsiktiga negativa tendenser som gjort sig allt starkare gällande. Det är det växande antalet människor som ställts utanför den ordinarie produktionsapparaten, dvs. de som är registrerade som arbetslösa plus de som sysselsatts av arbetsmarknadsmyndigheterna och som förtidspensionerats eller erhållit sjukbidrag av arbetsmarknadsskäl. Deras antal har starkt tillväxt sedan mitten på 1960-talet och uppgår nu till ca 300 000, vilket motsvarar hela 7 % av den totala arbetsstyrkan i landet.

En annan förklaring är den tilltagande och ständiga prisstegringen och inflationen, som i år väntas nå en rekordsiffra av minst 12 %. Det är dessutom en undan för undan avtagande takt i ökningen av produktion och nationalinkomst. Dessa långsiktiga företeelser motverkas ju inte av en nedpressning av konsumtionen och reallönerna, som är regeringens politik. Regeringens politik bygger tvärtom under dessa negativa tendenser.

En dålig politik kräver många ursäkter. Som ytterligare skäl för nedskärningen av den privata konsumtionen anför regeringen att devalvering och prisstegring skall ge utrymme för och befordra en ökning av exporten.

Finansutskottet tvingas nu emellertid medge att de svenska exportkapitalisterna inte sänkt sina priser i utländsk valuta efter devalveringen.

Att de skulle göra detta och därigenom befordra en exportökning var ju ett av regeringens avgörande skäl för devalveringen. Inom en rad viktiga branscher har priserna tvärtom höjts i svenska kronor. Exportkapitalisterna kapar åt sig ökade vinster på devalveringen. Lönarbetarna, pensionärerna och barnfamiljerna får sänkt levnadsstandard genom devalveringen. Det är regeringen Fälldins ekonomiska politik.

Till frågan om utrikeshandelns utveckling bör det f. ö. anmärkas, att det inte alls är i varuhandeln som det stora underskottet i bytesbalansen uppstått. Ökningen av exporten i löpande priser har hållit relativt jämna steg med ökningen av importen. Det är i stället på posterna resevaluta, övriga tjänster och transfereringar, dvs. bl. a. räntebetalningar till utlandet, som underskottet växt fram under de senaste åren. Men fortfarande finns inget tecken på att regeringen och riksdagsmajoriteten vill tillämpa hårdare restriktioner när det gäller företagens stora kapitalexport för att motverka det här underskottet i bytesbalansen.

Både regeringen och finansutskottets majoritet tycks inbilla sig att man styr den ekonomiska utvecklingen i landet. Vid den beskrivningen kommer man osökt att tänka på den gamla fabeln om myggan och tjuren. Den borgerliga regeringen styr inte, den styrs av den kapitalistiska utvecklingen. Det betyder inte att dess politik är ligkiltig eller att den är utan skuld till vad som händer. Det finns ett utrymme för en annan sorts politik även inom ramen för det kapitalistiska samhället. Man behöver inte fördyra medicinpriset från 20 till 25 kr., man behöver inte ge ökade anslag till Världsbanken, man kan skära ned militärutgifterna, osv.

Däremot sätter naturligtvis det kapitalistiska klassamhället upp skrankor för vad som kan åstadkommas på kort sikt. För att de kriser kapitalismen förorsakar skall kunna avskaffas måste övergången till en socialistisk planhushållning bli verklighet. Detta kräver en avgörande maktförändring och helt andra politiska styrkeförhållanden än f. n. Den politik vi förordar syftar till att bana väg för en sådan omvandling. Den försvarar de arbetandes levnadsvillkor och angriper kapitalets maktsställningar. Den riktar sig också mot den – även utifrån kapitalismens förutsättningar – ovanligt kortsynta och felaktiga regeringspolitiken.

I vpk:s motioner till årets riksmöte har en rad viktiga krav förts fram som tillsammans bildar en konsekvent politik i nämnda syfte. Betydelsefulla frågor har aktualiserats i samband med granskningen av kompletteringspropositionen. Det gäller bl. a.:

Importskatt på lyxvaror för att minska underskottet i bytesbalansen. Skatteutskottet avvisade detta förslag med motivering att det skulle innebära en diskriminering av importen av vissa varor, vilket strider mot Sveriges internationella åtaganden på det handelspolitiska området. Om man inte vill ändra dessa åtaganden, är vi helt villiga att utvidga vårt förslag så att det gäller skatt på lyxvaror över huvud taget.

Skärpta restriktioner mot kapitalexport – stopp för industriutflyttningen. Finansutskottet hänvisar här till sitt betänkande nr 24 i år. Där sägs

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att utskottet är anhängare av svenska investeringar utomlands "i betydande utsträckning". Ja, det är en helt annan ståndpunkt än den vi har tagit. Finansutskottet säger då direkt att den borgerliga regeringen är anhängare av industriutflyttning från Sverige.

En alternativ sysselsättningspolitik, där AP-fonderna används för utbyggnad av statliga industrier under lönarbetarnas kontroll, där stålindustrin och storvarven förstärkas, där facklig vetorätt gäller mot avskedanden och permitteringar, där full lön utbetalas om permitteringar ändå genomförs och där sju timmars arbetsdag med full lönekompenstation genomförs i år. Vad finansutskottet skriver om risken för ökad arbetslöshet under resten av året och under nästa år visar hur nödvändigt det är att få till stånd en bättre sysselsättningspolitik. Av våra krav tar utskottet endast upp förkortningen av arbetsdagen och hävdar att detta reformkrav inte kan genomföras i nuvarande läge. Vpk hävdar däremot att just i nuvarande läge med risk för ökad arbetslöshet är detta krav särskilt viktigt.

En fördelnings- och skattepolitik i de arbetandes intresse. Beslutet om höjning av mervärdeskatten bör upphävas, momsen på livsmedel slopas, barnbidragen indexregleras, skatten på kapital- och spekulationsvinster skärpas, gävo- och subventionspolitiken gentemot företagen avvecklas. Man kan inte som skatteutskottet gör bara avvisa dessa krav med att de är under utredning i de sittande skatteutredningarna. Då borde ju skatteutskottet också ha avvisat regeringens förslag om höjd mervärdeskatt med precis samma motivering!

Åtgärder mot inflationen: prisstopp på alla dagligvaror, hyresstopp, återgång till lågräntepolitik. Finansutskottet intar här den beskedliga attityden att det "bör ankomma på regeringen att i varje given situation bedöma läget och välja den form för prisingripande och prispåverkan som den finner vara lämplig". Socialdemokraterna i utskottet vill avslå kravet om prisstopp på dagligvaror utan någon närmare motivering. "Vi trodde på Gösta Bohman när han lovade att priserna skulle stiga med bara 6 %", sade herr Feldt nyss här i talarstolen. Men, herr Feldt, hur kunde ni vara så naiva på socialdemokratiskt håll? Nu säger ni er veta bättre. Det är bra, men då måste ni väl rimligen också gå med på vpk:s krav om prisstopp på nödvändighetsvaror under resten av året – ett krav som nu också förs fram från fackligt håll.

Till finansutskottets majoritetsmotivering vill jag påpeka att utan tvivel har vi just nu en i hög grad "given situation" med starka prisstegringar. Måste inte riksdagen i detta läge ta ställning till frågan om prisstopp, till formerna för prisingripanden och prispåverkan, och inte överlåta detta till regeringen? Riksdagen sitter väl ändå här för att bestämma politiken och inte bara säga: "Nej, den här frågan vill vi inte lägga oss i, den skall regeringen sköta."

Vi ställer också krav på ökat bostadsbyggande, viktigt också ur sysselsättningssynpunkt men framför allt därför att en ny bostadsbrist nu börjar uppstå här i landet.

Slutligen: minskade militärutgifter, förstärkning av statsbudgeten. Menar man allvar med talet om sparsamhet finns här stora möjligheter till besparingar.

Genomförandet av ett program i enlighet med dessa punkter skulle på en gång bidra till förbättring av de arbetandes ekonomiska villkor, till en förbättrad sysselsättningssituation, till prisstabilitet, till yttre balans, till regional utjämning och till en förbättrad statsfinansiell situation. Det är med andra ord en politik i befolkningsmajoritetens intresse.

Jag yrkar bifall till yrkandena 1–3 och 7–12 i motionen 1652 samt ansluter mig till yrkandena om bifall till reservationen 3, som tillgodoser yrkandet 6 i motionen 1652, och reservationen 9, som tillgodoser yrkandet 5 i samma motion.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Kjell-Olof Feldt påstod att den ekonomiska politik, som riksdagen godtog den 9 mars i enlighet med finansutskottets betänkande, bara hade överlevt i tre veckor. Låt mig då påminna om att en huvudpunkt i utskottets betänkande var att politiken så snart sig göra lät måste läggas om i riktning mot en begränsning av den inhemska efterfrågan. Detta är ju också vad som skett och vad alla nu betraktar som en nödvändig politik. Det är alltså inte riktigt när herr Feldt här försöker göra gällande att grunddragen i finansutskottets betänkande från i mars inte längre skulle gälla.

Bakgrunden till talet om nödvändigheten av en åtstramning av den svenska ekonomin var ju att vi hade ett stort och successivt stigande underskott i våra affärer med utlandet. Under år 1976 blev exportökningen mindre och importökningen större än beräknat, och i början av det här året tycktes utvecklingen fortsätta i samma riktning. Under årets första månad gav handelsbalansen ett underskott på 1 miljard. Under år 1977 kan underskottet i bytesbalansen beräknas till drygt 12 miljarder kronor. Om vi på sikt skall kunna återställa balansen i våra affärer med utlandet är det alltså nödvändigt att öka exporten och hålla igen importen.

Genom de åtgärder som nu genomförs – jag tänker i första hand på momshöjningen och valutakursjusteringen – kan vi vänta oss en gynnsammare utveckling av handelsbalansen. I den reviderade finansplanen räknar man med att exportvolymen skall öka med 7 %, medan importvolymen bara skall öka med 3 %.

På andra håll finns än mer optimistiska bedömningar. Landsorganisationen räknar t. ex. i sin ekonomiska rapport med en exportvolymökning under 1977 på 8,5 %, medan importen beräknas stanna vid plus minus noll.

Om de aktuella åtgärderna leder till de förutsatta förändringarna kommer således handelsbalansen att bli mera gynnsam under 1978. Detta ger oss då möjligheter att använda det uppkomna exportöverskottet till att balansera andra minusposter i bytesbalansen, främst statsskuldräntorna men också u-hjälpen och utflödet av turistvaluta.

Den här skisserade utvecklingen förutsätter emellertid att exportindustrin använder den möjlighet som ändringen av den svenska valutakursen innebär till att göra sådana prisjusteringar att de svenska exportvarorna får en ökad konkurrenskraft på världsmarknaden. Om exportföretagen däremot använder kursändringen till att genom oförändrade eller rent av höjda priser söka öka sina vinster, så har ju syftet med åtstramningspolitiken motverkats. Det finns uppgifter om att man på sina håll efter kursjusteringen har höjt priserna med ungefärligen det antal procent som kursjusteringen faktiskt ger. Detta är naturligtvis inte tillfredsställande, även om det ännu är för tidigt att uttala sig om effekten av valutajusteringen. Om den svenska exportindustrin skall kunna återvinna de marknadsandelar som den på grund av sitt höga kostnadsläge och sina höga priser har förlorat på senare tid, så måste den nu anpassa sig till marknadsförutsättningarna och även med risk för fortsatt låga vinstmarginaler beakta kursjusteringen och göra sänkningar av priset räknat i främmande valuta.

I den reviderade finansplanen görs en utblick mot 1978 och 1979. Denna utgör en värdefull grund för en diskussion om den ekonomiska politiken även under kommande år. Den visar att det ekonomiska utrymmet för nya utgiftsåtaganden är mycket begränsat. Den visar också att bytesbalansproblemet kommer att kvarstå under lång tid framöver. Trots en gynnsam utveckling av exportvolymen, orsakad dels av kursförändringen, dels av utförsäljning av de stora lagren, kommer exportintäkterna att öka relativt långsamt, helt enkelt därför att de svenska exportpriserna inte kommer att kunna höjas i samma takt som den internationella prisutvecklingen. Det förhållandevis höga kostnadsläget för den svenska exportindustrin kommer alltså också i fortsättningen att vara en besvärande faktor för den ekonomiska politiken.

I långtidsbudgeten, tabell 11 s. 35, finns en illustrativ beräkning av utvecklingen av olika sorters utgifter under de kommande fem budgetåren. Tabellen visar att den utgiftspost som kommer att stiga i särklass snabbast i framtiden är statsskuldräntorna, för vilka man räknar med en genomsnittlig årlig procentuell ökning av kostnaderna med 15 %. Traditionellt prioriterade utgiftsposter som utbildning och forskning resp. hälso-, sjuk- och socialvård får däremot nöja sig med en ökning av 2 resp. 1 % under de kommande fem åren.

Vi har nått ett läge där en stor del av det statliga budgetunderskottet måste betalas genom ökad upplåning utomlands. Dessa siffror visar således hur vi redan nu med utgångspunkt i den budget som gjordes av den tidigare regeringen har hamnat i en situation där skuldsättning till utlandet begränsar våra möjligheter till expansion och reformer här hemma. I det läget skulle man önska att alla politiker ville söka sig fram till lösningar på problemet med underskottet i våra affärer med utlandet.

Det finns olika åtgärder med vars hjälp man kan förbättra denna situation. Men de åtgärder som skall vidtas måste vidtas redan nu, och man kan definitivt inte bara prata sig ur problematiken. Jag har sagt,

senast i debatten om momshöjningen, att det rimligtvis borde vara en styrka för landet om man hade en bred enighet om grunddragen i den politik som skall sättas in för att klara vårt land under den här besvärliga tiden. Detta är ett önskemål som finns på många håll och som jag tror kommer att återkomma med stigande styrka.

Denna uppfattning har mött irritation på socialdemokratiskt håll. Herr Feldt påstod att vi i finansutskottet inte har varit öppna för diskussioner. Jag vill bestämt avvisa det påståendet. Låt mig ta ett exempel. På en punkt har vi från utskottets sida pekat på en möjlighet till ytterligare inkomstförbättring i statsbudgeten – det gäller den särskilda administrationsavgift på bostadslån som föreslagits i kompletteringspropositionen. På den punkten anför vi i utskottet, med anledning av en socialdemokratisk motion väckt av herr Feldt m. fl., att man för att skapa likformighet bör överväga möjligheterna att ta ut en sådan administrationsavgift som svarar mot statsverkets förvaltningskostnader också på andra typer av lån. Det bör ske i den översyn av taxor och avgifter som regeringen har aviserat. Trots att vi alltså på denna punkt tillmötesgått socialdemokraternas önskemål har de i reservation nr 6 reserverat sig mot utskottets hemställan. Detta är rätt belysande för socialdemokraternas agerande, både i kammaren och i utskottet. När vi uppmanar socialdemokraterna att delta i arbetet att finna samlande lösningar i den besvärliga situation som landet nu befinner sig i, beklagar man sig över att alla förslag avvisas. Men när utskottsmajoriteten godtar ett socialdemokratiskt motionsförslag reserverar sig socialdemokraterna. Socialdemokraterna är inte bara emot alla regeringens förslag, de är också emot sina egna förslag om vi godtar dem. Herr Feldt är säkert en skicklig ekonom och en skicklig partipolitiker, men som samförståndspolitiker har han mycket kvar att lära. Det kanske inte är så konstigt om man har tillbringat en så stor del av sitt aktiva liv i kanslihuset.

Herr talman! Kraven på en restriktiv ekonomisk politik och på åtstramningar gäller givetvis inte bara de enskilda konsumenterna. När samhället nu reser krav på de enskilda människorna att hålla igen och om möjligt minska sin konsumtion, då måste samhällsorganen – staten och kommunerna – gå före och själva visa en bestämd vilja till åtstramning och besparingar. I det reviderade budgetförslaget presenteras en rad besparingar på den statliga sektorn. Jag skall senare återkomma till dem.

Kommunerna svarar emellertid i dag för en större del av de offentliga utgifterna än staten. Den statliga sektorn kan därför omöjligen svara för hela den neddragning av ökningstakten för den offentliga sektorn som är nödvändig. Kommunerna måste bära sin del av den restriktiva politiken. I den reviderade nationalbudgeten visas att den kommunala konsumtionen under år 1976 ökade med 4 % och att den under 1977 kommer att öka med ungefär samma siffra. Detta är en tämligen exakt dubbelt så hög ökning av de kommunala utgifterna som långtidsutredningen och riksdagsbeslutet 1976 förutsatte. Under 1977 kommer kommunerna att få en större ökning av inkomsterna än av utgifterna enligt

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

den beräkning som görs i den reviderade nationalbudgeten på s. 158. Mot en ökning av utgifterna på 17–18 % under 1977 jämfört med 1976 står en ökning av inkomsterna på 23–24 %. Detta sammanhänger med eftersläpningen av utbetalningarna av skattemedel från staten till kommunerna och det borde möjliggöra för kommunerna att under innevarande år något förbättra sin likviditet.

Kommunernas expansionstakt är utan tvivel för hög. Den kommunala konsumtionen kan inte få öka med bortemot 4 % årligen om vi skall kunna nå balans i vår ekonomi. Finansutskottet stöder därför regeringens uppfattning, att ett förverkligande av kommunernas planer inte är förenligt med återställd samhällsekonomisk balans. Ökningstakten i fråga om den kommunala sektorns resursanspråk måste dämpas, och vi hälsar därför med tillfredsställelse att regeringen med kommunförbunden aktualiserat frågan om vilka åtgärder som kan vidtas för att begränsa den kommunala utgiftsexpansionen. Förutom en begränsning av den kommunala utgiftsexpansionen kan det också bli nödvändigt att se över inkomstsidan för kommunerna. Denna problematik kommer vi säkerligen att få debattera vid många tillfällen framöver.

Herr talman! På den statliga sidan föreligger från regeringen ett antal förslag till besparingar och utgiftsminskningar och också i något fall inkomstökningar. De föreslagna besparingarna kommer under nästa budgetår att innebära en minskning av statsutgifterna med ca 700 milj. kr. – beräkningarna är inte alldeles glasklara – medan en större besparings-effekt nås under de därefter kommande budgetåren. Den översyn av olika taxor och avgifter som regeringen avser att göra bör också – tillsammans med resultatet av utredningar om framtida besparingsmöjligheter – kunna leda till vissa inkomstförbättringar och därmed till ett bättre budgetsaldo under kommande budgetår.

I den socialdemokratiska reservationen hävdas att besparingarna främst har karaktären av en övervältring från ett budgetår till ett annat. Detta är i formell mening riktigt, men det är samtidigt uppenbart att senareläggning av en utgiftspost eller en investering på ett år får effekt på andra projekt som är planerade för senare påbörjande. Därför blir åtgärder av den här föreslagna karaktären oftast reella besparingar. Uppskov med tilltänkta investeringsobjekt är f. ö. enligt min mening en av de mest realistiska besparingsformerna, som ofta är lättare att förverkliga än inskränkningar av befintlig verksamhet.

Vi ger från finansutskottets sida vårt stöd åt regeringens besparingsprogram, och vi tror att det är riktigt att man också i fortsättningen gör en noggrann granskning av de statliga utgifterna för att se över möjligheterna till besparingar och senareläggningar. Jag vill i det sammanhanget påminna om att vi alltså stöder tanken att man på statliga lån i större utsträckning skall kunna ta ut avgifter som kan innebära en förstärkning på inkomstsidan.

Socialdemokraterna har reserverat sig mot det uttalande som utskottet gör angående statistiska centralbyråns partisympatiundersökningar. Re-

geringen har emellertid inte förutsatt någon förändring i finansieringen av de här undersökningarna under kommande budgetår. Det är därför, som finansutskottet påpekar, onödigt att göra det uttalande som de socialdemokratiska reservanterna vill göra. Det kan däremot eventuellt finnas anledning att återkomma till frågan i samband med behandlingen av nästa års budget.

Regeringen aviserar vidare att utbyggnaden av de blivande regeringsbyggnaderna i Södra Klara i Stockholm skall ske i långsammare takt. Utskottet noterar detta med tillfredsställelse, speciellt med hänsyn till risken att det tidigare gällande utbyggnadsprogrammet kunde leda till riskabla forceringar.

I finansutskottets betänkande nr 13 i år påpekades att frågan om nybyggnaderna i Södra Klara hade ett samband med frågan om riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen och det eventuella utnyttjandet av kanslihuset för riksdagens behov i samband därmed. Även i dagens betänkande understryks sambandet mellan Södra Klara-projektet och riksdagens flyttning till Helgeandsholmen med utgångspunkt i användningen av kvarteret Rosenbad. I enlighet med regeringens mening anser utskottet att riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen måste senareläggas med hänsyn till de ändrade planerna för Södra Klara. Det är självfallet också en värdefull besparingseffekt om en sådan senareläggning kommer till stånd. Utskottet föreslår ett särskilt tillkännagivande på denna punkt.

Flera ytterligare besparingspunkter diskuteras i utskottsbetänkandet, men eftersom utskottet här inte föreslår några ändringar i förhållande till regeringens planer och man heller inte i de tidigare inläggen har berört dessa punkter går jag nu inte närmare in på dem.

I en socialdemokratisk reservation, nr 4, begärs att riksrevisionsverket skall få i uppdrag att noga följa effekterna av den minskning med 1 % av maximerade anslagsposter som omnämns i kompletteringspropositionen. Från utskottets sida utgår vi från att regeringen liksom riksrevisionsverket även i fortsättningen kommer att följa utvecklingen av olika anslagsposter när det gäller den statliga budgeten. Det behövs därför inte något särskilt uttalande från riksdagen om just den här saken.

Jag skall i övrigt inte beröra motionsyrkandena, men jag vill med anledning av att herr Hermansson tog upp yrkandet i motionen 1652 angående kapitalexport och stopp för industriutflyttning påminna om vad utskottet har sagt tidigare. Det framhölls för det första att valutautförseln under de båda senaste åren, räknat i fast penningvärde, har ökat mycket litet och för det andra att en del av de utlandsinvesteringar som har varit uppe i debatten har bidragit till en ökad sysselsättning här hemma, nämligen i de fall då alternativet har varit att förlora marknaden till andra länders företag. I övrigt vill jag hänvisa till vad finansutskottet i denna fråga tidigare i år har anfört.

Herr talman! Sett i ett större perspektiv är det obestridligt att den ekonomiska politiken liksom statsbudgeten för nästa budgetår måste kännetecknas av en stark restriktivitet. En fortsatt ökning av underskottet

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

i våra affärer med utlandet och en fortsatt uppgång av de statliga budgetunderskotten till följd av starkt ökade statliga utgifter skulle försätta vårt land i en situation där man om några år skulle behöva vidta långt mera drastiska åtgärder än vad som nu är aktuella. Det är alltså berömvärt att regeringen sätter in åtgärderna nu och inte väntar tills situationen blivit mera besvärlig.

Det har hävdats att de nu föreslagna åtgärderna skulle vara särskilt ogynnsamma för lägre inkomstagare och barnfamiljer. Faktum är emellertid att en höjning av momsens tillsammans med de andra åtgärder som här har föreslagits får en något mindre ogynnsam effekt för låginkomsttagarna än t. ex. en höjning av arbetsgivaravgiften. Detta visas med eftertryck i kompletteringspropositionen.

Höjd arbetsgivaravgift – socialförsäkringsavgift – leder dessutom till höjda kommunalskatter. Erfarenheterna från skatteomläggningarna 1975 och 1976 visar att genom höjningen av arbetsgivaravgiften blev dessa skatteomläggningar en ekonomisk belastning för kommunerna och föranledde en höjd utdebitering. Kommunalskatten drabbar hårdast de lägre inkomsttagarna, och oavsett vilka förändringar man kan komma fram till i fråga om finansieringen av den kommunala verksamheten förblir kommunalskatten den tyngsta posten. Höjda arbetsgivaravgifter har därför till effekt att de drabbar hårdare på lägre inkomster, förutom att de begränsar utrymmet för löneökningar och minskar chansen att rätta till underskottet i bytesbalansen.

Förslaget om höjd arbetsgivaravgift, som nu upprepas från socialdemokratiskt håll, har vidare till effekt att statens och kommunernas inkomster blir lägre genom lägre kontantlönehöjningar för skattebetalarna. När man i den socialdemokratiska reservationen argumenterar för att höjd arbetsgivaravgift skall ersätta momshöjningen som inkomstförbättring är detta alltså endast delvis hållbart. Herr Feldt har ingen säker grund för påståendet att det socialdemokratiska budgetalternativet skulle leda till ett budgetunderskott som är 2 miljarder lägre än regeringens budgetförslag.

Ser man sedan till skattesidan så gäller ju f. n. att inflationen leder till en skärpning av skattetrycket. Den föreslagna omläggningen av skatteskalorna från den 1 januari 1978 syftar endast till att undvika de skattehöjningar som automatiskt följer av inflationen. Att gå emot en sådan skatteomläggning med motiveringen att man inte vill åstadkomma skattesänkningar för de högre inkomsttagarna är alldeles ohållbart. Den bistra sanningen är en gång för alla att skattetrycket i nästan alla inkomstlägen, både för löntagare och företagare, är utomordentligt hårt. Med en marginalskatteeffekt på statsskattesidan på 50 % och med en kommunal utdebitering på 27–28 kr. är redan nästan 80 kr. av varje nytjänad hundralapp in-tecknad. Är det sedan fråga om en företagare, som har att betala sociala avgifter och arbetsgivaravgifter, så är bokstavligt talat hela utrymmet in-tecknat av skatter och avgifter. Det finns alltså egentligen inte något utrymme för att ta något mera av höginkomsttagarna och ge det till

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

låginkomsttagarna via skatterna. Om vi skall kunna lägga en grund för framtida skattelättnader åt låginkomsttagarna och för reformer som är till glädje för barnfamiljer och pensionärer, måste vi föra en ekonomisk politik som återställer den samhällsekonomiska balansen i vårt land. Samtidigt kommer då också möjligheterna att öka att hålla prisutvecklingen i schack.

Kjell-Olof Feldt ironiserade över ett uttalande i finansutskottets betänkande, där vi sade att såväl den ekonomiska politiken som arbetsmarknadspolitiken även framöver borde visa stor följsamhet och ha hög beredskap på samma sätt som har skett under vintern, med resultatet att vi har en väsentligt lägre arbetslöshet än nästan alla andra jämförbara länder. Jag hade litet svårt att förstå den ironin. Vad är det ni har att invända mot uttalandet att vi måste ha en hög beredskap på sysselsättningsidan? Är det inte bra i ett oklart konjunkturläge att man har en hög arbetsmarknadsberedskap?

Socialdemokraterna har för egen del i en reservation på grundval av beräkningarna i den reviderade nationalbudgeten räknat fram en tänkt arbetslöshet under 1977/78. Den beräkningen bygger enbart på antaganden om antalet nytilträdande på arbetsmarknaden. Antagandet utelämnar sysselsättningseffekten av en kommande konjunkturuppgång. Reservanternas påstår på grundval av detta att regeringen ger en missledande bild av sysselsättningsläget. Detta kan med större fog sägas om reservanternas. Däremot kan man med lätthet instämma i reservanternas slutsats att en framgångsrik sysselsättningspolitik kräver en stark ekonomi. Därför stöder finansutskottets majoritet strävandena att stärka landets ekonomi och minska obalansen i förhållande till utlandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till finansutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Molin avvisade, som han sade, mitt påstående att finansutskottets borgerliga majoritet inte skulle vilja samarbeta. Herr Molin sade tvärtom att den borgerliga majoriteten eftersträvar en bred enighet om grunddragen i den ekonomiska politiken. Sedan ville herr Molin göra gällande att det var vi socialdemokrater som motarbetade samsamarbetssträvanden. Det exempel som herr Molin tog var en diskussion som vi har haft om en s. k. administrationsavgift på bostadsbyggandet. Detta var en något besynnerlig skvader, som civilutskottet hade vissa svårigheter att tillstyrka.

Vår ståndpunkt var den att om denna avgift skulle införas för bostadslån, borde den kunna införas också för andra statliga lån till näringslivet, jordbrukare och andra grupper. Vi ställde det som villkor för att tillstyrka avgiften. Det ville utskottets majoritet inte vara med om. Man tyckte att den här avgiften skulle införas för bostadslån. Sedan fick man utreda möjligheten att införa avgiften även på andra lån. Det var skälet till att vi reserverade oss.

Det är möjligt att vårt uppträdande i denna fråga har kvaddat mig som samförståndspolitiker. Däremot kan jag inte förstå att det är något exempel på hur man från majoritetens sida i finansutskottet eftersträvar en bred enighet om de grundläggande dragen i den ekonomiska politiken. Dit hör väl i all sin dar inte den här administrationsavgiften.

Sedan kan jag påminna herr Molin om att av det här besparingsprogrammet, som kastades över riksdagen och som har lett till stora påfrestningar i utskottsarbetet, har den socialdemokratiska oppositionen godtagit 670 miljoner av de 700. Det visar att vi faktiskt ställer upp när det gäller de viktiga inslagen i en besparingspolitik.

Herr Molin är mycket nöjd med att den ekonomiska politiken så snabbt skiftade utseende efter det att riksdagen förra gången lade fast den. Jag ironiserade inte över utskottsmajoritetens uttalande. Jag frågade: Vad betyder det att utskottsmajoriteten säger att den ekonomiska politiken även framöver skall ha hög följsamhet? Följsamhet till vad? Mot bakgrunden av utskottets tydligt uttalade oro över arbetsmarknadsläget ifrågasatte jag om detta var ett förebud om nya helomvändningar. Jag undrar om herr Molin också denna gång skulle vara nöjd med att hans politik klarar sig i tre veckor.

I övrigt får jag bara notera att herr Molins tystnad om inflationsproblemet fortsätter. Har herr Molin inte upptäckt att priserna stiger – och stiger snabbt?

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på samarbetsfrågorna i utskottet. Jag tycker att det är utmärkt om så många som möjligt av utskottets ledamöter ställer upp som motståndare till den borgerliga regeringens ekonomiska politik och har alltså inga klagomål i det avseendet.

Men det var några påståenden i herr Molins anförande som jag skulle vilja ta upp. Herr Molin berör bl. a. vad jag hade sagt om nödvändigheten av att ha starkare restriktivitet mot kapitlexporten och att stoppa industriutflyttningen från Sverige – ett krav som vi har rest i vår motion och som också har diskuterats tidigare i samband med valutafrågorna. De anmärkningar herr Molin gjorde var emellertid helt marginella därför att det avgörande och det man måste ta ställning till är att det förekommer en mycket stor kapitlexport från Sverige. Den totala summan av investeringarna i utlandet var i fjol 3,5 miljarder kronor.

Men det allra allvarligaste är den utflyttning av industriarbetsplatser som sker från Sverige till andra länder och som såvitt jag förstår också har fortsatt i år och kommer att fortsätta med regeringens nuvarande politik. Det är det som skapar så allvarliga problem för många arbetare och tjänstemän – denna krympning av den industriella sektorn som regeringen tydligen är anhängare av eller i varje fall inte vill göra något för att effektivt motverka.

Sedan tog herr Molin upp en diskussion om verkningarna av en höjning av momsen relativt en höjning av arbetsgivaravgiften. Den diskussionen

får de socialdemokratiska företrädarna klara ut. Vad jag vill påpeka är att jag inte är inblandad i den diskussionen. Vi är inte anhängare av en höjning av arbetsgivaravgiften, och vi är också motståndare till en höjning av momsen. Därför är det helt relevant när vi har påpekat att den höjning av momsen som regeringen har genomfört drabbar de lägre inkomsttagarna hårdast. Jag tror att herr Molin icke kan bestrida detta. Herr Molin fortsatte med skattefrågorna och ville försvara indexregleringen av skatteskalorna. Men det är helt obestridligt att genom denna indexreglering som regeringen vill genomföra ges de största skattefördelarna till de högre inkomsttagarna. Det går att bevisa med siffermaterial. Herr Molin säger att det finns inget utrymme för att ta från höginkomsttagarna och ge till låginkomsttagare. Det finns utan tvivel spekulationsvinster, stora kapitalvinster, som man måste angripa. Men regeringens politik är den rakt motsatta. Den tar av låginkomsttagarna och ger till höginkomsttagarna. Det är därför man måste avvisa regeringens skattepolitik.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara säga till herr Hermansson att när det gäller de svenska utlandsinvesteringarna kan man ju inte bortse från att dessa i vissa fall har en positiv effekt på sysselsättningen här hemma. Om Volvo bygger en lastvagnsfabrik i Australien, som i huvudsak utnyttjar produkter som tillverkas här hemma, och alternativet hade varit att lastvagnsmarknaden i Australien hade täckts av ett företag från ett annat land, är det inte ur inhemsk sysselsättningssynpunkt något negativt med en sådan investering.

Får jag sedan säga till herr Feldt att jag vidhåller att jag såsom finansutskottets ordförande har försökt åstadkomma en så bred enighet som möjligt. Det har varit en strävan. Det är klart att jag aldrig har räknat med att vi skulle uppnå full enighet. Vi har olika mening när det gäller värdet av arbetsgivaravgifterna t. ex. Det har vi konstaterat här i kammaren, och det har vi konstaterat i utskottet. Vad jag sade var att samförståndsvilligheten hos socialdemokraterna inte ter sig helt övertygande, när de reserverar sig mot ett utskottsbeslut som innebär tillstyrkande i allt väsentligt av en socialdemokratisk motion. Men jag tror att vi även fortsättningsvis skall kunna föra en diskussion som ökar möjligheterna till samförstånd. Det är väl också så att det från landets synpunkt är värdefullt, om man när det gäller svåra ekonomiska beslut kan nå en så bred enighet som möjligt.

Sedan säger herr Feldt att vi har gjort en helomvändning. Jag inledde mitt anförande med att visa att vi inte har gjort det. Finansutskottet sade i sitt betänkande i februari att det var nödvändigt att så snart som möjligt göra en omläggning av den ekonomiska politiken i mera restriktiv riktning, och det är vad som nu sker. Inte heller har vi gjort någon helomvändning i fråga om sysselsättning. Vi sade i vårt betänkande i februari att det är viktigt att regeringen mycket noga följer utvecklingen

när det gäller sysselsättningen. Det är bra att regeringen har gjort det och presenterat en serie åtgärder, bl. a. utbildningsbidrag och en del andra stimulansåtgärder. Det har bidragit till en internationellt sett mycket låg arbetslöshet. Detta visar i stället på en kontinuitet i den politik som finansutskottet har förordat.

Däremot finns inte den kontinuiteten hos socialdemokraterna. Ni talade om nödvändigheten av en åtstramning i början på året – det är alldeles riktigt. Men när nu regeringen och utskottsmajoriteten ställer sig bakom en del olika åtgärder som just innebär en åtstramning av den ekonomiska politiken hoppar socialdemokraterna av från en del av dessa förslag.

När det gäller bedömningen av momshöjning kontra höjning av arbetsgivaravgift är det klart att bägge dessa åtgärder kommer att drabba de lägre inkomsttagarna. Men momshöjningen har inte en så regressiv effekt som arbetsgivaravgiften. Arbetsgivaravgiften kommer bl. a. via höjda kommunalskatter att slå ännu hårdare mot de lägre inkomsttagarna.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Molin säger att han som finansutskottets ordförande har eftersträvat vad han kallar en bred enighet om den ekonomiska politiken. Det är inte utan att jag tror honom, men den diskussion som vi hade i finansutskottet och som jag tog mig friheten att ge några glimtar av gav ett helt annat besked. De övriga bröderna i koalitionen talade om för mig och för herr Molin att det inte alls var fråga om att söka efter en sådan enighet: Här diskuterar vi inte – här voterar vi! Det var bara att konstatera att finansutskottets ordförande med all sin goda vilja helt enkelt inte lyckats i den koalition där han befinner sig.

Herr Molin säger sedan att finansutskottet inte har gjort någon helomvändning. Jag har inte talat om finansutskottets helomvändningar. Det är regeringen som driver politiken, finansutskottet kommenterar den så gott det kan. Det som inträffat är trots allt att i mars rekommenderade herr Molin med fast och klar stämma denna riksdag att anta en politik som i sina grunddrag upphävdes av regeringen tre veckor därefter. Vad jag har velat veta är vad man egentligen menar. När nu herr Molin tillsammans med de borgerliga ledamöterna uppenbarligen förstår att det kanske håller på att inträffa andra otrevligheter i ekonomin på sysselsättningssidan – de kan komma om något halvår eller så – vad menar man då med den stora följsamheten? Är det nya helomvändningar som man bebadar?

Herr Molin säger att det är socialdemokraterna som inte visar konsekvens – de ville ha åtstramning i januari, nu vill de inte ha åtstramning. Jag gjorde mig viss möda i mitt inledningsanförande att försöka förklara för herr Molin att den åtstramning som vi eftersträvalde i januari nu sköts av herr Bohmans inflation. Det är en väsentlig skillnad om inflationstakten i ekonomin är 6 % eller om den är 10 %. Det berövar konsumenterna en massa köpkraft och det är därför som vi anser att

om man ovanpå detta lägger en höjd moms skapar man såväl en häftig uppbromsning av levnadsstandarden som svårigheter för människorna och risker för sysselsättningen. Men denna lilla pedagogiska övning var tydligen förfelad.

Slutligen, herr talman, måste jag upprepa min fråga: Har inte herr Molin upptäckt att priserna stiger snabbt? Vilka råd har han att ge den regering som han också bör försöka konversera med i den här kammaren?

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Molin påstår att anläggning av svenskt kapital i utlandet i vissa fall kan ge en positiv sysselsättningseffekt också här hemma. Det är alldeles självklart. I vissa fall kan det göra det, men det gäller de marginella fallen. Den avgörande process som här försiggår är ju en utflyttning av industriarbetsplatser från Sverige till utlandet, och det kan väl ändå inte rimligen sägas ha en positiv sysselsättningseffekt i Sverige. Antalet sysselsättningstillfällen minskar i den svenska industrin, i de svenska storföretagen, medan de ökar i storföretagens filialer utomlands. Studerar man de bägge sifferserierna ser man att sluteffekten har blivit negativ på sysselsättningen här hemma. Sedan kan det finnas enskilda fall, enskilda företag där förhållandet är ett annat, men det ändrar icke den allmänna bilden.

Herr Molin återkommer till frågan om effekterna av momshöjningen kontra höjningen av arbetsgivaravgiften. Jag är, som jag påpekade, motståndare till bägge de metoderna för att åstadkomma en sänkning av konsumtion och levnadsstandard. Jag anser inte att det är befogat att sänka levnadsstandarden och konsumtionen för den stora massan av löntagare, pensionärer och barnfamiljer. Det är alltså en helt annan ståndpunkt.

Sedan måste jag säga att det är diskutabelt om herr Molins och regeringens påstående är korrekt – att momshöjningen har en starkare regressiv effekt. Den starka prisstegring som vi har haft på dagligvaror hittills under det här året tyder på att jämförelsen kanske inte är helt korrekt. Dagligvarorna är ju sådana som konsumeras i förhållandevis större utsträckning av de lägre inkomsttagarna – de får använda en större del av sin inkomst för inköp av just de varor som har stigit starkast i pris. Men det avgörande för min ståndpunkt är att det handlar om två olika metoder att pressa ned levnadsstandarden för den stora massan av människor. Jag avvisar bägge metoderna, anser bägge vara felaktiga.

Regeringen har under den tid den funnits genomfört en rad höjningar av skatterna. Den har höjt bilskatten men inte skatten på jordbruks-traktorer, den har höjt skatten på sprit och tobak, den har höjt TV-licensen, den höjer nu lägsta avgiften för medicin från 20 kr. till 25 kr., den har höjt momsen, den har höjt priserna genom devalveringen, och snart får vi höjda jordbrukspriser. Alla de här prisstegringarna har den effekten att de allra hårdast drabbar de grupper som har de lägsta inkomsterna. Hela regeringens plan för att förändra skattepolitiken in-

nebär alltså att skattepolitiken i Sverige har blivit mer regressiv, dvs. den vänder mer och mer av den tunga änden nedåt och drabbar de små inkomsttagarna. Därför måste vi kritisera och förkasta den politiken.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag jämförde momsens och arbetsgivaravgiften som åtstramningsinstrument därför att höjd arbetsgivaravgift är nästan det enda essentiella som finns i det socialdemokratiska alternativet. Det var då jag menade att sett från de lägre inkomsttagarnas synpunkt är en momshöjning trots allt att föredra. Där finns inte en så stark regressiv effekt.

Självfallet kommer båda de här åtgärderna att drabba löntagarna och innebära en inskränkning av utrymmet för den privata konsumtionen. Det är självklart och också delvis nödvändigt om man skall nå målet att uppnå balans i våra affärer med utlandet.

Vad jag då har sagt är att arbetsgivaravgiften förutom att den påverkar kontantlöneökningarna och därmed ger ett lägre skatteunderlag för stat och kommun, vilket socialdemokraterna förbiser i sitt budgetalternativ, har den effekten att den påverkar kommunalskatterna och driver upp dem mer än som eljest skulle ske. Eftersom kommunalskatterna obestriddligen är den tyngsta skattebördan för de lägre inkomsttagarna, tror jag att jag står på säker grund när jag säger att en höjning av arbetsgivaravgiften är mer ogynnsam för låginkomsttagarna än momshöjningen.

Dessutom har jag vid två tidigare debatter med herr Feldt påvisat att det, om man menar allvar med målsättningen att komma till rätta med det stora underskottet i våra affärer med utlandet, inte är bra att genom en höjd arbetsgivaravgift ytterligare öka kostnaderna för den svenska exportindustrin. Det borde väl ligga i öppen dag.

Åtstramningspaketet kan givetvis få en viss sysselsättningseffekt. Det är just därför vi från finansutskottet säger att man måste ha en hög beredskap för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, precis som varit fallet under den gångna vintern.

Låt mig till sist med anledning av meningsutbytet mellan mig och herr Feldt säga att möjligheterna att genomföra en verkligt effektiv åtstramning – jag tror att det finns en grundläggande enighet om att den är nödvändig och att man därmed kan skapa balans i vår ekonomi – ökar, om det finns en bred enighet kring besluten. En rimlig målsättning för alla partier borde därför vara att söka medverka till en politik, som faktiskt minskar underskottet i våra affärer med utlandet.

Herr KRISTIANSSON (c):

Herr talman! Inför denna debatt har jag sysslat litet med att studera riksdagsprotokoll. Det kan vara nyttigt ibland, ehuru det inte alltid är så uppbyggligt. Ur protokollet från den 18 maj i år, som ju har nära anknytning till den debatt som vi i dag för, har jag roat mig med att plocka ihop en bukett av adjektiv och omdömen om regeringen och dess

politik, uttalade av finansutskottets vice ordförande. Jag kan inte neka mig att utnyttja tillfället att till protokollet redovisa dem.

Denna regerings politik var enligt herr Feldt misslyckad, lättsinnig och ansvarslös. Den var präglad av en exempellös ryckighet och vimsighet. Regeringen begrep inte vad den gjorde. Den var inkompetent och handlingsförlamad. Vad den gjorde var en serie av ekonomiska missgrepp. Inte minst med anledning av det ofta återkommande talet om en seriös debatt måste jag fråga: Vilket omdöme skall man ge om en sådan debattnivå?

Efter detta skall jag börja med att bemöta herr Feldts påstående att jag skulle kategoriskt ha vägrat att i finansutskottet föra en seriös debatt, även om naturligtvis avståndet mellan den typ av debatt som jag här har redovisat och en seriös debatt är väldigt stort. Herr Feldts påstående är alldeles felaktigt. När han gör ett sådant påstående, bävar jag inför de felaktiga upplysningar han lämnar i de fall då de icke kan korrigeras. Debatten i finansutskottet – om vi nu skall redovisa vad som händer i utskottet, men det har ju herr Feldt börjat med – uppstod ju på grund av vad utskottets ordförande sagt i en tidigare riksdagsdebatt. För min del sade jag att jag inte har någonting emot att vi för en debatt i utskottet. Jag vägrade icke kategoriskt att föra en debatt, men jag sade – och det vill jag ha infört i kammarens protokoll – att vi då självfallet bryter mot den tradition som skapades under den tid då socialdemokraterna hade majoritet i detta utskott. På den tiden sade man på det hållet att här behöver vi inte diskutera, utan här kan vi gå direkt till votering. Exakt samma argument har jag mött även i andra utskott, när socialdemokraterna hade majoritet i utskotten.

Jag fortsatte vidare med att fråga herr Feldt vad en seriös debatt egentligen är och där avstannade det hela. Men jag kan försäkra herr Feldt att jag i fortsättningen, lika litet som hittills, kommer att vägra att föra en debatt inom utskottets väggar.

Som underlag för den här debatten finns ett digert betänkande. Jag förmodar att det inte är många av riksdagens ledamöter som haft möjlighet att läsa igenom det. Där redovisas såväl regeringens syn på vårt ekonomiska läge och förslag med anledning därav som oppositionens förslag och bedömningar – när det gäller socialdemokraterna också reservationsvis framförda förslag. Vid betänkandet har det fogats de berörda fackutskottens yttranden, och i förekommande fall avvikande meningar.

I detta material skulle man naturligtvis kunna gräva ned sig nära nog hur långt som helst och slå varandra i huvudet med siffror, prognoser och antaganden. Man kan göra det från olika utgångspunkter, fritt valda beroende på vad man vill bevisa eller motbevisa. Som bakgrundsmaterial finns de reviderade finans- och budgetplanerna för den som vill "botanisera" ytterligare.

Jag avser inte att tränga djupt in i det här materialet, framför allt därför att den debatt som förs, främst från socialdemokraternas sida, är så oerhört grovt förenklad att man kanske klarar sig bäst genom att

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

så långt som möjligt föra ett förnuftsmässigt och enkelt resonemang. Dock gör jag inte det i den förhoppningen att det finns någon resonans i denna kammare från socialdemokraternas sida, men jag är ganska övertygad om att svenska folket begriper det hela bättre. Detta borde kanske inte minst socialdemokraterna begrunda när de fortsätter sin förenklade förkunnele.

Jag sade i mitt anförande i den ekonomiska debatten den 9 mars i år att det när en regering avgår aldrig är fråga om huruvida den skall beviljas ansvarsfrihet eller ej. Ansvar för den politik som den fört utkrävs aldrig – så fungerar inte det parlamentariska systemet; vi har bara att konstatera detta. Detta faktum, menade jag då, och det hävdar jag alltjämt, borde rimligtvis leda till kritik av ett annat slag än den kritik vi har fått bevittna inte minst i dag. Den kritiken borde rimligtvis föras med tanke på det kvardröjande ansvaret. Jag uttalade förhoppningen därom, men som jag inledningsvis konstaterat har den förhoppningen kommit gruvligt på skam.

Att det kan vara bittert att förlora makten kan jag förstå, framför allt om man nära nog är född i kanslihuset och därtill betraktar det som en självklar rätt att besitta makten. Jag tror dock att socialdemokraterna gjorde klokt i att besinna att det inom politiken finns ett liv också utanför kanslihuset och att detta liv kan vara meningsfullt men att det samtidigt även i det läget krävs ett ansvar och att man, om man känner ett sådant ansvar, kan göra positiva insatser. Det är viktigt att så sker, inte minst i en tid så inramad av ekonomiska besvärigheter som den vi nu lever i. Det har under den långa tidrymd då socialdemokraterna innehaft regeringsansvaret varit åtskilliga liknande tillfällen, där det krävts avspänning och då t. o. m. samlande lösningar varit angelägna, och nog finns det exempel på åtskilligt av gensvar som varit till nytta för både land och folk.

Det mest destruktiva i den debatt som förs i dag är frammanandet av en frontställning mellan vad man kallar löntagarintressena och företagarna – ofta kallade kapitalintressena och nära identifierade med den nuvarande regeringen. Det är en fullständigt hämningslös klasskampanj, som därtill saknar förankring i dagens realiteter – detta senare sagt såväl med tanke på regeringens program och ambitioner som med hänsyn till att det inte går att definiera vad man kallar löntagarintressen så enkelt och kortsiktigt som socialdemokraterna gör i dagens debatt. Satsningarna på näringslivet måste ju exempelvis – i allmänhet och särskilt i detta konjunkturläge – i allra högsta grad vara ett löntagarintresse. Detta har bestyrkts, inte minst vid de tyvärr flertaliga presentationerna av nya kriser och företagsnedläggningar och av de anställdas situation i sammanhanget.

Som rubrik på den allmänna debatt som förts från oppositionens sida – väl täckande också reservationen till utskottsbetänkandet – skulle jag vilja sätta "Myten om välståndlandet som överlämnades till en ny regering och som sönderkördes av densamma på några månader". Läser man reservationen, får man där veta att den nya regeringen inte bara

har fört en felaktig politik och valt fel åtgärder utan att den dessutom har satt in dem vid fel tidpunkt – det är således bara fel över hela linjen. Man kommer osökt att tänka på historien om riksdagsmannen som propagandalade inför sina åhörare och sade ungefär så här: "Mina vänner! Om de här åtgärderna hade vidtagits i tid, så hade de aldrig behövts."

Jag kan säga, eftersom herr Feldt åtminstone ett par gånger har ställt frågan till herr Molin, huruvida denne inte har märkt att priserna stigit i det här landet, att visst har vi märkt detta. Jag vill tillfoga att vi kanhända är rätt förhårdade när det gäller prisstegringar, eftersom sådana inte är någon nyhet, vi har ju haft lika stora prisstegringar under socialdemokraternas regeringsinnehav. Jag medger dock att det vore önskvärt att hålla dem lägre. Men jag vill med den fortsatta delen av mitt anförande ge några förklaringar till prisstegringarna – förklaringar som jag tycker det kan vara lämpligt att göra vid det här tillfället.

Jag tror att resultatet för den enskilda människan – oavsett vilka prognoser man använder beträffande produktionskapacitetens utnyttjande, exportmöjligheterna etc. – förmodligen blir en lägre ökningstakt av den reala standarden under den närmaste tiden. Jag tror att det är viktigt att redan nu göra detta konstaterande. Kanhända får vi i sämsta fall en nolltillväxt härvidlag. Debatten om orsakerna härtill har fixerats till två åtgärder eller åtgärdspaket som den nya regeringen genomfört men i fråga om vilka socialdemokraterna haft andra lösningar eller i en del fall inte haft några lösningar alls.

Den första är skatteomläggningen från 1977 som dock, det vill jag poängtera, klart redovisades för svenska folket före valet 1976. Den andra var åtgärdspaketet med moms, devalvering och viss investeringsavgift som vi alla väl känner till i denna kammare. Vad som gjorts eller inte gjorts under detta korta regeringsinnehav ställs också i starkt samband med de kraftiga prisstegringar vi på senare tiden upplevt.

Det relativt komplicerade orsakssammanhang – det måste vara ett sådant – som ligger bakom det ekonomiska händelseförloppet, i den mån det nu inte beror på utländsk influens som vi inte kan göra någonting åt, går naturligtvis inte att härleda till den korta tid som den nya regeringen haft ansvaret för landets politik. Man måste härvidlag gå längre tillbaka i tiden. När man är ute och talar med människorna, är det ärligt att säga att den levnadsstandardökning som vi har haft inte kommer att fortsätta. Man måste också ställa frågan om det funnits något reellt underlag för den starka ökning av den privata konsumtionen som skett under de senast förflutna åren. Inte enligt min mening.

Den mycket kraftiga standardstegring som vi registrerat har till icke ringa del varit konstruerad genom konjunkturstimulerande åtgärder, som varit riktade just på konsumtionens ökning, i hopp om att vi oberörda av lågkonjunkturen skulle så att säga segla från den ena internationella konjunkturtoppen till den andra – vilket nu inte lyckades. Med andra ord: vi skulle konsumera oss genom krisen. Det är klart att det är ganska tillfredsställande att vara konsument i ett sådant läge. På samma sätt

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

har den serie av skatteomläggningar som har skett – av herr Sträng kallade skattesänkningar – verkat. De har gett ett omedelbart genomslag i ökad köpkraft och naturligtvis också i real standardförbättring för den enskilda människan, för konsumenten och för hushållen, ehuru det inte funnits faktiskt underlag för densamma. Man kan kalla det för förtidsuttag eller konsumtion på kredit eller vad man vill. Klart är emellertid att sådant inte kunde fortsätta.

Beträffande de här åsyftade skatteomläggningarna, som i huvudsak varit en omfördelning från direkt skatt till arbetsgivaravgifter, vill jag utan att därmed fördöma omläggningen som sådan säga, att även om skatterna inte blivit lägre för den enskilde medborgaren-skattebetalaren – han får ju ändå oavsett formen för uttaget til syvende og sidst betala det – så har enbart en förskjutning i tiden mellan avgiftsuttag och dess fulla genomslag i priser via den långa buffertkedja, som produktions- och distributionsapparaten i sig utgör, gett liknande effekter som den direkta konsumtionsstimulansen. Det här påtalade är oftast förbisett i sammanhanget men det är en förklaring som inte är så oväsentlig i sammanhanget såväl till den tidigare starka ökningen av den privata konsumtionen som naturligtvis också till den senaste tidens starka prisstegringar.

På samma sätt har också den förra regeringen agerat visavi kommunerna, med påbjudan om återhållsamhet i skatteuttaget trots att kommunerna pålagts större åtaganden. Också här har det naturligtvis funnits en buffert som har utnyttjats, men efter det att så har skett måste krona för krona tas ut i form av ökad utdebitering eller höjda avgifter för kommunala tjänster. Som herr Molin nyss sade från denna talarstol slår dessa uttag naturligtvis mycket hårt, framför allt på låginkomsttagarna.

Det finns, herr talman, ännu fler orsakssammanhang med liknande effekter, där beslutet och ansvaret ligger bakåt i tiden. Det finns t. o. m. sådana vars kostnadseffekter ännu inte blivit kända utan kommer att visa sig först 1978. Jag kan här t. ex. peka på att de sociala avgifterna höjs fr. o. m. den 1 januari 1978. Självfallet ligger det beslutet bakåt i tiden. Vi genomförde helt nyligen en reform i full enighet innebärande förlängd semester. Det grundläggande förslaget till denna reform ligger också bakåt i tiden, då det förelåg en annan konjunkturbedömning än den vi kan göra i dag. Regeringen har förmenat att det ändå är riktigt att följa upp detta förslag, men det inkräktar självfallet på nästa års löneutrymme, som i ganska hög grad är in-tecknat. Vi har alltså också i detta sammanhang skapat ytterligare ekonomiska bekymmer för framtiden.

Jag har med det här anförda velat föra i bevis att dagens bekymmer med högt kostnadsläge, stort budgetunderskott och försämrad balans i utrikeshandeln till stor del är ett resultat av ackumulerade effekter från tidigare års riksdagsbeslut. Som synes är detta inget dukat bord, snarare en efterlämnad nota från en tid då vi levde gott med växlar på framtiden, i förhoppning om att ett konjunkturomslag skulle lösa problemen.

När vi nu, i varje fall tidsmässigt, blivit lurade på den förväntade konjunkturuppgången har debatten i stor utsträckning koncentrerats till frågeställningen hur denna nota skall betalas och på vilka punkter besparingar kan göras. Det senare skall jag inte närmare beröra. Herr Molin har i viss utsträckning varit inne på det. Regeringens förslag är utan tvekan lovvärda försök att angripa en svår uppgift. Förslagen är inte långtgående utan kanske närmast att betrakta som markeringar. Det är otvivelaktigt angeläget att i bred enighet komma längre.

Jag vill här mycket starkt understryka vad finansutskottets ordförande uttalade om att det vore angeläget att vi gemensamt över partigränserna kunde genomföra åtgärder som är ekonomiskt vettiga. Jag vet vilka svårigheter som finns. Jag har erfarenheter av det inte minst från den besparingsutredning som har arbetat några år.

Låt mig till sist, herr talman, säga några ord om notans betalning. Den fråga som socialdemokraterna för en upprörd debatt om är ändå rätt liten. Att jag säger det beror på att det till syvende og sist inte är en fråga om huruvida notan skall betalas, knappast heller om vem som skall betala den. Det gäller mera hur och när det skall ske.

Hela denna debatt har fixerats vid frågeställningen arbetsgivaravgift eller höjd moms. I t. ex. duellen mellan finansutskottets ordförande och dess vice ordförande kom man till slut fram till frågeställningen vad som är riktigast: å ena sidan att höja momsen eller å andra sidan att höja arbetsgivaravgiften. Det är de två alternativen.

Regeringen har bedömt momsen som riktigast i nuvarande konjunkturläge. Jag kan efter mina bedömningar ställa mig bakom regeringen. Jag skall inte närmare utveckla detta, jag har redan använt min tid. Ett viktigt skäl för att välja den vägen är dock att vi med momsen gör det lättare för exportnäringarna att fungera.

Låt mig sluta, herr talman, med att säga att oavsett vilken finansieringsform vi väljer så är det ändå till syvende og sist den enskilde medborgaren, människan, som är betalare i egenskap av endera direkt skattebetalare eller konsument.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Så skall väl också jag be att få betyga att herr Feldt får diskutera hur mycket som helst i finansutskottet. Blankt avvisad har han inte blivit. Kanske jag skall erkänna att vi i finansutskottet inte har för vana att vara så långgrandiga. Jag tror jag minns det tillfälle som herr Feldt syftar på. Han erbjöds tillfälle till diskussion och han avslutade den själv efter ett inlägg från mig med konstaterandet att debatt var meningslös, eftersom jag på nästan alla punkter hade en annan upp-

fattning än han. Det måste ha varit det tillfället herr Feldt syftar på.

Herr Molin, finansutskottets ordförande, har klargjort de huvudlinjer som utskottets majoritet anser skall gälla för den ekonomiska politiken under det kommande budgetåret. Senare i debatten kommer regeringens företrädare och oppositionens ledare att debattera vårt ekonomiska läge och huvudlinjerna i regeringens politik – åtminstone är det en naturligt förhoppning. Det är, tycker jag, därför lämpligt att jag ägnar mina minuter i denna debatt åt att försöka få klarhet i hur oppositionen egentligen ser på vårt ekonomiska läge och ställa ett par frågor där svaret är helt avgörande för oppositionens trovärdighet.

Låt mig dock först i korthet konstatera hur bakgrunden till den här debatten ser ut. I finansplanen vid årsskiftet slogs fast att den nya regeringen tillträtt i ett mycket allvarligt ekonomiskt läge, att underskottet i våra affärer med omvärlden var mycket stort och kunde befaras komma att öka och att en betydande utländsk upplåning skett under senare år. Kostnadsläget hade under de senaste åren försämrats, så att betydande marknadsandelar utomlands hade förlorats – 15 à 20 %. Vidare fastslogs att industriinvesteringarna stagnerat och kunde väntas falla om inte åtgärder sattes in, att ett växande antal företag och branscher stod inför akuta problem, att vi sedan flera år hade en helt oacceptabel inflation på omkring 10 % och att det fanns betydande risker för sysselsättningen.

Regeringen valde, av hänsyn till osäkerheten på arbetsmarknaden och den internationella konjunkturen, att vänta med sitt ställningstagande till hur den åtstramning skulle åstadkommas, som alla var ense om. Denna möjlighet har regeringen och skall regeringen ha ända tills den reviderade budgeten fastställs nu.

Utvecklingen visade snabbt att den mörka bild som regeringen tecknat av läget i vårt land när den övertog ansvaret snarast var hållen i för ljusa färger. När siffrorna för hela 1976 förelåg, kunde vi konstatera att våra affärer med omvärlden, prisutvecklingen och annat t. o. m. varit sämre än vi fruktat. Kriserna inom olika branscher och på olika orter kom, som vi vet, i rask följd och krävde krafttag. För bara ett par månader sedan kom beskedet om en justering av den svenska kronans värde och om en momshöjning, och budgeten har reviderats i åtstramande riktning. Förhoppningarna att snabbt kunna komma ner från den socialdemokratiska inflationsnivån på 10 % eller däröver har tyvärr också fått revideras.

Och så till oppositionens uppfattning om den ekonomiska utvecklingen i vårt land.

I januari meddelade socialdemokraterna i sitt alternativ till finansplanen att konjunkturen måste bedömas optimistiskt – regeringen svartmålade. Oppositionen förnekade att vårt kostnadsläge under senare år hade försämrats i nämnvärd omfattning. Oppositionen förnekade att vi hade förlorat marknadsandelar. Oppositionen hävdade att det svenska näringslivet i själva verket gick bra, så bra att ytterligare produktions-skatter på mellan 3 och 4 miljarder var lämpliga.

Nu är däremot oppositionens bedömning av det ekonomiska läget

mycket annorlunda. Utrikesbalansens svaghet är oroande. Läget är tydligen också allvarligt när det gäller näringslivets konkurrenskraft. Riskerna för sysselsättningen bedöms som uppenbara. Den höga inflations-takten betecknas nu som ett stort bekymmer.

Hur har nu utvecklingen plötsligt kunnat bli så allvarlig? Jo, säger oppositionen, regeringen har på ett uppseendeväckande sätt misskött den ekonomiska politiken. Den har sedan den tillträdde bedrivit en lättsinnig finanspolitik – och herr Kristiansson kom med en lång exempelsamling. Det är det som är förklaringen till inflationen, till underskottet i utrikeshandeln, till vår betydande internationella upplåning, ja, till alla våra problem. Om i stället socialdemokraternas förslag hade genomförts hade vi undvikit att hamna i denna allvarliga situation. Vi hade kunnat dämpa inflationen och undvika den stora utländska upplåningen, och självfallet hade inte heller någon devalvering behövts. Momshöjningen var också onödig.

Det känns, herr talman – och jag hade anledning säga det för ett par veckor sedan också – nästan ofint att påpeka att vi fortfarande lever med Gunnar Strängs senaste budget, att de förslag som regeringen lade fram vid årsskiftet gäller budgetåret 1977/78, som alltså börjar 1 juli, att de förslag som oppositionen lade fram i början av året avser samma tidsperiod, att den reviderade budget, som vi i dag debatterar, självfallet också gäller samma period, från 1 juli – om en månad. Hur kan då regeringens politik ha lett till alla de olyckor som oppositionen påstår att den har? Det krävs ett mycket konkret svar på den frågan.

Jag har naturligtvis försökt tänka efter. Vad kan oppositionen mena? Vad har regeringen gjort konkret som påverkat ekonomin så mycket under den gångna tiden? Oppositionen måste nog syfta på de åtaganden som regeringen har gjort under det gångna halvåret för att rädda sysselsättningen. De har till en viss del, men inte så stor del, haft en direkt finanspolitisk effekt. Det gäller t. ex. utbildningsbidragen och de mängder av åtgärder som beslutats och delvis trätt i kraft för att klara krisdrabbade branscher och områden i vårt land. För det är ju den enda större skillnaden i den budget vi *nu* lever under, vilket är det väsentliga. Men varför sade då inte oppositionen ifrån, när vi fattade de besluten? Och om det är det de menar, så är det kanske dags att ge besked nu.

Frågan är alltså, när det är regeringens första budget som diskussionen hela tiden har gällt, och den budgeten tar sin början den 1 juli i år: Vad är det då i regeringens politik som har lett till att dagens besvärliga läge kan sägas vara följderna av regeringens politik? Kan inte den frågan få ett konkret svar nu, så faller faktiskt hela oppositionens argumentation ihop. Talet om ryckighet i den ekonomiska politiken, t. ex., är en meningslöshet när den nya regeringens första budget träder i kraft om en månad.

Tänker ni göra om samma misstag som ni gjorde den 9 mars? frågade herr Feldt. Frågan är ett typexempel på den gamla klassiska demagogifrågan modell "Har ni slutat att slå er fru? – Svara ja eller nej." I

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

det här fallet: "Har ni gjort två misstag eller ett?" Det rätta svaret är självfallet: "Inget." Vi ändrar i samma budget som vi fattade beslut om här den 9 mars. Vi fastställer den nu slutgiltigt i riksdagen. Det är så det går till. Oppositionen har också ändrat i sitt alternativ.

Hur blir det med allt tal om en förlorad kamp mot inflationen, när vi nu ännu inte har den nya regeringens första budget i kraft? Det är den socialdemokratiska inflationsnivån som vi ännu inte kommit ifrån. Är då inte beskyllningen att regeringen ondskefullt och avsiktligt vill ha inflationen för att skada löntagarna och låginkomsttagarna i själva verket bortom allt förnuft?

Min andra fråga till oppositionen är denna: Vilka förslag är det som oppositionen har lagt fram, som skulle ha gjort en sådan skillnad under de sju åtta månader som har gått sedan valet? För om man vill göra troligt att ens efterträdare gick till ett dukat bord i september och att Sveriges ekonomiska läge vid årsskiftet kunde målas i ljusa färger men att läget nu är allvarligt därför att regeringen, den nya regeringen, har fört en misslyckad politik och att allting skulle vara annorlunda och så bra om man själv fått behålla regeringsmakten, då är man skyldig att inte bara tala om vad regeringen konkret har gjort utan också vad man själv skulle ha gjort, vad man själv verkligen har föreslagit, vilka förslag som skulle haft betydelse under månaderna sedan valet. Det är väl mitt minne som är dåligt. Vilka förslag? Ja, inte de förslag som oppositionen lade fram i januari, därför att de förslagen – det är vi överens om – avser den period som börjar om en månad, och regeringen och oppositionen har bäge reviderat sina förslag.

Självfallet, herr talman, är det så att den ekonomiska politiken inte bara avser budgetförslaget, även om det är avgörande, i synnerhet vid ett regeringsskifte. Regeringen har ju t. ex. också ändrat växelkursen på den svenska kronan. Men det var ju fel. Det var onödigt, tyckte oppositionen, så det har oppositionen inte föreslagit.

Till den ekonomiska politiken hör också kreditpolitiken och penningpolitiken. Det är nu riksbankens område, men jag kan inte erinra mig att jag har hört några krav från oppositionens sida på en annan räntepolitik eller kreditpolitik. Vad är det oppositionen har föreslagit? Tala om det konkret! Det är den andra och för oppositionens trovärdighet helt avgörande frågan.

Det enda jag kan komma på är att oppositionen ville höja arbetsgivaravgifterna med ytterligare 1,5 % från den 1 januari, vilket knappast skulle ha förbättrat vårt konkurrensläge och inte betyder så mycket i budgeten, precis. Oppositionen förutsätter nu enligt sitt eget sätt att resonera att den uppgörelse, som nu träffats på arbetsmarknaden, med oppositionens politik skulle ha varit på en nivå som legat ett par procent lägre. Jag tror inte det, men även om så vore, så skulle ju det inte ha påverkat de sju åtta månader som vi har bakom oss, och det är ju det saken i detta sammanhang faktiskt gäller.

En opposition är i sin fulla rätt att kritisera regeringens politik i all-

männa ordalag. Men om den alldeles bestämt vill påstå att den ekonomiska utvecklingen under en viss angiven tidsperiod skulle ha varit helt annorlunda om den själv hade fått regera, då är den skyldig att tala om dels vad det är som regeringen konkret har gjort, dels vad det är som den själv konkret har föreslagit.

Socialdemokraternas företrädare i den här debatten måste hjälpa oss alla på de här två punkterna. Det är faktiskt en fråga om trovärdighet, på vilken hela argumentationen i motioner och reservationer från oppositionens sida i betänkandet hänger. Annars får vi leva kvar i den övertygelsen att socialdemokraterna varit så angelägna att komma ifrån svaret för sin egen politik och att få skylla alla vårt lands ekonomiska svårigheter på sina efterträdare, att de i hastigheten glömt bort att vid ett regeringsskifte i Sverige den nya regeringen under nio månader är bunden till den gamla regeringens ekonomiska politik.

Så, herr talman, en tredje fråga till oppositionen: Oppositionen förordade i januari – när, enligt oppositionen, regeringen svartmålade, när allt egentligen såg ganska bra ut – en åtstramning i det ganska ofullkomliga mått som budgetsaldot utgör på ca 5 miljarder mera än regeringen föreslagit. I dag, när oppositionen har ändrat sin bedömning och delar den allmänna oron över lägets allvar, har oppositionen reviderat sitt budgetförslag till att vara enligt dess egna uppgifter ungefär 1 3/4 miljard strängare än regeringens. Oppositionen har dessutom lagt åtstramningseffekten senare. Hur går detta ihop? Hur stämmer den ekonomiska bedömningen och budgetalternativet? Oppositionen har ju precis som regeringen ändrat sitt alternativ innan det nu slutligen fastställts.

Frågan är desto mer berättigad som oppositionen har räknat ner regeringens förslag för oförutsedda utgifter dels med det belopp som regeringen har räknat med att dess beslut om att indexreglera skatteskalorna kostar, dels med ungefär 1 miljard därutöver. Till detta kommer att om man nu inte tycker om förslaget om indexreglering av skatteskalor, vilket faktiskt är ett sätt att återge arbetsmarknaden den frihet som den har förlorat under senare år, så bör man i rimlighetens namn, med det sätt att resonera som oppositionen har, redovisa någon form av budgeteffekt för den skatteomläggning som annars blir nödvändig. Härtill kommer att oppositionen har räknat in fulla värdet av höjningen av vissa arbetsgivaravgifter från januari 1978. Om man anser, vilket socialdemokraterna gör, att avgiftshöjningar till sitt fulla värde avräknas mot det tillgängliga löneutrymmet, så sker ett bortfall av statlig och kommunal inkomstskatt som motsvarar ungefär två tredjedelar av vad avgiften ger. Men hänsyn till dessa faktorer skulle alltså oppositionens reviderade budgetförslag i själva verket vara mer lättsinnigt – för att använda dess eget adjektiv i det här sammanhanget – än regeringens.

Men huvudfrågan är hur den bedömning av det ekonomiska läget som oppositionen gjorde i höstas och i vintras överensstämmer med den bedömning som man gör nu. Överensstämmer dessa båda bedömningar över huvud taget med det budgetalternativ man har presenterat?

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr talman! Det är ytterst så att oppositionen väldigt gärna vill få oss att tro på sin egen beskrivning av hur den ekonomiska utvecklingen har varit efter valet. Oppositionen och regeringen har på sätt och vis närmat sig varandra i sin oro för det ekonomiska läget och i sin önskan att finna de bästa lösningarna för att komma till rätta med problemen, men det finns en djup klyfta mellan oppositionen och regeringen när det gäller frågan om varför vi har hamnat i de här problemen. Det är därför som oppositionens argumentation i betänkandet och i debatten i dag blivit så motsägelsefull, och det är också därför som det är viktigt att de frågor jag har ställt klaras ut.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr STRÄNG (s):

Herr talman! Jag kanske, även om det är onödigt, skall börja med att understryka att det vid det här tillfället är litet svårt att prestera så förskräckligt mycket av nya idéer och nya argument. Vi hade den 2 februari en remissdebatt, som i allt väsentligt rörde sig om de här ekonomiska frågorna. Vi upprepade sedan argumenten i finansdebatten den 9 mars och i momsdebatten den 18 maj. Nu är det alltså för fjärde gången i år som vi luftar de ekonomiska problemen och argumenten. Mitt inlägg kommer därför i vissa stycken att få karaktären av ett understrykande av vad Kjell-Olof Feldt anförde i sitt inledningsinlägg i dag. En god sak förtjänar ju ibland att upprepas och understrykas.

Jag vill i detta inlägg i allt väsentligt ägna mig åt inflationsproblemet och valutapolitiken. Jag skall försöka undvika alltför mycket av personlig kritik mot regeringens ledamöter. I den mån jag kritiserar dem, är det självfallet inte en kritik mot dem som personer. Det är inte från den utgångspunkten kritiken skall fattas, utan den skall ses som en kritik mot deras sätt att hantera det ansvarsfulla arbetet från regeringsbänken.

Jag skall inte vara lika hjärtlös som herr Kristiansson, som tyckte att Kjell-Olof Feldts tidigare omdömen i olika slag av adjektiv var så värdefulla att han kände ett behov att upprepa dem allesammans. Jag skall i stället, som sagt, inrikta mig på dessa huvudfrågor.

I moderaternas partimotion av den 14 maj föregående år, en motion som var i vederbörlig ordning signerad av partiledningen – den partiledning som nu i vissa och väsentliga stycken representerar regeringen –, slog man fast följande grundsatser:

En inflation av storleksordningen 10 % är oacceptabel. Det heter i motionen: "Inflationen är ett samhällsont. Den drabbar orättvist. Det är de små i samhället som får bära den tyngsta bördan av inflationen. Småspararna får se hur deras sparkapital successivt urholkas. --- Inflationen motverkar sparande och en sund ekonomi och gynnar slöseri och skuldsättning."

Detta slog man fast från moderata samlingspartiets sida. Fanns det någon undermening i detta så var det den att inflationen måste stoppas.

Nu skall jag för min del inte polemisera mot denna beskrivning av

inflationens alla negativa verkningar. Nu har världen kollektivt drabbats därav under de senaste åren. I allmänhet har industriländerna fått dras med en hög inflation, högre än vad vi under den gamla regeringens tid behövde räkna med i vårt land. Vi lyckades under de här besvärliga åren hålla inflationen på 10 % – vissa år därunder, trots den inflationspåverkan som en fyrdubbling av oljepriset och vid samma tidpunkt starka råvaruprisstegringar innebar. Inflationen i Europas OECD-länder låg under de här åren 3 å 4 % högre än vår egen, vilket delvis förklarar vår goda utveckling och vår goda ekonomiska situation fram till regerings-skiftet. Läget i dag är det motsatta. Det är detta som är det oroande inslaget i ekonomin i dag och i den framtid som vi nu överblickar.

Den internationella inflationen beräknas till ca 8 % under innevarande år. Vi har enligt min mening ett absolut ultimativt krav på oss att inte hålla högre inflation än vår omvärld. Helst skall den naturligtvis vara lägre. Solonummer på inflationens internationella estrad slutar regelmässigt med förskräckelse.

Den nuvarande regeringen tycks vilja pröva denna uppvisning, och för första gången emotser vi en inflationsutveckling i vårt land som går snabbare än i omvärlden. Herr Bohman fixerar den till 10 % för 1977. Sveriges industriförbund höjer den siffran till någonting mellan 11 och 12 %. LO-ekonomerna stannar i sin bedömning vid 12 %, och det mesta talar för att den senare bedömningen är den riktiga – om nu siffran stannar vid det. Det skulle då innebära att vi här håller oss med en svensk inflation som i runt tal är 50 % högre än i våra europeiska broderländer, om man tar ett medeltal.

I den situationen borde regeringens primära och allt överskuggande arbetsuppgift vara att ta ned inflationsgraden i den svenska ekonomin. I stället går man in i den ekonomiska politiken med medel och metoder som på ett avgörande sätt förstärker inflationsutvecklingen. Jag ser till min ledsnad att den ansvarige ekonomiministern lyser med sin frånvaro, men jag måste nog ändå vara litet elak och säga att regeringen förra hösten visade en besvärande inkompetens i de ekonomiska bedömningarna. Den gick från den utgångspunkten ut med ett skatteförslag som enligt min mening var felplicerat i tid och fel utformat. Vid årsskiftet tog vi emot ett budgetförslag som präglades – jag har tidigare använt det uttrycket – av ett statsfinansiellt lättsinne.

Dessa åtgärder försämrade på ett avgörande sätt den statsfinansiella situationen. Man redovisade en budget med så stort underskott att den tvingade fram en oacceptabel utlandsupplåning och för första gången i stor omfattning med svenska staten som låntagare. Den utlandsskuld som svenska staten under 44 år av socialdemokratisk ledning av detta land hade dragit på sig var vid regeringsskiftet 200 milj. kr. för statens räkning. I dag, efter åtta månader av borgerligt styre, ligger statens utlandsskuld noga räknat på 4,7 miljarder kronor, således nära 5 000 milj. kr. Och den blir väsentligt större om inte alla tecken slår fel. Så sent som den 9 mars förfäktade man med stor energi att detta var en riktig

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

och ansvarsmedveten ekonomisk politik. Vi vet alla att tre fyra veckor därefter var bedömningen den motsatta – som en känd skald från 1600-talets mitt har uttryckt det "så går beslutsamhetens friska hy i efter-tankens kränka blekhet över".

Regeringen kände verklighetens kyla uteder ryggraden och gjorde en i historisk bemärkelse remarkabel helomvändning. Riksdagen inbjöds att korrigera sina under våren efter idogt arbete i utskott och kammare fattade beslut.

Jag är väldigt ledsen över att kapten Bohman inte är här. Jag måste inom parentes säga, herr talman, att på den tiden jag hade nöjet att diskutera från statsrådsbänken satte jag så stort värde på vad oppositionen hade att säga att jag regelmässigt infann mig i statsrådsbänken. Vi tycks nu ha fått en regering som ser sig själv dignitetsmässigt så mycket högre ställd än vad vi gjorde när vi var i regeringsställning att den anser det som ett obehövt besvär att infinna sig vid debatterna här.

Kapten Bohman har emellertid kommenderat den svenska riksdagen "mittåt" och genom sin förda politik ställt till det så att riksdagen för att rädda vad som räddas kan i allt väsentligt har marscherat efter kaptenens nyckfulla kommando. Så har aldrig tidigare en regering behandlat en i grundlagens mening suverän riksdag. Och med hänsyn till riksdagens anseende hoppas jag att det blir en engångsföreteelse. Jag vill rekommendera herr Bohman att lägga det på minnet. Den svenska riksdagen får inte degraderas till en Krollopera efter känt mönster.

I den nya och korrigering politiken ingår en 3-procentig höjning av mervärdeskatten – den skall höjas, såsom konsumenten möter den, från 17,65 % till 20,63 % – och en 6-procentig devalvering av den svenska valutan. Det är en demonstration av villrådighet. Det har använts andra och starkare uttryck, men jag lovade ju inledningsvis att i de här avseendena försöka vara litet hovsam.

Den väsentliga och mest påtagliga effekten blir ett extra påslag på en redan tillräckligt hög inflation. Regeringen har väl ett bräckligt försvar för sitt förslag om en 3-procentig höjning av momsen, men det försvaret faller samman då man samtidigt säger sig vilja genomföra indexregleringen av den statliga skatteskalen redan 1978. Under sådana förhållanden är försvaret härvidlag enligt min mening obefintligt.

Dessutom torde i varje fall för ett parti inom regeringen – jag tänker på centerpartiet – den här skattekombinationen framstå som plågsam, och vissa reaktioner inom centerpartileden talar härför. De har ju of-fentliggjorts på ett sådant sätt att man inte behöver leva i tvivelsmål om vad jag syftar på. Reaktionen beror naturligtvis framför allt på den effekt i avseende på hög- och lågavlönade som en indexreglering av skat-teskalen innebär.

Ser man de här båda skatteoperationerna i sitt sammanhang – vilket man bör göra, även om det ligger sju månader mellan ikraftträdandet av förslagen – blir det enkla resultatet att skattelättnaden, indexregle-ringen, i allt väsentligt hamnar hos de bättre betalda, medan momsen,

med dess påfrestningar, i första hand drabbar de mindre motståndskraftiga. Det är i den situationen regeringen argumenterar. Och här skall jag faktiskt tillföra debatten något nytt; det har inte varit uppe tidigare.

Det var ju Sträng som introducerade den indirekta skatten – först momsens och sedan omsens, heter det. Vi har bara, säger regeringen i ett behov av att rentvätta sig, höjt den där skatten från 17 % till 20 %, och 3 % är ju mindre än 17 %. Jag skall inte bestrida detta. Och så hänger man ut Sträng för att kamouflera sitt eget misslyckande i den ekonomiska politiken. Då påståendet gång på gång återkommer tar jag tillfället i akt att här göra ett klarläggande.

Det bör beaktas att omsens och momsens justeringar tidigare regelmässigt har förknippats med en reduktion av den direkta statsskatten. Så skedde 1962, så skedde 1965 och så skedde 1967, då omsättningsskatten justerades med samtidiga och parallella reduktioner av den direkta skatten. Så skedde också 1971, när skatten höjdes från 10 till 15 % i samband med den stora skatterevision som då genomfördes och som innebar en radikalt sänkt statsskatt för de lägre betalda. Det har således varit genomgående i samband med en omlägningsprocess inom skattesystemet som man har höjt mervärdeskatten. Eller med andra ord: Svenska folket har fått kompensation genom en direkt skattesänkning samtidigt som man höjde mervärdeskatten.

Nu upplever vi för första gången en höjning av mervärdeskatten utan den här paketlösningen som tidigare har varit gängse bruk. Den mervärdeskattehöjning som regeringen föreslår innebär en alldeles extra prisstegring på ca 2 % sedan den trätt i kraft. Så känner konsumenterna det, och det kan man inte komma undan med några som helst förklaringar, inte ens om man försöker praktisera statistiska redovisningar av medelprisjämförelser mellan åren 1976 och 1977.

När jag nu är i gång med att korrigera alla de ohemula beskyllningar som regeringens representanter reser omkring med i bagaget för att skyla sin egen oförmåga och sina misstag vill jag säga att ett av de vanliga argumenten lyder sålunda – vi har hört det upprepas här i dag från talarstolen: Det är i själva verket Strängs budget vi f. n. arbetar på och har att rätta oss efter. Den reviderade budget han signerade den 22 april 1976 gäller ju formellt till den 1 juli 1977.

Det här är med förlov sagt, herr talman, ett av de ynkligaste argument som har berikat vår politiska debatt. En budget som slutjusterats efter riksdagens vårsession är – det vet varje riksdagsman, även om han är så ny som herr af Ugglas – ingen altartavla som står oförändrad till den 1 juli året därpå. Dels uppvaktas riksdagen regelmässigt under budgetåret med intc mindre än tre tilläggsstater, motiverade av under löpande år inträffade händelser, dels har riksdagen då den samlas på hösten ganska regelmässigt förelagts en mera omfattande proposition för att anpassa den ekonomiska politiken till den bedömning som då sker. Det här har alternativt kunnat innebära stimulanspolitik när höstriksdagen har samlats, eller dess motsats, åtstramningar, om så har varit befogat – det

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

hände de första åren på 1970-talet – med de konsekvenser på budgeten som det självfallet innebär.

Den av Sträng signerade budgeten för 1976/77 slutar på ett underskott av 11,9 miljarder. Ni har sedan i regeringen själva genom budgetoperationer förändrat detta till ett underskott som i januari uppskattades till 14,4 miljarder och nu i maj till 13,7 miljarder för innevarande år, ett underskott som tyvärr och sannolikt kommer att öka åtskilligt, gissningsvis med miljardbelopp. Ni har således själva i ert praktiska hanterande sannerligen inte betraktat den den 22 april i fjol signerade budgeten som ett heligt ting som icke får röras.

När vi då kritiserar er för att föra en lättsinnig finanspolitik, som stämmer illa med det allvarliga finansiella läge vi hamnat i och dessutom stämmer illa med en trolig konjunkturutveckling, visar ni folket ett oskyldigt ansikte och säger att det här är ju Strängs fel. Det var ju han som signerade budgeten den 22 april i fjol, och den får vi lov att rätta oss efter till den 1 juli. Vi är förhindrade, säger ni, att föra den ekonomiska politik som vi själva skulle anse vara den riktiga. Om ni menade detta skulle ni ha avstått från era självständiga och på egen tankeverksamhet byggda skatteoperationer sistlidna höst, som trädde i kraft från den 1 januari – alltså mitt i budgetåret. De hade ingen förankring i Strängs budget.

Det bör också i sanningens namn slås fast att den på våren 1976 av Sträng signerade budgeten ville ni med publikknipande överbud försämma med åtskilliga miljarder – variationerna kan beräknas till mellan 7 och 10 miljarder. I Strängs budget ingick inte – jag hälsar herr Bohman hjärtligt välkommen! – vare sig höjd moms eller devalvering; det kan vi nog allesammans vara ense om.

Jag skall ge er ett gott råd på vägen. Jag är så finkänslig att jag inte skall namnge de statsråd som reser omkring med den Strängska budgeten i bagaget som kamouflage för sin egen oförmåga. Vi har ju möjlighet att följa dem i dagspressen. Det är nog erforderligt med ett gott råd på vägen. Alltså: Ni blir aldrig tagna på allvar av det svenska folket, om ni inte har kurage nog att stå för det fögderi som ni har satts att förvalta. Sluta upp att skylla på mig, även om jag tål det. Och sluta upp med det i tron att ni skall spara det egna skinnet!

Jag var överraskad när herr af Ugglas för andra gången – även i den senaste ekonomiska debatten tog han upp denna fråga – kom tillbaka till den här argumentationen. Herr af Ugglas har vid andra tillfällen gjort sådana framträdanden att man har dragits med misstanken att han är en tämligen intelligent karl. Nu säger herr af Ugglas att det är möjligt att han minns dåligt när han tar upp den här diskussionen. Vad han sade är en verifikation på att han har dåligt minne och vi känner allesammans ett djupt deltagande med honom av den anledningen. Men man har kanske också vissa förhoppningar om att det skall bli bättre när han får vara med i kammaren några år.

I den här de snabba helomvändningarnas politik ingår nu devalveringen

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

som ett viktigt och väsentligt inslag. Devalveringen får för konsumenterna genom åtföljande prisstegringar samma olustiga verkan som en momshöjning. Devalveringen är dessutom i vår ekonomi ett meningslöst instrument. De ord på vägen som herr Bohman gav den svenska exportindustrin – att utnyttja devalveringen för att sänka sina priser och öka sina marknadsandelar – har företagen tydligen uppfattat som ett dåligt skämt. Jag avlyssnade frågedebatten mellan herr Bohman och Mats Hellström i dag på morgonen. Där ville herr Bohman förklara detta med att det tar tid innan man anpassar sig på exportsidan till devalveringens effekter. Jag kan ge honom rätt i det om han vill avläsa volymeffekter – men att få pris effekter tar väl i alla rimligheters namn ingen tid! Man kan besluta från en dag till en annan att man skall utnyttja devalveringen för att sänka sina priser, som herr Bohman rekommenderat – för att på det sättet få den större marknadsandel han är ute efter. Jag begriper inte herr Bohman i hans resonemang på den här punkten.

Jag inskränker mig till att säga att under närmare 30 år har den svenska kronan varit en i förhållande till övriga valutor stabil valuta och genomgående räknats som en av de starka valutorna i det internationella penning- och handelsutbytet. Vi har haft fördelar härav. Tyvärr är det inte så nu. Den borgerliga regeringspolitiken har också gått ut över kronans tillförlitlighet och internationella anseende. Den vinst som regeringen räknar med att deprecieringen av kronan skulle ge i form av förstärkning på exportsidan med ökade marknadsandelar har blivit något som man fromt önskar sig. Personligen är jag inte det minsta överraskad av att företagen nonchalerar herr Bohmans förhållningsregler och ger honom en god dag i det här avseendet.

Hög exportvinst i form av ökade marknadsandelar har vi inte fått genom devalveringen. Jag tror inte heller att vi kommer att få det. Kvar står då bara den prisstegring som svenska folket får finna sig i genom devalveringens prishöjande inverkan på importen. Jag tror att man skall uppskatta även den till bortåt ett par procent.

Mitt i en situation där inflationsutvecklingen är nationens svåra problem – särskilt besvärlig nu då världen i övrigt pressar ned graden av sin inflation – presenterar den sittande regeringen tre förslag: Momshöjning med 3 %, devalvering med 6 % och en 15-procentig skatt på viss byggnation. Det måste pressa upp vår interna inflation över den internationella nivån. Det är lätt att förstå vad det innebär i fråga om påfrestningar för nationen, för folk med lägre och medelhöga inkomster; det är lätt att förstå vad det innebär i form av önskan om revansch – glöm inte det! – hos löntagarna, som efter en avtalsrörelse på yttersta gränsen till en storkonflikt nu för första gången sedan kriget får ta en reell standardsänkning. Även om åtgärderna är ett krampaktigt försök att korrigera regeringens tidigare misstag på skattepolitikens, budgetpolitikens och den ekonomiska politikens områden är de – vid en bedömning av den åtföljande inflationseffekten – förkastliga i dagens läge.

Att dessa ingripanden försvårade och komplicerade avtalsrörelsen står

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

utom allt tvivel. Att arbetsmarknadsparterna trots alla de komplikationer som politiska utspel parallellt med förhandlingarna medförde ändå kom fram till en uppgörelse med bibehållen arbetsfred är ett bevis på en mögnad och ett ansvar, som vi alla har anledning att ge ett erkännande åt. Trots regeringspolitiken kom en uppgörelse till stånd.

Vid ett försök till analys av regeringens åtgärder kan jag erkänna att jag självfallet är medveten om den ekonomiska teori som säger att en standardsänkning för de breda konsumentgrupperna tar ned efterfrågan, dämpar aktiviteten i ekonomin och därmed kan förbättra en av underskott präglad bytesbalans. Man kan emellertid lura sig själv, om teorin blir det enda rättesnöret. Lönerörelsen denna gång präglas inte av någon för ekonomin riskabel lönehöjning. Mycket talar för att regeringens politik och uppgörelsens resultat bygger under en revanschstämning, som kan bli mycket besvärande för landets ekonomi redan 1978.

Lönerörelsens resultat som det nu avtecknar sig vore väl acceptabelt för alla löntagare, om inflationsgraden höll sig på den av regeringen vid årsskiftet förutskickade nivån ca 6 %. När nu inflationen kommer att ligga på uppemot 10–12 % – alltså väsentligt över den förutsatta – be-
tingad genom momshöjning och devalvering, framstår lönerörelsens resultat som en standardsänkning för stora delar av det svenska folket. Det understryks ytterligare av den prisstegring på livsmedel – det har sagts tidigare – som vi har att vänta den 1 juli. Vi får den också på det för lågavlönade och barnfamiljer mest ömtåliga området. Det är svårt att hitta det sakliga motivet för att vi just nu skall ta en standardsänkning, då vi ändå tillåter oss – det gör även regeringen i sin kompletteringsproposition – att räkna med en viss tillväxt i den svenska ekonomin, dvs. en höjning av bruttonationalprodukten.

Den föreslagna höjningen av mervärdesskatten framstår såsom så mycket mer omotiverad som regeringen fortsättningsvis envist vidhåller sin uppfattning att med start den 1 januari nästa år indexreglera den statliga skatteskalan. Jag ser att herr budgetministern är här i kammaren. Det finns alltså möjlighet att få detta bekräftat eller dementerat.

Med en förutskickad prisstegring från september 1976 till september 1977 på lågt räknat 10 % – det är ju denna faktor som avgör effekten av indexregleringens kraft och omfattning – kommer statsfinanserna att dräneras med lågt räknat 4 miljarder kronor, när den indexreglerade skatten blir genomförd. Man måste fråga sig vilken tanke som ligger bakom, om nu en tankeverksamhet över huvud taget är en alldeles påtaglig aktivitet hos den nuvarande regeringen, som har ansvaret för den ekonomiska politiken. Man kan tvivla på det, när man försöker dra slutsatser av handlingarna.

Att med motiveringen att man vill begränsa konsumtionen för att därmed förbättra exporten och bytesbalansen, genomföra en momshöjning på 3 %, som i pengar räknat drar in 4 miljarder kronor till statskassan – vilket i första hand de lågavlönade skall betala – och sedan den 1 januari 1978 starta en indexreglering, som tappar av statskassan samma

belopp och mer till, tillhör mystifikationerna i regeringens ekonomiska politik. Men det kanske finns en förklaring. Är förklaringen den att herr budgetministern funderar på att presentera ett nytt förslag om mervärdeskattehöjning 1978 parallellt med en indexreglering av skatteskalorna för att i varje fall inte ytterligare försämra den statsfinansiella situationen som av alla tecken att döma är tillräckligt dålig? Vissa uttalanden som budgetministern har gjort den senaste tiden ger oss anledning att misstänka att något liknande är i görningen. Vi har visserligen fått ett löfte om att slippa en ny momshöjning inom sex månader, enligt vad tidningarna förtäljer när de refererar budgetministerns framträdanden, men man frågar sig: Vad sedan? Ett klarläggande vore självfallet önskvärt. Fördelningseffekten blir, här som hittills, orättvis och oacceptabel, men det argumentet tycks bita mycket dåligt på regeringen.

Slutsumman av den här förunderliga skatte- och finanspolitiken kan man i korthet uttrycka på det här sättet: Vi får en åtstramning som just nu sätter in och som kan ifrågasättas även från konjunkturpolitisk synpunkt. Vi får en klar omfördelning av inkomsterna i folkhushållet till nackdel för de minst motståndskraftiga och till fördel för de människor som har det bättre ställt och som har den större betalningsförmågan. Må så vara att detta är gammal traditionell, genuin borgerlig uppfattning om hur skattepolitik och ekonomisk politik skall föras. Självfallet kan det inte accepteras från socialdemokratins sida. Ett allvarligt menat råd: Avstå från både momshöjning och indexreglerad skatt. Både ni och nationen skulle må väl därav. Då riksdagens borgerliga majoritet nu snällt har expedierat förslaget om momshöjning, är jag medveten om att läget är litet komplicerat. Men ni har ju möjligheten då riksdagen samlas i höst att i inflationsbekämpande syfte återta den senaste momshöjningen. De pengar som förloras återvinner ni genom att begrava förslaget om indexregleringen i arkivet.

Jag vill, herr talman, bestämt varna för vad jag anser vara en politik med ett klart inflationistiskt inslag i ekonomin. Inflationseffekten är ett faktum på grund av den förstärkning av prisstegringarna som vi motser till följd av regeringsförslagen på dessa områden. På valutapolitikens område har vi redan gjort erfarenheten att devalveringens tänkta positiva effekter icke uppnåtts ännu. Jag tror inte heller att de uppnås. Men dess negativa sida, prisstegringarna till följd av importen – även på för svensk industri strategiskt viktiga varor: råvaror, halvfabrikat och framför allt bränsle och olja – är ett faktum.

Den avgående västtyske riksbankschefen Karl Klasen har i ett offentligt uttalande så sent som i maj i år uttryckt sin principiella uppfattning om devalveringen med följande ord: "Alla regeringar har märkt att de kortsiktiga fördelarna för exporten med nedskrivning av valutan mer än uppvägs av långsiktiga nackdelar på grund av höjda importpriser. Därigenom får man", säger den gamla tyska riksbankschefen "bara in inflation i huset." Jag har inte tagit reda på saken men utgår ifrån att man inte gärna kan sätta en socialdemokratisk stämpel på Karl Klasen.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Skall man sätta någon politisk stämpel på honom, måste det förmodligen bli någon annan partibeteckning.

Den svenska regeringen har tyvärr inte lärt sig det här. För vår del har vi inte ens kunnat tillgodoräkna oss den kortsiktiga fördel som Karl Klasen talade om. Min slutsats blir att jag måste ge ett andra råd till herr Bohman: Låt devalveringen bli en engångsåtgärd. Det bör vara lätt att följa mitt råd med utgångspunkt i rent förståndsmässiga bedömningar. Man kan möjligen repetera devalveringen i ett land, om man har en försvarslös löntagarkår. Så är det inte hos oss. Kontrollstationer och ännu ej träffade avtal är en varning för att genom devalveringar pressa löntagarna med ytterliga prisstegringar. Sätt värde på det lugn som ännu gäller på svensk arbetsmarknad. Jag säger det här helt enkelt därför att vi ju i tidningarna läser om att man i den utländska pressen, både i den engelska och i den franska, redan spår om den andra devalveringen av den svenska kronan. Det gamla fina erkännandet av den starka ställning som den svenska valutan har haft sedan 1949 – det var då vi devalverade kollektivt med övriga europeiska nationer kontra dollarn – är tydligen nu så illa hanterat att man i vår omvärld, sedan man där knappt har hunnit smälta den *första* devalveringen, nu är på väg att fråga sig: När kommer Sverige med den *andra* devalveringen?

Medan jag är i farten som rådgivare – även om det förmodligen och tyvärr har karaktären av att spilla krut på döda hökar – vill jag än en gång understryka uppmaningen till regeringen: Skrinlägg definitivt alla tankar på den här indexregleringen av statsskatten! Med tanke på vad ni redan har ställt till med för de breda inkomsttagargrupperna och småfolket genom att öka på takten i inflationen, ytterligare forcerad via höjd moms, framstår detta som en fördelningspolitisk utmaning – tänk på det, herr budgetminister! Idén har aldrig fått något genomslag i skattepolitiken internationellt. Något enda undantag kan visserligen uppletas, men då har principen fått modifieras eller man har helt enkelt sedan fått gå ifrån den. I ett läge som statsfinansiellt i perspektivet av en konjunkturuppgång visar på ett underskott i statsfinanserna på, jag skulle gissa, lågt räknat 15–16 miljarder kronor nästkommande budgetår kan en regering med ansvar för sina av folket tilldelade arbetsuppgifter inte göra sig av med 4 miljarder kronor på en slik skattereform. Skall vi ha en skattereform 1978 – och jag skall gärna för min del ge beskedet att mycket talar för detta – bör den göras inom ramen för oförsvagade statsfinanser. Alla vet vad jag avser: det är att på nytt söka få till stånd en uppgörelse av modell Haga. Med tanke på den standardsänkning som de minst motståndskraftiga i samhället löper risk att möta samt med tanke på den kommunala ekonomins problem och dess skattekonsekvenser för medborgarna är det under inga förhållanden en indexreglering av statsskatteskalen som är den rätta, den rimliga och den angelägna skattereformen i dagens läge.

Jag har, herr talman, gång på gång kommit tillbaka till inflationens oroande problem. Det är värre än tidigare, då vi nu av alla tecken att

döma börjar vistas i de övre regionerna i den internationella inflations-tabellen. Det är en ny och främmande situation för landet. Alla ansträngningar måste därför sättas in för att vända den utvecklingen. Att en väsentlig skärpning av prisövervakningen och priskontrollen är ofrånkomlig är uppenbart, och det har också tidigare understrukits av herr Feldt. Tyvärr tycks regeringen emellertid sakna intresse härför, vilket vi alla har anledning att beklaga. En bättring i detta avseende är erforderlig. Principiella uppfattningar om den s. k. fria konkurrensens fördelar framför en av samhället kontrollerad prisbildning kan man hålla sig med under lugnare tider, men den uppfattningen håller inte i dag, och tidigare gjorda politiska utfästelser på den här punkten får inte hindra den allt överskuggande uppgiften att ta ned inflationsgraden i svensk ekonomi. Börja med att gå oss till mötes i våra förslag om bl. a. prisstoppet på byggmaterial under år 1977! Jag tror jag vågar garantera ett godkännande i efterhand vid höstriksdagen, om ni korrigerar det beslut som riksdagen fattade i går kväll.

Jag har tillåtit mig att ge en del råd till regeringen. Vi har på socialdemokratisk sida gjort det upprepade gånger under den gångna vårriksdagen, men med något enda undantag – 10 milj. kr. på jordbrukets huvudtitel – har dessa råd varit en skrift i vatten. När ni sedan har kört ned nationen i det ekonomiska träsk där vi nu befinner oss och vi kritiserar er därför och gör det med rätta, då tar ni på er en min av förolämpning, präglad av oskuldens barnatro och säger med hjälp av praktiskt taget hela er numera – jag talar om ledarsidan i varje fall – osjälvständiga, uniformerade, disciplinerade och konformistiska press: Se på den oansvariga och stridslystna socialdemokratiska oppositionen som inte vill hjälpa oss ur träsket, som inte tänker på nationens väl och ve och rikets framtid. Den uppgiften, säger man, går väl ändå före allt vad partistrider och politiska meningsskiljaktigheter betyder. Och det säger ni med väl spelad indignation i rösten.

Nu har socialdemokratin ständigt tänkt på nationen och kommer att göra det även fortsättningsvis. Socialdemokratin har haft ansvaret för nationen i åtskilliga decennier, och land och folk har mått gott därav. Under den tid ni har kvar i regeringen gör ni klokt i att lyssna på vad vi säger i opposition innan det hela går för snett. Ni gör klokt i detta, för de uppfattningar vi för fram är förankrade, jag tror jag vågar säga det och jag tror inte att jag tar fel, hos en klar majoritet av det svenska folket.

Herr AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är varmt tacksam för herr Strängs vänliga ord och personliga omsorg, nästan lite rörd. Jag har fullt klart för mig att budgeten kan förändras under ett budgetår. Herr Strängs egna budgetförslag brukade sällan stämma med slutsiffrorna på ganska många miljarder när.

Men jag har ändå inte fått svar på mina frågor. Vad är det regeringen konkret har gjort under dessa åtta månader som haft denna enorma och

olyckliga effekt på vår ekonomi, det som är förklaringen till att vi nu är eniga om att det dukade bord som herr Sträng efterlämnade ändå är avätet? Jag har inte fått veta vad oppositionen konkret skulle ha gjort i stället. Åtta nio månader efter ett regeringsskifte, när fortfarande den gamla regeringens budget gäller, är dessa frågor avgörande. De behöver inte vara det, men de är avgörande om man som oppositionen vill göra troligt – det är det som är dominerande i oppositionens argumentation – att regeringen bär skulden till alla problem och man själv är utan ansvar.

Herr Sträng inledde med att återge vad som stod i moderata samlingspartiets partimotion den 14 maj förra året. Där stod att en inflation på 10 % är oacceptabel och vi angav många skäl varför. Det var rätt då och det är rätt nu. Men vad det nu handlar om är att förhoppningarna sattes för högt från regeringens sida i januari och att vi tragiskt nog ytterligare en tid framåt får leva med den socialdemokratiska inflationsnivån.

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Den internationella konjunkturuppgången går fortfarande förhållandevis långsamt. Allt talar dock för att konjunkturkurvan mot slutet av året kommer att peka uppåt. Industriländerna som grupp väntas det närmaste året få en relativt kraftig tillväxt. Skillnaderna är dock betydande mellan enskilda länder. Även handeln mellan länderna har på nytt kommit upp i en snabbare ökningstakt. Den internationella krisens främsta kännetecken – den höga arbetslösheten – består dock fortfarande ute i världen.

Möjligheterna för svenskt vidkommande att få del av denna uppgång begränsas framför allt av det höga kostnadsläget. Samtidigt har den internationella efterfrågan förblivit låg på många investeringsvaror. Överkapaciteten inom ett stort antal industrigrenar och den åtföljande svaga lönsamheten har dessutom en kraftigt återhållande effekt på investeringarna inom landet. Denna uppbromsning eller t. o. m. minskning av industriinvesteringarna innebär på sikt risker för en ytterligare urholkning av den internationella konkurrenskraften. Sist men inte minst utgör de överfyllda lagren en belastning på många företag såväl finansiellt som i sysselsättningshänseende.

Det innebär att de sysselsättningsskapande åtgärderna fortfarande måste ha en central plats i den ekonomiska politiken. Den internationella utvecklingen ger samtidigt anledning att gradvis anpassa politiken till en ökad aktivitet i ekonomin längre fram. En sådan åtstramning måste samtidigt ta sikte på att bringa det vi förbrukar inom landet i överensstämmelse med de tillgångar som produktionsökningen långsiktigt ger möjligheter till. När det nu sker en omläggning i åtstramande riktning, innebär det alltså inte något avståndstagande till eller någon brytning med den politik som förts tidigare men väl en sedan länge förutsedd anpassning till utvecklingen i de stora industriländerna det senaste halvåret och till det faktiska konsumtionsutrymme som står till förfogande

för det svenska folkhushållet på längre sikt.

Höstens, vinterns och vårens massiva insats mot den hotande arbetslösheten har regeringen gjort i förvisningen om att ingenting är mer skadligt för samhället och för de enskilda människorna än arbetslöshet. Åtgärderna har också präglats av inställningen att den viktigaste försvarslinjen mot arbetslösheten går inne i företagen. Det är bättre för alla parter, om arbetskraften kan hållas kvar i företagen för t. ex. vidareutbildning än att människor först slås ut och företagen sedan tvingas jaga arbetskraft när det blir bättre tider.

Ser man till åtgärdernas omfattning kan man lugnt påstå, att det rör sig om en insats som aldrig tidigare förekommit för att klara Sverige ut ur en djupgående kris. Det är också i hög grad en insats som lyckats. Tack vare insatserna inom industripolitiken, arbetsmarknadspolitiken och den ekonomiska politiken har de många varslen och hoten om nedläggningar till stor del aldrig utlöst. Olofström, NJA och andra företag har räddats genom olika insatser. I andra fall har verksamheten fått bantas men huvuddelen av jobben har blivit kvar. Det gäller t. ex. de krisdrabbade varvsföretagen.

När andra länder har dragits med massarbetslöshet har arbetslösheten i Sverige på så sätt kunnat begränsas till 1 1/2 à 2 %. Månadssiffrorna över arbetslösheten 1976–1977 har med något undantag regelbundet legat något under siffrorna för motsvarande tidpunkter året innan. Jämfört med de svåra åren i början på 1970-talet har det rört sig om låga siffror. Då låg arbetslösheten under långa perioder långt över 100 000 mot t. ex. omkring 65 000 personer de senaste månaderna. Samtidigt har de breda folkgrupperna kunnat tillgodogöra sig en fortsatt ekonomisk standardhöjning.

Problemen i svensk ekonomi är därför i första hand av mer långsiktig karaktär. Helt naturligt medför också en kraftansträngning av det slag som gjorts det senaste året för att värna om sysselsättningen stora påfrestningar.

Påfrestningarna har framför allt visat sig i ett växande underskott i utrikesaffärerna. Det har i sin tur medfört, att vi har måst fortsätta att låna i utlandet.

Utlandslånen är alltså – som jag har understrukit många gånger – det pris som vi de senaste åren har betalat för den höga sysselsättningen. Det har aldrig socialdemokraterna velat låtsas om. I stället har socialdemokraterna tillåtit sig en häftig kritik både av sysselsättningspolitiken och för att Sverige fortsatt att ta upp lån i utlandet. Det går inte ihop.

Att ha underskott i utrikesaffärerna innebär samtidigt att leva över sina tillgångar. Man kan också säga att standardökningen tas ut i förskott. Det är vad som skett i vårt land under 1975, 1976 och den del som hittills gått av 1977. Den privata konsumtionen ökade t. ex. under 1975 och 1976 med sammanlagt 7 %, trots att industriproduktionen i stort sett förblev oförändrad. Till detta kom en fortsatt snabb ökning av de offentliga utgifterna för olika gemensamma konsumtionsändamål.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Därför har regeringen heller aldrig stuckit under stol med att det skulle komma att ställas stora krav på återhållsamhet den dag man kunde skönja de första tecknen på en förändring till det bättre. När en del av konsumtionsutrymmet har tagits ut i förskott kan den därpå följande tillväxten inte fullt ut utnyttjas för att öka inkomsterna och de sociala välfärdsanordningarna. Delar av produktionsökningen måste i stället utnyttjas för att betala tillbaka utlandslånen samt till produktiva investeringar i industri och näringsliv. Redan när långtidsutredningen lades fram i slutet av 1975 stod det ju f. ö. klart, att utrymmet för inhemsk konsumtion skulle komma att kraftigt reduceras under resten av 1970-talet, om man ville ha balans i utrikesaffärerna inom rimlig tid. Vad som därefter hänt är att ytterligare utrymme har måst tas i anspråk i förskott samtidigt som produktionsutvecklingen blivit ännu svagare än vad långtidsutredningen förutsåg. Samma synpunkter har förts fram många gånger från olika håll, bl. a. i den nya regeringens första budget i januari.

Vad jag förstår finns det heller inte många som bestrider behovet av åtstramning, när man nu kan se åtminstone något mer optimistiskt på den internationella utvecklingen. Vad meningsmotsättningarna i första hand gäller är i stället hur man skall gå till väga. För regeringen står det klart att åtstramningsåtgärderna måste kombineras med fortsatta insatser för sysselsättningen. Därför bibehålls bl. a. de stimulansåtgärder som tar sikte på att främja industriinvesteringarna, t. ex. den fria användningen av investeringsfonderna, det extra investeringsavdraget och motsvarande bidrag samt den utvidgade användningen av lokaliseringsstödet. En viktig målsättning måste också vara att få ner takten i prisökningarna. Sist men inte minst måste åtstramningsåtgärderna få sådan utformning, att de tyngsta bördorna inte behöver bäras av de svagaste grupperna i samhället.

Från socialdemokratisk sida har man satsat på mera kortsiktiga lösningar med bl. a. fortsatta höjningar av arbetsgivaravgifterna. En sådan politik skulle få mycket allvarliga verkningar i sysselsättningshänseende. Indirekt sätter en sådan politik också redan uppnådda standardförbättringar i fara.

Detta hindrar inte socialdemokraterna från att i dessa dagar i olika sammanhang ge en vrågbild av regeringens åtgärder på det skattepolitiska området och av de olika insatserna på det sociala fältet. De ekonomisk-politiska åtgärderna sägs t. ex. ha omöjliggjort löneavtal, som ger förbättringar till de breda löntagargrupperna.

Vad först gäller det löneavtal som träffats med arbetsmarknadens parter vill jag här i kammaren upprepa vad jag tidigare har sagt offentligt, att än en gång har arbetsmarknadens parter levt upp till det ansvar som är förenat med den frihet som arbetsmarknadens parter av tradition har här i Sverige. Det är något vi verkligen har anledning att säga ett uppriktigt tack till de berörda för. Det är ett väsentligt inslag i svenskt samhällsliv som vi skall slå vakt om.

Torsdagen den
2 juni 1977*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Beträffande det avtal som nu träffats på den privata löne marknaden kan man konstatera att den pott som parterna har haft att förhandla om varit mycket liten. Det har också alla parter varit starkt medvetna om. Men vad socialdemokraterna framför allt borde tänka på när man nu granskar utfallet av löneuppgörelsen och kritiserar regeringens åtgärder är, att den socialdemokratiska politiken skulle inneburit att parterna haft ännu mindre att förhandla om. Då skulle nämligen ytterligare 1,5 eller 2 % av löneutrymmet ha tagits i anspråk för höjningar av arbetsgivaravgifter. I stödområdet skulle arbetsgivaravgiften ha höjts med ytterligare 2 %. Var och en kan föreställa sig vad det skulle ha betytt både för uppgörelsens innehåll och för möjligheterna att över huvud taget föra förhandlingarna i hamn på fredlig väg. Den som lägger sådana förslag har också dålig grund för att kritisera andra när det gäller inflation och prisstegringar.

När det gäller skattepolitiken fortsätter socialdemokraterna också att framställa den omläggning som genomfördes vid årsskiftet som tillrättalagd för människor med höga inkomster. I själva verket hade denna omläggning i likhet med sina båda föregångare en stark låginkomstprofil. De förbättringar som den nya regeringen vidtog i förhållande till det ursprungliga socialdemokratiska förslaget tillföll till allra största delen medelinkomsttagarna inom LO-kollektivet och lägre tjänstemän. Till detta kommer att den nya regeringen valde en finansieringsform som inte innebar lika stark press uppåt på kommunalskatten som den socialdemokratiska finansieringsmetoden skulle ha gjort.

På samma sätt framställs tankarna på en indexreglering av skatterna som en eftergift för utpräglade höginkomsttagare. Det förslag som ligger skall i vanlig ordning remissbehandlas. Sakligt sett innebär det ingen ändrad fördelning av skattebördan. Ur fördelningspolitisk synpunkt kan det alltså inte vara vare sig till fördel eller till nackdel för någon, men om skatterna måste höjas är det rimligt att detta sker genom beslut i riksdagen och inte genom inflationen och dess verkningar.

Momshöjningen framställer också socialdemokraterna som fientligare mot låginkomsttagarna än höjningar av arbetsgivaravgifterna. Jag vill i stället påstå att arbetsgivaravgifterna är mer negativa, både ur sysselsättningssynpunkt och ur fördelningssynpunkt. Arbetsgivaravgifterna betalas genom uteblivna höjningar av inkomsterna och till allra största delen av människor – löntagare och företagare – som arbetar med sina händer, ofta i utpräglade låglöneyrken. Mervärdeskatten belastar däremot även det produktionsresultat som maskinerna åstadkommer. Till detta kommer arbetsgivaravgifternas mycket negativa verkningar på kommunalskatterna.

Låt mig i detta sammanhang också erinra om att stora låginkomstgrupper det senaste året fått förbättringar genom socialförsäkringssystemet. Pensionärer med liten eller ingen ATP får utöver den sedvanliga priskompensationen en ytterligare höjning av pensionstillskotten vid halvårsskiftet. Vid samma tidpunkt höjs barnbidragen. Minimibeloppet

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

i föräldraförsäkringen höjs från 25 till 32 kr. osv. Subventioneringen av matpriserna har också, tvärtemot vad man kan tro av den socialdemokratiska propagandan, under det senaste året ökat kraftigt.

Socialdemokraterna kan inte med anspråk att bli trodda göra gällande att en sådan politik skulle vara tillrättalagd för höginkomsttagarna. Därför är den bild som socialdemokraterna nu söker måla upp av regeringspolitiken falsk och felaktig. Regeringens åtgärder har i själva verket varit en förutsättning för att pensionärer, barnfamiljer och grupper utan egna arbetsinkomster skulle få sin rättmätiga del av den knappa kaka som funnits att fördela det senaste året. Den solidaritet som de aktiva i arbetslivet måste visa med dessa grupper begränsar naturligtvis ytterligare de nu yrkesverksammas möjligheter att öka sin standard. Men det är ett dilemma, som kan lösas bara genom att vi tillsammans försöker göra den gemensamma kakan större.

Den uppgiften innebär också att på sikt söka få fram fler och tryggare jobb. En viktig förutsättning är i det sammanhanget nya investeringar i näringslivet. Samtidigt som vissa branscher och näringar pressas tillbaka måste det till en utbyggnad, expansion och ökad sysselsättning inom andra näringsgrenar. Kraftigt ökade investeringar är också nödvändiga för att vi skall komma till rätta med vår bytesbalans. Vårt näringsliv måste få kraft både att motstå importkonkurrensen och att öka exporten.

En allvarlig svaghet är där, att både soliditet och självfinansieringsförmåga inom industrin har försämrats så kraftigt. Andelen eget kapital, som i stor utsträckning avgör företagets vilja och förmåga att ge sig in på nya områden, har sjunkit från 45 % till nedmot 25 % f. n. Skuldsättningen har då naturligtvis ökat i motsvarande mån. Mot den bakgrunden innebär även hyggliga investeringsprojekt ett högt risktagande. Det blir bl. a. av det skälet ingen fart på investeringsverksamheten.

Teoretiskt kan man naturligtvis tänka sig att skapa utrymme för produktionsapparatusens utbyggnad genom en synnerligen stor återhållsamhet i lönerörelserna framöver. Men en så långtgående återhållsamhet som då skulle behövas är enligt min mening varken möjlig eller önskvärd. De anställda kan t. ex. rimligen inte medverka till den koncentration av ägande och kapitalbildning som då skulle bli följden. Svårigheten att gå den vägen när det gäller att skaffa företagen en stabilare kapitalbas har ju också tydligt visat sig i årets avtalsdiskussioner.

Därför måste man försöka gå fram på andra vägar. En fondering eller ett lönsparande i företagen framstår därvid som högst eftersträvänsvärt. Skall vi snabbt få tillfredsställande expansionstakt inom näringsliv och sysselsättning är det helt enkelt en nödvändighet. Det är mot den bakgrunden som regeringen nu utreder formerna för ett lönsparande av den här arten.

Frågan om löntagarfonder och deläggande är under utredning. Ett slutligt beslut kan inte väntas förrän omkring 1980. Mellantiden bör, som vi sett det, användas till försöksverksamhet med olika typer av fonder och ett mera allmänt lönsparande.

Samhället bör naturligtvis på olika sätt främja ett sådant sparande. För att sparstimulans skall komma i fråga måste vissa krav uppfyllas från samhällets synpunkt. Dessa krav kan stipuleras i avtal, som avser den anställda individuellt. Därjämte är det självklart att man i olika avscenden kan komplettera genom fackliga överenskommelser. Sådana är naturliga i ett sammanhang som detta. Man måste också eftersträva en utformning som kan tillämpas både inom den offentliga och den privata sektorn. En försöksverksamhet under ett par år borde vara av intresse också med tanke på de slutliga ställningstagandena i löntagarfondsfrågan.

En ytterligare viktig uppgift inom den ekonomiska politiken den närmaste tiden blir att försöka reducera takten i prisökningarna. Också här är balansen i den totala samhällsekonomin avgörande.

Prisstopp kan under en övergångsperiod göra god verkan. Därför var det naturligt att införa ett allmänt prisstopp i samband med valutakursjusteringen och momshöjningen. Men någon definitiv lösning på inflationsproblemet utgör inte ett prisstopp i en ekonomi av vår typ.

När det allmänna prisstoppet nu hävs innebär det å andra sidan inte fritt fram för nya prishöjningar. Först och främst består prisstoppet på sådana varugrupper, som var prisstoppade redan före det allmänna prisstoppet. Dit hör ju t. ex. baslivsmedlen. Vidare kommer prisövervakningen att intensifieras. När det gäller prisstopp och prisövervakning tror jag att det är så långt man kan komma.

Herr talman! De ekonomiska problemen har i stor utsträckning satt sin prägel på hela det gångna riksdagsåret. Enligt den avgående regeringen kom den tillträdande till dukat bord. Men både medlemmarna i regeringen, riksdagens ledamöter och den stora allmänheten blev snart nog varse att sysselsättningsproblemen och den industriella krisen hade en omfattning som den industrialiserade världen inte upplevt under efterkrigstiden.

Det vore inte rättvist att lägga hela skulden för alla de problem, som fortlöpande uppenbarat sig, på den gamla regeringen. Det moderna samhället fungerar inte så att man ensidigt kan lägga skulden här eller där. Men det är, herr talman, föga imponerande när den gamla regeringen inte vill kännas vid något ansvar för dagens situation. Det är också min bestämda uppfattning att en större uppriktighet från den gamla regeringen och ett större mått av vilja att bidra till problemens lösning från den nya oppositionen i en del fall hade kunnat leda till snabbare resultat.

Som jag redan har betonat har dock hotet om ökad arbetslöshet och en djupgående industriell kris även i vårt land i stort sett kunnat avvärjas. Denna uppgift har krävt såväl mycket arbete som tålamod och fantasi av regeringen och riksdagens olika organ. Det skall också gärna sägas att många av de konkreta problemen aldrig hade kunnat lösas utan det engagemang och den vilja att åstadkomma resultat som företrädarna för de anställda i de krishotade företagen, de berörda företagsledningarna och andra lokala beslutsfattare har visat. Många av företagskriserna har på det sättet ändå kunnat angripas på traditionellt svenskt sätt – i sam-

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

verkan mellan olika berörda parter och inte i strid.

De dystra ekonomiska perspektiven får emellertid samtidigt inte undanskyla att det nu snart slutförda riksmötet också varit en reformriksdag. Jag skall bara ta några exempel.

På arbetslivets område kan snart den nya arbetsmiljölagen och den femte semesterveckan läggas till de reformer som genomförts under senare år.

På skolans område har reformeringen av högskoleorganisationen slutförts.

Reformarbetet på kulturlivets område har bl. a. skapat bättre förutsättningar för olika grupper av handikappade att delta i kulturell verksamhet.

De ur opinionsbildningssynpunkt så viktiga organisationstidskrifterna har fått ett liknande ekonomiskt stöd som tidigare funnits för dagspressen.

Jag har redan berört en del av de förbättringar som genomförts av pensionärernas och barnfamiljernas ekonomiska villkor. Får jag till dessa bara lägga den klara prioritering som regeringen gjort av den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen samt åldringsvården och sjukvården för äldre i de ekonomiska överläggningarna med kommuner och landsting.

Detta första arbetsår med en ny majoritet i riksdagen har också inneburit att grunden lagts för en ny energipolitik. Viktiga inslag i denna omläggning har bl. a. varit beslutet om villkorlagen och de olika delbesluten om stimulanser för ökat energisparande, bättre hushållning med tillgänglig energi och utveckling av alternativa energikällor. Detta arbete fullföljs nu bl. a. inom den av regeringen tillsatta energikommissionen.

Ett regeringsskifte får naturligtvis inte omedelbart genomslag på alla områden. Det finns i vårt land en värdegemenskap som gör det naturligt för en ny regering att på många områden bygga vidare på det arbete som den gamla regeringen har lagt ner. Det gäller naturligtvis i högsta grad utrikespolitiken, men det gäller också andra områden.

I andra fall behövs det tid för att genomföra en kursomläggning. I det praktiska politiska arbetet innebär det att olika utredningar nu arbetar med centrala problemområden på grundval av regeringsprogrammet.

Det gäller t. ex. den långsiktiga skattepolitiken, där de tre stora skatteutredningarna fått tilläggsdirektiv och samtidigt uppmanats att redovisa sina resultat före årsskiftet.

Men det gäller också ett sådant område som jordbrukspolitiken, där jordbruksutredningen redan lämnat sitt betänkande, medan jordförvärvsutredningen arbetar vidare på grundval av delvis ändrade direktiv. Andra utredningar arbetar med viktiga demokratiproblem, åtgärder för att komma till rätta med onödig byråkrati och olika centraliseringsfrågor.

Herr talman! På så sätt kommer den politik som de tre regeringspartierna drog upp i sitt regeringsprogram att kunna förverkligas med fasthet och ansvar i den takt som samhällets samlade resurser medger.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi är naturligtvis allesammans mycket tacksamma och glada för att statsministern kommit ned och gått in i den här ekonomiska debatten. Även om vi inte kan utläsa så mycket av nyheter i hans i och för sig välskrivna manuskript, som lästes upp från talarstolen, menar jag att glädjen över att vi verkligen har en statsminister, som av och till ändå uppträder här, tar över det hela.

Herr statsministern tog upp en sak som jag har ett behov av att bemöta. Det gäller hans resonemang om den arbetslöshet som vi hade i början av 1970-talet.

Jag har vid andra tillfällen, när jag haft mera tid på mig, förklarat en del saker som man bör hålla i minnet. Vi genomförde en skattereform som trädde i kraft den 1 januari 1971 och som gav helt andra möjligheter än tidigare för den kvinnliga arbetskraften att anmäla sig på den svenska arbetsmarknaden. Vi hade under åren 1971 och 1972, då man talade om den stora arbetslösheten, fler människor i arbete och i sysselsättning än vad vi någonsin tidigare hade haft. Vi hade fler människor i sysselsättning än vad vi hade 1970, när vi förstärkte den svenska arbetsmarknaden med 50 000 immigranter. Det var särbeskattningen och vårt engagemang för att få ut kvinnorna på arbetsmarknaden som gav det här resultatet. Det tog en tid innan arbetsmarknaden kunde assimilera dem. Det är en av de väsentliga förklaringarna.

Statsministerns övriga redovisning av arbetslösheten finns det ingenting att invända emot. På den punkten förekommer inga delade meningar mellan partierna. Men jag vill ställa en fråga till statsministern, som även kom in på skattefrågan. Visserligen har budgetministern sagt att det skall bli en indexreglering av skatteskalorna, men man är aldrig riktigt säker på den här regeringen. Man vet inte om regeringsledamöterna talar på regeringens vägnar eller om de tillkännager personliga uppfattningar. Nu innebär en indexreglering av skatten enligt en objektiv bedömning en ganska orättfärdig skattelättnad med hänsyn till inkomsttagarnas lönestatus. Jag har hört, jag har läst och jag vet att åtskilliga av herr Fälldins partivänner – och det är inte några obetydliga partivänner – är till ytterlighet fundersamma över huruvida man skall ge sig in på ett sådant här experiment med skatterna. Det vore av intresse att få höra om det som sagts om en indexreglering av skatteskalorna är regeringens uppfattning eller budgetministerns uppfattning. Om det är regeringens uppfattning, kommer herr Fälldin att få det förtvivlat svårt att försvara den ibland småfolket. Det är jag övertygad om.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern hade ett tema i sitt anförande – han ville visa att problemen i Sverige är av långsiktig karaktär. Han föste så att säga den socialdemokratiska oppositionen och våra alternativ åt sidan därför att vi sysslar med de kortsiktiga problemen.

Vi är många som har undrat vilken kontakt landets statsminister har

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

haft med verkligheten den senaste tiden. Nu tycks han inte ens vilja tala om den. Han lyfter blicken mot horisonten – då slipper han se de prisstegringar som kom i går och de prishöjningar som kommer om några veckor. Han slipper bry sig om de bekymmer som denna sommar och höst drabbar människorna i det här landet. Han talar varmt om låginkomsttagarna, men vilket råd ger han dem i dag? Är det samma råd som herr Bohman gav dem, att de skall ta av sitt sparande för att klara sin levnadsstandard? Han behöver inte ens se hur inflationspolitiken kan skapa den arbetslöshet som han med rätta säger är skadligare än någonting annat.

För låginkomsttagarnas och sysselsättningens skull har vi krävt av regeringen Fälldin att den nu börjar föra den kamp mot inflationen som den utlovade i regeringsdeklarationen. Det enda herr Fälldin har att säga på den punkten är att nu har man kommit så långt man kan komma med inflationsbekämpningen. Priskontroll och prisstopp är utvecklade till fullo.

Detta, herr talman, kan omöjligen accepteras som besked från landets statsminister i ett läge där priserna stiger med över 1 % i månaden. Det senaste beskedet är att prisstegringstakten i maj också var 1 %. Nu är den uppe i 5,5 % på fem månader och vi kan räkna med att innan halvårsskiftet är inne har priserna stigit med uppemot 8 %.

Jag ställde tidigare några frågor till regeringens ledamöter. Herr Fälldin var inte i kammaren då. Möjligen satt han sin vana trogen vid sin högtalare, men jag vill ändå för säkerhets skull upprepa en eller två av de frågor jag ställde.

Inser herr Fälldin att förtroendet har allvarligt skakats för den politik och den regering som den ena månaden säger att priserna skall stiga med 6 % och nästa månad att de skall stiga med 10 %? Förstår statsministern, när han nu talar om framtiden och om de långsiktiga problemen, att den inflationspolitik ni för i dag, nästa månad och under den närmaste tiden är det värsta hotet mot våra möjligheter att i framtiden stabilisera ekonomin och klara sysselsättningen? Med den insikten tror jag att herr Fälldin med större energi skulle gripa sig an med verklighetens problem sådana de ser ut i dag.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp tre ämnen till diskussion med statsministern och ställa tre preciserade frågor. De tre ämnena är skattepolitikens utveckling under det närmaste året, inflationen och prisbekämpningen samt koncentrationsprocessen inom näringslivet.

Det har ställts frågan om hela regeringen ställer sig bakom förslaget om indexreglering av skatteskalorna. Jag kan säga som lärnrik Stål att "därom kan jag ge besked, om herrn så vill, ty jag var med" i 1972 års skatteutredning. Där var de tre borgerliga partierna som uppträdde på ett snöre när det gällde att lägga fram förslaget om indexreglering av skatteskalorna och att försvara det. Jag är alltså inte övertygad om

att det finns så djupa klyftor mellan regeringspartierna i den frågan.

Man tänker lägga fram förslaget om indexreglering av skatteskalorna, och man får transportkompaniet i riksdagen att rösta igenom det. I skatteutredningen har det tagits upp andra förslag till skatteomläggningar som också kostar pengar och innebär stora skattefördelar för höginkomsttagarna. Min fråga till herr Fälldin är då: Hur tänker regeringen finansiera de ökade statsutgifterna under det närmaste året, när man vill genomföra sådana här förändringar av skattepolitiken som påtagligt ger de största fördelarna till höginkomsttagarna? Är det genom en ytterligare höjning av mervärdesskatten, eller vilken annan metod tänker man använda?

När det gäller prisökningsbekämpningen är min fråga helt konkret. Vi vet bakgrunden – den starkt ökade prisstegringen under det här året och riskerna för en fortsatt accelerering av prisstegringstakten. Min fråga är: Varför vill regeringen inte gå med på det förslag som vpk ställt men som nu också förts fram av fackliga representanter, att man skall ha ett fortsatt prisstopp när det gäller nödvändighetsvaror, i första hand till årets slut?

Min tredje fråga gäller hur statsministern ser på den starka koncentrationsprocess som pågår inom det svenska näringslivet – sammanslagningen av Volvo och SAAB-SCANIA, av KemaNord och Nitro Nobel, för att ta några av exemplen. Centern har uttalat sig för decentralisering och förklarat sig vilja kämpa för decentralisering. Men jag har inte hört någon företrädare för centern kritisera detta bildande av jättestora truster, denna oerhört starka koncentrationsprocess som försiggår, och jag vill veta statsministerns mening i den frågan.

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Herr Sträng inledde sin replik till mig med att konstatera att jag i sak inte hade tillfört debatten något nytt. Jag är alltså i samma position som herr Sträng själv, som ursäktade sitt inlägg med att han hade talat i den här frågan tre eller fyra gånger tidigare i år och att argumenten nog i stort sett var desamma.

Får jag beträffande detta med sysselsättningen och dess utveckling – utan att gå in på några analyser av hur det var det ena eller det andra året – bara slå fast att herr Sträng själv till sist konstaterade att min redovisning av sysselsättningsutvecklingen var riktig. Vi har faktiskt lyckats hålla arbetslösheten på en låg nivå i jämförelse med vår omvärld, och vi har även lyckats hålla den på en låg nivå i jämförelse med den tidigare perioden under 1970-talet. Det ligger väl en hel del i att det har kommit ut kvinnor på arbetsmarknaden i en utsträckning som inte förekom på 1960-talet. Men herr Sträng hävdar väl inte att den processen är avslutad? Jag sade också i mitt anförande, och jag upprepar det gärna nu, att även om vi med en viss tillfredsställelse kan se på de här siffrorna i dag är vi starkt medvetna om att kampen mot arbetslösheten blir regeringens främsta uppgift också framöver.

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr Feldt undrar om jag har hållit mig borta från verkligheten, och han tar upp löntagarnas situation. Jag kan försäkra herr Feldt att jag praktiskt taget varje vecka får god kontakt med verkligheten genom alla de propåer som kommer utifrån. Det är företrädare för företag, anställda, företagsägare, kommunalmän osv. som redovisar problemen där ute när de vill ha regeringens medverkan för att klara sysselsättningen. Jag tror att en jämförelse mellan herr Feldt och mig både nu och tidigare när det gäller kontakten med verkligheten inte skall utfalla negativt för min del.

Jag tror också att de förslag som herr Feldt står bakom när det gäller de anställda inte är ägnade att bättra på verkligheten. Tala om för mig, herr Feldt, på vilket sätt jobben skulle bli tryggare ute i alla företag, om man skulle öka lönekostnaderna med 1,5 eller 2 % i form av arbetsgivaravgifter, som ni föreslår, och om man i det inre stödområdet skulle öka dem med ytterligare 2 %!

Beskyll mig sedan inte för att ha sagt att i och med de åtgärder som är vidtagna på prisstoppsidan så är allt som är möjligt att göra i kampen mot inflationen gjort. Jag försökte bara säga att när det gäller prisstopp är det ungefär vad man kan göra; man kan kortsiktigt ha prisstopp över hela fältet och därefter en aktiv prisövervakning på vissa viktiga varor. Då kan det finnas skäl till ett långvarigt prisstopp, och det har vi ju fortfarande på så viktiga varor som baslivsmedel.

Både herr Feldt – och socialdemokrater över huvud taget – och herr Hermansson kommer tillbaka gång efter annan till det förslag som ligger om indexreglerade skatter. Får jag först redovisa att de tre nuvarande regeringspartierna har krävt en utredning – om indexreglerade skatter – det har vi stått för tidigare och det står i regeringsdeklarationen att ett förslag skall prövas. Förslaget är nu ute på remiss.

Får jag sedan fråga: Om vi är överens om ett visst skatteuttag i olika inkomstskikt i dag, och sedan inflationen förändrar inkomsterna, skall då just det faktum att inflationen förändrar inkomsterna förändra skatteuttaget? En indexreglering syftar till att ha kvar det skatteuttag i olika skikt som man i utgångsläget var ense om. Man kan naturligtvis säga att om man inte indexreglerar får staten mera pengar än om man indexreglerar – det är alldeles rätt. Det var också därför jag i mitt anförande sade att om man behöver mera pengar, om man behöver höja skatterna, är det rimligare att regering och riksdag gör detta än att det sker genom inflationen.

När remissbehandlingen är färdig och regeringen har granskat förslag och remissyttranden kommer regeringen med förslag till riksdagen i vanlig ordning. Det beskedet ger jag också till herr Hermansson. Att nu ta ställning till olika saker som diskuteras i de tre skatteutredningarna vore inte bara oförsiktigt, det vore helt felaktigt, eftersom vi i regeringen inte har tillgång till de slutliga förslagen. Dessutom skall de också remissbehandlas.

Det är alldeles rätt att den nu diskuterade sammanslagningen mellan

SAAB och Volvo blir en för svensk ekonomi gigantisk enhet. Om företagsledningarna inte anser sig var för sig kunna klara konkurrensen med omvärlden finns det två vägar att gå, som har diskuterats. Den ena är att ta upp ett direkt samarbete med någon utländsk partner. Den andra är att se vad de kan göra genom en helsvensk lösning. Jag står inte upp och anklagar dem för att de har valt att först ordentligt granska den helsvenska lösningen. Det tycker jag uppriktigt sagt inte att herr Hermansson skulle göra heller.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Om man skall bekämpa arbetslösheten, och det är vi allesammans eniga om, måste man ha pengar i statskassan – det har säkerligen också regeringen kommit underfund med. Det är svenska folket som skall ta fram de pengarna och då är det inte ointressant hur man tar fram dem. Man kan ta fram dem med en moms, samtidigt som man gör lindringar enligt principen indexreglering av skatteskalen som, vilket har sagts tidigare, ger en 40 000-kronorsinkomsttagare 400 kr. tillbaka och en 300 000-kronorsinkomsttagare 3 000 kr. tillbaka, vid den tänkta prisstegring vi nu diskuterar. Det är långt ifrån ointressant.

Om jag fattade statsministern rätt i hans senaste inlägg, så har han till skillnad från budgetministern och måhända även ekonomiministern ännu icke bundit sig för något slutgiltigt ställningstagande. Jag hälsar det med en viss tillfredsställelse. Jag tror att det är svårt för centerpartiet, som ju i varje fall gör anspråk på att representera folk med måttliga inkomster, att lansera den renodlade indexregleringen av skatteskalen. Det går helt enkelt inte.

Herr Fälldin slutade sitt första inlägg med att säga att vi kan se tillbaka på en på reformer rik riksdag. Jag konstaterar att ni har burit fram en rad reformer som den gamla regeringen hade förarbetat och låg i slutskedet med. Jag är så sällig så jag framför ett tack till er för att ni fullföljde den gamla regeringens reformverksamhet och inte avbröt den. Det bör ni ha ett erkännande för.

När ni sedan kommer tillbaka till diskussionen om arbetsgivaravgift, som jag tyvärr inte hinner ta upp i alla dess detaljer, må jag väl ändå säga: Klara ut vad som är arbetsgivaravgift och vad som är socialavgifter, som vi alla har varit ense om att det är lämpligt att lägga på produktionen!

Vi har i dag en 4-procentig arbetsgivaravgift. I den populära agitationen talar man om att den är 40 %. Så är det ju inte. Och även om den skulle vara 40 % så vore det relativt rimligt med hänsyn till att det av herr Bohman så många gånger ombesjunga Västtyskland håller sig med ett uttag på 64 % av bruttolönerna i form av socialavgifter och arbetsgivaravgifter. Där finns det tydligen, om vi skall ha det som rättesnöre, fortfarande en hel del att resonera om.

Det är ingen tvekan om att kan man samstämma detta med en löneförhandling, som vi har gjort i Hagauppgörelserna, är det absolut att föredra framför att gå brutalt fram via momsen med dess prisstegrings-effekter.

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fälldin frågade mig på vilket sätt jobben blir tryggare om man höjer arbetsgivaravgiften och inte momsen. Det hänger helt enkelt på vilka konsekvenser som det får för det allmänna ekonomiska läget. Vi tror att vi har lagt fram en politik som kan bromsa upp inflationen och också en politik som minskar motsättningar mellan olika grupper i samhället i stället för att öka dem och en politik som stärker statsfinanserna i stället för att försvaga dem. Uppnår man detta, då ökar vi tryggheten för sysselsättningen även om vi höjer arbetsgivaravgiften.

Jag upprepar: Det värsta hotet mot stabilitet och sysselsättning just nu är regeringens inflationspolitik. Herr Fälldin säger för att förtydliga sig att när det gäller prisreglering och priskontroll har man gjort allt som kan göras. Herr Fälldin är ju till namnet regeringschef. Jag tycker att herr Fälldin skall ta ett samtal med herr Bohman om hur han sköter prisregleringen och prispolitiken, för att få klart för sig med vilken passivitet man uppträtt hittills i år, hur man sagt nej till ingripanden på det prispolitiska området som har begärts av den ansvariga myndigheten SPK, hur man har haft ett prisstopp i två månader varunder priserna steg med 1 % i månaden. Jag undrar om herr Fälldin efter detta vidhåller påståendet att regeringen har hanterat prisreglering, priskontroll och prisövervakning på ett sådant sätt att ingenting mer kan göras.

En sak som borde stå herr Fälldin ganska nära är prisstopp på baslivsmedel. När nu statsministern använder ordet prisstopp så bör han akta sig för att göra det till ett vilseledande uttryck. För vad är det som händer nu den 1 juli?

Enligt uppgift skall landets jordbrukare ha 620 milj. kr. i kompensation för inflationen och som inkomstökning. Det kommer att höja dagligvarorna med 1,5 %. Fram till den 1 juli har dessa då redan stigit med ungefär 11 %.

Hur mycket av detta skall konsumenterna betala? Hur mycket av dessa 620 milj. kr. skall fortsätta att omfattas av prisstoppet?

Kan statsministern ge ett svar på det eller är det ett för kortsiktigt problem som statsministern inte befattar sig med?

Statsministern sade att priskontrollen är uttömd. Men vad skall ni göra sedan? Här fortsätter inflationen, och tydligen ser man inget slut på den.

Herr talman! Om statsministern i verkligheten är lika tomhänt när det gäller antiinflationspolitik som han var när han stod här i talarstolen, då är det fara å färde.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag återkommer till mina tre punkter, som jag faktiskt inte fick några särskilt preciserade besked om.

Jag har naturligtvis inte begärt att herr Fälldin här skall ta ställning till alla frågor som diskuteras i skatteutredningarna, ty – som han själv säger – det kan han inte känna till. Men jag har ställt frågan hur regeringen

principiellt anser att man skall finansiera de förslag till skatteförändringar som delvis redan har lagts fram i skatteutredningen och delvis kommer att föras fram där av regeringens eget folk.

Det gäller förslaget till indexreglering av skatteskalorna. Det gäller förslaget om att man skall få göra avdrag för statsskatten innan kommunalskatten beräknas och liknande förslag, som alla har den effekten att de största skattefördelarna ges till höginkomsttagarna. Det har antytts i skatteutredningen – det är ingen hemlighet – att det måste finansieras genom ökade bördor på låginkomsttagarna. Jag frågar därför: Är regeringens linje att man skall fortsätta att höja mervärdeskatten?

Till den andra frågan, om ställningstagandet konkret i fråga om prisstopp på nödvändighetsvaror till årets slut, erinrar herr Fälldin bara om vad han sagt i sitt tidigare inlägg, nämligen att man har kommit så långt man kan komma med prisstopp och prisövervakning.

Men man slutade ju häromdagen med prisstoppet. Varför vill man inte diskutera frågan om ett effektivt prisstopp på just nödvändighetsvaror, som har ökat så fantastiskt i pris under detta år? Det är prisstegringar som hårdast drabbar låginkomsttagare, barnfamiljer och folkpensionärer, de grupper som herr Fälldin i sitt första anförande sade att regeringen ömmade så starkt för.

Den tredje frågan gällde sammanslagningen bl. a. av Volvo och SAAB-SCANIA. Herr Fälldin påstod att alternativet skulle ha varit samarbete med utländska partners. Det är ett helt obevisat påstående. Samma rykten släppte finanshuset Wallenberg ut när man ordnade sammanslagningen mellan Stockholms Enskilda Bank och Skandinaviska Banken. När sammanslagningen väl var gjord, försvann hela den saken ur rampljuset. Inte heller nu finns det några påtagliga bevis för att detta var alternativet till en sammanslagning av Volvo och SAAB-SCANIA. Man skall inte tro på allt vad som påstås från finansvärlden, herr Fälldin.

Men jag konstaterar att herr Fälldin har samma inställning som sin industriminister, herr Åsling. Denne tycker att sammanslagningen av Volvo och SAAB-SCANIA var bra. Men var finns då centerens decentraliseringslinje någonstans? I varje fall inte i verkligheten.

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Herr Sträng tar upp frågan hur man tar fram pengarna när man sätter in åtgärder mot arbetslösheten, och han pekar på att vi inte får tala om arbetsgivaravgifter, för det är socialförsäkringsavgifter det är fråga om. Arbetsgivaravgifterna är bara den mindre delen. Och från den synpunkten skulle man kunna öka på socialförsäkringsavgifterna.

Svaret är nu som tidigare – herr Sträng och jag har ju ofta diskuterat detta – att upp till vad försäkringssystemet kostar har vi aldrig tvekat att medverka till en finansiering på den vägen. Men frågan är om man utöver vad försäkringssystemet kräver skall lägga på avgifter, och här vänder jag mig både till herr Sträng och till herr Feldt: Anser ni verkligen

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att det finns något utrymme kvar för att ta ut dessa avgifter på arbetskraften inom företagen? Anser ni det verkligen möjligt att gå den vägen utan att det slår igenom på priserna, utan att det blir prisdrivande, vilket konsumenter här hemma i Sverige får betala, och utan att det leder till ännu högre priser på svenska exportvaror, som gör det ännu svårare att hävda de marknadsandelar som vi har? Frågan kvarstår till socialdemokraterna, som gör gällande att den nuvarande regeringen skulle driva en inflationspolitik under det att socialdemokraterna skulle ha lagt förslag som begränsar inflationen och prisstegringarna. Intill dess att ni kan visa att ett sådant utrymme finns, anser jag att era förslag är minst lika prisdrivande.

Till detta kommer att era förslag fördelningspolitiskt icke är bättre – när man inte längre kan fortsätta i företagen slår det ut i ytterligare arbetslöshet, ännu större uppgifter för att föra kampen mot arbetslösheten, ännu större behov av pengar. Det går inte att hävda att arbetsgivaravgiften skulle vara bättre än mervärdeskatten från låginkomsttagarnas synpunkt. Jag har inte sagt att momsen är bra från deras synpunkt, men i valet mellan de här två åtgärderna råder det inget tvivel om att arbetsgivaravgiften slår hårdare.

På tal om möjligheterna att hålla sig till verkligheten så har herr Feldt kommit ganska långt på sidan av den. Det är inte herr Bohman utan herr Burenstam Linder som har med prisstoppfrågorna att göra.

Sedan vill jag säga – och det är ett svar till herr Hermansson, som ville ha prisstopp året ut – att det finns ingen administrativ apparat som med säkerhet kan granska alla de undantag från prisstopp som skulle behöva beviljas. Herr Hermansson måste väl ändå medge, trots att han i grunden har en annan syn på ekonomin, att om kostnaderna stiger så att de gamla priserna inte räcker för att upprätthålla verksamheten krävs det prisjusteringar. Då inställer sig den svåra frågan om vi har organ som i ett helt års tid kan granska att bestämmelserna efterföljs för varje vara. Vi har den aktiva prisövervakningen. Det tas upp diskussioner med priskontrollnämnden, och jag kan försäkra att det finns exempel på att man efter de diskussionerna har dragit sig tillbaka och icke genomfört de prishöjningar som det ursprungligen varit fråga om. Det är enligt min mening ett väl så effektivt sätt som ett prisstopp över hela fältet.

När det gäller baslivsmedel, herr Feldt, kommer på samma sätt som under den gamla regeringens tid en del av de kostnader som blir följden av jordbruksavtalet att läggas direkt på konsumenterna och en del att tas av budgetmedel. Det finns ingen principiell skillnad därvidlag. Själva omfattningen i miljoner är jag inte beredd att ange i dag, men i denna princip blir det ingen skillnad. På samma sätt som den regering som herr Feldt tillhörde släppte igenom en del av detta på konsumenterna kommer den här regeringen att göra det – och en del tas över budgetmedel.

Till herr Hermansson igen: Herr Hermansson medgav att det var klokt att inte gå in och diskutera finansieringen av skatteförslag som jag inte

rimligen kunde känna till. Jag förstår inte varför herr Hermansson – efter att ha gjort det medgivandet – upprepar frågan och talar om att det ena förslaget skulle gynna den ene och det andra förslaget den andre. Låt förslagen komma fram. Låt dem remissbehandlas. Därefter tar regeringen ställning till förslagen som sådana och behovet av finansiering för att genomföra omläggningar i skattesystemet.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Hermansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Härefter tillkännagav herr förste vice talmannen att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Låt mig till att börja med, eftersom herr Sträng klagade över att jag inte satt i min bänk när han började tala, säga att jag gärna lyssnar till hans anföranden. – Var är han själv nu? Jo, där. – Oavsett om jag sitter i mitt rum, står här i kammaren eller sitter i bänken är det alltid intressant att höra vad herr Sträng har att säga. Även om jag den här gången blev besviken när herr Sträng, gripen av något slags besynnerlig våryra eller i en strävan att göra den här debatten mer militant, plötsligt började använda militära titlar. Skulle vi konsekvent göra det skulle det kanske bli rätt festliga följder här i kammaren. Jag tror att det vore bra om herr Sträng slutade med detta.

Låt mig sedan, herr talman, liksom statsministern uttrycka den tillfredsställelse som vi alla hyser över att LO, PTK och SAF i förra veckan kunde enas om ett nytt avtal. Därmed har ju arbetsfreden än en gång räddats och vi har undgått en storkonflikt, som skulle ha blivit förödande för samhällsekonomin och hårt drabbat många enskilda människor. Den här avtalsuppgörelsen bekräftar än en gång att parterna på arbetsmarknaden tar det medansvar för Sveriges ekonomi som de traditionellt fria avtalsrörelserna i vårt land förutsätter.

Att de här förhandlingarna blev så besvärliga som de blev beror självfallet till stor del dels på att utrymmet för löneförbättringar var så starkt begränsat, dels på de redan före regeringsskiftet i realiteten beslutade avgiftshöjningarna och dels – och framför allt – på de överhängande kostnads- och bytesbalansproblem som den svenska ekonomin brottas med och som har kommit till uttryck i en lång rad företagsnedläggningar.

Det här nya avtalet visar att parterna på ömse håll har varit medvetna om de här svårigheterna, och avtalets innehåll – som självfallet inte motsvarar någon av de medverkande parternas innersta önskemål – utgör en bekräftelse på hur berättigad den oro för Sveriges ekonomi är som den nya regeringen gav uttryck åt i regeringsförklaringen och i vår första stora ekonomiska debatt här i kammaren den 27 oktober förra året.

Socialdemokraterna har tecknat en annan bild av verkligheten. De har försökt förneka de bakomliggande problemen. De har i varje fall till en början bestridit att det förelåg motiv för återhållsamhet på kostnadssidan.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

De har tvärtom hejat på och därmed ökat riskerna för en storkonflikt – som gudskelov inte blev av.

Visst kan man förstå att socialdemokraterna känner sig ha ett mycket starkt behov av att skönmåla. Ett öppet erkännande av de många problem de överlämnat åt den nya regeringen att lösa skulle ju ha inneburit ett medgivande av att de själva bar ansvaret för den utveckling som lett fram till dagens situation. Det skulle ha bekräftat riktigheten av de varningar som bl. a. jag själv under en följd av år har framfört mot den socialdemokratiska politiken. Man kan alltså förstå att socialdemokraterna till varje pris vill på den nya regeringen vältra över ansvaret för det som tidigare har skett.

Sådana här politiska manövrer är farliga. De är farliga för tilltron till politiker och för Sveriges ekonomi, därför att de kan bidra till att ge en felaktig bild av det verkliga läge som vi befinner oss i. De kan skapa förväntningar och förhoppningar, som sedan inte kommer att kunna infrias. Därigenom blir det ännu svårare att genomdriva de åtgärder som läget kräver, om vi skall kunna ge vårt folkhushåll den styrka som krävs för att återvinna balans samt för fortsatt utveckling av sysselsättningen.

Sverige har, herr talman, tidigare fått beröm för den politik som vi har fört i syfte att efter 1974 års oljekris trygga sysselsättningen och hålla den inhemska efterfrågan uppe på hög nivå. Vi lyckades i dessa hänseenden. Men samtidigt fick vi en kostnadsutveckling som blev oss övermäktig, när den ekonomiska återhämtningen ute i världen inte visade sig motsvara de förväntningar på vilka vi hade byggt vår politik. Nu får vi betala priset.

Även om socialdemokraterna fortfarande försöker dölja den ekonomiska politikens logiska konsekvenser, ligger dessa nu öppet framdukade för oss alla. Vi kan då konstatera att följderna av gjorda missgrepp blivit utomordentligt allvarliga och kommer att framtvinga ett i många hänseenden besvärligt ekonomiskt-politiskt omtänkande. Visserligen gör socialdemokraterna alltjämt gällande att roten och upphovet till våra problem ligger utanför Sveriges gränser och att en snabb internationell konjunkturförstärkning skulle undanröja alla våra svårigheter. Att vårt läge skulle avsevärt förbättras i den situationen skall ingalunda bestridas, men alltför många problem skulle fortfarande kvarstå. Oberoende av den internationella konjunkturutvecklingen och hur starkt den än går uppåt där ute måste vi städa i vårt eget hus.

En internationell analys av situationen i olika OECD-länder bekräftar detta. Även om Sverige med sitt starka exportberoende är känsligare än många andra länder för den internationella konjunkturutvecklingen, är vi inte så mycket känsligare att vårt försämrade läge kan förklaras enbart med vad som händer utanför Sverige. Av de utvecklade OECD-länderna har bara två haft en sämre utveckling i absoluta tal av sin bytesbalans än Sverige under hela perioden 1973–1976, nämligen Canada och Frankrike. Men relativt sett, om man tar hänsyn till storleken av bruttonationalprodukten – och det skall man göra – är Sverige klart sämst. Sverige är det enda av länderna, där bytesbalansen entydigt har fortsatt

att försämrans under hela den ifrågavarande perioden 1973–1976. Sveriges utveckling kan i detta hänseende bara jämföras med vad som skett i ländergruppen Grekland, Portugal, Spanien och Turkiet.

Detta förhållande förklaras delvis av Sveriges efterfrågestimulerande politik. Även Canada har upprätthållit en hög efterfrågan, men den har motsvarats av ökad produktion. Sverige har huvudsakligen tillgodosett sin efterfrågan genom ökad import och upplåning utomlands. Det har rått demokratisk enighet om att efterfrågan skulle stimuleras här hos oss. Men det oroande – och det som har förvärrat de följder en sådan här politik alltid måste få – är att vår politik inte har lett till den stimulans av produktionen och av sysselsättningen inom produktionen som man har åsyftat.

Följden har blivit minskad exportvolym. Sverige och Canada har ensamma drabbats av sådana här volymminskningar. Det har i sin tur lett till att vi förlorat marknadsandelar. I det hänseendet är Sverige det land som har klarat sig allra sämst av alla dessa länder. Mellan 1973 och 1976 har vi totalt sett förlorat nära 11 % i marknadsandelar, och för bearbetade varor till OECD-området uppgår förlusten till hela 16 %. Då är det faktiskt en väldigt ringa tröst att vi lyckats sälja något mer till OPEC-länderna, dit vi förut sålt mycket litet. Totalt sett har vi förlorat.

Vad är den bakomliggande orsaken till detta? Jo, utan varje tvivel är arbetskostnadsutvecklingen i Sverige den mest betydelsefulla faktorn. Socialdemokraterna upprepar, med det vid det här laget beryktade gökurets envishet, att regeringen vill lägga skulden för vad som har inträffat på löntagarna. Detta är fortfarande lika felaktigt som när herr Palme kastade ur sig det påståendet i oktober förra året. Att vi har påvisat att lönekostnaderna i Sverige per producerad enhet blivit för höga i förhållande till omvärldens lönekostnader och att detta utgör en orsak till våra problem är naturligtvis inte någon anklagelse mot löntagarna utan mot den politik och mot det politiska klimat i vilket det här har skett. Arbetskraftskostnader påverkas inte bara av löner och löncglidning utan också av skatter och avgifter som drabbar produktionen. Även om arbetsmarknadens parter genom sina avtal fastställer en del av de här kostnaderna, är de i hög grad beroende av den skattepolitik och den ekonomiska politik som en regering bär ansvaret för. Vid internationella jämförelser mellan olika lönekostnadsnivåer, eller om man så vill mellan konkurrenskraften i olika länder, måste hänsyn också tas till den växelkurspolitik som de olika länderna bedriver och till den produktivitetsutveckling som deras politik ger utrymme för. Gör man detta kan man klart konstatera vilken, i negativt hänseende, unik situation Sverige i kostnadshänseende har råkat in i under den här perioden. Under de här åren har våra relativa unit labour costs stigit med drygt 23 %. I Canada, Japan och Storbritannien ligger försämringen vid 8–9 %. Men många länder har förbättrat sin konkurrenskraft under den här perioden.

Det är, herr talman, sådana här siffror och fakta som ligger bakom de senaste årens allt påtagligare rubbning av Sveriges ekonomiska balans.

År 1974 uppgick bytesbalansunderskottet till mer än 4 miljarder, år 1975 till mer än 6 miljarder, år 1976 till mer än 10 miljarder, och det uppgår i år kanske till mer än 12 miljarder. Sedan har vi ett däremot svarande behov av internationell upplåning i länder med en starkare ekonomi, t. o. m. förra året nära 20 miljarder och i år en bra bit över 10 miljarder.

Både före och efter det senaste årsskiftet har socialdemokraterna försökt bagatellisera de snabbt stigande arbetskostnadernas betydelse för vår starkt försämrade ekonomi. Den skulle i stället, påstås det, bero på de internationella konjunkturerna, på den speciella sammansättningen av vår export och på att företagen höjt sina priser mer än vad kostnadsutvecklingen motsvarat. Arbetskostnadernas avgörande inverkan underkänner man. Att sedan all statistik vederlägger den socialdemokratiska argumentationen tycks inte bekymra dagens stora oppositionsparti, som i regeringsställning för bara ett år sedan torgförde helt andra meningar. Då hette det i den reviderade finansplan som vi diskuterade i riksdagen att "det svenska näringslivets kostnadsutveckling och konkurrenskraft är av avgörande betydelse för att uppnå bytesbalansmålet. Kostnadsutvecklingen i svensk ekonomi måste begränsas och får inte komma i otakt med vår omvärld. Ett led i en politik för ökad konkurrenskraft är att begränsa kostnadsutvecklingen i svensk ekonomi." Den kategoriska slutsatsen i den reviderade finansplanen i maj i fjol var följande: "Vårt konkurrensläge såväl på exportsidan som i fråga om den hemmamarknadsindustri som har att möta importkonkurrensen kan *endast* framgångsrikt uppehållas, om pris- och kostnadsutvecklingen *inte* överstiger vad som kan avläsas internationellt."

Det skrev herr Sträng då. Så hette det alltså för ett år sedan, när socialdemokraterna fortfarande satt i regeringsställning, men nu då de på grund av valresultatet har tvingats lämna sina taburetter påstås samma kostnader i stort sett sakna betydelse. Nu beskylls den som hävdar en motsatt mening för att vara arbetarfientlig eller att gå arbetsgivarna till handa.

Jag tycker att det framstår som ett praktexempel på självironi när man mot den bakgrunden studerar den socialdemokratiska partimotionen i anledning av regeringens kompletteringsproposition i år. Däri heter det – hör och häpna! – att "ett centralt led i den socialdemokratiska regeringens politik var att under denna internationella avmattningsperiod upprätthålla och förstärka exportindustriernas och de importkonkurrerande näringarnas produktionskapacitet och konkurrenskraft".

Om detta, herr talman, var det "centrala" i socialdemokraternas politik och om de så totalt misslyckats med att just upprätthålla konkurrenskraften och produktionskapaciteten, är det sannerligen inte besynnerligt att de misslyckats med så mycket annat också!

Trots detta, som enligt internationella analyser har utspelats under åren 1973–1976, drar sig socialdemokraterna inte för att försöka "lura i" svenska folket att den obalans i vår ekonomi som växte fram under de åren har berott på oskicklighet och bristande handlingskraft hos den

regering som trädde till för bara åtta månader sedan. Samtidigt som man vill lägga över hela ansvaret på den nya regeringen – det är detta man gör i anförande efter anförande – går man i debatt efter debatt ut och reser krav på hederlighet och beskyller andra för svek.

Jag tycker det är en ynkedom att bedriva politik på det sättet!

Betecknande för det försåtliga sättet att argumentera är beskyllningen i den nu aktuella motionen, att nationalbudgetens analys av förhållandet mellan relativa priser och lönekostnader samt förlorade marknadsandelar – en analys som socialdemokraterna själva efterlyste då årets finansplan behandlades – skulle vara något slags beställningsarbete från Svenska arbetsgivareföreningen. Jag tycker, herr talman, att riksdagen har rätt att begära en förklaring. Vad menar socialdemokraterna? Analysen återfinns i kapitel 3 under rubriken Utrikeshandeln i den reviderade nationalbudgeten. Den är utarbetad av konjunkturinstitutet. Där arbetar *samma* tjänstemän i dag som före valet, alltså samma tjänstemän som på den tiden då herr Sträng var finansminister. Vill herr Sträng och socialdemokraterna i övrigt verkligen påstå att konjunkturinstitutet skulle manipulera med fakta för att få fram ett för regeringen – och för Svenska arbetsgivareföreningen – behagligt resultat? Jag tycker att så allvarliga anklagelser mot ett ämbetsverk – även om de är inlindade – i varje fall är ovärdiga herr Sträng. Ämbetsverket har naturligtvis rätt att begära en förklaring, men det kan verket inte göra. Jag kan däremot göra det här.

När den nya regeringen strävar efter att lämna Sveriges folk en öppen redovisning av Sveriges ekonomiska problem för att därigenom möjliggöra åtgärder för att sanera vår ekonomi beskylls vi för svartmålning, för att skrämma människor och för att undergräva förtroendet för framtiden. Men samtidigt som socialdemokraterna riktar sådana beskyllningar mot oss engagerar de sig själva i en våldsam missnöjes- och svartmålningspropaganda – den har vi ju lyssnat till här i dag – mot den nya regeringen i syfte att urholka förtroendet för regeringen och för att göra det ännu svårare för den att vinna allmän anslutning för de, inte sällan impopulära, åtgärder som en återställd svensk ekonomi kommer att kräva.

När den nya regeringen vidtar åtgärder för att komma till rätta med våra bytesbalans- och inflationsproblem på sikt, heter det i den socialdemokratiska propagandan att vi utnyttjar inflationen som ett instrument för en politik riktad mot de mindre gynnade grupperna i samhället. Men samtidigt föreslår socialdemokraterna själva åtgärder som är direkt ägnade att *försämra* Sveriges konkurrenskraft i det näringsliv vars styrka är helt avgörande för vårt välstånd – åtgärder som dessutom måste leda till en snabbare inflationstakt.

När den nya regeringen lägger fram förslag till momshöjning från den första tidpunkt som vi bedömer som praktiskt möjlig, då får vi från socialdemokratiskt håll veta att förslaget till momshöjning borde ha kunnat genomföras mycket, mycket *snabbare*. Men några veckor därefter angrips den nya regeringen ursinnigt i riksdagen för att momshöjningen

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

inte genomförs *senare*, så att riksdagen kunnat samtidigt debattera både momshöjningen och kompletteringspropositionen i övrigt.

När den nya regeringen påvisar den svenska kostnadsutvecklingens allvarliga följder för framtiden och manar till återhållsamhet då det gäller både höjda skatter på produktionen och stigande arbetskraftskostnader i övrigt, då hejar socialdemokraterna på i lönerörelsen. Utrymmet är visst inte så begränsat som regeringen vill antyda, har man förklarat. Men kort därefter lägger man själv fram skattepolitiska förslag som skulle minska utrymmet för lönehöjningar ännu mera och göra det ännu svårare för parterna att nå den uppgörelse som till sist efter mycket besvär träffades. Och till på köpet vill man redan nu genom ytterligare skattehöjningar inteckna löneutrymmet för 1978 och därmed öka de svårigheter att nå en löneuppgörelse nästa år som jag tror att alla redan nu är klart medvetna om.

Herr talman! På det här sättet ägnar sig socialdemokraterna åt en motsägelsefylld och ansvarslös missnöjespolitik. Ändamålet får helga medlen. Att till varje pris gnälla, klaga och jämra sig över allt elände som den nya regeringen sägs vara skuld till, att undergräva förtroendet för regeringen och dess politik tycks vara det allt annat överskuggande syftet. Att det här ytterst kan drabba Sveriges ekonomi bekymrar inte den nya oppositionen ett enda dugg. Jag tycker att kampanjen mot regeringens allmänna ekonomiska politik är belysande för den här metoden att bedriva opposition.

Återhämtningen av den internationella konjunkturen föranledde, heter det i socialdemokraternas motion – den som ligger på bordet i dag – den socialdemokratiska regeringen "att successivt under loppet av år 1976 lägga om den ekonomiska politiken i en alltmer restriktiv riktning". Men det här påståendet är en klar osanning. Visserligen skedde en faktisk åtstramning under första halvåret, men den var varken planerad eller förutsedd av den gamla regeringen. Den hade, som redovisats i nationalbudgeten, helt andra orsaker. Och i den reviderade nationalbudgeten i maj förra året, då den här åtstramningen skulle ha ägt rum, räknade socialdemokraterna själva fortfarande med budgetunderskott 1975/76 och 1976/77 som var väsentligt större än vad som hade förutsatts i det årets finansplan några månader tidigare. För ett år sedan utgick den reviderade finansplanen från att saldotsämringen från budgetåret 1975/76 till budgetåret 1976/77 skulle uppgå till 1,8 miljarder kronor. "Så länge konjunkturuppgången inte har gett fullt utslag i svensk ekonomi", hette det, "får en sådan budgetförsvagning accepteras." Det var inte något tal om åtstramning då. Vad som skedde sedan kring budgetårsskiftet var ju att konjunkturläget snarare försämrades än förbättrades. Att det faktiska budgetsaldot 1975/76 blev drygt 6 miljarder större än vad man utgick ifrån var icke resultatet av någon medveten politik utan av en felbedömning. Hela det resonemang som man nu gör stor sak av i sin motion är en ren efterhandskonstruktion.

Den nya regeringen fullföljde i höstas *just* den ekonomiska politik som

socialdemokraterna förra våren klart uttalade sig för som den lämpligaste. Det konjunkturläge som rådde under hösten gjorde strängt taget en sådan politik *mer* motiverad än vad den var i maj när socialdemokraterna uttalade sig för den. Men den nya regeringen gjorde detta – jag tycker att det är väsentligt – under klart och bestämt angivande av att Sveriges ekonomi befann sig i ett sådant läge att en omläggning så småningom måste bli ofrånkomlig. Jag fick här i kammaren "skäll" av herr Palme för att jag förklarade detta i riksdagens ekonomiska debatt den 27 oktober.

Sedan skrev vi dessutom i finansplanen att politiken redan fr. o. m. 1978 – alltså under 1978 – måste inriktas på att begränsa den inhemska konsumtionen och stärka Sveriges internationella konkurrenskraft. Det är den politik vi då angav, och den har sedan fullföljts och påskyndats av att våra industri- och sysselsättningsproblem visat sig vara ännu större och allvarligare än vad som stod fullt klart för oss vid själva regerings-skiftet.

Socialdemokraternas kritik mot oss för att politiken inte tidigare hade gjorts mera återhållsam och för att vi inte redan i höstas ingrep mot konsumtionen har trots detta blivit allt intensivare och framförts i allt vildsintare ordval – ända fram till dess att regeringen i april redovisade sitt åtstramningspaket. Då trodde man att socialdemokraterna skulle bli glada och lyckliga och säga: Äntligen har ni gjort vad vi tyckte att ni skulle göra. Men så blev inte fallet. Då var plötsligt även detta fel, och då sköt socialdemokraterna upp sina egna propåer om åtstramning. Deras höjning av arbetsgivaravgiften – en i och för sig i rådande konkurrensläge helt orimlig åtgärd enligt min mening – uppsköts nu från den 1 april till den 1 januari nästa år. Den åtstramning som ansågs alldeles nödvändig i höstas och som socialdemokraterna fortfarande krävde i januari skulle nu vidtas först nästa år, 1978.

Vad som var rätt och sanning i januari är alltså orätt och osanning i maj. Så snabbt kan det gå i den politiska opportunistens berg- och dalbana. Vad som nu har inträffat på socialdemokratiskt håll är ett erkännande i efterhand av att det hade varit fel att höja arbetsgivaravgifterna på det sätt som socialdemokraterna krävde i höstas och i januari.

Nu sägs det från socialdemokratiskt håll att denna kovändning, för det är fråga om en sådan – eller en helomvändning, för att använda ett vackrare språk – beror på att det nu är för sent att i avtalsrörelsen ta hänsyn till avgiftshöjningen. Men om man skulle ha gjort denna avgiftshöjning och tagit hänsyn till den, skulle det inte ha blivit något som helst utrymme för generella lönepåslag, för så vitt inte den kostnadsram som avtalet så småningom ledde fram till skulle ha helt brutits sönder. Hur hade det då gått med arbetsfreden? Och hur hade det gått med möjligheterna att åstadkomma ett avtal, om vi inte hade genomfört nedskrivningen av den svenska kronan? Vi skulle då ha befunnit oss i ett mycket sämre läge.

Låt mig, herr talman, här skjuta in några synpunkter med anledning av det långa resonemang som herr Sträng förde om devalveringen.

Man fick av herr Strängs anförande intrycket att Sverige bara hade genomfört en enda devalvering i historisk tid, nämligen 1949. Nej, vi har genomfört sådana åtgärder förut.

Den svenska kronans ställning är stark, sade herr Sträng, och den har varit mycket stark. Nej, det är rätt dubiöst, om den svenska kronan var så stark förra året och har varit det under de senaste åren.

Herr Sträng har själv i debatter i Nationalekonomiska föreningen varnat för att vi, om vi inte bedriver en stramare politik här hemma kan råka ut för en situation där spekulationer sätter in mot den svenska kronan, varvid vi blir offer för omvärldens godtycke. Och detta skulle vara det värsta vi kunde råka ut för. Ungefär så har herr Strängs ord fallit.

Jag skulle, eftersom herr Sträng själv tog upp diskussionen, vilja fråga honom: Vilka överväganden gjorde herr Sträng när regeringen på sin tid gick in i den s. k. europeiska valutaormen 1973?

Ni måste ju ha diskuterat både för- och nackdelar och de konsekvenser som kunde följa av det nära valutasamarbete som Sverige gick in i. Att ormsamarbetet medför fördelar är jag klart medveten om, och jag har många gånger försvarat det. Men det medför också vissa förpliktelser, och det är dem jag skulle vilja veta om ni var medvetna om när ni gick in. För om man går in i ett valutasamarbete av detta slag, ställer det också starka krav på de medverkande ländernas politik. Man måste föra i stort sett samma politik i de mindre länderna i valutasamarbetet som man gör i de större och starkare länderna som deltar i samma samarbete. Gör man inte det, blir det besvärligt. För man en annorlunda politik än vad de starka länderna gör, framtvingas så småningom, om man fortfarande skall vara med i det samarbete som socialdemokraterna bestämde sig för att vi skulle vara med i, justeringar av kurserna. Gör vi inte det, då finns det risk för de spekulationer mot den svenska valutan som herr Sträng vid olika tillfällen varnat för.

Nu har detta samarbete med valutaormen lett till att den svenska valutan under det senaste året har skrivits upp med 6-7 % i värde – en värdeökning som alltså är fiktiv, som inte motsvaras av det pris- och kostnadsläge som vi har i Sverige. Detta har skapat påfrestningar för Sverige. De påfrestningarna började *innan* vi bytte regering, som herr Sträng helt säkert minns. Det var då den gamla regeringen satt kvar som man var tvungen att höja diskontot med ett par procent för att klara sig mot de mycket allvarliga spekulationer som hade satts in. Man tvingades sedan vidta vissa kreditmarknadsåtgärder och en nedjustering av den svenska kronan i höstas. Och jag har inte hört några invändningar från herr Sträng eller socialdemokraterna mot den justeringen.

Herr Sträng åberopade den gamle tyske riksbankschefens syn på devalveringen. Jag kan en bra bit medge att devalveringar verkligen har sina sidor. Men den kronjustering vi gjorde när vi tog tillbaka en del av den felaktiga uppvärderingen av den svenska kronan, den har faktiskt fått beröm överallt ute i Europa, inte minst av den tyska riksbanksledningen. Och OECD har i sina rapporter uttalat sig mycket positivt

om den revidering av vår kronas värde som vi gjorde i april.

När socialdemokraterna avvisar momshöjningen så sägs den här i debatterna vara ett led i en "både orättfärdig och farlig ekonomisk politik". Den är "från rättvisesynpunkt oacceptabel". Detta påstår talesmännen för det parti som infört momsens som skatteinstrument i vårt land och som höjt den inte mindre än sju gånger från 0 till 17 % under loppet av drygt tio år! Höjningarna upp till 17 % var alltid riktiga och kloka, alltid rättvisa och acceptabla. Men dagens knappa 3 procentenheter är orättvisa och oacceptabla.

Samma fullständiga brist på logik, konsekvens och hederlighet kännetecknar socialdemokraternas inflationspolitik. Jag kallas ju för inflationsminister därför att inflationen i år visat sig ligga kvar på samma höga nivå som den hade under de senaste tre åren av socialdemokratiskt styre. Det tål jag. Jag har, herr Sträng, precis samma uppfattning nu som jag hade tidigare då det gäller inflationen. Jag tycker att den är ett av våra värsta plågoris. Jag menar att man med de åtgärder som vi moderater föreslog på den tiden och i det läge som då rådde, hade fått en bättre kontroll av inflationsutvecklingen. Men de åtgärderna ville den dåvarande regeringen inte vara med om. Och parterna på arbetsmarknaden har som bekant hittills varit obenägna att medverka i det slags överläggningar som skulle kunna göra en viss nytta i det här sammanhanget.

Jag skall *öppet* erkänna att jag är oroad över prisutvecklingen. Jag är oroad i år precis lika mycket som jag var tidigare år. Men vi skall komma ihåg – och det har många anledning att göra – att priserna är bara den *ena* sidan av ett större problem, kostnads- och produktivetsproblemet. Höjda kostnader är detsamma som höjda priser, om inte produktiviteten förbättras i motsvarande mån. Och att Sveriges ogynnsamma prisutveckling har ett direkt samband med Sveriges skattesystem hör också till bilden.

Konjunkturinstitutet – det opartiska och objektiva konjunkturinstitutet – räknade, liksom den nya regeringen, kring årsskiftet med att prisstegringen i år skulle begränsas till 6 %. Det kommer inte att gå. Arbetskraftskostnaderna har redan visat sig komma att stiga mer än vad konjunkturinstitutet utgick ifrån vid sina beräkningar. Höjda arbetskraftskostnader påverkar priserna uppåt – det går inte att trola med knäna. Dessutom har priseffekten av tidigare års kostnadsstegringar blivit större än vad man trott. Den internationella prisutvecklingen har varit något ogynnsammare. Kaffeprierna har spelat en stor roll och även skattehöjningen i vintras som också oppositionen varit med om. Men i själva verket – och det här säger jag till herr Feldt – har priserna stigit *långsammare* i Sverige under de gångna månaderna, betraktade i helårsperspektiv, än vad de gjort i OECD-Europa, trots att vi på grund av bytesbalansproblem har tvingats att skriva ner den svenska kronans värde. Skulle vi inte ha gjort detta skulle Sveriges läge i andra hänseenden och på sikt ha blivit ännu allvarigare. Och vi tvingas höja mervärde-

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

skatten. Också det är en åtgärd som syftar till att lösa andra och svårare långsiktiga problem.

När man lyssnar till herr Feldts angrepp på prisstegringar och inflation – han skjuter ju in sig på det i anförande efter anförande – börjar man undra över om socialdemokraterna ändrat uppfattning i sin grundinställning, nämligen att det viktigaste är att lösa sysselsättningsproblemen och att inflationsbekämpningen är mål nummer två. Har ni kastat om de här målen? Jag utgår ifrån att ni inte har gjort det.

Allt det här som nu inträffar betyder att de tre senaste årens alltför snabba inflation kommer att fortsätta ytterligare ett år. Men man bör komma ihåg att av de ca 10 % som konsumentpriserna kan beräknas stiga i år är ungefär tre procentenheter resultatet av åtgärder som vi vidtar med avsikt att strama åt, för att förbättra balansen i vår ekonomi och för att skapa förutsättningar för en på sikt ökad prisstabilitet. Den så att säga okontrollerade prisstegringen skulle i år ligga betydligt lägre än förra året, dvs. vid 7 å 8 %. Det skulle alltså innebära att vi de facto pressar ner den oavsiktliga – om jag får använda det ordet – inflations-takten. Men jag medger att det här är till föga tröst för konsumenterna under innevarande år. I ett längre perspektiv bör det inte desto mindre vara början till en långsammare inflation. Och vi är ju på väg dit. Om vi ser på lönekostnadsutvecklingen under de senaste åren kan vi konstatera att den 1975 var 24 %, 1976 var 16 % och nu i år är 10–12 %. Det går alltså åt rätt håll då det gäller konkurrenskraft, bytesbalans och de faktorer som ligger bakom prisstegringarna.

Jag upprepar att både devalvering och momshöjning har till direkt syfte att dra ner den konsumtion som även socialdemokraterna, i varje fall i dag, säger är för hög. Men som missnöjespolitiker klagar socialdemokraterna – glömska av sina tidigare meriter då det gäller inflationsbekämpning – vildsint över den här inflationen, klagar över att den i år varit lika stor som förra året och som året dessförinnan och som året dessförinnan. Och ingen tror att socialdemokraterna skulle vara mera framgångsrika i kampen mot inflationen i år än de varit tidigare, om de hade suttit i regeringsställning. De är så stora i orden nu när de talar om prisstegringar. De var inte lika säkra tidigare. De går i taket när jag öppet redovisar precis vad som har skett. Jag gör inte några försök till bortförklaringar. Jag talar om hur jag ser på det här. Jag tar fram de faktorer som ligger bakom inflationen. Jag är oroad över den, medan ni däremot slår er för bröstet och verkar som om ni vore de sista dagarnas heliga. Ni glömmar alla de löften ni själva utställt tidigare.

Låt oss se på vad som hände på den gamla tiden – den gamla goda tiden, enligt socialdemokraterna. Man kan göra en jämförelse mellan de löften som gavs om prisutvecklingen i januari och vad som sedan skedde under året. 1970 blev inflationen 100 % högre än man påstod i januari. 1971 blev den 33 % högre, 1972 blev den 50 % högre, 1973 blev den 25 % högre, 1974 blev den 20 % högre och de två återstående åren blev den 33 % högre varje år. Jag säger inte detta för att komma

åt er utan för att jag tycker att det kan finnas skäl att inte vara fullt så stöddiga. Litet mer av ödmjukhet skulle vara klädsamt mot bakgrunden av sådana här siffror.

Socialdemokraterna talar fortfarande om behovet av åtstramning. Detta upprepar de gång efter gång efter gång. Men hur skall – jag tror att Bertil af Ugglas ställde samma fråga – denna åtstramning egentligen gå till? Vad är det för medel som socialdemokraterna vill använda? Vi har valt momsens, ni tar arbetsgivaravgiften. Statsministern har redan konstaterat att det är bättre för låginkomsttagaren att man använder momsens som instrument än att man använder arbetsgivaravgiften.

Men arbetsgivaravgiftshöjningen vill ni nu inte genomföra förrän den 1 januari nästa år. Det skulle alltså inte bli någon åtstramning under andra halvåret i år. Det innebär att ni öppet vill låta efterfrågan ligga på en hög nivå, att ni vill ta risker både då det gäller bytesbalansen och då det gäller behovet av större upplåning utomlands. Eller vad är det ni egentligen är ute efter? Ni räknar såvitt jag har kunnat finna då jag försökt analysera era siffror – det är svårt att få klarhet i dem – med att utrymmet för konsumtion inte är större än vad regeringen har räknat med, nämligen 1,7 %. Det skulle alltså leda till att ni nästa år måste kräva en betydligt större återhållsamhet för att få ned efterfrågesiffrorna under budgetåret totalt. Det blir sannerligen inte lätt för parterna att nå fram till ett resultat i den avtalsrörelsen, om ni utgår ifrån att ni under våren nästa år skall ta igen den bristande dämpningen av efterfrågan i era planer i år.

Den tidsanpassning som er konjunkturpolitik bygger på stämmer inte, och den strider mot allt vad ni tidigare deklarerat. Som bekant får sådana här åtstramningsåtgärder effekt först efter en viss fördröjning. Det kan ta upp till ett år. Väntar man till nästa år med att genomföra åtstramningsåtgärder, är det mycket stor risk att de kommer för sent och att vi missar den konjunkturuppgång som vi väntar på och hoppas på.

Någon av de socialdemokratiska talarna sade för en stund sedan, om jag inte hörde fel, att "det inte är någon överraskning att högkonjunkturen låter vänta på sig". Det är någonting helt nytt. Det har jag inte hört från socialdemokraterna förut. Hela förra året, hela hösten och i januari månad när ni skrev era motioner talade ni om att högkonjunkturen var här och att vi därför måste skynda oss att vidta åtgärder så att de inte skulle sättas in för sent och vi skulle missa konjunkturuppgången. Men det här stämmer ju inte ett dugg! När argumenten är svaga – höj rösten, brukar det heta.

Sedan vill jag återkomma till frågan om priserna. När man lyssnar till en del av inläggen från socialdemokratiskt håll får man en känsla av att de tror att det skulle gå att kommendera bort prishöjningarna, att det skulle hjälpa att slå näven i bordet eller att ge order till pris- och kartellnämnden. Att slå näven i bordet hade inte hjälpt vare sig i Olofström eller på andra håll, hur hårda nävar man än hade haft. Och varför dängde man inte näven i bordet tidigare, när prisstegringarna är

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

efter år blev 10 %?

Jag minns när dåvarande finansministern Sträng här i kammaren förklarade att man inte löser prisstegringsproblemen med prisstopp eller med skärpt priskontroll och att prisstopp är ett mycket bristfälligt och bräckligt instrument, som man bör använda med stor försiktighet och bara när det råder alldeles extraordinära förhållanden. Men den socialdemokratiska argumentationen i dag börjar likna den famösa vpk-argumentationen: lönerna upp och priserna ner. Ovanpå allt detta kommer så socialdemokraterna – samtidigt som de skriker i högan sky över inflationen – med sina förslag till åtgärder. Man vill ha höjda arbetsgivaravgifter. Socialförsäkringsavgiften skall höjas. Den allmänna arbetsgivaravgiften skall höjas i inre stödområdet. Flaskskatten skall höjas. Priset på bensin skall höjas med 5 öre litern. Kilometerskatten skall höjas med 15 %. Det skall bli dyrare att telefonera – teletaxan skall höjas med 3 öre markeringen.

Alla dessa åtgärder påverkar kostnaderna, och det måste få genomslag i priserna och leda till att inflationen förvärras.

Vad som är mest intressant, herr talman, det är att dessa högljudda angrepp mot inflationen förenas med lika högljudda attacker mot den indexreglering av vårt skattesystem, som den nya regeringen sagt sig vilja genomföra. Men detta stämmer ju inte. Det går helt enkelt inte ihop.

Angrip gärna inflationen! För att få bukt med inflationens hydra behövs gemensamma insatser och inte minst allmän förståelse för vad som är dess orsaker och vad en aktiv inflationsbekämpning kräver av oss alla. Men angrip inte samtidigt indexregleringen! Då går det hela inte ihop. Då brakar både logik och trovärdighet samman, därför att indexreglering syftar just till att begränsa inflationens skadeverkningar. Att genomföra en indexreglering innebär inte att man *sänker* några skatter. Det är inte fråga om en skattesänkning, utan det är fråga om att hindra en *höjning* av skatterna som beror på inflationen.

Men detta vill inte socialdemokraterna begripa. Naturligtvis är ni i er fulla rätt att påstå att indexreglering av skatterna gynnar de rika och missgynnar de fattiga. Ni har rätt att göra det, även om sådana påståenden är helt felaktiga och helt falska. Men om ni fortsätter med denna förkunnselse, då bör ni omedelbart sluta med att säga att ni bekämpar inflationen. En framgång i kampen mot inflationen bör nämligen få precis samma följder som en framgångsrik indexreglering. Blir det ingen inflation, då blir det ingen motsvarande skattechöjning. Och det får just de konsekvenser för olika grupper av löntagare som socialdemokraterna påstår vara orättvisa och missgynna låginkomsttagarna.

I det här sammanhanget vill jag särskilt vända mig till förutvarande finansministern Sträng. Jag kan faktiskt inte tänka mig att herr Sträng inte förstår det här. Han måste begripa det. Och mot den bakgrunden vill jag påstå att den argumentation som socialdemokraterna för är oheldrig. Den är ovärdig ett parti som vill söka sanningen och som vill

informera om sanningen.

De påståenden som har framförts här i dag om att man från oppositionens sida har lagt en stramare budget för nästa budgetår är inte heller sanningsenliga. Herr af Ugglas har i sitt anförande eftertryckligt dementerat dessa påståenden. I själva verket är den budget som socialdemokraterna står bakom mycket bräckligare om man tar hänsyn till alla konsekvenser än den som regeringen står för.

Herr talman! Regeringspartierna gör naturligtvis inte anspråk på att bättre än alla andra begripa vad Sveriges ekonomi och våra medborgares välstånd kräver. Vi är ofullkomliga, vi som alla andra. Men vi gör vårt bästa, när vi försöker klarlägga vårt lands ekonomiska problem och lägger fram förslag till lösning. Det tar tid innan en regering blir varm i kläderna. Men vad som förvånar och upprör oss är att det parti som under 44 år borde ha förvärvat den nödvändiga klädvärmen nu – efter att ha försatts i opposition – kan så fullständigt bortse från den ekonomiska verklighet de själva varit med om att skapa, kan så fullständigt avsvära sig allt ansvar för den och så hänsynslöst ägna sig åt en rent hämningslös oppositionspolitik.

Vad den gamla regeringen deklarerade i sin reviderade finansplan för bara ett år sedan om förutsättningarna för Sveriges ekonomiska välstånd borde vara lika hållfast året efter, även om vi bytt regering. Den deklarationen hade lydelsen att vi "endast genom att långsiktigt stärka vår produktionsförmåga och vår internationella konkurrenskraft kan trygga sysselsättningen och skapa arbete åt alla". Detta borde vara lika självklart efter den 19 september som det var före detta betydelsefulla datum. När man lyssnar till dagens socialdemokrater tycks så inte vara fallet. Även i det hänseendet tycks de vilja göra sig urarva.

Herr talman! Självfallet innebär detta konstaterande inte att vi vill komma undan vårt ansvar för vare sig de insatser vi nu vidtar eller de åtgärder som vi under demokratisk enighet varit med om att fatta beslut om under jämviktsriksdagens tre år. Vårt land är i dag inte betjänt av en debatt enbart om vem som bär skulden för de svårigheter vi nu har att kämpa emot. Även om vi förvisso inte hade något regeringsansvar före den 8 oktober, kryper vi inte undan det medansvar vi kan ha ådragit oss dessförinnan. Men vi anser oss ha rätt att begära av dagens opposition vad gårdagens opposition i hög grad var beredd till, nämligen att konstruktivt medverka till nödvändiga åtgärder för hela vår nations bästa.

Jag har sagt detta i ett par debatter tidigare i år. Jag upprepar det i dag. Vad vi reagerar emot är att oppositionen försöker att smita från varje form av ansvar, att den snedvrider fakta och att den suddar ut vad den haft ansvar för i regeringsställning, att – för att citera förre finansministern Gunnar Sträng – "sossarna inte har kurage nog att stå för sitt eget fögderi". Det var ju så orden föll – utom subjektet.

Mot den bakgrunden kan det finnas anledning att påminna om hur ofta under jämviktsriksdagens år den förutvarande regeringschefen talade om oppositionens ansvar, om behovet av samlande lösningar och om

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

faran för konfrontationspolitik. Och jag anknyter till en slutsats som herr Palme då drog av sina uttalanden, en slutsats som den 19 september kom att få en nästan ironisk innebörd: "Det vore en minst sagt otacksam uppgift att överlämna åt kommande regering och kommande riksdag att behöva ägna huvuddelen av sina krafter åt att söka hålla björnarna borta från dörren, därför att företrädarna så djupt hade skuldsatt landet, att betalningen av räntor och amorteringar blev den alldeles övervägande uppgiften."

Vi är inte där ännu. Men den skuldsättning vi fick överta är stor nog och risken är påtaglig, om vi inte kan återställa vårt lands konkurrenskraft och återge vår ekonomi den balans den förlorat under de senaste åren.

En ny regering har nu övertagit ansvaret. Vi skall leva upp till det. Det kommer att kräva impopulära åtgärder. Många uppoffringar av alla grupper kommer att bli nödvändiga. Detta gör den politiska uppgiften ännu mer förpliktande. Vi är inte bara tvingade att föra en betydligt stramare politik än vad Sveriges folk vant sig vid under de senaste åren. Vi måste också informera och övertyga våra medborgare om att sådana åtgärder är nödvändiga för att garantera vår handlingsfrihet gentemot omvärlden och för att få en fast grund för fortsatt välfärd och utveckling. Och det verkar som om vi måste göra det samtidigt som vi har att möta ett stort oppositionsparti, som tydligen föresatt sig att genom en ohöjld missnöjespolitik göra de för vår ekonomi och vårt folkhushåll tvingande operationerna så svåra som möjligt.

Vad det nu gäller är att steg för steg skapa jämvikt i våra utrikes betalningar. En ökande del av våra resurser måste avsättas för export och investeringar. Utrymmet för konsumtion kommer att öka väsentligt långsammare än tidigare. Av konsumtionsutrymmet tas – även om det allmänna ålägger sig stor återhållsamhet på utgiftssidan – en betydande del i anspråk av i första hand kommunerna. De har att tillgodose främst sjukvårdens, åldringsvårdens och barnomsorgens angelägna behov.

Därmed blir utrymmet för ökad privat konsumtion mycket begränsat. För innevarande år torde den privata konsumtionsökningen inte överstiga 1,7 %. De antaganden som återges i den reviderade nationalbudgeten för de två följande åren pekar på en ännu mer begränsad privat konsumtion. Det kommer i stort sett att motsvara vad som tas i anspråk av våra pensionärer.

Men vi får inte glömma bort att den privata konsumtionen ökat med hela 7,3 % under de två senaste åren – under en period då bruttonationalprodukten, dvs. den totala kaka som vi alla skall dela, ökade med bara 2 %. Under dessa år minskade i själva verket den industriproduktion som är ryggraden i vår ekonomi med inte mindre än 3,4 %. Vi har alltså tagit ut en konsumtionsökning i förskott. Detta förskott måste vi betala tillbaka. Det gör vi genom att bringa ner det stora underskott i bytesbalansen som Sverige dragit på sig sedan 1974. Därigenom minskar behovet av fortsatt utländsk upplåning. Operationen kommer att ta tid. Men den är nödvändig. Och den fordrar solidarisk medverkan av alla

grupper i samhället. Ju snabbare förståelse härför kan vinnas, desto mer kommer den omställningsprocessen att underlättas.

Herr talman! När kammarens ledamöter om några dagar skiljs åt, är det efter ett riksmöte som med rätta kan kallas historiskt. För första gången under en hel generation har en icke-socialistisk riksdagsmajoritet gradvis format en icke-socialistisk politik. Det vore förmätet av mig att försöka att summera vad som har gjorts – att peka på de förslag som under många år mötts av oförstående från en socialistiskt inspirerad majoritet men som nu äntligen vunnit riksdagens bifall. Katalogen kunde göras lång. Låt mig bara under några korta huvudpunkter försöka sammanfatta den politik som vi gemensamt har försökt forma under de åtta månader som ligger bakom oss.

För det första den ekonomiska politiken. Jag har gått in på den i detalj i mitt anförande. Låt mig bara upprepa att vi fått en regering som ser sanningen i vitögat, som inte döljer sanningar även när de kan framstå som obekväma, som med fasthet och nationellt ansvarstagande inlett en politik för att återge vår ekonomi den styrka som den förlorat.

För det andra skattepolitiken. Vi har fått en regering som säger nej till allt högre marginalskatter för allt bredare löntagargrupper, en regering som avvisar de arbetsgivaravgiftshöjningar som socialdemokraterna tycks betrakta som något slags statsfinansiell universalmedicin, en regering som genom skatteomläggningen för 1977, genom den aviserade indexregleringen och de tre skatteutredningarnas kommande förslag skall lägga grunden för en genomgripande skattereform.

För det tredje energipolitiken. Där har vi – i ljuset av internationella erfarenheter, nya forskningsrön och under intryck av den opinion om vilken ingen i denna kammare kan vara omedveten – inlett en ingående prövning av hur vår framtida energiförsörjning skall gestaltas. Vi moderater var tillsammans med socialdemokraterna med om att fatta 1975 års energipolitiska beslut. Vi utgick då ifrån att vi var överens om att en förnyad och förutsättningslös prövning skulle ske år 1978. När vi i dag hör socialdemokraterna argumentera förstår vi att de tydligen inte menade allvar med löftet om en omprövning och att de tänker fortsätta som om ingenting alls hade hänt. Vi har nu en regering som inte sviker löftet om en ny prövning av vårt energiprogram.

För det fjärde byråkratiseringen och centraliseringen av vårt samhälle – det område där den socialistiskt betingade okänsligheten för vanliga människors egna önskemål och krav under senare år givit upphov till det som jag brukat kalla en ny individualism. Nu har vi en regering som medvetet arbetar för att avbyråkratisera på område efter område, som decentraliserar funktioner och inflytande, som strävar efter att spara på alla de områden inom den statliga sektorn där det är möjligt att åstadkomma besparingar och som vill stärka skyddet för den enskilda människans integritet.

För det femte näringspolitiken. Här har regeringen i hög grad fått ägna sig åt att nödtorftigt röja undan på socialdemokraternas dukade bord.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Vår huvudinriktning för framtiden blir att stärka vårt näringslivs – och i all synnerhet våra små och medelstora företags – konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter för att säkra en tryggad sysselsättning i vårt lands alla delar, inte att politisera, socialisera och reglera företagen.

På de här centrala områdena – listan kunde självfallet göras mycket längre – har den nya regeringen under dessa åtta månader tagit klara och betydelsefulla steg på den nya politiska väg som stakades ut i regeringsförklaringen.

Kanske kan man säga – och det har ibland också sagts – att vi borde ha gjort mycket mera, att vi borde ha gått snabbare fram på det ena eller det andra området. Men trögheten är stor i den statsapparat som vi ärvt. Varje steg tar sin tid, måste nog prövas och sättas in i sitt sammanhang. Hastverk och lapptäcken av bristfälligt underbyggda förslag är inte vårt arbetssätt.

För oss är den långsiktiga inriktningen av politiken viktigast – det är den som först skall läggas fast. Sedan skall vi målmedvetet arbeta oss fram längs den vägen. Det här kommer att kräva tålamod. Det kan ta tid innan vi kan notera de resultat som vi ser fram emot. Men noggrannheten och grundligheten måste vara det centrala i det reformarbete för att stärka vårt öppna samhälle som vi har inlett under de här åtta månaderna. Vi kommer att gå vidare på den vägen när riksdagen åter samlas i höst.

Får jag sluta, herr talman, med att be om överseende för att det här inlägget tog mycket längre tid än jag räknade med. Men det berodde på att jag ansåg mig vara skyldig att redan i detta anförande replikera på åtskilligt av det som herr Sträng tog upp och ville ha replik på, förmodar jag.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Med hänsyn till min bakgrund förlåter jag herr Bohman att han tar litet tid på sig när han går upp i en ekonomisk debatt – det kan behövas ibland.

Men herr Bohman är nog en av de mest ogenerade politiska motståndare jag har mött under mitt långa politiska liv. Framför allt tycker jag det är utomordentligt malplacerat när han försöker drapera sig i samhällsansvarets klädsamma mantel och hänvisar till den tid då han var i opposition. Då såg vi sannerligen inte till mycket av detta. Herr Bohman hade ju möjligheter att delta i de övningar där vi träffade överenskommelser tvärsöver partierna, de s. k. Hagaöverläggningarna, och följdriktigt dröjde det inte länge förrän herr Bohmans adrenalinutsöndring tog överhanden och han sprang ut och klappade igen dörren efter sig. Det var andra på den borgerliga kanten som medverkade till överenskommelserna – det bör i sanningens intresse sägas.

Herr Bohman gillade inte att jag kallade honom för kapten. Som den varma försvarsvän han är tycker jag närmast att han skulle ta det som ett erkännande och som en komplimang. Att jag använde titeln berodde helt enkelt på att jag tyckte att den passade så sällsynt väl med tanke på det sätt som herr Bohman har hanterat politiken på under den gångna våren. Att först erbjuda riksdagen förslag som man målmedvetet och intensivt prövar i utskott och i riksdagsdebatter och sedan, som jag uttryckte det, kommendera "mittåt" och tvärvändning på klacken ger mig associationer från den tid år 1925 då jag gjorde rekryten på Svea livgarde som kulsprutesoldat. Det var uteslutande utifrån den jämförelsen som herr Bohman fick titeln kapten, men jag kan avstå från att använda den i fortsättningen.

Jag föreställer mig att både herr talmannen och kammaren håller mig räkning för om jag i ett tre minuters inlägg inte har chansen att utveckla argumentationen om vad som låg bakom vår anslutning till valutaormen. På den punkten får jag tyvärr inskränka mig till att säga att under mina många år som finansminister hade vi inte några nämnvärda spekulationer mot den svenska kronan. Under herr Bohmans korta tid som ekonomiminister har vi haft sådana. Tyvärr är de just nu ganska frekventa.

Jag skall passa på tillfället att säga någonting till protokollet när det gäller herr statsministerns förra inlägg. Nej, jag ser till min sorg att en röd lampa lyser, så jag får väl spara de orden. Generöst nog har jag ju ytterligare tre minuter till mitt förfogande om en liten stund.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman måste verkligen känna sig trängd. Det var en nästan desperat person som uppträdde i den här talarstolen i skepnad av landets ekonomiminister. Framför allt spårar herr Bohman försåt och angrepp överallt. Ett sådant försåt såg han i vår motion, där vi konstaterade det sammanträffandet att nationalbudgeten och Svenska arbetsgivareföreningen hade samma material, samma analys och samma slutsatser när det gäller vår konkurrenssituation. Men längre gick vi inte. Det är herr Bohman som fantiserar om beställningsarbete och manipulation.

Sedan säger herr Bohman något som är mycket allvarligt. Han säger att angrepp på regeringen icke får förekomma, därför att det undergräver regeringens förtroende och försvårar en impopulär politik. Begriper herr Bohman vad han säger? Han säger till oppositionen att vi skall tåga, även om den politik som föreslås av regeringen enligt vår mening är dålig och ansvarslös. Vi har inte bara kritiserat, vi har inte bara företrätt missnöje – vi har också försökt lägga konstruktiva motförslag enligt vår mening, vi har sökt samarbete. Men om herr Bohman lyssnade på mig för ett par timmar sedan fick han klart för sig med vilka reaktioner vi har mötts i riksdagsarbetet. Att herr Bohman inte har någon respekt för demokratins arbetsmetoder må så vara, men har han så liten tilltro till sin, till regeringens och till den borgerliga pressens förmåga att för-

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

klara och försvara regeringens politik och dess resultat, att han måste tysta den demokratiska oppositionen? Herr Bohmans svårigheter att förklara sig kan möjligen bero på att regeringens politik faktiskt har varit sådan och resultaten blivit sådana att förtroendet och tilltron till denna politik har skadats.

Jag tog ett exempel i mitt huvudanförande och sade att jag har tolkat läget så att ute bland människorna har förtroendet skadats för den ekonomiska politiken och dess förmåga att skapa lugna och stabila förhållanden, när regeringen och dess ekonomiminister under loppet av en månad svänger från en bedömning att inflationen blir 6 % till att den blir 10 %, inte beroende på att någonting har hänt i omvärlden utan beroende på att regeringen helt lagt om sin politik, att man devalverat och höjt momsen. Det erkände ju herr Bohman för en stund sedan.

Men herr Bohman skulle kunna ta en chans att reparera den skada han ställde till med då genom att nu undanröja det bekymmer som inte bara vi socialdemokrater utan också många andra i det här landet känner. Stannar inflationen vid dessa 10 %? Blir det i själva verket inte mera? Herr Bohman kan ge besked här och nu. Han kan säga att konsumenter, barnfamiljer och andra, inte skall behöva uppleva ännu en obehaglig överraskning. Inflationen blir inte mer än 10 % – säg det nu och här! Därmed har herr Bohman chansen att restaurera det förtroende som han har förlorat.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Får jag börja med herr Feldt – börja från slutet eller botten, vilket man vill. Jag har personligen ingen känsla av att jag var "desperat" när jag försökte att i sak bemöta herr Kjell-Olof Feldts anförande. Jag förmenar ingalunda oppositionen – det vore helt emot min läggning – att bedriva oppositionspolitik. Men vad jag kräver är att den efter måttet av sin förmåga skall bedriva konstruktiv, logisk och medveten politik. Jag kallar den oppositionspolitik som socialdemokraterna har bedrivit för i högsta grad ologisk, inkonsekvent och negativ. Herr Ahlmark har sagt att socialdemokraterna skäller på allting som rör sig. Jag tycker att det är en väldigt träffande bild av vad som har skett under de senaste åtta månaderna.

Vad har hänt? Ett regeringsparti som i 44 år har styrt det här landet och drabbats av en valförlust den 19 september säger sig omedelbart därefter icke ha något som helst ansvar för följderna av den ekonomiska politik som har förts fram till dess. Det är den nya regeringens – den "splittrade, handlingsförmögna" regeringens – skuld att allt det elände som nu finns på det dukade bordet har kommit fram. Jag har inte hört någon enda socialdemokrat gå ut och säga: Vi tar vårt ansvar för den förda politikens alla misstag, för de konsekvenser den har lett till. Den dag ni börjar göra det skall jag börja omvärdera min betygsättning av den socialdemokratiska politiken.

När vi här i riksdagen hade en debatt om det svenska kostnadsläget

så tidigt som i oktober blev vi beskyllda för att vara arbetarfientliga, för att vara arbetsgivarnas förlängda arm, för att bygga barriärer mellan grupper i samhället. Var det ett konstruktivt inlägg? Och när vi varnade för Sveriges kostnadsläge, hette det att "utrymmet är väldigt stort för löneökningar – det är tillräckligt stort".

Man gick ut och klagade över att vi inte bedrev en konsekvent åtstramningspolitik. När vi sedan lade fram ett färdigt åtstramningspaket, som skall antas här i riksdagen nu, bytte socialdemokraterna plötsligt skjorta. Nu sägs åtstramningen inte längre vara behövlig. Inte just nu. Nu skall den ske först nästa år.

Jag har bara tagit de här få exemplen för att visa hur inkonsekvent den socialdemokratiska oppositionens politik har varit. Och vi behöver bara lyssna på herr Feldts tonfall för att få klart för oss hur *han* anser att oppositionspolitik skall bedrivas.

Ni har helt lagt om er politik, tjarar herr Feldt om. Jag har påvisat här – och därom vittnar alla handlingar – att vi redan under höstens lopp pekade på den inriktning av politiken som skulle bli ofrånkomlig så småningom. Jag har erinrat om att vi i finansplanen klart angav den kurs som vi skulle vara tvungna att följa i vår politik och som ledde till att vi här den 1 april lade vårt åtstramningspaket. Det var helt i linje med de förutsägelser som vi gjorde i vår finansplan. Det enda jag kan erkänna är att vi lade fram förslaget något tidigare än vi hade avsett. Det var i sin tur beroende på att kriserna, problemen och sysselsättningssvårigheterna i det svenska näringslivet visade sig vara så väldiga att vi tvingades gå in och göra mycket betydande satsningar, som gjorde att angelägenheten av en åtstramningspolitik blev ännu mer markerad än den hade varit förut och vi hade sagt tidigare.

Jag tror inte att det finns någon i den socialdemokratiska oppositionen som skulle våga säga: De satsningar ni gjorde för att hålla företag vid liv, för att rädda kapital som var nedplöjt i företagen och för att klara sysselsättningen var onödiga. Och dessa satsningar utsatte vår ekonomi för sådana påfrestningar att åtstramningen blev ännu mer tvingande. Det förhållandet att handelsbalansbristen visade sig vara 5 miljarder kronor större än socialdemokraterna förra året själva sade att den skulle bli, bidrog också till att vi var tvungna att påskynda åtgärderna.

För en stund sedan sade herr Feldt – och kritiserade oss för det – att regeringens prognos för den privata konsumtionen förutsatte att folk skulle ta av sitt sparande.

Herr Feldt var våldsamt indignerad över att man kunde göra kalkyler på det sättet och räkna med att folk skulle behöva använda sitt sparande för att komma upp till en viss konsumtionsnivå. Tittar man på 1975 års finansplan och den reviderade finansplanen för samma år, och ser man på 1976 års finansplan och den reviderade finansplanen för samma år, finner man att den dåvarande regeringen på precis samma sätt räknade med ett minskat hushållssparande. Det angavs såsom en förutsättning för att konsumtionsprognosen det året skulle hålla. Men när vi gör på

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

samma sätt är detta plötsligt heltokigt. Det går ut över småspararna i samhället. – Detta är ännu ett belysande exempel på er oppositionspolitik.

Till herr Sträng vill jag bara säga att jag inte har någonting emot att herr Sträng kallar mig för kapten, även om jag inte längre är det. Jag är pensionerad på samma sätt som jag förmodar att herr Palme har avgått såsom reservofficer. Men det vore egendomligt om vi här i riksdagen skulle börja diskutera pensionerade kaptenen Gösta Bohman och kul-sprutesoldaten Gunnar Sträng. Jag tror inte att det skulle vara nämnvärt upplyftande för kammarens debatter att gå över till den titulaturen, även om det kanske kunde göra sig i TV ibland.

Herr Sträng påstod att det under hans många år såsom finansminister aldrig var några spekulationer mot den svenska valutan. Jag kanske har fel men jag har för mig att vissa förändringar inom valutaormen skedde även under herr Strängs många år. En sak jag ändå minns är att betydande spekulationer var i gång under förra sommaren mot den svenska valutan, de spekulationer som sedan ledde till att vi, när den gamla regeringen satt såsom expeditiönsminister, tvingades genomföra diskontosänkningar och en del andra drastiska åtstramningsåtgärder, vilka i sin tur ledde till att vi skrev ned den svenska kronan tillsammans med andra valutor någon gång i oktober månad. Då hade herr Sträng inga som helst invändningar att framföra, i varje fall inte offentligt. Jag vet inte vad som har sagts inom riksbanksfullmäktiges slutna dörrar.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag inte var riksbanksfullmäktig vid det tillfälle som herr Bohman alluderade på, kan jag säga att jag var bestämt emot de omtalade arrangemangen. Jag ansåg mig emellertid förhindrad att ställa förslag härom, eftersom vi fungerade som expeditiönsminister. Här var det fråga om huruvida man skulle våga ha kalla nerver eller inte. Ingen kan i efterhand säga att min linje inte hade varit lika bra.

Herr Bohman begär att vi skall ta ansvaret för den borgerliga regeringens politik, som vi på sakliga grunder rubricerar såsom misslyckad. Det är en omöjlig uppgift. Masochister är vi sannerligen inte.

När sedan herr Bohman talar om att hans inflation inte är värre än Strängs inflation, vill jag påpeka att vi ännu inte har sett slutet på 1977. Det avgörande är nämligen att den inflation som vi drogs med under åren närmast före regeringsskiftet uppkom i samband med en världsinflation, som hade sina särskilda motiveringar. Jag anförde dem i mitt första inlägg. Då låg vi under världsinflationen – i varje fall under den europeiska inflationen – medan vi nu tyvärr förmodligen råkar ligga väsentligt över den europeiska inflationen. Problemet är den förändrade situationen.

Jag skall inte ta upp frågan om det dukade bordet, för det hinner jag inte. Jag utgår från att Olof Palme, som inte befinner sig i sådan tidsnöd som jag är i nu, i sitt kommande inlägg får chansen att bemöta det falska resonemanget.

Jag vill utnyttja de få minuter jag har kvar till att säga att jag med stort intresse avlyssnade statsministerns inlägg. Jag utgår från att det ordagrant kommer till protokollet. Han sade att han för sin del var med på att i den mån socialutgifterna föranledde särskilda merkostnader skulle man finansiera dem över ett socialavgiftsuttag på produktionen – kalla det gärna för arbetsgivaravgiftsuttag eller vad det nu är.

Det fattas f. n. i runt tal fem miljarder, innan man har finansierat de nu utgående pensionskostnaderna med socialavgifter. Det ger mig anledning att tro att vi kanske har en möjlighet att mötas. Det vore ju mycket tacknämligt att få ta upp en diskussion med herr Bohman om den s. k. internationella jämförelsen om labour costs. När det gäller utvecklingen av lönekostnaderna kom han fram till att ökningen gått så mycket snabbare i vårt land än i omvärlden. Det avgörande är emellertid: Vad är den absoluta arbetskostnaden för företagen i vårt land och i omvärlden? Jag har här i min hand – tyvärr hinner jag inte redovisa detta, eftersom den röda lampan lyser – en dokumentation som visar att situationen ser helt annorlunda ut än herr Bohman gör gällande, varför herr Bohmans allmänna argumentation om lönekostnaderna som drivkraft för kostnadsstegringen är behäftad med enorma överdrifter.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Inflationen än en gång, herr Bohman! Herr Bohman är irriterad över att jag talar så mycket om inflationen, men samtidigt säger han att han själv är allvarligt oroad. Frågan blir då: Vad vill han göra, och vad är han oroad över? Är han oroad över de 10 % han säger att priserna kommer att stiga, eller är han oroad över att de skall stiga ännu mer? Jag begärde ett besked om vilken inflationsutveckling han anser att vi får. Vilket besked vill han lämna svenska folket i det avseendet?

Det enda medel för bekämpning av inflationen som jag kunde höra herr Bohman nämna var indexreglering av skatteskalorna. Det är möjligt att herr Bohman tror på detta, men jag tycker att herr Bohman då skall tala med statsministern som sitter bredvid honom, så att regeringen kan ge oss besked om huruvida det blir en indexreglering. Är det i den budget som vi skall anta i morgon förutsatt att det skall bli indexreglerade skatter fr. o. m. 1978? Om herr Bohmans besked är att detta skall rädda oss ur ett inflationsproblem, gäller det i varje fall inte i år, möjligen nästa. Men då förutsätter det att regeringsledamöterna gör upp sinsemellan om man skall bekämpa inflationen med indexreglerade skatter eller ej.

I sin objektiva och upphöjda bedömning av oppositionen påstod herr Bohman att vår politik är fullständigt vanvettig, därför att den inte innebär någon åtstramning i år.

För det första har vi försökt tala om att det är herr Bohmans inflation som skapar en drastisk åtstramning under det andra halvåret i år, en kraftig nedgång av konsumtionen jämfört med konsumtionen under det första halvåret.

För det andra innebär även vårt förslag att förstärkningen av finans-

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

politiken börjar redan i sommar.

För det tredje, apropå tidsanpassningen är vår bättre, för vi har inte i vårt budgetalternativ en skattesänkning med 4,5 miljarder kronor 1978, då också herr Bohman tror på en bättre konjunktur.

Beträffande den inkonsekventa kritik som herr Bohman anklagar mig för är det bara att konstatera följande:

I januari lade herr Bohman fram ett budgetalternativ, som vi sade var alltför expansivt. Vi hävdade att budgeten måste stramas åt, och vi framlade ett budgetförslag med precis den inriktningen. Också då levde herr Bohman rövare och tyckte att vi bara gnällde och kritiserade – expansionen behövdes; ingenting fick röras i herr Bohmans januaribudget!

Sedan kom den 1 april. Då underkände herr Bohman sin januaribudget och erkände att vi haft rätt. Det blev åtstramning och det blev besparingar.

Om detta socialdemokratins beteende är inkonsekvent måste herr Bohman ha läst fel i ordboken över främmande ord. Det kan helt enkelt vara så att varje regering får den opposition den förtjänar. Herr Bohmans beskrivning av oppositionen i dag gör i varje fall inte regeringen bättre.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! "Varje regering får den opposition den förtjänar", sade herr Feldt. – Nej, så dåliga är vi faktiskt inte i den nuvarande regeringen!

Herr Feldt påstod, att vi begär att oppositionen skall ta ansvaret för den borgerliga regeringens politik, men det gör vi självfallet inte. Om jag begränsar mig och är kortfattad nu, säger jag bara: Nej, men jag begär att den gamla regeringen – som är den nya oppositionen – skall vara beredd att ta åtminstone en del av ansvaret för den politik som den själv har bedrivit under de senare åren – jag tar inte med alla de 44 åren – och vara beredd att erkänna att de problem som vi brottas med i svensk ekonomi i dag till 99 % har uppkommit under den tid den gamla regeringen satt vid makten. Jag har också sagt här att vi – alla de tre borgerliga partierna, i högre eller lägre grad – i vissa hänseenden har ett medansvar för den politiken. Men huvudansvaret måste ändå den dåvarande regeringen ha haft. Den nuvarande oppositionens hela agerande har emellertid gått ut på att den icke har något som helst ansvar för vad som skedde fram till den 19 september förra året, utan att alla de problem som man nu, steg för steg, börjar erkänna har skapats av den nya regeringen på grund av dess påstådda brist på handlingskraft, på grund av dess splittring och oförmåga att vidta de åtstramningsåtgärder som – heter det – varit nödvändiga.

Jag har här upprepat, och jag upprepar det än en gång: I början av juni förra året satt vi här i riksdagen. Den gamla regeringen lade då fast den politik som den ansåg skulle föras i vårt land under kommande budgetår. Man byggde den politiken på det konjunkturläge som *då* förelåg.

Vi fullföljde efter regeringsskiftet i höstas samma politik. Konjunkturläget *då* talade ännu mera för den politiken än vad fallet varit i maj månad. Vi fullföljde alltså den politiken. Men vi gjorde samtidigt den

nödvändiga analysen av de bakomliggande omständigheterna och de problem som låg på det "dukade bordet". Vi fick därvid klart för oss att det inte skulle gå att fortsätta så, och vi sade klart och tydligt ifrån i finansplanen, att det här läget måste vi ändra på. Och vi har också ändrat det under vårens lopp. Att detta skulle ha skapat oro och bekymmer och misströstan ute bland folket bestrider jag. Vad som möjligen kan ha skapat misströstan är oppositionens sätt att anklaga regeringen för bristande förmåga att vidta åtstramningsåtgärder – den åtstramning som oppositionen i dag inte anvisar någon metod för hur den skall gå till. *Icke någon* metod har ni anvisat i dag för hur den åtstramning som ni har skrikit om hela året skall genomföras; *icke någon*!

Inflationen är för hög, har jag sagt, men då bör vi ta hänsyn till att tre procentenheter av den här inflationen beror på medvetna åtgärder som vi vidtar för att åstadkomma just den åtstramning som ni har begärt. Skulle vi ta bort de tre procenten, skulle inflationen ligga ett par, tre procent under den nivå som den legat på under de senaste åren.

Att jag är indignerad beror på att herr Feldt när han attackerar oss för inflationen inte vill låtsas om att den gamla regeringen hade precis samma inflationsproblem. Han kastar sten omkring sig alldeles vilt – men han borde inte göra det när han sitter i glashus! Han borde i stället vara mera ödmjuk och litet mindre stöddig i sin kritik. Vi tål gärna kritik, och vi tar emot den, men man skall inte vara så oerhört stöddig när man själv under tre, fyra år har fört en politik som – bortsett från de åtgärder som vi nu vidtar – har lett till ännu högre inflation.

I dag ligger inflationstakten – trots devalveringsåtgärden – faktiskt under OECD:s Europa-genomsnitt, om man räknar per helår, vilket man självfallet skall göra.

När vi talade om indexreglering fick jag tyvärr inget svar – vare sig från herr Sträng eller från herr Feldt – när jag frågade om man inte var medveten om att det är helt inkonsekvent och ologiskt att samtidigt bekämpa både inflation och indexreglering.

Om man skulle lyckas med att bekämpa inflationen får detta precis samma konsekvenser för skattebetalarna som indexregleringen får. Jag har inte fått något svar av vare sig herr Sträng eller herr Feldt på min fråga om ni begriper detta. Sedan har ni er fulla frihet att fortsätta att vara inkonsekventa. Det skulle emellertid vara bra att få ett intellektuellt erkännande av att det förhåller sig precis som jag säger: att bekämpa inflationen får samma konsekvenser som indexregleringen.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Sträng anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jag vill instämma med dem som har sagt att det är av yttersta vikt för Sveriges ekonomi och för människornas trygghet att arbetsfreden på LO-, PTK- och SAF-området har räddats. Bakom av-

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

talsuppgörelsen ligger ansvarskänsla hos parterna och skickliga insatser från medlarna. Utgången av förhandlingarna styrker vår övertygelse att den svenska modellen, där parterna gör upp under eget ansvar, förblir den riktiga för vårt land.

Herr talman! Alla bör vid det här laget inse att Sverige befinner sig i ett ekonomiskt läge som kräver kraftfulla åtgärder. Vi måste steg för steg minska underskottet i våra affärer med utlandet. Vi måste få fart på svensk export och hålla tillbaka importen. Att dröja med de nödvändiga åtgärderna vore att för kommande år direkt beställa stagnation, arbetslöshet, stopp för angelägna reformer och minskad svensk handlingsfrihet.

En stor del av den ekonomiska debatten har upptagits av frågan vem som bär skulden till de svårigheter vi nu möter.

Det är den nya regeringens fel, hävdar en del. De försöker inbilla människor att obalansen i den svenska ekonomin skulle ha åstadkommit under några korta månader med andra än socialdemokrater vid regeringsmakten.

Det är den gamla regeringens fel, hävdar andra. Och de kan i och för sig peka på centrala inslag i den gamla politiken som förvärrat problemen, t. ex. det envisa fasthållandet vid ett skattesystem som driver upp kostnaderna.

Men i åtskilligt tror jag ändå att man måste konstatera att de krav som nu ställs på oss är en följd av en ekonomisk politik som det rådde bred enighet om under jämviktsriksdagen.

Vi valde i enighet att möta oljekrisen vintern 1974 inte med arbetslöshet, som så många andra länder, utan med stimulanser för att värna jobben och minska de omedelbara verkningarna av den nya obalansen i vår ekonomi.

Fyrdubblingen av oljepriserna innebar att vi i ett slag blev fattigare som nation. Men under aktiv politisk medverkan från vårt håll sökte vi göra anpassningen till det nya läget så mjuk som möjligt. I omsorg om människors sysselsättning och välfärd valde vi att en tid leva över våra tillgångar med hjälp av stora lån i utlandet. Så tog svenska folket 1975 och 1976 ut en konsumtionsstegring på sammanlagt 7 % samtidigt som vår totala produktion var nästan oförändrad.

Men alla de partier som ställde sig bakom den politiken och den höga värderingen av sysselsättningen insåg givetvis att den hade en ofrånkomlig fortsättning: när den internationella konjunkturutvecklingen gav utrymme för det måste vi välja att förbruka mindre inom landet än vad vi producerar. I stället måste en växande del av vår produktion användas för att stegvis exportera oss till balans i utrikesaffärerna.

Nu har vi kommit till det skedet. Vi har gjort det med stor framgång i fråga om det centrala målet: att hävda människors rätt till ett arbete. Men samtidigt har de yttre förutsättningarna för den uppläggning vi samfällt valt av den ekonomiska politiken blivit värre än väntat. Lagerstöd, utbildningsbidrag och andra viktiga insatser har syftat till att hålla produktion och sysselsättning uppe tills draghjälpen blir tillräckligt stark

från världsmarknaden.

Den draghjälp har allvarligt fördröjts och försvagats. Samtidigt har underskottet i handels- och bytesbalansen utvecklats än mer negativt än väntat. Det centrala dilemmat för vår ekonomiska politik har därmed skärpts. Den akuta kampen mot arbetslöshet fordrar större insatser och stimulanser under en längre period än vi alla tidigare räknade med. Balansen i våra utrikesaffärer kräver samtidigt ännu kraftfullare åtgärder för att säkra en stark ekonomi, välfärd och sysselsättning på sikt.

Den avvägning som här måste göras är med nödvändighet svår, eftersom vi inte ens på kort sikt är beredda att ge efter på kravet på god sysselsättning. Regeringen var till skillnad mot den socialdemokratiska oppositionen inte beredd att redan i januari gå in för en åtstramning som för tidigt insatt riskerade att gå ut över jobben.

Vi bedömer nu att tidpunkten har kommit för att genomföra den nödvändiga åtstramningen. Den får sin fulla verkan först under 1978, när efterfrågan utifrån på svenska varor bör vara större än i dag. Genom växelkursförändringen gör vi det också lättare för svenska företag att få en rimlig del av en växande världshandel. Och vi har en fortsatt hög ambition att genom riktade åtgärder värna om sysselsättningen.

Regeringen har redovisat sin hållning och sina åtgärder. Den intressanta politiska frågan är nu hur den socialdemokratiska oppositionen ställer sig.

Det naturliga borde vara att den nya oppositionen visade samma ansvar i den ekonomiska politiken som vi andra gjorde när vi var i oppositionsställning. Socialdemokraterna borde medge att en given fortsättning på den inriktning vi var överens om under jämviktsriksdagen är att nu begränsa vår inhemska förbrukning, bl. a. ökningen i den privata konsumtionen, hålla tillbaka kostnadsökningarna och stärka vår industris internationella konkurrenskraft.

Sverige befinner sig i ett ekonomiskt läge där vi för landets och människornas skull skulle behöva en sådan bred politisk samling kring åtgärder som är nödvändiga för att nå balans i ekonomin.

Men tyvärr har socialdemokraterna i stället för att ta sitt ansvar valt att utnyttja varje chans till missnöjespropaganda. Det är givet att den ekonomiska politik som krävs inbjuder till försök från oppositionen att vinna lättköpta popularitetspoäng.

Det är nödvändigt att hålla tillbaka den inhemska förbrukningen för att få utrymme för mer av investeringar och export liksom för att minska importökningen. När vi därför höjer momsen försöker oppositionen framställa det som om det vore till för att klämma åt de sämst ställda.

Den svenska kostnadsutvecklingen kan inte rusa på snabbare än kostnadsutvecklingen i andra länder om vi skall kunna exportera oss till balans i ekonomin. När vi säger det och justerar växelkursen för att öka konkurrenskraften låtsas oppositionen som om det är en konspiration riktad mot löntagarna.

Vi måste bryta spiralen skatter-löner-priser, bl. a. för att klara kon-

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

kurrenskraften för svensk industri. När vi därför angriper själva boven i inflationsdramat, de höga marginalskatterna för folk med vanliga inkomster och bristen på inflationsskydd i skattesystemet, försöker oppositionen inbilla människor att vi är ute efter att gynna de högsta inkomsttagarna. I själva verket är det genomsnittliga heltidsarbetande metallarbetare, byggnadsarbetare, industritjänstemän, sjuksköterskor och andra som är mest betjänta av lägre marginalskatt och inflationsskydd.

Regeringen sänkte alltså marginalskatten för dem som nu tjänar mellan 45 000 och 65 000 kr. Alla partier var också överens om att sänka marginalskatten för inkomster under 45 000 kr. Socialdemokratin vägrade att sänka skatten på löneökningar för dem som i år har mer än 50 000 kr. om året i inkomst.

När vi har genomfört denna skatteomläggning, i enlighet med våra vallöften, säger socialdemokratiska talare över hela landet, även i riksdagen, att vi därmed hjälper "höginkomsttagarna". Men i de skikt där vi sänker marginalskatten mer än socialdemokratin ligger ca tre fjärdedelar av de heltidsarbetande löntagarna. Där finns metallarbetare, gruvarbetare, typografer, målare, elektriker, murare, arbetsledare, lärare, sjuksköterskor, ingenjörer och många andra. Detta är bara några exempel ur framför allt LO- och TCO-kollektiven. De har fått lägre skatt och lägre marginalskatt med den nya regeringens förslag, som höstriktsdagen genomförde. Men är detta "höginkomsttagare"? Det är den fråga vi måste ställa till oppositionen. Är det privilegierat folk, dessa grupper jag räknade upp? Skall de för all framtid ha två tredjedelar i skatt på en löneökning? Jag hoppas vi kan få ett svar på den frågan i dag från Olof Palme.

Socialdemokraternas agitation beskriver den stora majoriteten av heltidsarbetande löntagare som vore den någon sorts överklass. Men de människor som gynnats av våra marginalskattesänkningar känner inte igen sig i oppositionens propaganda.

I ett läge där vi måste förnya vår ekonomi, få mer av utvecklingskraft och nya initiativ, är det absolut nödvändigt att skapa bättre villkor för mindre företag och nyföretagande. Men den socialdemokratiska oppositionen framställer då sådana åtgärder som ett otillbörligt gynnande av företagare. I stället försöker man få människor att tro att arbetsgivaravgifterna kan höjas hur mycket som helst utan att folk i allmänhet behöver märka det på priser, löner och sysselsättning.

Jag är nu inte säker på att socialdemokraterna ens ur sin egen synvinkel har valt en klok linje när man överger ett konstruktivt ansvar till förmån för ett destruktivt missnöje.

Regeringspartierna fick i valet stöd av en majoritet av löntagare för viktiga åtgärder som socialdemokraterna nu framställer som bara till gagn för ett privilegierat fåtal. Det gäller bl. a. sänkta marginalskatter, inflationsskydd av skatteskalorna och bättre villkor för de många mindre företagen.

Jag är också övertygad om att en majoritet av svenska folket inser att vi några år levt över våra tillgångar och nu måste genomföra kraftfulla

åtgärder för att återvinna balansen i utrikesaffärerna. Vad allt fler förväntar sig är en ärlig beskrivning av verkligheten och de krav den ställer. Vad vi behöver är inte nya fasader av den typ den gamla regeringen byggde upp kring Stålverk 80. Vi behöver en regering som vågar berätta hur läget är, vad svårigheterna beror på och vad som krävs för att komma till rätta med dem.

I längden är resultaten viktigare och talar tydligare än en propaganda utan grund. Ingenting har den här våren gett ett bättre exempel på det än vad som hänt i Olofström.

Låt mig ta det som ett exempel på två metoder att arbeta. Dels därför att krisen i Olofström var allvarlig för de människor som bor där. Dels därför att svårigheterna av oppositionen gjordes till ett testfall på den nya regeringens vilja och förmåga att värna om sysselsättningen. Det är viktigt att inte bara komma med allmänt tal. Låt oss i ett konkret fall se vilka insatser som krävdes och vad som gjordes.

De bägge dominerande industrierna i Olofström hotade att drastiskt dra ner sysselsättningen. Volvo förberedde omfattande permitteringar. L M Ericsson talade om att lägga ner sin fabrik med omkring 400 anställda.

I den störtflod av invektiv med vilken socialdemokratin mötte dessa besked kunde så småningom två linjer från oppositionen urskiljas.

”Slå näven i bordet”, var Olof Palmes råd.

”Sätt till alla klutar”, manade Hans Gustafsson. Det var det närmaste socialdemokraterna kom ett konkret förslag. I övrigt var det otidigheter.

Men för regeringen var det viktigaste att rädda sysselsättningen i Olofström. Därför försökte vi arbeta praktiskt för att steg för steg lösa problemen.

Några led i det arbetet var:

1. För att hindra de omfattande permitteringarna vid Volvo togs initiativ till betydande utbildningsinsatser. De förhandlades fram mellan företaget, de fackliga organisationerna och länsarbetsnämnden. De berörde ungefär 2 400 anställda vid Volvo i Olofström och gällde omkring 450 000 utbildningstimmar. Detta hade inte varit möjligt att åstadkomma utan den kraftigt ökade satsning på utbildning med bl. a. 25-kronan som regeringen föreslog i slutet av januari i år.

2. När L M Ericsson gick ut med krav på primära förhandlingar om fabriker i Olofström och Örebro reagerade regeringen omedelbart. Jag lyssnade i Olofström på de anställda, facket, företagsledningen, kommunen och länsmyndigheterna. Det är en god princip att höra på olika parter *innan* man fattar ett beslut. De hånfulla orden från socialdemokratiskt håll har inte fått mig att ändra uppfattning på den punkten.

3. Viktigast i första omgången var att reella diskussioner på nytt fördes i den centrala arbetsgruppen inom L M. Där sitter företagsledningen och de fackliga organisationerna och gör en bredare bedömning av företags framtid. Regeringen gav vid flera tillfällen, både offentligt och på annat sätt, kraftfullt uttryck för vår vilja att skydda sysselsättningen vid L M

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

i Olofström. Och vi slog gång på gång fast att företagsledningen inte ensidigt får besluta om nedläggning. Samråd och förhandlingar med de anställdas företrädare måste ha en verklig mening.

4. Sedan hade vi att försöka lösa de kortsiktiga problemen och motverka permitteringar vid en rad av L M:s fabriker. I god samverkan utarbetade man förslag om den största utbildningssatsningen i svensk företagshistoria, där mer än 10 000 anställda skulle få utbildning av olika slag för att undgå permitteringar.

5. Därefter hade vi det långsiktiga problemet: att klara L M-fabrikerna i Olofström och Örebro. Där fördes förhandlingarna parallellt inom den centrala arbetsgruppen – med representanter för fack och företagsledning – och mellan L M och regeringen.

I mitten av april kunde vi ge beskedet om att hotet mot sysselsättningen vid L M:s fabriker i Olofström och Örebro nu är avvärjt. L M Ericsson åtar sig att fortsätta sin verksamhet i första hand under de närmaste åren sedan regeringen beslutat att ge televerket möjlighet att inom en totalram på 300 milj. kr. beställa utrustning hos L M Ericsson.

Det innebär att moderniseringen av telefonnätet kommer tidigare. Telefonkunderna får snabbare del av den moderna telefontekniken, och jobben i Olofström och Örebro räddas.

6. Samtidigt har vi fortsatt diskussionerna om möjligheten att förlägga ny och mindre industri till Olofström.

Jag tar det här exemplet därför att det är ett testfall på två olika sätt att arbeta. Man kan möjligen säga att vi "satt till alla klutar". Men Palmedoktrinen har vi inte följt. I stället för att nöja oss med att slå nävar i mer eller mindre dukade bord har vi tålmodigt och konstruktivt arbetat för att så långt som möjligt lösa problemen. Det ger kanske inte så stora tidningsrubriker, men det ger jobb och trygghet åt människorna.

Det är ett exempel bland många där socialdemokratin valt konfrontation i stället för konstruktiva inlägg.

Att socialdemokratin struntar i ansvaret framgår av att propagandan hela tiden vinglar fram så att den skall kunna riktas mot regeringen oavsett vad regeringen gör. Man skäller på allt som rör sig och tycks inte märka att man kastar mellan ytterligheter i sin propaganda.

Exemplen på det är många och en del har redan redovisats i debatten.

Under några veckor i januari förberedde vi ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser. Då försökte socialdemokraterna ge intrycket att regeringen inte gav tillräckligt stöd till företagen för att klara sysselsättningen.

Nu har under våren kraftfulla åtgärder genomförts. Bl. a. har tiotusentals människor – närmare 100 000 – genom 25-kronan fått utbildning i företagen i stället för att permitteras. Då talar socialdemokraterna i stället om att det går ut för mycket stöd för att värna sysselsättningen.

Ena stunden anklagar oppositionen regeringspartierna för någon sorts överdriven tro på "kapitalismens självläkande krafter".

I nästa ögonblick motsätter man sig aktiva åtgärder, som växelkurs-

förändringen, för att öka industrins konkurrenskraft och förlitar sig i stället på att konjunkturuppgången som någon sorts självläkande kraft skall komma snabbt och starkt och klara problemen.

När vi från regeringen kräver att företag med stora resurser skall ta ett socialt ansvar, hånas vi av oppositionen. När oppositionsledaren talar om att "slå näven i bordet", sägs det däremot vara ett uttryck för kraftfullhet.

Hela den här våren har vi fått höra från socialdemokraterna att regeringen tidigare borde ha satt in åtstramningsåtgärder. När regeringen nu har lagt fram ett åtstramningspaket möter vi tvärtom – det har framför allt Björn Molin på förmiddagen och ekonomiministern på eftermiddagen visat – anklagelsen att vi gör detta för tidigt med tanke på den svaga sysselsättningsutvecklingen.

Så står då socialdemokraterna där med sin agitation men utan alternativ. Vad vill ni göra i stället för de regeringsförslag som ni förkastar för att möta de svårigheter som ni ändå erkänner?

Att göra ingenting under 1977, som ni nu är inne på, det löser inga problem.

Att ytterligare i onödan höja arbetsgivaravgiften 1978, som ni föreslår, det skapar i stället problem. Det fördyrar i stället för att förbilliga exporten. Det försvårar i stället för att underlätta en kommande avtalsrörelse. Det drabbar i stället för att stimulera sysselsättningen. Det förvärrar i stället för att minska underskottet i bytesbalansen.

Att säga nej till inflationsskydd, som ni gör, det löser inte heller några problem. Det bevarar bara ett skattesystem som gör att människor i vanliga inkomstlägen måste ha mellan 18 och 24 % löneyft bara för att inte få det sämre från ett år till ett annat. Att blankt avvisa ett inflationsskydd av skatterna skapar ett skattesystem som driver upp kostnaderna och försämrar våra exportmöjligheter.

Socialdemokratin låtsas som om det inflationsskydd som finns inskrivet i regeringsförklaringen är orättvist. Men om vi har en skatteskala, som ni anser rättvis ena året, blir väl inte denna skatteskala orättvis året därpå? Inflationsskyddet har ju bara den effekten att det bevarar skatterna på samma nivå för samma realinkomst. Det är väl ändå riksdagen och inte prisstegringarna som skall bestämma vilka skatter vi skall ha? Kan vi få ett svar på den frågan, herr Palme?

Oppositionen låtsas få in miljarder på att säga nej till indexreglering av skatteskalorna. Samtidigt medger man i andra sammanhang att en skatteomläggning naturligtvis blir nödvändig. Men där ryker ju de miljarder som ni först trodde att ni hade sparat in! Ert resonemang blir logiskt bara om ert nej till indexregleringen innebär ett nej till skatteomläggning över huvud taget. Det skulle i så fall kraftigt skärpa skatten på löncökningarna för människor med vanliga inkomster. Det skulle göra en kommande avtalsrörelse helt ohanterlig. Det socialdemokratiska alternativet är därför bara prat. Oppositionen har ingen skattepolitik och höjer rösten för att slippa medge det.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Så var har ni då det alternativ som skulle kunna bidra till att klara svårigheterna?

Det är ett intressant politiskt faktum att den socialdemokrati som under jämviktsriksdagen tillsammans med oss tog det ansvar som lägets allvar krävde nu har övergett den hållningen. Det kan ni självfallet göra i tryggs förvisning om att ni befinner er i minoritet i riksdagen och att era förslag därför inte riskerar att genomföras. Ni kan självfallet under en period, då vi försöker sanera ekonomin, säga nej till alla förslag och bedriva missnöjespropaganda mot allt som inte är populärt för stunden.

Men en sådan politik inger ingen respekt i sak och på sikt knappast några fördelar i en bred opinion. Människorna vet att vi måste föra en kraftfull ekonomisk politik för att få balans i ekonomin och skydda sysselsättningen. De kan knappast känna tillförsikt inför en opposition som bara ropar nej och nej till allt vad regeringen föreslår.

Regeringen kommer för sin del att fullfölja en ansvarsfull ekonomisk politik. När vi sätter in kraftfulla åtgärder för att dämpa den inhemska förbrukningen och stärka vår internationella konkurrenskraft är det inte som något självändamål. Det är för att en stark ekonomi är den nödvändiga grunden för att också de kommande åren klara full sysselsättning, ökad välfärd och angelägna sociala reformer. För ett reformparti som folkpartiet blir det därför särskilt viktigt att i tid se och möta ekonomiska svårigheter.

Skall vi klara den utmaning vi står inför fordras beredskap till återhållsamhet och solidariskt ansvar från *alla* grupper i vårt land.

Svenska folket skall då också veta att regeringen inte tänker låta vägen till balans i vår ekonomi kantas av hög arbetslöshet och social nedrustning.

Regeringen sätter människors rätt till ett arbete främst i sin ekonomiska politik. Det har vi visat under de månader som gått sedan valet. Svårigheterna för industrin har varit och är stora. Men bl. a. genom en mer ambitiös arbetsmarknadspolitik än någonsin tidigare har vi lyckats hålla arbetslösheten nere. Vid den senaste mätningen var 1,6 % av arbetskraften utan arbete. Det är mindre än för ett år sedan. Det är en rekordlåg siffra sett från internationellt perspektiv, vilket statsministern redan slagit fast.

Man kan jämföra den arbetslöshet vi har i dag med den betydligt högre arbetslöshet som vi hade i samband med lågkonjunkturen för fem år sedan. Herr Sträng sade i dagens debatt att den höga arbetslösheten år 1972 berodde på att kvinnorna då började komma ut på arbetsmarknaden. Men detta är bara en liten del av sanningen. Låt oss se på siffrorna för männen! Första kvartalet 1972 var 3,2 % av männen arbetslösa. Första kvartalet 1977 är motsvarande siffra 1,6. Mellan 1971 och 1972 – jag redovisar här perioden januari–april – steg arbetslösheten och minskade sysselsättningen. Under samma period mellan 1976 och 1977 var arbetslösheten oförändrat låg, medan sysselsättningen ökade.

Dessa siffror visar mer än ord vilken vikt regeringen har fäst vid sys-

selsättningen. Och låt mig inför spekulationerna om en växande arbetslöshet till vintern försäkra: Regeringen kommer att följa sysselsättningsutvecklingen framöver med samma vaksamhet och med samma höga beredskap för effektiva insatser som hittills.

Vi kommer heller inte att låta kraven på åtstramning gå ut över dem som bäst behöver vår gemensamma omsorg. Utrymmet för nya, kostnadskrävande reformer kommer att vara ytterst begränsat under många år framöver. Men det är i sådana lägen som den sociala känslan sätts mest på prov. Det kan då vara väl så viktigt att infria de löften som getts och de åtaganden som gjorts som att ge sig in på nya områden.

Utöver värdet om sysselsättningen är det två sociala uppgifter regeringen sätter före allt annat. Den ena är att bygga ut barnomsorgen. Hundratusentals barn till förvärvsarbetande föräldrar kan i dag inte få en daghemsp plats. Det tvingar många föräldrar att söka tillfälliga och osäkra lösningar. De år som skulle kunna ge mest blir för många föräldrar i stället fyllda av slit och oro. Inför den verkligheten avstår också många kvinnor från förvärvsarbete och får senare svårt att komma igen i arbetslivet. För barnens, för föräldrarnas och för jämställdhetens skull är det ett viktigt krav att fullfölja planen för 100 000 nya daghemsp platser på fem år.

Den andra centrala uppgiften är att ge en god vård åt de allt fler äldre som behöver vår omsorg. Graden av medmänsklighet i ett samhälle kan mätas i hur vi behandlar våra gamla. De skall ha rätt till en naturlig plats i samhällets gemenskap. Detta kräver väldiga och stimulerande förändringar i arbetsliv och samhällsplanering. Men samtidigt har också ett växande antal äldre människor i vårt land rätt att begära att det finns god vård och mänsklig kontakt när de så behöver.

De ekonomiska problem vi ställs inför är stora. Men i en regering där vi ingår kommer kraven på en god vård för äldre människor och en trygg omsorg för barnen inte att svikas.

Herr PALME (s):

Herr talman! Debattreglerna här i kammaren får en något absurd verkan när tre ledamöter av regeringen kommer efter varandra och sedan kan utnyttja de särskilda förmåner som är givna regeringsledamöter. Det gör att debatten blir meningslös. Vidare har vi bland de första tolv talarna sju borgerliga representanter och tre socialdemokrater. Sedan höll ju herr Bohman på en bra stund. Därför må det förlåtas mig om jag tar en relativt grundlig tid på mig i detta mitt inlägg.

Herr talman! När jag för ett år sedan summerade det gångna riksmötet var mitt intryck att det var ett för löntagarna och för stora folkgrupper ganska gott resultat vi kunde se tillbaka på. Vi hade genomfört en bred reformverksamhet till gagn för de breda folkgrupperna. Detta var också ett inslag i en medveten strävan att fördela produktionsresultatet mer rättvist. Vi hade – f. ö. i dag för exakt ett år sedan – fullbordat en rad av reformer för att förnya arbetslivet genom den nya medbestämman-

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

delagen. Politiken var brett förankrad i de stora folkgruppernas vardag.

Intrycket av ett ganska hyggligt resultat förstärktes av ganska ogynnsamma yttre betingelser som riksdagen hade haft att arbeta under. I vår omvärld härskade ju ekonomisk kris med större arbetslöshet än på decennier. I vårt land innebar det parlamentariska jämviktsläget risker för handlingsförlamning inför inte minst de ekonomiska påfrestningarna. Inte minst genom Hagauppgörelsen satsade vi på att värna sysselsättningen och köpkraften. Det är självklart att vi för hela denna ekonomiska politik tillsammans med dem som deltog i uppgörelsen tar ett ansvar.

I dag lever vi fortfarande i en omvärld som är krishärjad och sargad av arbetslöshet på ett sätt som vi i vårt land, med våra erfarenheter, har svårt att föreställa oss. Även om en konjunkturuppgång nu ter sig sannolik är våra ekonomiska bekymmer en realitet. Det ställer den ekonomiska politiken i Sverige, oavsett regering, inför svårigheter.

Den borgerliga regeringen kan inte lastas för den svåra lågkonjunktur som sedan åtskilliga år plågar industriländerna eller för den kris som den internationella kapitalismen är utsatt för. Det har vi heller aldrig gjort gällande.

Det finns däremot jämfört med i följande en stor skillnad när det gäller regeringens parlamentariska underlag. Regeringen förfogar i dag över en egen majoritet i Sveriges riksdag. Den återspeglar sannolikt inte de politiska sympatierna i vårt land f. n. Den är ett resultat av en valrörelse där de borgerliga partierna gav mycket bestämda utfästelser, som nu i mycket stor utsträckning har övergivits. Men regeringsunderlaget är en parlamentarisk realitet som borde ha inneburit stora möjligheter för regeringen att staka ut bestämda handlingslinjer för politiken och att föra en kraftfull politik.

En självklar förutsättning för detta är att regeringen kan uppträda som en enhet och inte handikappas av inre splittring. Den parlamentariska styrkan kan i ett sådant fall få den motsatta effekten – politiken blir inkonsekvent och ryckig. Vi har hela tiden sett risken för att den borgerliga splittringen, som tidigare skapade underlag för breda politiska lösningar, skulle – om den överfördes till kanslihuset – tvinga fram svaga lösningar bakom stängda dörrar och leda till en hård blockpolitik. Erfarenheterna från det första riksmötet med den borgerliga regeringen har i hög grad besannat dessa farhågor.

Jag vill understryka att det naturligtvis finns inslag i regeringens politik som är värda erkännande även från den politiska oppositionen. Ni har lagt fram en hel del bra förslag, som vi i stort sett kunnat stödja. I väldigt många fall har de varit grundade på den socialdemokratiska regeringens förberedelser och på utredningar som vi tillsatt. De fem regeringsförslag som herr Fälldin räknade upp bygger på utredningar som vi tillsatt. Ni har i dessa fall i stort sett följt den socialdemokratiska majoritetens förslag. Man kan naturligtvis känna en viss oro för vad som händer när lagret av socialdemokratiska förslag så småningom tar slut. Det var dock intressant att varken herr Fälldin, herr Ahlmark

eller herr Bohman bland de reformer ni genomfört nämnde försvarspolitik. Det tycker jag var klokt, för det var ingen bra försvarspolitik ni genomdrev.

Ni har vidare gjort insatser för att hävda sysselsättningen och på en del näringspolitiska områden, såsom varven, som vi bedömer positivt. Vi tycker naturligtvis att det är bra att ni inte talar om kapitalismens självläkande krafter, att ni inte som i valrörelsen försöker förneka strukturproblemen, att ni inte som i regeringsdeklarationen helt glömmer strukturproblemen utan har tänkt om och gjort en del insatser som vi tycker är bra.

Jag förstår att herr Ahlmark känner ett mycket starkt behov av att tala om Olofström. Det var en evig tur att det fanns någon som var beredd att slå näven i bordet, när regeringen uppenbarligen var beredd att låta företaget slå vantarna i bordet i Olofström. Det framgår klart av den redovisning som har gjorts av samtalen mellan industriminister Åsling och L M Ericssons ledning. Det var av betydelse att vi sade ifrån. Men den stora äran tillkommer de anställda på orten för den utomordentliga aktivitet som de bedrev, den opinionsbildning de satte i gång, det verkligt fina exempel på ekonomisk demokrati som dessa unga grabbar och flickor i fackets ledning i Olofström visade. Det var också ett bra exempel på facklig politisk samverkan. När regeringen sedan så småningom drevs till handling kritiserar vi den inte för det – det var bra att ni handlade i Olofström. Men jag vidhåller att det är ett exempel på en konstruktiv opposition, en aktiv opinionsbildning, som ledde till att regeringen drevs ur en passiv hållning.

Ni har argumenterat som om det nästan vore moraliskt fel att slå näven i bordet. Jag fick nyss, mera som en skämtsamhet, en veckotidning – ett nummer som utkom för precis ett år sedan. En artikel i den inleds med följande rader: Thorbjörn Fälldin drämmer sin riksbekanta valkiga bondenäve i bordet och säger: Riv Forsmark! Skillnaden i nävsländet är väl att i Thorbjörn Fälldins fall ledde det inte till några vidare resultat. I fallet Olofström blev det resultat.

Jag har nu i viss mån berömt regeringen. I stort sett har regeringen avstått från att urholka reformer som en majoritet av de borgerliga var motståndare till när de en gång genomfördes. Jag tror att folktopisterna i detta avseende har haft en viss viktig defensiv roll i regeringsarbetet.

Men helhetsintrycket av regeringens arbete är betydligt mindre positivt. Låt mig först ta upp en skenbart formell fråga men en fråga med klar politisk innebörd.

Det finns klara tecken på att regeringen vill tilldela riksdagen en underordnad roll. Det bör också ärligen sägas att åtskilliga statsråd har bemödat sig om att hålla kontakterna med riksdagen, följa sina ärenden, debattera och svara på frågor. Andra har visat en påfallande brist på intresse för riksdagens arbete. Det finns exempel på att statsråd inte har varit närvarande i debatten om sina egna förslag. Alltför sällan har riksdagsledamöternas frågor besvarats inom föreskriven tid. En stor del

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

av regeringens ledamöter anser tydligen att den politiska processen är fullbordad när man har kommit förbi splittringen mellan de borgerliga partierna i regeringen. Kanslihusets samordningskanslier får ersätta riksdagen. Det har varit viktigare att övertyga samordningstjänstemännen än riksdagsmännen. Detta är en följd inte så mycket av personlig ofullkomlighet som av kombinationen betryggande majoritet och stark inre splittring. Det har fått ett klart uttryck i regeringschefens agerande eller brist på agerande, som jag nödgas beröra.

Under tre och en halv månad i vår, under femton av vårsessionens nitton veckor, var herr Fälldin veterligen inte i denna kammare. Han lovade i januari sin medverkan i debatten i samband med att villkorspropositionen skulle behandlas. Men när denna den borgerliga regeringens – enligt hans uppfattning – viktigaste beslut stod på riksdagens dagordning fanns statsministern inte i riksdagshuset utan satt vid högtalaren på sitt rum i kanslihuset. När momshöjningen, den största skattechöjningen på mycket länge och ett för medborgarna mycket viktigt beslut, behandlades i riksdagen fanns statsministern inte heller här. Hans omgivning lät meddela pressen att statsministern städade sitt skrivbord och därför inte hade tid att vara med i debatten.

Men även de gånger statsministern har framträtt – i riksdagen eller i massmedia – har det i påfallande hög grad varit som centerpartiledare, inte som regeringschef. För någon tid sedan gjorde han ett utspel om löntagarfonder som helt stred mot löntagarorganisationernas uppfattning i denna fråga. Det stred också mot uppfattningen inom en betydande del av den borgerliga regeringen – den var inte ens underrättad. Och när statsministern besvarade en interpellation om energipolitiken fick herr Wijkman se till att korrigera en del av den feltolkning som regeringschefens partinit ställde till med. Och det var intressant att konstatera att för varje replik rörde sig statsministern allt längre bort från regeringschefsrollen mot en ytterkant i den här frågan.

Jag vill allvarligt uppmana regeringen att ändra sig på denna punkt. Vill man bevara riksdagens anseende måste regeringens ledamöter uppfylla enkla parlamentariska förpliktelser, däribland att vara här och delta när det debatteras.

Det är naturligtvis i dessa tider inte någon lätt uppgift att bära regeringsansvaret. Vi måste ju också ta rimlig hänsyn – det har jag sagt flera gånger – till att regeringen behöver en viss inkörningsperiod.

Men även om vi tar hänsyn till dessa svårigheter blir vårt omdöme att regeringen har misslyckats med att leva upp till regeringsdeklarationens ord om att föra en politik i folkflertalets intresse och att med fasthet och ansvar forma trovärdiga handlingslinjer för framtiden.

Låt mig illustrera detta omdöme med ett område som just i dagarna har stor och plågsam innebörd för alla invånare i detta land: inflationen. Det är ett område som alla borgerliga talare skytt som pesten i dagens debatt.

Under årets första fyra månader ökade konsumentpriserna med 4,5 %.

För dagligvarorna, framför allt livsmedel, var prisökningen nära 8 %. I går höjdes momsens med omkring 3 %, med ett omedelbart genomslag på prinsnivån. Om en månad skall matpriserna höjas ytterligare som ett resultat av det nya jordbruksavtalet. Undan för undan slår devalveringen igenom på konsumenternas priser.

Låt oss för det första se till sambandet mellan priserna och de borgerligas vallöften. De borgerliga partierna valde att i valrörelsen hårt angripa socialdemokratin för prisutvecklingen. Vi medgav att priserna ökade för snabbt. Vi kunde emellertid hänvisa till att prisutvecklingen i vårt land varit betydligt lugnare än i vår omvärld och till att vi trots prisökningarna ändå genom olika åtgärder kunde skydda och t. o. m. förbättra levnadsstandarden för de stora grupperna av löntagare och pensionärer.

Vi sökte också en uppgörelse med de borgerliga partierna så sent som förra våren för att få så stor uppslutning som möjligt bakom kampen mot inflationen. Vid Haga III-överläggningarna lade vi fram ett program i sju punkter som underlag för en politik riktad mot inflationen. De sju punkterna var följande:

- återhållsam kostnadsutveckling;
- skatteomläggning;
- front mot överbud;
- prisövervakning;
- aktiv arbetsmarknadspolitik;
- stimulans av investeringar, sparande och hög produktivitet;
- fast valutapolitik.

Men de borgerliga ville inte vara med. I stället kom de med stora inflationsdrivande överbud på – som Gunnar Sträng nyss sade – 7–10 miljarder kronor. Men framför allt moderaterna lovade att efter en valseger minska prisökningstakten. Gösta Bohman ställde i utsikt en moderat plan som skulle begränsa inflationen 1977 till 5 %. Det löftet upprepades efter det att herr Bohman blivit ekonomiminister. Samtidigt utfärdades många löften om sänkta skatter. Det sägs att moderaternas skatte- och prisaffischer från valrörelsen i dag betingar ett högt pris på marknaden. Inflationen rasar vidare!

I dag – dagen efter momshöjningen – upplevs klyftorna mellan ord och handling som mycket stora av det svenska folket. Det drabbar självfallet framför allt de borgerliga. Risken är att det också undergräver politikens och demokratins anseende.

Låt mig för det andra beröra sambandet mellan priser och levnadsstandard.

Under valrörelsen angreps socialdemokratin för att vi av något slags illvilja skulle ha begränsat människornas levnadsstandard och därigenom minskat den personliga friheten. Dessa angrepp drevs till det absurda när moderatledaren Bohman slog vad med Sveriges metallarbetare om att deras levnadsstandard hade sänkts som följd av den socialdemokratiska skattepolitiken. Så småningom tvingades herr Bohman erkänna att

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

han haft fel i sak, och han avslöjade en stor okunnighet om de stora löntagargruppernas levnadsvillkor. Det hade från början varit fråga om att försöka låta folkflertalets intressen agera snöplog för förmåner åt flertalet.

Så har nu vadslagningsfilosofin blivit praktisk politik. Fanns det någon innebörd i Gösta Bohmans långa anförande i dag, så var det väl den att metallarbetarnas köpkraft hade stigit för snabbt under senare år.

Människorna får på ett hårt och konkret sätt nu uppleva hur deras levnadsstandard sänks. Metallekonomen Per Olof Edin menar att majoriteten av Metalls medlemmar under 1977 får en reallönesänkning med omkring 5 %. Mellan 300 000 och 400 000 medlemmar i fackförbundet Metall kan befaras få en köpkraftssänkning med 200 kr. i månaden som en följd av regeringens ekonomiska politik, säger han. Detta hade inte LO kunnat avvärja genom löneavtal, och han fortsätter: "Vi hade helt enkelt aldrig hunnit ifatt prisstegringarna. Eftersom regeringen beslutat sänka människornas levnadsstandard blir det också så."

Herr Bohman lovade ju 6 % prisstegring. Det var vad man utgick ifrån i löneavtalen. Nu skryter han nästan med att 3 % därutöver var han fullt medveten om. Alltså ville ni sänka levnadsstandarden. Då kan ni säga det också!

När herr Bohman gör sina internationella jämförelser – där vår prisstegringstakt nu ligger klart över – flyr han till en helårssiffra. Då får han räkna in fyra månader av den socialdemokratiska regeringstiden. Men för varje månad som går kommer denna möjlighet till jämförelser att urholkas, herr Bohman. Jag varnar.

Detta är illa nog. Men det blir än värre när den borgerliga regeringen samtidigt driver igenom en rad förmåner för redan relativt välbeställda grupper som, om man lägger ihop dem, för vissa grupper är värda tusentals kronor efter skatt. Det upplever väldigt många människor som orättfärdigt, fast ni inte tycks begripa det. Ett långvarigt socialdemokratiskt regeringsinnehav har vant många människor – långt in i de borgerligt röstandes led – vid att de stora folkgruppernas intressen måste ha företräde, om den långsiktiga sociala balansen skall utvecklas.

I det senaste numret av jordbrukarrörelsens tidning för man ett mycket egenartat resonemang. Förbättringar för jordbrukarna, säger man, kostar inte så mycket, ty jordbrukarna är få, löneökningar för arbetare och tjänstemän är däremot oerhört dyra, ty arbetarna och tjänstemännen är så många. Vad menas egentligen? Frågan är intressant eftersom samtliga statsråd i det största regeringspartiet på olika sätt har nära anknytning till just denna föreningsrörelse.

Herr talman! En politik för de få på bekostnad av de många kan under en viss tid vara genomförbar, det har vi sett exempel på under de senaste åtta månaderna. Men i längden kommer reaktionen att bli mycket stark hos folkflertalet. Därför är kombinationen av borgerlig intressepolitik och militant arbetsgivarpolitik av ondo för vårt land. Inte bara därför att den skadar de människor som har de sämsta villkoren utan också därför

att den lägger grunden för en social oro och otrygghet, som kan visa sig oerhört skadlig för hela samhället.

När herr Bohman här talar om solidarisk medverkan från oss alla tror jag inte ett ögonblick att han begriper solidaritetens innebörd och solidaritetens krav om man skall få människorna med sig, nämligen rättfärdighetskravet.

Låt mig för det tredje ta upp sambandet mellan prisstegringarna och sysselsättningen. Regeringens ekonomiska politik har varit ryckig och planlös. Först för man en lössläppt finanspolitik, som driver på inflationen. När vi kritiserar det är vi missnöjespolitiker. Sedan gör man en panikinbromsning med en kraftig åtstramning av konsumenternas köpkraft. Det sänker levnadsstandarden. Det kan också leda till svårigheter för sysselsättningen. När vi säger det är vi också missnöjespolitiker.

Vi har tidigare från socialdemokratins håll funnit inslag i den borgerliga regeringens sysselsättningspolitik värda ett uppriktigt erkännande. Men dessa goda intentioner hotas att slås omkull, därför att inflationen undergräver verkningsfulla åtgärder mot arbetslösheten.

Låt mig för det fjärde ta upp prisstegringarna och samhällsansvaret. Vi har denna vinter fått höra mycket talas om det samhällsansvar som löntagarorganisationerna bör visa. Det fanns knappt någon gräns för alla de pekpinningar och åthutningar som löntagarna fick åhöra från regeringens sida. De – och inte regeringen – skulle bära ansvaret för kostnadsutvecklingen och den ekonomiska stabiliteten.

Efter en oerhört svår avtalsrörelse har nu avtal tecknats på den privata arbetsmarknaden. Det är ytterst glädjande. Löntagarna har i praktisk handling visat sin förmåga att bära det samhällsansvaret. Däri ingår också att de avstått från en ytterligare kontantlöneökning under förutsättning att prisstegringarna inte går upp till en orimlig nivå. Det är alltså en hög nivå som krävs! Går de emellertid över även denna nivå utlöses ytterligare 1 % i kontantlöneökning. Nu läggs ansvaret klart och entydigt på regeringen och på företagen. Ytterligare kostnadsökningar får ni ta ansvaret för. Nu får ni visa om ni är förmögna att ta ert samhällsansvar.

Under borgerlighetens åtta månader har vi – som Kjell-Olof Feldt påpekade – upplevt en ständig försvagning av prisövervakningen. Det räcker inte med vaga hänvisningar till den fria konkurrensen. Om samhället inte tar ett aktivt ansvar för att hålla tillbaka prishöjningarna kan inflationen inte bemästras. På detta område har den borgerliga regeringen hittills svikit sitt samhällsansvar.

Jag har illustrerat den borgerliga regeringens misslyckande att föra en politik i folkflertalets intresse med hjälp av en fråga: priserna. Men det kan ges en generell tillämpning, som också ställer socialdemokratien inför bestämda krav.

Det första gäller de grusade förväntningarna och de svikna löftena. Inför val gör politiker utfästelser. Stundom gör de sig skyldiga till felbedömningar och överoptimism, sträcker sig i sin önskan att vinna väljarnas bevägenhet ett stycke längre än vad skinnfällen räcker. De faktiska

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

förhållandena kan förändras på ett sätt som är svårt att förutse. Detta är mänskligt och inom vissa gränser förlåtligt. Det gör vi oss alla skyldiga till.

De borgerliga partierna har i alla år kalfatrat socialdemokratiens ut-
fästelser. Själv löpte jag gatlopp ett år i den borgerliga pressen med en
bild där jag stod med en hacka i handen, därför att Stekenjokkprojektet
försenades ett år eller så. Några preciserade löften hade jag inte givit,
men jag hade ändå varit litet oförsiktig genom att låta mig fotograferas.

Ett lokalt flygblad här i Stockholm om Järvafältet kom åtskilliga år
senare att spela en huvudroll i en valrörelse som bevis för ett brutet
vallöfte. Men i allmänhet har man svårt att nagla fast socialdemokratin
på den här punkten. Läs våra manifest från 1970 och 1973 – dem följde
vi, punkt för punkt. Läs vårt valprogram för 1976 – det återkommer
vi med i oppositionsställning.

De borgerliga partierna gick inte till val bara på några långsiktiga vi-
sioner. De lade fram en hel del ytterst precisa vallöften: stopp för kärn-
kraften, 10 000 kr. i vårdnadsbidrag, 400 000 nya jobb, lägre prisstegringar,
slut på skattehöjningar osv. De flesta av dessa mycket precisa löften
har i dag brutits.

Ständigt tillförs listan nya bidrag. Folkpartiet lovade krafttag mot privat
markkoncentration och skrämde med att löntagarna ville lägga makten
över hela branscher i en hand. Nu skall Volvo och SAAB slås ihop.
Det är förmodligen en riktig åtgärd. Men den tvingar folkpartiledaren
till allehanda hummanden. Ty än en gång visnade ett käckt slagord.
Så kommer varven, sammanslagningen av Stansaab och Dataaab, stål-
industrin. Herr Ahlmark får många tillfällen att humma.

Moderaterna lovade skattefria folkpensioner, och centerledaren for om-
kring och hävdade att pensionärerna inte fick kompensation för pris-
stegringarna. Men i regeringsställning är det inte precis pensionärerna
som får de stora skattesänkningarna eller är speciellt intressanta när det
gäller indexregleringar. Och det socialdemokratiska förslaget om lång-
tidssjukvården har man sagt nej till.

Jag skall inte ta hela listan. Det är fråga om en helt annan dimension
på löftesbrott och svikna förväntningar än vi tidigare varit med om i
svensk politik. Det är en ny dimension, herr Fälldin. Och löftena gick
alla i riktning mot reformer, skattesänkningar och ekonomiska extraturer,
som det inte fanns materiellt underlag för.

Detta får två allvarliga konsekvenser. Den 20 augusti 1976 i valrörelsen
sade jag efter att ha talat länge om nödvändigheten av en starkt åter-
hållsam ekonomisk politik: "För varje miljard som en splittrad borger-
lighet nu späder på med löften och överbud undergräver den sin moraliska
auktoritet att kunna tala med människorna i landet om behovet av stram-
het, av återhållsamhet, av gemensamt ansvar för det här fina landets
ekonomiska styrka."

Nu har överbuden försvunnit, löftena brutits, och ni tvingas tala om
just återhållsamhet och uppoffringar – interfolierat med angrepp mot so-

cialdemokratin, vilket ni sysslat med också i dag. Jag tror det är rätt att säga att detta har föga trovärdighet hos människorna, helt enkelt därför att ni hos dem medvetet skapat helt andra förväntningar om hur ni skulle komma att handla, vad en borgerlig regering skulle innebära. Det är en väsentlig förklaring till att allt fler människor upplever en förtroendeklyfta till den borgerliga regeringen.

Det är också allvarligt från demokratisk synpunkt. Valhandlingen i en demokrati är någonting utomordentligt viktigt. Det är för de flesta människor den förnämsta möjligheten att påverka landets politik. Det är vid valet de har att ta ställning till de olika partiernas konkreta utfästelser. Märker de att partierna omedelbart efter valet anser sig ha full frihet att hoppa av sina utfästelser, då kommer valhandlingen av många att uppfattas som meningslös. Detta kan få ytterligt allvarliga konsekvenser för demokratin. Jag förstår inte hur ni i framtida val skall kunna lova egentligen någonting med anspråk på att bli trodda.

Denna situation lägger ett stort ansvar på socialdemokratin. Vi har i våra alternativ efter valet så långt det varit möjligt sökt följa precis det vi utfäste oss till i våra valprogram. För demokratins skull måste vi med fasthet och konsekvens fullfölja vår strävan att föra en politik, för vilken människorna kan känna tillit och förtroende.

Vidare gäller det frågan om rättfärdigheten och solidariteten i samhället. Före valet skrev Red Top i Dagens Nyheter ungefär så här: Nu hoppas jag bara att de borgerliga vinner valet. Då kan de ta från de fattiga och ge till de rika. De fattiga är ju de som redan tidigare är vana vid att ha det svårt.

Det tedde sig då som ett groteskt skämt, men det gav i själva verket en framsynt bit av den verklighet som vi nu upplever.

Den momshöjning och de prisstegringar som nu drabbar de svenska hushållen är svårast att bära för de stora löntagargrupperna, för barnfamiljerna. Dessa grupper ser sin köpkraft sjunka och finner hur hushållskassan blir allt knappare. Vi kan ju inte känna någon glädje över den borgerliga regeringens misslyckanden, eftersom de främst drabbar de grupper som står oss nära. Samtidigt kan dessa människor se hur den borgerliga regeringen beviljar förmåner till grupper som står den själv nära.

Det kan aldrig finnas motiv för att ensidigt lägga lättnaderna på en grupp med ofta ganska goda ekonomiska villkor och låta andra grupper betala med en sänkning av standarden. Det kan aldrig finnas motiv för att öka klyftorna i vårt samhälle. Det är orättfärdigt, och det skapar risker för social oro och splittring av nationen. Skall man hålla samman en nation, skall man först och främst hjälpa de sämre ställda. Sedan kan man kräva solidaritet av alla. Går man den andra vägen och först bjuder de litet bättre ställda förmåner och sedan kräver solidaritet, splittrar man nationen, för då upplever inte människan en naturlig rättfärdighetskänsla i politiken.

Den här skadan är i stor utsträckning redan skedd. Ni har över huvud

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

taget inte velat lyssna på våra argument och våra förslag. Men inför den omröstning som nu förestår vill jag ändå rikta en vädjan till riksdagsmajoriteten till förmån för stora grupper av barnfamiljer och löntagare. Det är samtidigt en vädjan om rättfärdighet: Stöd vårt förslag om en ökning av bostadstilläggen för att åtminstone i någon mån minska påfrestningarna för de hårdast drabbade familjerna.

Det här är det andra stora kravet som ställs på oss socialdemokrater: det måste finnas någon politisk kraft i detta land som för rättfärdighetens och solidaritetens talan. Denna kraft är i dagens läge bara arbetarrörelsen.

Det tredje kravet gäller behovet av fasthet och konsekvens i den ekonomiska politiken.

Kjell-Olof Feldt och Gunnar Sträng har utförligt belyst den ryckighet och planlöshet som präglat den borgerliga regeringens politik under den korta tid den haft makten. I det läget ställs kravet högt på oss socialdemokrater att forma ett alternativ som präglas av fasthet och konsekvens. Vi har konsekvent och envist talat för en återhållsam och stram ekonomisk politik. Det budgetalternativ som vi företräder innebär en nära två miljarder stramare budget än som den borgerliga regeringen åstadkommit. Lika konsekvent och envist har vi hävdat att de bördor vi måste ta på oss måste delas rättvist och att det reformutrymme som trots allt finns skall inriktas på de sämre ställda grupperna samt att vi måste inrikta oss på att betala reformerna genom vårt eget arbete, inte genom statliga lån i utländska banker.

En politik med denna inriktning företrädde vi i valet i vartenda anförande, i november, i januari, i finansdebatten och nu i maj. Det är inte till stor glädje att vara efterklok. Men hade ni lyssnat till våra meningar mot överbuden, mot att bryta upp skatteuppgörelsen med löntagarna och att inte finansiera den, mot att undergräva statsbudgeten, mot att i realiteten ställa upp på arbetsgivarnas hårda linje, hade många av de svårigheter som nu drabbat medborgarna – både i sak och i form av skärpta motsättningar i samhället – kunnat undvikas. Det är viktigt för medborgarna att socialdemokraterna i detta läge fullföljer en fast och konsekvent politik.

Vår kritik söker de borgerliga nu komma undan med att säga att socialdemokraterna bedriver missnöjespropaganda. Det har ni hållit på med hela dagen. Jag tror att herr Bohman nämner socialdemokratin 40 gånger i sitt utdelade manuskript, och det skedde säkert 40 gånger till under den ytterligare halvtimme som han talade. Men ärade regeringsledamöter, missnöjet finns hos medborgarna. Det finns hos husmödrarna som går i butikerna, det finns hos arbetarna och tjänstemännen och i barnfamiljerna. Och det missnöjet är stort och berättigat.

Numera – det var helt annorlunda omedelbart efter valet – talar regeringens representanter mycket och värtaligt om behovet av samförstånd och samling. Men vad har ni gjort i praktiken? I stort sett alla socialdemokratiska förslag under detta riksmöte har ni blankt avvisat, ofta med mycket stor stöddighet och ofta utan diskussion. Herr Kristianssons

uttalande att här diskuterar vi inte, här voterar vi, kan i många stycken stå som ett motto för den borgerliga regeringens inställning.

Det finns två undantag, nämligen semesterlagen och Sydafrikafrågan, där man från framför allt folkpartiets sida varit beredd till kompromisser och överenskommelser. Kanske finns det ytterligare något exempel. Det har vi noterat med stor tillfredsställelse, men dessa är undantagen som bekräftar regeln.

Sitt mest påtagliga uttryck fick denna maktfullkomlighet vid behandlingen av momsförslaget. En proposition med momshöjning lades fram utan motivering. Motiveringen och hela underlagsmaterialet kom i kompletteringspropositionen, som framlades *efter* det att motionstiden till momsförslaget utgått. Momsförslaget behandlades i riksdagen *innan* motionstiden på kompletteringspropositionen utgått. I praktiken förhindrades därigenom riksdagen att diskutera ett genomarbetat alternativ till regeringens ekonomiska politik.

Jag bestrider inte ett ögonblick regeringens *konstitutionella* rätt att handla på detta sätt – förmodligen upplevde ni det som mycket *öfifft*. Däremot bestrider jag bestämt er *politiska* rätt att därefter komma och beklaga er över bristen på samförstånd i riksdagen. Ni har själva eftertryckligen i handling bevisat att ni inte ett ögonblick eftersträvat något sådant samförstånd – annat än möjligen i form av en socialdemokratisk underkastelse under borgerligt diktat. När ni blåser till strid skall ni inte i efterhand beklaga er över att striden blir ett faktum!

Om man nu på borgerligt håll önskar bredda samförståndet i Sveriges riksdag skall jag erbjuda ett enkelt och praktiskt förslag: Låt riksdagsmajoritetens verkliga uppfattning komma till uttryck också i riksdagens beslut! Nu förhåller det sig så, att det är den borgerliga regeringskoalitionen som i en rad centrala politiska frågor blockerar riksdagsmajoriteten.

Låt mig ta ett par exempel.

Var och en vet att vattendelaren i energipolitiken går mitt i regeringen. Den stora majoritet som åren 1975 och 1976 beslöt om riktlinjerna för energipolitiken existerar naturligtvis fortfarande. Det skulle inte vara svårt för socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna att komma överens om en förnuftig energipolitik, som vore till gagn för landet och som kunde samla en bred majoritet i dagens svenska riksdag. Däri innefattas naturligtvis en omprövning av hela energipolitiken 1978, men intill dess ligger 1975 års riktlinjer fast.

Nu upplever vi i stället hur folkpartiet och moderaterna i regeringen topprids och trakasseras av herrar Johansson och Fälldin och Centerns ungdomsförbund och vad det nu kan vara.

Till folkpartiets och moderaternas försvar kan naturligtvis sägas att centern i praktiken tvingas till reträtt efter reträtt. Centerns ståtliga löften från valrörelsen har vissnat. Partiets absoluta moral är icke lika lätt att torgföra i dag. Barsebäck 2 producerar elektrisk ström, kärnkraftsbyggena fortsätter.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Likväl är konsekvenserna svåra.

Vi har redan förlorat hundratals miljoner på förseningar och fördyringar. Vi har fått minskad arbetsglädje och framtidstro bland alla dem som arbetar på området.

Det sprider sig en osäkerhet och ovisshet inom stora delar av svenskt näringsliv genom regeringens brist på energipolitik. Får detta fortsätta kan vi snabbt radera en industribransch där Sverige när det gäller forskning, utveckling och teknisk kompetens internationellt sett ligger i främsta ledet. Tiotusentals människor går i en gnagande ovisshet om sin sysselsättning och sin framtid och känner sig som lekbollar i ett taktiskt spel, som de upplever som upprörande därför att det fattas saklig grund. Detta spel illustreras av den senaste veckans turer om Forsmark 3. Från centerhåll får man höra att bygget i Forsmark har stoppats. Från moderater och folkpartister får man höra att projektet fortsätter. Det går naturligtvis inte ihop annat än i en viss taktisk mening.

I ett nötskal tycks det ligga till så här. Byggnadsarbetena i Forsmark stoppas, byggnadsarbetarna får vara offerlamm på centerns altare. Byggnadsarbetena svarar för ca 30 % av anläggningsvärdet. Verkstadsarbetena fortsätter däremot i stort sett som förut. De svarar för ca 70 % av anläggningsvärdet och är i vissa stycken redan långt framskridna.

Man bygger innanmätet men väntar med skalet. Sedan får väl bildligt talat delarna ligga under presenning tills vidare. Till dess att man omsider kommer i gång med bygget. Alla de borgerliga kan i någon mening vara nöjda med kompromissen, hävda att just de fått sin vilja fram.

Men allmänheten kan inte vara nöjd ty den vilseleds om vad som faktiskt sker. Skattebetalarna kan inte vara nöjda, ty de får betala den fördyring som ofrånkomligen blir följd. Företagen och de anställda kan inte vara nöjda ty de får inga rejäla besked, får fortsätta att leva i ovisshet, drabbas i många fall av en sakligt sett helt onödigt arbetslöshet.

Samma spektakel riskerar att utspela sig när det gäller laddningen av Ringhals 3. Moderater och folkpartister säger sig ha goda förhoppningar om att reaktorn skall kunna laddas. Fälldin säger att det för dagen inte finns någonting som tyder på att en laddning skall kunna ske, vilket ju i sak är en oerhört hård låsning. Om några månader är Ringhals 3 färdigt för laddning, Vattenfall kommer att lägga in ansökan i september eller augusti. En försening på sex månader innebär förluster i storleksordningen 500 milj. kr.

Statsministern gav i fredagens interpellationsdebatt omsider en utfästelse att regeringens beslut i frågan skall meddelas före den 1 november i år. Kan herr Bohman och herr Ahlmark ge samma besked? Då vet vi åtminstone att frågan inte kan förhalas hur länge och till hur stora kostnader som helst. Utfäster ni er att ge medborgarna besked före den 1 november?

Moderaterna och folkpartiet har hittills valt att mer eller mindre öppet skylla ifrån sig på centern. Det kan ni inte hålla på med hur länge som helst med hänsyn till den skada som därmed tillfogas landet. Ni har

ju också ett medansvar. Det går inte att fortsätta att tala om landets *bekymmersamma ekonomiska läge som herr Bohman och herr Ahlmark* höll på med länge i dag samtidigt som ni här redan förslösat hundratals miljoner kronor i onödan och hotet om en gigantisk kapitalförstöring kvarstår inom energipolitiken.

Min uppmaning blir denna: låt riksdagsmajoriteten bestämma om en förnuftig energipolitik!

Samma problem återkommer när det gäller familjepolitiken. Regeringspartierna är djupt splittrade i sin syn på familjepolitiken. I valrörelsen låg socialdemokraterna och folkpartiet nära varandra i denna fråga. Det borde inte vara svårt att i riksdagen skapa en bred majoritet för en familjepolitik som ger mer utrymme för ökad samvaro mellan föräldrar och barn och som sätter jämställdheten mellan män och kvinnor i förgrunden och som är förankrad hos de stora löntagarorganisationerna. Men familjepolitiken göms undan i arbetsgrupper i kanslihuset, som skall försöka förena det oförenliga och som presterar produkter som folkpartiet får vända ut och in på sig för att försvara. Socialministern åker i väg till Oslo och lovar 10 000 kr. i vårdnadsbidrag. Arbetsgruppen presterar produkter som folkpartiet får vända ut och in på sig för att försvara här i kammaren.

Igen: Låt riksdagsmajoriteten bestämma om en förnuftig familjepolitik.

Mitt tredje exempel gäller indexregleringen av skatterna. Vi socialdemokrater är emot indexregleringen. Den är fördelningspolitiskt klart ogynnsam i jämförelse med de senaste årens skatteomläggning. Det är bara intressant att se hela trojkan i aktion på en gång. Den undergräver stabiliseringspolitiken. Den får långtgående statsfinansiella konsekvenser. Ser man på långtidsbudgeten framgår att nästa års budget, urholkad på varje reform, t. o. m. utan det magra stöd till kommunerna som regeringen lovat men med indexreglering, visar ett kraftigt ökat underskott i en enligt förutsägelserna uppåtående konjunktur. Det är fråga om 18 miljarder eller så.

Åtskilliga centerpartister har öppet uttalat sig mot indexreglering. Jag har svårt att tro att herr Knut Nilsson är någon ensam svala – nu har de blivit fyra, herr talman. Jag vet inte om man längre skall räkna med Centerns ungdomsförbund efter gårdagens upplevelser, men det har åtminstone agerat kraftigt i denna fråga.

Centern har ju haft ambitionen i många år att framställa sig som låginkomsttagarnas värnare. Man har haft ambitionen i många år att framstå som kommunernas värnare, bl. a. genom att staten skulle öka sina bidrag till kommunerna för att därigenom göra det möjligt att hålla nere de för låginkomsttagarna besvärande kommunalskatterna. Centerns trovärdighet på denna punkt skulle snabbt undergrävas om man gav företräde för indexregleringen framför åtgärder som tar större hänsyn till låginkomsttagarna och till fattiga och hårt trängda kommuner. Centerns trovärdighet skulle undergrävas än mer om man gick in för att betala indexregleringen med ytterligare höjd moms och ytterligare svikna reformlöften.

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Igen: Undvik låsningar och dåliga kompromisser bakom kanslihusets stängda dörrar! Låt riksdagsmajoriteten bestämma! Då finns det – därom är jag rätt övertygad – en bred majoritet för ett bättre alternativ än indexreglering av skatterna.

Den borgerliga splittringen är i dag ett allvarligt hinder för en konstruktiv lösning av viktiga samhällsfrågor. Det har alltid varit så. Hur hade det gått om vi haft en splittrad borgerlig regering som skulle hantera t. ex. EG-frågan eller hela den stora frågan om arbetslivets förnyelse? Det hade blivit handlingsförlamning och en serie dåliga kompromisser, som hade varit skadliga för landet. Då gick det i dessa frågor att skapa breda majoriteter i riksdagen tack vare att socialdemokraterna och ett eller ett par av de borgerliga partierna i stort sett var överens om tagen.

Samma situation upplever vi i dag i en rad viktiga frågor. Vi socialdemokrater har nu inte regeringsmakten. Men vi är självfallet beredda att i landets intresse medverka till en bättre politik och till breda riksdagsmajoriteter om förnuftiga lösningar. Men då måste riksdagsmajoriteten få frihet att bestämma och icke underordnas samordningskanslierna i kanslihuset.

Släpp fångarna loss, o borgare, det är vår!

Även om herr Bohman möjligen kan inse det sakligt förnuftiga i detta kan jag förstå att det politiskt ter sig omöjligt för honom. Ty moderaterna har alltid varit blockpolitikens främsta företrädare i vårt land. Moderaterna har alltid eftersträvat en hård konfrontationspolitik mot socialdemokratin. Moderaterna tyckte ju intensivt illa om Hagaöverläggningarna. Herr Bohman försvann ut så snabbt han någonsin kunde. Det har Gunnar Sträng redan i målände ordalag beskrivit. Hans budskap var ihärdigt: gärna samförstånd, men inte med socialdemokraterna. Borgerlig samling skulle det vara mot socialdemokratin.

När herr Bohman nu talar om samförstånd är det antingen krokodiltårar eller också uttryck för en hisnande känsla hos herr Bohman att han företräder en misslyckad politik. Det var ju långt från den ytterligt självsäkre herr Bohman från valrörelsen – eller från i höstas – till den herr Bohman som i dag under lång tid gnällde och gnällde om socialdemokratin. Han har alltid drivit sina tal mot socialdemokratin, men när han var i opposition var det litet fläkt och flykt över det hela. Nu var det mest ett ganska gnetigt gnällande. Det är synd, för det var ganska roligt att lyssna till den gamle herr Bohman, som ännu hade oppositionens friska kinder. Nu sitter han och administrerar en, som han naturligtvis själv upplever det, misslyckad politik.

Men moderaterna har ändå i viss utsträckning fått sin önskan uppfylld. Moderaterna har lyckats återskapa en hård blockpolitik. Visserligen får man göra eftergifter, men sedan dessa väl är gjorda är folkpartiet och centern effektivt upplåsta. Den hårda låsningen i riksdagens utskottsarbete beror väl i hög grad på att folkpartiet och centern först fått göra upp med moderaterna i kanslihuset. Sedan har de inga som helst marginaler för kompromisser i riksdagsarbetet. Det såg vi i förrgår när det

gällde medbestämmandelagen. Vilka förödmjukelser detta kan leda till fick vi belägg för i gårdagens debatt om IDB. Det fanns en riksdagsmajoritet mot anslutning till IDB, alldeles klart. Nu tvingades 14 arma centerpartister komma med otroligt krystade förklaringar till varför de röstade ja när de egentligen menade nej. Kedjorna rasslade, herr talman.

När herr Ahlmark griper pennan för att göra ett uttalande har han en moderat samordningskanslist flåsande i nacken, bildligt talat, för att se till att han strikt håller sig inom den borgerliga samlingsramen. Vad som annars händer, det vet Elvy Olsson, det vet fru Birgit Friggebo. Då går moderatledaren ut och säger: "Jag tycker att det är väldigt viktigt att inte olika ledamöter i regeringen går ut och gör personliga deklarationer i olika frågor utan att de är förankrade i regeringen." I klartext: uttalandena skola vara godkända av moderaterna, annars böra de icke göras – eller naturligtvis tvärtom, även herr Bohman får något lägga band på sig. Men det märktes inte mycket i dagens debatt.

Den ekonomiska politiken utvecklas i alltmer hård och oförsonlig riktning med sänkt levnadsstandard för de sämst ställda och ökade sociala klyftor som följd. Även här gör moderaterna eftergifter. Men det blir ändå en kursförändring av otvetydig högerkaraktär jämfört med de majoriteter som tidigare har bildats och som fortfarande skulle ha kunnat bildas här i riksdagen.

Det skall genast sägas att centern och i varje fall dess ledning tycks trivas mycket väl i denna situation. Av det gamla småfolkspartiet finns inte mycket kvar. Man undrar ibland vilket som är det mest konservativa partiet i landet. Det är egentligen bara genom sin låsning vid kärnkraften och sin intressepolitik till förmån för jordbruket som centern bevarar en särprägel. Och folkpartiet framlever sin tillvaro som det enda liberala parti i hela västerlandet som samverkar i regeringsställning med högern. Väl bekomme!

Den tidigare folkpartiledaren Gustav Andersson i Rasjön, en klok man, sade en gång att om högern medverkar i en borgerlig regering skulle det leda till skärpta motsättningar i landet. Han har fått rätt.

Vi sökte från socialdemokratins sida undvika en hård blocklösning i svensk politik. Det ledde till konkreta resultat, till breda uppgörelser till gagn för vårt land, som vi tveklöst tar ansvaret för. Ni har återupprättat en hård blockpolitik i Sverige.

För detta får ni bära ansvaret. Vi får från socialdemokratins sida acceptera detta politiska faktum och inrätta oss därefter. Om det är till gagn för landet är en helt annan fråga. Jag betvivlar att det är till gagn för landet.

Herr talman! Vi socialdemokrater kommer att i riksdagen fullgöra vår uppgift att kritiskt nagelfara den borgerliga regeringens politik. De borgerliga är inte vana vid kritik eller ansvar. De blir fasligt arga, som vi har hört i dag, men den uppgiften skall vi ändå fullgöra.

Vi kommer framför allt att så långt våra resurser medger utforma och i riksdagen framlägga konstruktiva och genomarbetade alternativ till re-

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

geringens politik.

Socialdemokratin har sökt möta de svikna förväntningarna som de borgerliga skapat och oron för framtiden genom en konsekvent och ansvarsfull oppositionspolitik som ett inslag i vår strävan att möta framtiden med realistisk tillförsikt.

Vi har inte förespeglat människorna att dagens samhällsproblem har enkla lösningar. Vi har inte följt överbudens breda väg.

Jag sade tidigt i våras att vi lade grunden till en socialdemokratisk seger i nästa val när vi formade en mera ansvarsfull och stram ekonomisk politik än regeringens – och därigenom helt bröt med tidigare mönster för en opposition, där ni alltid drev överbud – och i motioner formade en sammanhängande plattform i anslutning till vårt valprogram.

Ni har röstat ner våra förslag – det har ni makten till. Men vi kommer tillbaka.

Ty vi vet att den socialdemokratiska politiken hade betytt lägre prisstegringar, ett fullföljande av skatteöverenskommelsen med LO och TCO, en bättre grund för avtalsrörelsen. Det hade inte blivit någon momshöjning. Genom en konsekvent ekonomisk politik hade vi lagt grunden för en – som vi hoppades – framgångsrik kamp för att hävda sysselsättningen.

För barnfamiljerna hade den socialdemokratiska politiken betytt ett fullföljande av den utbyggnad av föräldraförsäkringen som vi i samförstånd med löntagarna lade fram före valet. För det stora flertalet barnfamiljer hade problemen att få hushållskassan att räcka till varit mindre än vad de är i dag. Det hade inte rått någon tvekan om daghemsutbyggnaden.

För pensionärerna hade den socialdemokratiska politiken inneburit en medveten satsning på att bygga ut äldrevården – det i dag kanske viktigaste området för samhällsinsatser. Och pensionärerna skulle ha besparats den oro som orsakas av det återkommande hotet om att urholka de samhällsresurser som är de äldres viktigaste garanti för tryggheten.

Vi hade fått en strukturfond fått ett nytt instrument för en kraftfull näringspolitik under löntagarnas aktiva medverkan.

Vi hade fått rimligare försvarsutgifter och en mera aktiv, målmedveten miljöpolitik.

Vi hade nått längre i att förverkliga demokratin på arbetsplatserna om ni följer våra förslag.

Så kunde jag fortsätta att redovisa våra partimotioner.

För det svenska samhället hade den socialdemokratiska politiken betytt fasthet och klara besked och en fortsatt strävan mot jämlikhet och samförstånd.

Denna politik har en sådan inneboende styrka – tror vi – att vi kommer igen med förnyad kraft.

Vi kan gå ut till människorna och säga: Detta vill vi, detta är vår politik, ge den ert stöd. Arbeta aktivt för den.

Arbetet i riksdagen är naturligtvis mycket viktigt i en demokrati. Men

den politiska kampen, den politiska debatten förs ständigt ute bland människorna.

Genom den demokratiska folkrörelsens breda kontakt med människornas vardag och genom att envist hålla fast vid demokratins krav skall vi söka bättra förutsättningarna att fortsätta att bygga ett samverkans och frihetens folkhem.

Det gäller att återvinna tryggheten, en trygghet som bygger på gemenskap och solidaritet, på att vi människor ställer upp för varandra.

Det gäller att värna rättfärdighetskänslan, idén att en utjämning av människornas villkor och möjligheter till utveckling är ett värdefullt inslag i ett gott samhälle.

Det gäller att slå vakt om framtidstron.

Den borgerliga förkunnelse som nu strömmar emot oss från alla håll präglas enständigt av pessimism, domedagsprofetior, av allt snävrare horisonter, av dystra spådomar och uppgivna förhoppningar.

Kanske känner ni det så, belastade av regeringsarbetets vardag. Kanske känner ni det så därför att dagens kapitalism inger så lite av framtidstro och framtidsförhoppningar. Denna enständiga förkunnelse av pessimism påverkar naturligtvis människornas tänkande och synsätt på framtiden. Jag har någon gång förut citerat Stig Dagermans ord: "För tider utan hopp finns inget värre fängelse än framtiden."

Visst inger framtiden oro. Den vansinniga kapprustningen, svälten och misären i världen. Nationernas oförmåga att lösa grundläggande trygghetsproblem och rättviseproblem.

Här i vårt land står vi mitt uppe i en strukturomvandling av vårt näringsliv som kommer att utsätta oss för svåra påfrestningar för att kunna klara sysselsättningen och välfärden med bevarad ekonomisk slagkraft.

Dessa problem förvärras av den ihållande lågkonjunkturen som måste bemästras i samverkan mellan nationer och som i vårt land ofrånkomligen kräver en fast, stabil och återhållsam ekonomisk politik.

Allt detta medför svåra problem. Men det ger inte anledning till någon nattsvart pessimism. Det bör i stället stimulera till konstruktivt tänkande och beslutsam handling.

Tage Erlander påpekade häromkvällen i radio att sådant pessimistiskt betraktelsesätt inte är någonting nytt. Han hade hört en gammal prost någon gång omkring 1909 allvarligt tala om hur Sveriges framtid bröts ner av den väldiga emigrationen. Efter Ivar Kreugers död 1932 sade man på många håll att nu var det slut med Sveriges andra stormaktstid.

Pessimisterna hade fått rätt om alla tänkt som de. Men det fanns människor och folkrörelser som behöll framtidstron trots att de klarare än de flesta såg de faror som hotade. De trodde på människornas förmåga att avskaffa missförhållandena, på möjligheten att förändra samhället. Per Albin Hansson gick så långt att han förklarade att det som skilde socialism från borgerlighet var socialismens tro på utvecklingstanken.

I det aktionsprogram som den socialdemokratiska partistyrelsen nu

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

skickat ut till diskussion i partiets alla organisationer har vi inbjudit det svenska folket till en bred debatt om framtidsfrågorna:

Hur skall vi förverkliga den ekonomiska demokratin, som vi i vårt partiprogram fört fram som vårt främsta mål för framtiden?

Hur skall vi fortsätta byggandet av ett samhälle präglat av solidaritet och samhörighet?

Vilken energipolitik krävs för att förverkliga ett sådant samhälle?

Hur skall vi i vårt land medverka till att skapa fred, internationell nedrustning samt solidaritet och rättvisa mellan världens folk?

Det är ett offensivt och konstruktivt sätt att gripa sig an med framtidsfrågorna. Det stämmer med våra traditioner, med en bred folklig reformpolitik.

Svaren på dessa frågor kommer i väldigt hög grad att bestämma hur framtiden skall se ut för våra barn och barnbarn. Och möjligheterna att förverkliga det samhälle vi vill ha kommer att i lika hög grad bestämmas av vår förmåga att fördjupa människornas tilltro till och delaktighet i demokratin.

Svaren kommer också att bestämma kommande generationers frihet att forma sina egna liv. Ty om vi misslyckas med att nå lösningar kommer friheten att hotas av en fortsatt maktanhopning på privata händer, av en tilltagande knapphet på olja och råvaror, av ökade klyftor mellan rika och fattiga folk, av en fortsatt dårlig upprustning.

Socialdemokratin vill möta framtiden med den förening av känsla och förnuft som alltid kännetecknat vår politik. Och vi vill möta framtiden med en realistisk framtidstro, utan de enkla lösningarnas illusioner.

Det är en väldig styrka när det i vårt land finns en stor folkrörelse som kan instämma när Tage Erlander säger: Jag tror på framtiden därför att jag är demokrat. Jag tror på framtiden därför att jag är socialist. Människorna har kraften att gemensamt forma framtiden.

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Herr Palme är uppenbarligen väldigt orolig över den tid som jag tillbringar i mitt tjänsterum på kanslihuset. Att han är hårt fixerad vid det rummet och att den fixeringen sitter i, det vet vi. Att han inte tycker om att jag sitter där, det vet vi också – det är så välbekant att han inte hade behövt utnyttja sin talartid för att meddela det här i kam-maren.

I vad gäller frågan om att finnas i riksdagshuset för att svara på frågor och interpellationer i tid och delta i debatter vill jag påminna herr Palme om att jag erbjöd mig att svara tidigare än som skedde på hans interpellation om energipolitiken – den framställdes f. ö. efter det att tiden för interpellandet hade gått ut – men herr Palme hade då inte möjlighet att ta emot svaret.

Herr Palme uppehåller sig i sitt anförande väldigt mycket vid att försöka konstatera en splittring inom regeringen. Han riktar vidare beskyllningar mot riksdagsledamöterna av ett slag som jag tidigare inte har hört uttalas

i denna kammare. Det skulle enligt herr Palme finnas något slags hot eller vapen med vilket riksdagsmännens enskilda omdöme och rätt att rösta efter övertygelse här i kammaren skulle sättas ur spel. Jag undrar verkligen om liknande beskyllningar någonsin tidigare har riktats mot riksdagsmännen från denna talarstol.

Det lär inte gå att driva tesen att den nya regeringen skulle vara handlingsförlamad i olika frågor på grund av inre splittring. När man ser på resultatet av behandlingen i riksdagen av regeringens förslag finner man nämligen att de i huvudsak har accepterats av riksdagen. Några små ändringar har i vissa avseenden skett, men det är helt naturligt. Det är helt självklart att det ansvariga utskottet tar upp och granskar varje konstruktivt bidrag i form av förslag för att förbättra propositionerna, och om förslagen vinner förståelse för utskottet givetvis fram dem till riksdagen för behandling.

När herr Palme försöker beskriva hur handlingsförlamad regeringen är tar han upp exemplet Olofström. Ni minns kanske hurusom herr Palme i ett samtal vi hade i TV rådde mig att slå näven i bordet i Olofströmsfrågan. Om jag bara gjorde det skulle problemen lösa sig. Herr Palme driver något av samma tes i dag, när han påstår att en lösning kunde komma till stånd i Olofström först sedan facket och företagsledningen hade diskuterat fram åtgärder. Jag har i mitt tidigare anförande pekat på hur värdefullt det är att de anställda och företagsledningen verkligen griper sig an sådana här problem gemensamt och inte i stridens form.

Men, herr Palme, om nu detta med att slå näven i bordet är så effektivt som herr Palme uppenbarligen tror, då vill jag ställa frågan: Varför slog inte herr Palme näven i bordet när han fick besked om att SCA skulle lägga ner fabriken i Kramfors? Det hände för ganska många år sedan. Problemen var kända för den gamla regeringen mycket länge. Den nya regeringen har nu att ta hand om problemen även i det här fallet. Även här pågår det överläggningar mellan de anställda, de fackliga organisationerna och företagsledningen. Och vi har från regeringens sida förklarat oss beredda att ge den ytterligare hjälp som de behöver, och temporärt har åtgärder vidtagits i form av beredskapsarbeten. Men den avgörande frågan, herr Palme, är denna: Om det vore något fel och ett uttryck för senfärdighet att låta parterna på platsen ordentligt gå igenom saker och ting, vad skall man då kalla den förra regeringens handlande när det gäller nedläggningen av fabriken i Kramfors? Situationen där hörde ju också till det dukade bord som den nya regeringen fick ta emot.

Herr Palme återopade de fem punkterna som jag hade redovisat – vaktslåendet om sysselsättningen, åtgärderna för pensionärerna, åtgärderna för barnfamiljerna, åtgärderna när det gäller arbetsmiljö, åtgärderna när det gäller den nya semesterveckan – och sade att det är bra åtgärder. Men därefter försökte han göra gällande att den nuvarande regeringen medvetet för en politik som missgynnar de svaga i samhället. Han sade t. ex. att pensionärerna i skatteavseende har kommit vid sidan om. Sanningen är ju den att ytterligare åtgärder är vidtagna för att befria pen-

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

sionärer som bara har folkpension från direkt skatt.

Under hänvisning till resonemang av den här typen sade herr Palme att nu är demokratin i fara, därför att de tre regeringspartierna har hoppat av sina utfästelser. Herr Palme vet och svenska folket vet att i regeringsdeklarationen sade partierna ifrån att detta kommer att ta tre år och i en del fall kanske mer att genomföra. När allt detta som finns i regeringsdeklarationen icke är genomfört på åtta månader, beskyller herr Palme regeringen för att ha hoppat av löftena. Detta är enligt min mening groteskt. Det finns inget underlag för sådana påståenden.

Herr Palme talade om att den förra regeringen hade inbjudit till överläggningar om gemensam kamp mot inflationen, och han räknade upp de olika punkterna vid Hagaöverläggningarna. Men herr Palme glömmer att sprängpunkten vid de överläggningarna var socialdemokraternas absoluta krav att få höja arbetsgivaravgifterna i en utsträckning som de andra partierna inte kunde vara med om.

Varför kunde vi inte delta i detta? Jo, därför att det i sig skulle vara ett hot mot sysselsättningen. En sådan åtgärd skulle ha precis motsatt verkan mot den avsedda. Den skulle icke vara ägnad att hålla tillbaka prisstegringarna utan skulle driva på dem.

Den aktuella diskussionen i dag visar att så är förhållandet. Jag har inte hört att någon socialdemokrat vågat stå upp här och påstå att det finns utrymme för ytterligare höjningar av löneskatterna. Jag har inte heller hört någon socialdemokrat påstå annat än att om en höjning ändå gjordes skulle detta påverka prisnivån här hemma och minska de svenska företagens möjligheter att avyttra sina varor ute i världen i konkurrens med andra.

Herr Palme lade ner mycken möda på att beskriva den nya regeringens politik som en blockpolitik. Han medger att vad vi har sagt i de fem punkterna har vi sagt och gjort för att vi vill trygga sysselsättningen och slå vakt om de svaga i samhället. Därefter försöker herr Palme framställa denna regeringspolitik som en politik till nackdel för de sämst ställda. Den beskrivningen faller på sin egen orimlighet. Vi fortsätter att driva den politik i folkflertalets intresse som är fastlagd i regeringsdeklarationen. Jag är övertygad om att många människor i vårt samhälle känner sig stimulerade av att få delta i det arbetet.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Det var ett långt anförande som herr Palme höll, och jag förmenar honom ingalunda rätten till det eftersom jag själv pratade väldigt länge. Men vad jag kunde konstatera var att det i det långa anförandet inte sades ett enda ord om våra verkligt aktuella konkreta problem och vad de egentligen beror på, ingenting om orsakerna till att Sveriges goda ekonomi, som det hette, har råkat ut för alla de bekymmer och svårigheter som vi nu måste ta itu med. Inga försök gjordes att analysera vad som i själva verket har hänt. Och inte ett ord sades om det ansvar som Olof Palmes egen gamla regering har och har haft för

den händelseutveckling som har lett fram till alla dessa svårigheter. Inte ett enda ord av erkännande att någonting kanske ändå hade varit fel bland allt det fina som herr Palme talade om! Det fanns inte heller någonting om de konkreta åtgärder som krävs för att åstadkomma resultat. Det var ett allmänt hållet – jag skall gärna säga vackert – tal som vi fick höra. Någonting om – utom naturligtvis kritik av och negativa uttåg om oppositionen – vad som krävs för att få rätsida på svårigheterna fick vi inte höra av den förutvarande statsministern och den nuvarande oppositionsledaren.

Det finns andra länder som har liknande problem i dag, och där förs en intensiv debatt om de moderna industristaternas bekymmer. Det kunde vara på sin plats att få en liknande debatt här hemma. Men den lyser med sin frånvaro.

På samma sätt behandlade Olof Palme inflationen – med samma överlägsenhet och samma brist på erkännande av att samma mycket beklagliga inflationshot och inflationsutveckling har vi haft under de senaste tre åren – under de år då grunden lades till många av våra problem.

Vad som hände i höstas var att konjunkturinstitutet – icke manipulerat, jag upprepar det än en gång, av vare sig regeringen eller Arbetsgivarreföreningen – räknade med att inflationstakten i år skulle kunna bringas ned till 6 %. Jag räknade med samma procenttal. De socialdemokratiska talare som jag hörde uttala sig i höstas räknade också med 6 %. Men sedan hände en del. Löneutvecklingsnivån blev högre än vad konjunkturinstitutet och vi andra räknade med. Det visade sig att de tidigare löneökningarna och kostnadsökningarna fått ett större genomslag än vad man hade utgått från och att prisutvecklingen utomlands var otillfredsställande. Och sedan spelade, som alla känner till, kaffet en roll för prisutvecklingen plus de skattehöjningar som även oppositionen var med om.

Är. frågar jag mig, herr Palme omedveten om detta? Varför då inte säga någonting om allt detta som har påverkat prisutvecklingen?

Det talas om återhållsamhet – det ordet har spelat en väldigt stor roll och återkommit lika ofta som ordet missnöjespolitik i denna debatt. Men vilken återhållsamhet vill socialdemokraterna åstadkomma? Och vilka grupper vill de rikta återhållsamhetspolitiken mot? Är det mot de privata konsumenterna, är det mot statens konsumtion, är det mot kommunernas konsumtion? Det har vi inte fått klart för oss.

Vi har försökt studera den försörjningsbalans som skulle kunna upprättas på basis av socialdemokraternas motion, men vi har inte lyckats få någon klarhet. Det enda vi kan konstatera är att den återhållsamhet de själva ansåg sig böra åstadkomma genom att höja arbetsgivaravgifterna, skjuter de nu plötsligt till *nästa* år i stället för det år då de hela tiden har predikat återhållsamhet.

Herr Palme upprepade vad Kjell-Olof Feldt har sagt tidigare i dag och vad som står i den socialdemokratiska motionen, att socialdemokraternas budget är 2 miljarder "stramare" än regeringens. Jag för min del upprepar

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

vad jag har sagt tidigare: Detta är inte sant. Den är inte stramare. Det är inte rätt att göra ett sådant påstående. Om man analyserar vad den socialdemokratiska budgeten innebär och kommer fram till att det är någon skillnad, så är det en skillnad till det sämre i den socialdemokratiska budgeten. Det där borde man väl kunna klarlägga, ifall man sätter sig ned med penna och papper framför sig, och vi skulle inte behöva hålla på och debattera detta här i kammaren.

Vidare upprepar herr Palme sina klagosånger över mervärdeskatten – samma klagan som fördes fram under debatten dagen före Kristi himmelfärdsdag – och gör gällande att mervärdeskattens behandling skulle ha skjutits fram i tiden. Men när vi presenterade förslaget förklarade herr Sträng att om det skulle ske någon mervärdeskattehöjning skulle den genomföras tidigare och inte senare. Ni får väl samordna era attacker, så att de ger bättre genomslag.

Och eftersom herr Palme var så indignerad över vad som hände på mervärdeskattesidan – han sade att det hindrade riksdagen från att få en ordentlig debatt – kan det finnas anledning att påminna om vad som hände 1972, även om det är att gå långt tillbaka i tiden. När socialdemokraterna 1972 fick nej på sina förslag från den borgerliga oppositionen att höja mervärdeskatten gjorde de en uppgörelse med kommunisterna om att i stället höja arbetsgivaravgiften. Den uppgörelsen gjordes utan att dåvarande bevillningsutskottets ordförande visste om det. Han fick besked om uppgörelsen på tåget från Örebro, tror jag det var – om det var i Katrineholm, Flen eller Hallsberg minns jag inte, men det var på någon av de stationerna som han kallades ut och fick telefonbesked om att regeringen gjort upp med kommunisterna. Klaga därför inte över att man behandlar riksdagen illa! Vad som hände då var någonting långt mera anmärkningsvärt än det som har hänt den här gången. Men som vanligt är allt vad socialdemokraterna gör rätt och sant och riktigt!

IDB tog herr Palme upp. Ja, alla som arbetar i departementet, i kanslihuset, och har sysslat med frågan påstår att socialdemokraterna var beredda att godta Sveriges anslutning till banken. Men då socialdemokraterna åkte ut ur regeringen blev det plötsligt opportunt att säga nej. Ordet "kurage" använde förutvarande finansministern här i debatten!

Och indexregleringen, som enligt herr Palme var skuld till allt ont, den går man emot samtidigt som man hårt angriper inflationen. Jag har tidigare påpekat att det här inte går ihop. Det går inte att säga sig vilja bekämpa inflationen och samtidigt säga nej till indexreglering, för konsekvenserna blir desamma i bägge fallen, om man lyckas. Jag har tidigare dag frågat både herr Feldt och herr Sträng om de inte begriper detta samband. Jag har inte fått svar. Nu kan jag fråga herr Palme om han inte begriper sambandet. Vad är det för skillnad mellan de påföljder som inträffar om man verkligen lyckas bekämpa inflationen och det som inträffar om man genomför indexreglering? Vad är det för skillnad?

Försvaret hade herr Palme också uppe. Jag tycker att man skulle akta

sig för att ta upp försvaret i en debatt av det här slaget, för socialdemokraternas förslag innebär i förhållande till tidigare försvarsbeslut i riksdagen ett underbud och en nedrustning. Jag tycker att det är beklagligt, därför att försvaret är en viktig grundsten i vår säkerhets- och neutralitetspolitik. Den försvarsdebatt som fördes för ett par dagar sedan i kammaren var avslöjande. Där klarlades av den socialdemokratiska talesmannen själv, att det socialdemokratiska prutningsförslaget skulle innebära antingen att vi skulle behöva omedelbart avskeda 3 000 fast anställda i försvaret eller att vi skulle behöva praktiskt taget säga nej till alla förnyelser av viktig vapenutrustning: utveckling och anskaffning av lätt pansarvärnsrobot, tung pansarvärnsrobot, stridsfordon, luftvärnsrobotar, transporthelikoptrar, bandvagnar, terrängbilar, minjaktfartyg, minfartyg, u-båt A 17, tungt och lätt fast kustartilleri samt rörligt kustartilleri. Den här uppräknningen är tagen ur det inlägg som den socialdemokratiska talesmannen själv gjorde.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN:

Det har ansetts angeläget att det första replikskiftet efter herr Palmes anförande kan slutföras i ett sammanhang. Middagsuppehållet kommer därför att senareläggas och kammaren återupptar sina förhandlingar först kl. 20.00.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det var ett tema som Olof Palme sökte hamra in i sitt anförande. Han sade att vi fört en politik "för de få på bekostnad av de många". Detta att regeringen gynnar höginkomsttagare och företagare har varit ett tema – lika osant ständigt – som ni fört oavbrutet under de senaste månaderna. Vad är det egentligen ni avser när ni påstår att regeringen skulle gynna en liten privilegierad grupp av företagare och höginkomsttagare?

Jag såg häromdagen en lista med 20 punkter som lär ha utarbetats av det socialdemokratiska riksdagskansliet och där man ställt samman vårt elände som bevis. Listan har tryckts av i ett antal tidningar, däribland Aftonbladet.

Industrin får ett antal miljarder i stöd i olika former, och detta har man ibland hävdats som något klandervärt. Innebär det att socialdemokraterna motsätter sig de utbildningsbidrag som den här våren har förhindrat permitteringar av 90 000 löntagare? Går man emot insatserna för att rädda Norrbottens Järnverk och för att mildra verkningarna av varvskrisen?

Nej, det gör man inte. För detta får vi nu beröm av Olof Palme. Det är bra att vi är överens om stora delar av arbetsmarknadspolitiken och industripolitiken. Men driv då inte utanför det här huset demagogin om att regeringen inte värnar om jobben och sysselsättningen!

Skatteomläggningen för 1977 ändrades av den nya regeringen, klagat socialdemokraterna. Det är sant. Den ändringen innebär att de heltidsarbetande i de vanligaste inkomstlägena har fått en lägre marginalsatt.

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Är metallarbetare och industritjänstemän rika "höginkomsttagare" som inte bör få mer över av en löneökning? Har ni bundit er för att de breda löntagargrupperna för all framtid skall få betala två tredjedelar av en inkomstökning i skatt? Hur menar ni att avtalsrörelsen skulle ha underlättats av att ytterligare 1,5 % skulle ha dragits ifrån i löneutrymmet?

Det var ju en majoritet av landets löntagare som röstade mot er politik om bl. a. skatterna. Hur kan ni då komma och påstå att ni företräder landets löntagare, när ni kritiserar förslag som vi har fått väljarnas förtroende att genomföra? Har ni ingenting lärt av valnederlaget?

En politik "för de få på bekostnad av de många", sade herr Palme. Det är betydligt lättare att göra en lista på 20 punkter, eller fler, som visar att regeringens politik är till fördel för de breda grupperna av löntagare och pensionärer:

1. En mer ambitiös arbetsmarknadspolitik än någonsin tidigare – med 25-kronan som ett nytt och viktigt instrument – har räddat sysselsättningen för några hundratusen människor. När socialdemokraterna fick bestämma 1971–1973 var arbetslösheten – trots mera gynnsamma yttre förutsättningar – dubbelt så hög som nu.

2. Kraftigt ökade insatser för att garantera ungdomar arbete, praktik eller utbildning. Bl. a. inrättas fler kortare yrkesinriktade kurser i gymnasieskolan, ökade möjligheter till arbetsmarknadsutbildning och olika slag av beredskapsarbete.

3. 1,8 miljarder kronor satsas för att rädda NJA efter misslyckandena under den gamla regeringen. Också andra industrisatsningar görs för att skydda företag och anställda.

4. Genom stora insatser från staten skall neddragningen av varven, som en följd av den internationella varvskrisen, kunna ske i en takt som är rimlig med hänsyn till de anställda.

5. Växelkursförändringen stärker vår internationella konkurrenskraft och ger ökad trygghet för de anställda i exportindustrin liksom i de företag som konkurrerar med importen.

6. Anställda, som facket och företagsledningen är överens om är långsiktigt övertaliga i ett företag, får nu ett särskilt stöd för att de i samarbete med arbetsmarknadsmyndigheterna skall få längre tid att finna nya jobb.

7. Regeringen avvisar oppositionens krav på en kraftigt höjd arbetsgivaravgift, som skulle gå ut över tryggheten i jobbet, minska utrymmet för löneökningarna och direkt drabba den avgörande exportindustrin.

8. Arbetarskyddet, yrkesinspektionen och arbetsförmedlingarna får i budgeten klart ökade resurser.

9. Regeringen har lagt fram förslag till en ny arbetsmiljölag, som kraftigt skärper kraven på en god arbetsmiljö.

10. Regeringen sänker marginalskatterna, så att det blir mer över av en lönehöjning, ett skifttillägg eller ett extraknäck för människor i de vanligaste inkomstlägena.

11. Skattesystemet skall inflationsskyddas. Det betyder mest för löntagare i LO- och TCO-grupperna, som i dag genom inflationen automatiskt

knuffas upp i skikt med starkt ökad marginalsatt.

12. Barnbidraget höjs med 300 kr. fr. o. m. den 1 juli.

13. Regeringen ökar stödet till daghemmen med 15 % i budgeten för att klara planen för 100 000 nya daghemsplatser. Också utbildningen av förskollärare byggs ut. Det är ett av väldigt många inslag i en politik för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

14. Föräldraförsäkringen byggs ut fr. o. m. 1978. Småbarnsföräldrar får rätt till en kortare arbetsdag med ersättning.

15. I höst kommer regeringen med förslag om ökad rätt till tjänstledighet för vård av barn.

16. Anslaget till folkpensionärer ökar i budgeten med 1,7 miljarder kr.

17. Datalagen har ändrats så att inte företag – som när den gamla regeringen sade ja till tidskriften *Det Bästa* – kan sätta hela svenska folket på data. De anställda skall också få större inflytande över hur datorer används i arbetslivet.

18. I budgeten sker den största satsningen någonsin på vuxenutbildningen i syfte att ujämna utbildningsklyftorna i det svenska samhället.

19. Hundratusentals anställda i mindre företag skall få tryggare jobb genom bättre villkor för de mindre företagen. Vi har nu en regering som i motsats till den gamla inser betydelsen av de mindre företagen för tillväxt och sysselsättning.

20. En femte semestervecka införs fr. o. m. 1978. Då avskaffar vi också en rad orättvisor mot de deltidsarbetande. Och människor skall kunna spara den femte semesterveckan till en längre sammanhängande ledighet. Det är ett av inslagen i vår strävan till en större valfrihet i arbetslivet.

En politik "för de få på bekostnad av de många", sade Olof Palme. Men det jag nu har räknat upp och kort sammanfattat är 20 punkter som handlar om denna riksdags politiska verklighet. Det visar att regeringen för en politik i hela folkets intresse. Eller, för att använda Olof Palmes egna ord i dag: Mina exempel från regeringens förslag visar en "politisk kraft som för rättfärdighetens och solidaritetens talan".

Herr WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar för den utomordentliga förmånen att jag nu får sex minuter till mitt förfogande.

Jag kan knappast underlåta att säga några ord om den debattordning som de tre borgerliga partiledarna utnyttjar här i dag. Det sätt varpå ni tre utnyttjar debattordningen har knappast någonting med politisk moral att göra, och jag tror inte att ni bidrar till någon bra arbetsordning. Jag tror heller inte att ni skaffar er någon ära vare sig hos era politiska meningsfränder eller hos de politiska motståndarna. Tycker ni verkligen att ni uppträder på ett sätt som främjar och skapar respekt för den politiska debatten här i kammaren?

Herr talman! Debatten har i dag i långa stycken rört sysselsättningen. Alla minns herr Fälldins löfte om 400 000 nya jobb, som var ett av de

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

största numren i valrörelsen. I dag vet vi vad han menade med det löftet. Nu handlar det inte så mycket om nya jobb utan om hur många jobb som försvinner. Den enda metod som regeringen har att möta de tilltagande sysselsättningsproblemen med är en ökad satsning på privatkapitalet och ett och annat blåsig Lycka till! från arbetsmarknadsministern åt de tusentals arbetare som hotas av arbetslöshet.

Vilka följder denna politik får för Norrbotten har vi fått många exempel på under senare tid. I botten på denna politik ligger naturligtvis de intressen som regeringen företräder, nämligen det privata näringslivets och den svenska storfinansens. Man låter denna storfinans helt ange tonen för den svenska stålindustrins utveckling, innebärande att staten skall vara hjälpgumma åt det privata stålkapitalet, samtidigt som avfolkningen av och utflyttningen från Norrbotten skall fortsätta.

Ovanpå detta kommer så statsföretagschefen Per Sköld och ger uttryck för samma koloniala syn på Norrbotten som befolkningen där har slagits mot i årtionden. Per Sköld, som under hela debatten om Stålverk 80 motarbetade och saboterade denna utbyggnad av Norrbottens Järnverk, nöjer sig dock inte med att han hade framgång på den punkten. Nu vill han gå ett steg längre. Nu vill han nedrusta hela Norrbotten.

Per Skölds kortsiktiga kapitalistiska lönsamhetstänkande innebär nämligen på sikt nedläggning av hela samhällen i Norrbotten. Först medverkar man till en kapitalistisk misshushållning av denna landsändas oerhört rika naturtillgångar genom rovdrift och miljöförstöring. Sedan, när privatkapitalet pressar på, inordnar man den statliga verksamheten i storfinansens önskemål.

Per Sköld vill nu driva Statsföretag från samma krassa företags-ekonomiska utgångspunkter som vilket privat företag som helst. Han förespråkar ökad utlandsetablering för Statsföretags del, trots att han vet att detta innebär nedrustning för Norrbotten. För denna nedrustningslinje får han stöd av en verklig expert på folkomflyttning från Norrbotten till södra Sverige, nämligen förre AMS-direktören Bertil Olsson, numera ordförande i Statsföretag. Vad Bertil Olsson inte lyckades med på 1950- och 1960-talen, nämligen att helt och hållet tillfredsställa det privata näringslivets krav på arbetskraft i Syd- och Mellansverige genom att ge arbetare i Norrbotten enkla biljetter söderut, försöker han nu att genomföra tillsammans med direktören för Statsföretag. Skall Bertil Olsson i sin nya roll få slutföra sin gamla linje och ge verklighet åt norrbottningarnas tolkning av bokstavskombinationen AMS: alla måste söderut? Skall han i sin nya roll få fortsätta sitt jobb såsom flyttkarl åt regeringen?

Jag vill ställa följande frågor till statsministern: Är Per Skölds och Bertil Olssons uttalande om Statsföretags inriktning med minskad satsning på basindustrierna i Norrbotten och ökad utlandsetablering i linje med regeringens syn på sysselsättningsfrågorna i denna hårt drabbade landsända? Hur många nya jobb, herr Fälldin, kommer denna inriktning att ge i Norrbotten?

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Av hänsyn till riksdagens arbetssituation, inte minst till sekretariatets behov av en rimlig middagsvila, avstår jag från mina repliker, inte därför att de sex minuterna skulle vara en särskilt lång tid. Men det drar ju i gång halvtimmeslånga utläggningar av de tre herrarna från regeringen, och då blir det väl ingen middagsvila alls.

Det är bara en enda sak som vill säga. Herr Fälldin tycks tro att jag missunnar honom hans arbetsrum. Inte alls, han får tälta där dygnet runt om han vill. Om herr Fälldin icke inser att det är en principiellt viktig fråga i en demokrati om regeringschefen under tre och en halv månad av riksdagens mest intensiva arbetsperiod över huvud taget icke visar sig i kammaren, något som sannolikt inte skulle hända i något annat land, är det illa ställt. Men han kan ju fundera på det under sommaren.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöts att kammarens fortsatta överläggningar skulle uppskjutas till kl. 20.00.

§ 13 Återkallelse av del av motion

Herr TREDJE VICE TALMANNEN:

I skrivelse den 2 juni 1977 har herr Palme återkallat yrkandena 1-3 i den av honom m. fl. väckta motionen 1976/77:475 om arbetsmiljön. Jag har därför avskrivit motionen i denna del.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 14 Anmälades och bordlades

Redogörelse

1976/77:21 Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående rådets tjugofemte session

§ 15 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77:46 angående uppskov till 1977/78 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Finansutskottets betänkanden

1976/77:32 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar

1976/77:33 med anledning av i propositionerna 1976/77:100 och 1976/77:150 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1977/78 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

*Återkallelse av
del av motion*

Nr 147

Torsdagen den
2 juni 1977

Näringsutskottets betänkande

1976/77:48 med anledning av motioner om samordnad förvaltning av statliga och kyrkliga skogar, om medinflytande för vissa arrendatorer och om ändrade villkor för förvärv av kronotorp, m. m.

§ 16 Kammarkens åtskildes kl. 18.12.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert